

ЙҮЛ ХАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИГА

СУРАТЛИ ШАРХЛАР

+ ШАБЛОН

ТОНИРОВКА

2019

УЎК: 351.811.122(076.3)

КБК: 39.808

К 25

Йўл ҳаракати қоидаларига суратли шарҳлар ва мавзуга оид тестлар:
ўкув-услубий қўлланма / нашрга тайёрловчилар Қ. А. Каримова, А. А. Акилов,
Ш. Ш. Ризаев, — Тошкент: «Avtohamroh», 2019. — 208 бет.

ISBN 978-9943-5047-5-2

УЎК: 351.811.122(076.3)

КБК: 39.808

Тузувчи-муаллифлар:

Акмал АКИЛОВ, 1995 — 2010 йилларда Швейцариядаги Халқаро Йўл Ҳаракати
ташкилотида ЎзР ИИВ мухтор вакили, ЎзР ИИВ Академияси «Йўл-транспорт ҳаракати
хавфсизлигини ташкил этиши» кафедраси бошлиғи, полковник

Кумрихон КАРИМОВА, «Avtohamroh» журнали Бош мұхаррири,
филология фанлари номзоди

Шуҳрат РИЗАЕВ, ЎзР ИИВ Академияси «Йўл-транспорт ҳаракати
хавфсизлигини ташкил этиши» кафедраси ўқитувчиси, подполковник

Тақризчи:

Муродбек ШЕРЛИЕВ, Ўзбекистон Республикаси ИИВ ЙХХ Бош Бошқармаси,
катта инспектори, подполковник

Қўлланма тингловчилар, ҳайдовчилар, пиёдалар, ҳайдовчилик гувоҳномаси олиш учун
номзодларга ва кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

Ушбу нашрга доир барча хуқуqlар ҳимоя қилинади, суратлар ва шарҳлар «Avtohamroh»
нашриётiga тегишилди. Ундан расмларни «Avtohamroh» нашриёти розилигисиз ўзга усул-
да чоп этиш ва кўпайтириш тақиқланади.

Мұхаррір: Кумри Каримова

Техник мұхаррір: Суннат Ходжаахмедов

Дизайнер, саҳифаловчи: Егор Алексеев

Мусаххих: Суннат Ходжаахмедов

Нашриёт лицензияси: AI № 268 – 15.07.2015 йил.

Босишига руҳсат этилди: 19.08.2019 йил. Шартли босма табоги: 13. Нашр табоги: 7,5.

Бичими: 60x90 1/₁₆ Arial гарнитураси. Оффсет босма. Адади: 20 000 нусха.
Баҳоси шартнома асосида.

Нашриёт манзили: «Avtohamroh» нашриёти,
Тошкент шаҳри, Мустақиллик шоҳ кўчаси, 71-й.

Тел/Факс: 71-267-64-76, e-mail: uzavto@list.ru

Босмахона манзили:

МЧЖ «YANGIYUL POLIGRAPH SERVICE»

112001, Тошкент вил., Янгиюл ш.,

Самарқанд кўч., 44 уй

Буюртма № 95-19.

ISBN 978-9943-5047-5-2

© «Avtohamroh» нашриёти, 2019 йил

© Қ. А. Каримова ва б., 2019 йил

СҮЗ БОШИ ЎРНИДА

Сўнгги йилларда ҳаётимизнинг турли жабҳаларида содир бўлаётган ўзгаришлар, янгиликлар давлат йўл ҳаракати хавфсизлиги хизматини ҳам четлаб ўтгани йўқ. Соҳани такомиллаштириш, унга янги, инновацион технологияларни жорий этиш, қонунчиликни замон талаблари даражасига кўтариш ушбу йўналишдаги ишларнинг асосий мақсадидир.

Вазирлар Маҳкамасининг жорий йилнинг 9 апрелдаги “Йўл ҳаракати қоидаларига ўзгаришиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги қарори ҳам соҳада амалга оширилаётган ислоҳотларнинг давоми, дейиш мумкин.

Тошкент шахридаги 115 та чорраҳага видеокузатув мосламалари ўрнатилгандан кейин қоидабузарликлар сони сезиларли даражада камайди. Аммо, мазкур тизим амалга жорий этилиши баробарида қоидаларнинг айрим бандларига тўлдиришлар киритиш зарурияти туғилди. Бу ерда гап 5.33 рақами билан белгиланган тўхташ чизиги тўғрисида кетяпти. Видиокамералар бу қоидабузарликни ҳам тасвирга туширас, ҳайдовчилар эса айрим ҳолларда бунга “Машинам ғилдираги тўхташ чизигини босмаган, олдинги нуктаси чизик устида турибди”, қабилида эътироз билдиришарди. Шу сабабли қоидаларнинг 41-бандининг биринчи хатбошиси кўйидагича таҳрир қилинди

Эндилиқда 5.33 йўл белгисига киритилган таҳрирга кўра, бунда транспорт воситасининг энг олдинги нуктаси тўхташ чизиги устига чиқиб қолмаслиги керак.

Одатда, транспорт воситалариниг қатнов қисми четига бурчак остида қўйилиши қатнов қисмини сунъий торайишига, ўтказувчиликни пасайишига сабаб бўлади. Шунни инобатта олган ҳолда 89-бандга “қатнов қисмининг четига параллел равишда” сўзи кўшилди.

“Чорраҳада ҳаракатланиш” деб номланган бобининг 98 бандига киритилган ўзгаришга асосан, “Айланма ҳаракатланиш чорраҳасида ҳаракатланаётган транспорт воситалари айланага кириб келаётган транспорт воситаларига нисбатан устунлика (имтиёзга) эга” бўлади.

Амалдаги йўл-ҳаракати қоидаларида айланма ҳаракат ташкил этилган чорраҳада ҳаракатланиш тартиби белгилаб берилмаган, айланма ҳаракат ташкил этилган жорлар бир-биридан фарқ қиласи эди. Ҳаракатланиш йўл белгилари асосида ташкил этилар эди. Қоиданинг 60-бандида ҳайдовчи ўнг томондан яқинлашиб келаётган транспорт воситасига йўл бериши кўрсатиб ўтилганди. Бу эса кўп ҳолларда айланада тирбандлик юзага келиб, кесишманинг ўтказувчанилигига салбий таъсир кўрсатарди. Эндилиқда бу масалага ҳам ойдинлик киритилди.

“Юк ташиш” деб номланган бобининг 162-бандига кўйидаги мазмундаги бешинчи хатбоши қўшилди “...(автотранспорт воситаларининг очиқ юк ташиш платформаларида, иссиқ асфальт, йирик габаритли ва оғир юклардан ташқари, курилиш материаллари, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари, саноат ва озиқ-овқат товарларини, шуниндек, тўкиладиган бошқа юкларни ташишда) юк мажбурий тартибда брезент ёки бошқа қалин материал билан ёпилган бўлса”.

Яна бир ўзгариш велосипедчиларга таалуқли. Эндилиқда велосипедчилар рулни ушламасдан ёки бир қўлда ушлаб ҳаракатланиши (манёврдан олдин ишоралар бериш бундан мустасно) тақиқланди.

Бундан ташқари йўл-ҳаракати қоидаларининг 1- ва 2-иловаларига ҳам қўшимчалар киритилди. Бир қатор янги йўл белгилари жорий этилди.

Албатта, амалга оширилаётган бу ишларнинг барчаси йўлларимизда ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлашга хизмат қиласи. Шундай экан, ҳаракат иштирокчилари ўзгаришларни тўлиқ ўзлаштиришлари ҳамда унинг талабларига амал қилишлари шарт.

ЙҮЛ ҲАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИ

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1. Ушбу Йўл ҳаракати қоидалари (кейинги ўринларда — Қоидалар) Ўзбекистон Республикаси худудида йўл ҳаракатининг ягона тартибини белгилайди.

2. Ўзбекистон Республикаси йўлларида транспорт воситаларининг ўнг томонлама ҳаракатланиш тартиби белгиланган.

3. Йўл ҳаракати қатнашчилари «Йўл ҳаракати хавфсизлиги тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунини, ушбу Қоидаларни ва унда келтирилган светофор ишоралари, йўл белгилари (Қоидаларга 1-илова), йўл чизиқларининг (Қоидаларга 2-илова) талабларини билишлари, уларга амал қилишлари, шунингдек, уларга берилган ваколат доирасида йўлларда ҳаракатни тартибга солувчиликнинг кўрсатмаларини сўзсиз бажаришлари шарт.

4. Йўл ҳаракати қатнашчилари бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларининг ҳаракатланишига хавф туғдирмасликлари керак. Тегишли ваколатга эга бўлмаган юридик ва жисмоний шахсларга йўл қопламасини бузиш ёки ифлослантириш, йўл белгиларини, светофорларни ва ҳаракатланишини ташкил этишнинг бошқа техник воситаларини ўзбошимчалик билан олиб ташлаш, ўрнатиш, тўсиб кўйиш, шикастлантириш, йўлларда ҳаракатланишга

тўсқинлик қилувчи нарсаларни қолдириш тақиқланади.

Ҳаракатга тўсқинлик туғдирган шахс уни тезда бартараф қилиш учун имконияти даражасида барча чораларни кўриши, агар бунинг иложи бўлмаса, мавжуд барча воситалар билан хавфхатар ҳақида ҳаракат қатнашчиларини огоҳлантириши ва ички ишлар органларида (кейинги ўринларда — ИИО) хабар бериши шарт.

5. Мазкур Қоидаларни бузган шахслар Ўзбекистон Республикасининг қонун ҳужжатларига мувофиқ жавобгарликка тортиладилар.

6. Қоидаларда куйидаги асосий тушунча ва атамалардан фойдаланилади:

Автомагистрал — 5.1* йўлбелгиси билан белгиланган, ҳар бир йўналишнинг қатнов қисмлари ётиқ чизиқ билан ажратилган (у бўлмагандан йўл тўсиқлари билан), шунингдек, бошқа йўллар, темир йўл ва трамвай йўллари, пиёда ва велосипед йўлкалари билан бир сатҳда кесишибадиган йўл.

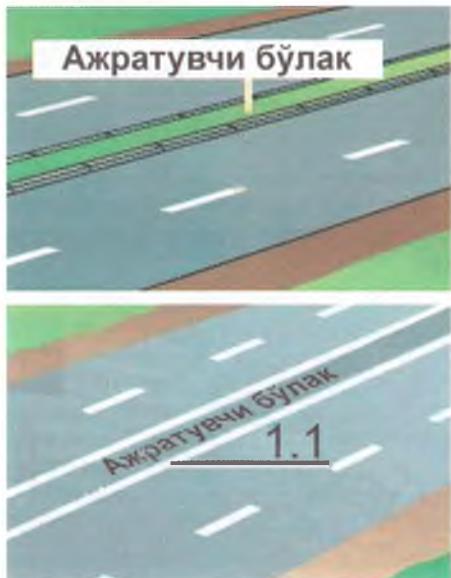

Автопоезд — улагич мосламалари билан уланган эгарли шатакка олувчи ва ярим тиркама ёки юк автомобили ва тиркама (тиркамалар)дан иборат транспорт воситаси таркиби.

Ажратувчи бўлак — йўлнинг ёнмаён жойлашган қатнов қисмларини

* Бу ерда йўл белгилари рақами 1-шловага мувофиқ келтирилган.

ажратувчи, транспорт воситалари ҳаракатланиши ёки тұхташи учун мұлжалланмаган, йүл сатқидан баланд ва (ёки) 1.1 ётиқ чизиги билан белгиланған қисми.

Ажратувчи бұлак доимо қатнов қисмидан баланд бұлған қурилма бўлиб, чеккаси тош (бетон) ҳошия билан чегараланади. Ажратувчи бұлакни кўкаламзорлаштириши ёки унда трамвай изларини ўрнатиш мумкин. Ажратувчи бұлакка жойлаштирилган трамвай изидан (йўлидан) ҳаракатланиш тақиқланади. Қарама-қарши қатнов қисмларини ажратувчи кўшалоқ ётиқ чизиқ (1.3) ажратувчи бұлак ҳисобланмайди.

Арава — от (ёки бошқа ҳайвонлар) га құшиб тортиладиган ёки одам мушак кучи билан ҳаракатга келтирилдиган, двигатель билан жиҳозланмаган, юк ташышига мұлжалланған қурилма.

Асосий йүл — тупроклы йүлга нисбатан қаттық қопламали (асфальт ва цемент-бетонли, тош ва шунга ўхшашлар ётқизилганды), кесишаётган ёки ту-

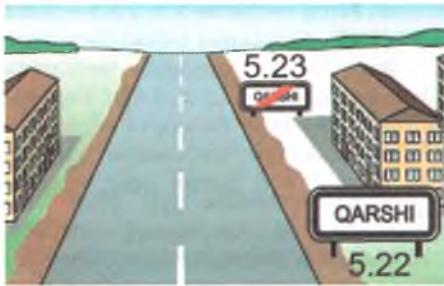
ташган йўлга нисбатан 2.1, 2.3.1—2.3.3 ёки 5.1 йўл белгилари билан белгиланған ёхуд ёндош худуддан чиқадиган йўлга нисбатан ҳар қандай йўл. Иккинчи даражали йўлнинг бевосита чорраҳага туташ қисмининг қопламали бўлиши уни асосий йўл билан тенг ҳукуқли қилмайди.

Аҳоли пункти — кириш ва чиқиш йўллари 5.22—5.25 йўл белгилари билан белгиланған худуд.

5.22—5.23 белгилари оралигидаги худудда ҳаракатланиш қоидаларининг аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларига амал қилинаади.

5.24—5.25 белгилари оралигидаги аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларга амал қилинмайди, балки юқори төзлик йўл ҳаракати қоидалари билан белгиланади.

Болалар гурухини ташкилий ташиш — йұналиши транспорт воситалариға дахли бұлмаган автобусларда саккиз ва ундан ортиқ болаларнинг ташкилий ташилиши.

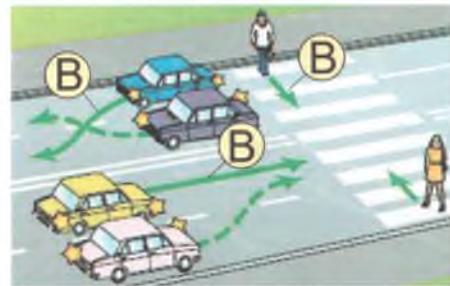
Велосипед — одам күчи билан ҳаракатланырыладынан (ногиронлар аравасасидан ташқари) иккі ёки ундан ортиқ ғилдирақли транспорт воситаси.

Етарлича күрінмаслик — ёмғир, қор ёғиши, туман тушиши ва шунга үхашш шароитларда, шунингдек, күннинг ғиразыра вақтіда йүлнинг күріниш масофаси 300 метрдан кам бўлиши.

Ёндош худуд — бевосита йўлга тулашган ва транспорт воситалари ўтиб кетиши учун мүлжалланмаган худуд (хөвлилар, турар жой дахалари, автомобиль тұхтаб туриш жойлары, ёнилгі қуйиш шохобчалари, корхона ва шунга үхашшлар) (A).

Имтиёз — мүлжалланған йұналиша бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига нисбатан олдин ҳаракатланиш ҳуқуқи (B).

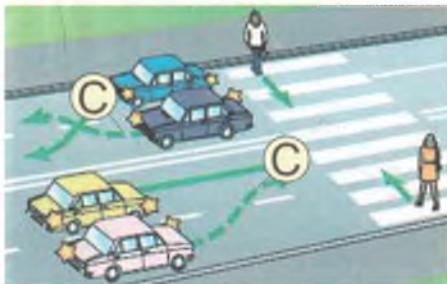

Йўл — транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ҳаракатланиши учун қурилған ёки мослаштирилған ер бўлаги ёхуд сунъий иншоот юзаси. Йўл автомобиль ва шаҳар электр транспорти йўлларини ҳамда тротуарларни ўз ичига олади.

Йўл бериш — йўл ҳаракати қатнашчиларига нисбатан имтиёзи бўлған бошқа йўл ҳаракати қатнашчисининг ҳаракат йұналиши ёки тезлигини ўзgartиришга мажбур этиши мумкин

бўлган ҳолларда ҳаракатни давом эттирмаслигини ёки бошламаслигини, бирор-бир манёвр бажариши мумкин эмаслигини билдирувчи талаб (С).

Йўл ёқаси — йўлнинг қатнов қисмига у билан бир сатҳда бевосита тулашган, қоплама тури билан фарқ қиласидиган ёки 1.1 йўл чизиги ёрдамида ажратилган, Қоидаларга мувофиқ ҳаракатланиш, тўхташ ва тўхтаб туриш учун мўлжалланган бўлаги.

Йўловчи — транспорт воситасидаги (хайдовчидан ташқари) шахс.

Йўл-транспорт ҳодисаси — транспорт воситасининг йўлда ҳаракатланиши жараёнида рўй берган, фуқароларнинг ҳалок бўлишига ёки соғлигига зарар етишига, транспорт воситалари, иншоотлар, юкларнинг шикастланиши ёхуд бошқа моддий зарар етишига сабаб бўлган ҳодиса.

Махсус транспорт воситаларининг (автогидрокўтаргич, автокран капилар) ишчи ҳолатида содир бўлган ҳодиса йўл-транспорт ҳодисаси ҳисобланмайди, балки техник хавфсизликка риоя қиласмаслик ҳисобланади.

Йўл ҳаракати — одамлар ва юкларнинг транспорт воситалари ёрдамида ёки бундай воситаларсиз йўллар доирасида ҳаракатланиши жараёнида юзага келувчи муносабатлар мажмуи.

Йўл ҳаракатини ташкил этиш — йўлларда ҳаракатни бошқариш бўйича хуқуқий, ташкилий-техникавий тадбирлар ва бошқарув ҳаракатлари мажмуи.

Йўл ҳаракати хавфсизлиги — йўл ҳаракати қатнашчиларининг йўл-транспорт ҳодисалари ва уларнинг оқибатларидан ҳимояланганлик даражасини акс эттирувчи йўл ҳаракати ҳолати.

Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш — йўл-транспорт ҳодисалари юзага келиши сабабларининг олдини олишга, уларнинг оғир оқибатларини камайтириша қаратилган фаолият.

Йўл ҳаракати қатнашчиси — йўл ҳаракати жараёнида транспорт воситасининг ҳайдовчиси, йўловчиси ёки пиёда тариқасида бевосита иштиrok этаётган шахс.

Йўналишили транспорт воситаси — белгиланган йўналиши ва бекатлари бўлган, йўловчи ташиб учун мўлжалланган умум фойдаланишдаги транспорт воситалари (троллейбус, tramvay, автобус, йўналишили такси).

Мажбурий тўхташ — техник нуқсон, ташилаётган юк, ҳайдовчи ва йўловчининг ҳолати, йўлдаги бирор тўсиқ туфайли хавф юзага келганда ёхуд об-ҳаво шароитига боғлик холда транспорт воситаси ҳаракатини тўхтатиш.

Механик транспорт воситаси — двигатель билан ҳаракатга келтириладиган транспорт воситаси (мопеддан ташқари). Бу атама барча трактор ва ўзиорар мосламаларга ҳам тааллуқлидир.

Мопед — иш ҳажми 50 см^3 гача, юқори тезлиги соатига 50 километрдан ошмайдиган двигатель билан ҳаракатга келтириладиган икки ёки уч гилдиракли транспорт воситаси. Осма двигателли

велосипедлар ва юқоридаги таърифга эга бўлган бошқа транспорт воситалари ҳам мопедларга тенглаштирилади.

Мотоцикл — кажавали ёки кажавасиз икки ғилдиракли механик транспорт воситаси. Аслалаңган ҳолатдаги вазни 400 килограммдан ошмайдиган учва тўрт ғилдиракли механик транспорт воситалари, шунингдек, двигателининг иш ҳажми 50 см³ дан ёки энг юқори конструктив тезлиги соатига 50 километрдан ортиқ бўлган скутер, квадроцикл, электроскутерлар ҳам мотоциклларга тенглаштирилади.

Огоҳлантирувчи ишоралар — авария ҳолатларининг олдини олиш мақсадида, шунингдек, ҳаракат йўналишини ўзгартиришда қўлланиладиган ишоралар.

Пиёда — транспорт воситасидан ташқарида бўлган ва йўлда бирор-бир юмуш билан банд бўлмаган шахс.

Велосипед, мопед, мотоцикл, чана, аравача ва болалар ҳамда ногиронлар аравачасини етаклаган, ногиронларнинг двигателсиз аравачасида ҳаракатланаётган шахслар ҳам пиёда хисобланадилар.

Пиёдалар ўтиш жойи — йўл қатнов қисмининг пиёдалар кесиб ўтиши учун

мўлжалланган, 5.16.1, 5.16.2 йўл белгилари ва 1.14.1 — 1.14.3 йўл чизиклари билан ажратилган бўлаги.

Йўл чизиклари бўлмаса, пиёдалар ўтиш жойининг кенглиги 5.16.1 ва 5.16.2 йўл белгилари орасидаги масофа билан аниқланади.

Пиёдалар йўлкаси — йўлнинг пиёдалар ҳаракатланиши учун мўлжалланган ва транспорт воситалари ҳаракати тақиқланган қисми.

Пиёдалар йўлкаси, тротуардан фарқли ўлароқ, йўлга туташ ёки йўл ёқасида эмас, балки йўл билан бирор-бир манзил оралигини туташтириб, 4.6 белгиси билан белгиланади. Баъзан пиёдалар йўлкаси икки йўлни туташтириши мумкин.

Пиёдаларнинг ташкилий жамламаси — Қоидаларнинг 16-банди талабларига мувофиқ, йўлда бир йўналишда биргаликда ҳаракатланаётган одамлар гурухи.

Реверсив ҳаракат — йўл қатнов қисмининг маҳсус ажратилган, 5.35 — 5.37 йўл белгилари, 1.9 йўл чизиги би-

лан белгиланган ва устида реверсив светофор ўрнатилган бўлагида ҳаракат йўналишининг қарама-карши томонга ўзгариши.

Рұхсат этилган тўла вазн — аслаб ҳаланган транспорт воситасининг ишлаб чиқарған корхона томонидан белгиланган, юк, ҳайдовчи ва йўловчилари билан биргаликдаги энг юқори вазни (ўлчови).

Бир таркибда ҳаракатланаётган (тиркама ва ҳ. к.) транспорт воситаларининг рұхсат этилган тўла вазнига шу таркибга киравчи транспорт воситаларининг рұхсат этилган тўла вазнлари йигиндиси киради.

Тўла вазн ўзгармас сон бўлиб, транспорт воситасининг юкланганлигига, юкнинг кўп-камлигига боғлиқ эмас.

Ҳақиқий вазн транспорт воситасининг юкланганлиги ва юкнинг хусусиятига боғлиқ.

Тартибга солувчи — Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Давлат йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати (кейинги ўринларда — ДИХХХ), ҳарбий автомобиль назорати органлари ходими, ўз хизмат вазифаларини бажараётган, Қоидаларда кўзда тутилган ишоралар ёрдамида йўл ҳаракатини тартибга солиш ваколатига эга бўлган ва уни бевосита амалга ошираётган, йўлдан фойдаланиш хизмати ходимлари, темир йўл кесишмаси ва сол кечувларидаги навбатчилар. Тартибга солувчи махсус кийим ва (ёки) таниқлик

белгиси (кўл боғичи, жезл, қизил ишорали ёруғлик қайтаргич, қизил чироқ ёки байроқча)га эга бўлиши шарт.

Темир йўл кесишмаси — йўлнинг темир йўллар билан бир сатҳда кесишган жойи.

Транспорт воситаси — одамларни, юкларни ташишга ёки маҳсус ишларни бажаришга мўлжалланган қурилма.

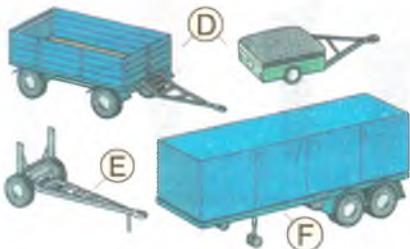
Транспорт воситасининг эгаси — транспорт воситасига мулк ҳукуқи ёки бошқа ашёвий ҳукуқлар асосида эгалик қилувчи юридик ёки жисмоний шахс.

Транспорт воситаларининг ташкилий жамланмаси — олдида ялтялт этувчи кўк рангли ёки кўк ва қизил рангли чироқ-маёқчasi ёкилган транспорт воситаси кузатиб бораётган, бевосита бир-бирининг кетидан, битта ҳаракатланиш бўлагида, чироқларини доимий ёқиб келаётган уч ва ундан ортиқ механик транспорт воситалари гурухи.

Тротуар — қатнов қисмига туташган ёки ундан майсанзор, ариқ, маҳсус тўсиқлар билан ажратилган ва пиёдаларнинг ҳаракатланиши учун мўлжалланган йўл қисми.

Тиркама — механик транспорт воситаси таркибидан ҳаракатланишга мүлжалланган, двигатель билан жиҳозланмаган транспорт воситаси (**D**). Бу атама ярим тиркама (**E**) ва узайтириладиган тиркамаларга ҳам тааллуклидир (**F**).

Тұхташ — транспорт воситаси ҳаракатини 10 дақықагача бұлған муддатта тұхтатиши (ҳаракатсиз ҳолатта көлтириш).

Тұхтаб туриш — транспорт воситасиға йүловчиларни чиқариш ёки тушириш, юқ ортиш ёки тушириш билан boglyk бұлмаган ҳолларда унинг ҳаракатини 10 дақықадан күпроқ вақтта атайин тұхтатиши.

Фото ва видео қайд этиш — йүл ҳаракати қоидалари бузилишини махсус автоматлаштирилген фото ва видео техник воситалари ёрдамида қайд этиш.

Коронғи вақт — көчки ғира-ширанинг охиридан тонгги ғира-ширанинг бошланшигача бұлған оралиқдаги вақт.

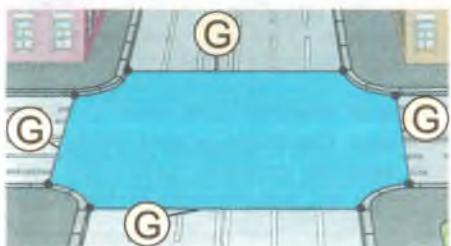
Қатнов қисми — йүлнинг рельссіз транспорт воситалари ҳаракати учун мүлжалланган қисми.

Қувиб ўтиш — эгаллаган ҳаракатланиш бұлғидан чиқиб, олдинда

ҳаракатланаётган транспорт воситасидан ўзib кетиш.

Чоррача — йүлларнинг ўзаро бир сатхда кесишадиган, туташадиган ва айриладиган жойи (**G**).

Чоррача чегараси унинг марказидан қатнов қисмлари охиридаги қарама-қарши томонларнинг эң узоқ бурила бошлаган жойларини туташтирувчи тасавур қилинадиган чизиклар билан аниқланади.

Әндеш худудлардан чиқыш жойлары чоррача ҳисобланмайды.

Хайдовчи — йүлларда транспорт воситасини бошқариб бораётган шахс. Бошқаришни ўргатувчи, от-аравани бошқараётган, ҳайвонларни миниб ҳаракатланаётган ёки уларни етаклаб бораётган, чорва моллари (пода)ни ҳайдаб бораётган шахслар ҳайдовчига тенглаштириледи.

Ҳаракатланиш бұлғаги — автомобильларнинг бир қатор бўлиб ҳаракатланиши учун етарлича кенг бўлған, йўл чизиклари билан белгиланған ёки белгиланмаган йўл қатнов қисмининг ҳар қандай бўйлама бўлаги.

Ҳақиқий вазн — транспорт воситасининг юки, ҳайдовчи ва йўловчилари билан биргалиқдаги вазни.

I мавзуга оид тестлар

1 Агар тупрок йўлда бевосита чорраҳа олдида тўшамали (қоплама) йўл қисми бўлса, бу уни аҳамияти жиҳатидан кесиб ўтилаётган йўл билан тенг қиласидими?

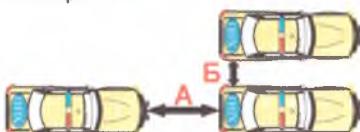
1. Йўк.
2. Ҳа.

2 Йўл ҳаракати қатнашчиси, деб кимларни аташ мумкин?

1. Йўл ҳаракати жараённида транспорт хайдовчиси, йўловчиси ёки пиёда тариқасида бевосита иштирок этабтган шахс.
2. Йўлда бўлган ва унда иш бажармаётган ҳар кандай шахс.
3. Бирор-бир транспорт воситасини бошқаряётган шахс.

3 Оралиқ масофа деб нимага айтилади?

1. Масофа А.
2. Масофа Б.
3. Масофа А ва Б.

4 Йўналишили транспорт воситаларига нималар киради?

1. Автобуслар ва йўналишили таксилар.
2. Трамвайлар ва троллейбуслар.
3. Белгиланган йўналишлар бўйича ҳаракатланадиган автобуслар, троллейбуслар, трамвайлар ва йўналишили таксилар.

5 «Рұхсат этилган тўла вазн» нима?

1. Транспорт воситасининг юқ кўтариши.
2. Транспорт воситасининг ҳақиқий вазни.
3. Ишлаб чиқарувчи корхона томонидан белгиланган, аслаҳаланган транспорт воситасининг ҳайдовчи, йўловчи, юқ билан бирга рұхсат этилган энг юқори вазни (микдори).
4. Транспорт воситасида ташиладиган юкнинг ишлаб чиқарган корхона йўл қўйган техник тавсифномаси сифатида белгиланадиган вазни.

6 Кувиб ўтиш нима?

1. Эгаллаган ҳаракатланиш бўлагидан чиқиб, олдинда кетаётган транспорт воситасидан ўзиб кетиш.
2. Қарама-қарши ҳаракат бўлагига чиқиши ва кейинчалик аввал эгалланган булакка қайтиши билан боғлиқ бўлиб, бир ёки бир қанча транспорт воситаларидан ўзиб кетиш.
3. Қам төзлик билан қўшини қаторда ҳаракатланадиган бир ёки бир қанча транспорт воситаларидан ўзиб кетиш.

7

Ёнилги қўйиш жойидан йўлга чиқиши чорраҳа ҳисобланадими?

1. Ҳисобланмайди.
2. Ҳисобланади.

8 Қайси йўл асосий ҳисобланади?

1. Тупроқли йўлга нисбатан қопламали йўл ёки тегишли белгилар билан белгиланган йўл.
2. Уч томонламида чорраҳада тулашиб келган йўлга нисбатан ҳар иккى томонга давом этувчи йўл.
3. Ҳар бир йўналишда ҳаракатланиш учун бир бўлакли йўлга нисбатан кўп бўлакли қатнов қисми бўлган йўл.

9 «Етарпича кўринмаслик» деганда нима тушунилади?

1. Оқшомдан тонггача бўлган вақт.
2. Кўриниш 150 м дан кам бўлган ҳолат.
3. Туман тушганда, ёмғир, қор ёғаётганда ва ҳоказо шароитларда, шунингдек, куннинг гира-шира вақтида йўлнинг кўриниши 300 м дан кам бўлиши.
4. Ёмғир, қор ёғиши, оқшом.

10 Бу белгидаги кўк фонда аҳоли яшайдиган жойнинг номи ёзилган кўшимча нимани билдиради?

1. Бу манзил шу аҳоли яшайдиган жойдан ташқарида жойлашганини ва у манзилга автомагистрал бўлмаган, бошқа йўл орқали борилишини.
2. Кўрсатилган аҳоли манзилига ҳаракатланиш автомагистрал бўйлаб амалга оширилади.
3. Кўрсатилган манзил мазкур аҳоли яшайдиган жойда жойлашган.

II. ҲАЙДОВЧИЛАРНИНГ УМУМИЙ МАЖБУРИЯТЛАРИ

7. Механик транспорт воситасининг ҳайдовчиси қўйидагиларни ёнида олиб юриши ва ИИО ходимлари талаб қылганда текшириш учун тақдим этиши шарт:

— ҳайдовчилик гувоҳномаси ва унинг талонини ёки транспорт воситасини вақтингчалик бошқариш хуқуқини берувчи талонни, ҳайдовчилик гувоҳномаси белгиланган тартибида олиб қўйилган бўлса, унинг талонини, ҳайдовчилик гувоҳномаси ва унинг талони олиб қўйилган ҳолларда вақтингчалик рухсатномани;

— вақтингчалик бошқариш хуқуқини берувчи талон ёки вақтингчалик рухсатнома билан транспорт воситасини бошқаришда ҳайдовчининг шахсини тасдиқловчи ҳужжатни;

— транспорт воситаси ёки тиркамани қайд қилиш гувоҳномасини, транспорт воситасининг эгаси бўлмаган ҳолларда эса умумий эгалик хуқуқини ёки тасарруф этиш хуқуқини берувчи, эгалик қилишга ва фойдаланишга берилганлигини тасдиқловчи ҳужжатни;

— транспорт воситаси эгасининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий сургута қилиш бўйича сургута полисини;

— қонунчилиқда кўзда тутилган ҳолларда йўл варақаси ва ташилаётган юкнинг ҳужжатларини.

Тасарруф муддати 3 йилгача бўлиши мумкин. Нотариал идоралардан тасарруф қилиш тўғрисида ҳужжат олингандан сўнг ДИҲХХнинг имтиҳон олиш ва рўйхатга қўйиш бўлимида қайд қилиш лозим. Эр-хотинлар тасарруф ўрнига муддати чекланмаган умумий эгалик хуқуқини берувчи гувоҳнома олишлари мумкин.

8. Тегишли тоифадаги транспорт воситасини бошқариш хуқуқини берувчи ҳайдовчилик гувоҳномасига, унинг талонига, вақтингчалик рухсатномага эга бўлган шахс ўзига тегишли бўлмаган транспорт воситасини унинг эгаси ёнида бўлганида ёхуд тасарруф этиш хуқуқини берувчи ёки эгалик қилишга, фойдаланишга берилганлигини тасдиқловчи ҳужжатлари бўлган шахс иштирокидагина (уларнинг розилиги

билиан) бошқариши мумкин (агар транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий сургута қилиш бўйича шартнома ушбу транспорт воситасидан чекланмаган шахсларнинг фойдаланишини ҳисобга олган ҳолда тузилган ёки транспорт воситасини бошқараётган шахс сургута полисида кўрсатилган бўлса).

9. Конструкциясида хавфсизлик камарлари назарда тутилган транспорт воситаси ҳаракатланиб бораётганда ҳайдовчи хавфсизлик камарини тақиб олиши шарт.

Қўйидаги шахсларга хавфсизлик камарини тақмаслика рухсат берилади:

— автомобилнинг орқа ўринди-ғидаги 12 ёшгacha бўлган болалар (Қоидаларнинг 159-бандига мувофиқ);

— транспорт воситасини ўқувчи бошқараётган вақтда автомототранспорт воситасини ёки шаҳар электр транспортини бошқаришни ўргатувчи амалий машгулотлар инструктори;

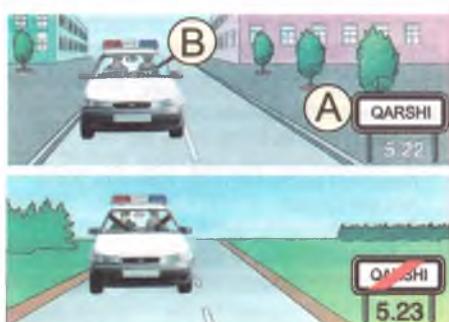
— ҳомиладор аёллар, саломатлиги хавфсизлик камари тақиш имконини бермайдиган бемор йўловчилар;

— орқага ҳаракатни амалга ошираётган ҳайдовчилар;

— аҳоли пунктларида ҳаракатланишда — йўналишсиз такси ҳайдовчилари, таксининг орқа ўринидигидаги йўловчи-лар;

— аҳоли пунктларида (A) ташки қисмига махсус рангли график чизмалар чизилган транспорт воситалари ҳайдовчилари ва йўловчилари (B).

Мотоцикл ва мопедда ҳаракатланаётган ҳайдовчи ва йўловчилар мах-

сус мотошлем кийишлари ва уни қадаб олишлари шарт.

10. Халқаро йўл ҳаракатида иштирок этаётган механик транспорт воситаси ҳайдовчисининг ёнида йўл ҳаракати ҳақидаги Конвенция талабларига мос келадиган ҳайдовчилик гувоҳномаси ва транспорт воситасининг (тиркама бўлса, унга ҳам) рўйхатдан ўтганлиги ҳақидаги ҳужжат, транспорт воситасида (тиркама бўлса, унда ҳам) рўйхатдан ўтказиш давлат рақам белгиси (С) ва у рўйхатдан ўтган давлатнинг таниқлик белгиси (D) бўлиши шарт.

— транспорт воситаси ҳаракат-ланишини бошлашидан олдин хавфсизлик камарини тақиши (Қоидаларнинг 9-бандида назарда тутилган ҳоллардан ташқари), мотоцикл ва мопедда ҳаракатлананаётганда эса маҳсус мото-шлем кийиш ва уни қадаб олиш зарурлиги;

11. Транспорт воситасининг ҳай-довчиси қуидагиларга мажбурдир:

а) йўлга чиқишдан олдин транспорт воситасининг техник созлигини, тозалигини ва тўлиқ жиҳозланганлигини текшириши;

б) ҳаракатланиш вақтида транспорт воситасининг техник созлигини таъминлаши;

в) ҳаракатланишни бошлашдан олдин йўловчилар транспорт воситасида жойларини эгаллаганлигига, транспорт воситасининг эшиклари ёпилганлигига, йўловчилар ташиш учун маҳсус жиҳозланган юк автомобилларида йўловчилар ташиётганда Қоидаларнинг 24-банди талаблари бажарилганлигига ишонч ҳосил қилиши;

г) ҳаракатланиш жараёнида пиёдалар, айниқса, болалар, ногиронлар, қарияларга ва велосипедчиларга нисбатан эҳтиёткорлик чораларини кўриши;

д) йўловчиларни қуидагилар ҳақида огохлантириши:

— ҳаракатлананаётган вақтида автомобиль салонидан тана қисмларини (кўлдан ташқари) чиқариш тақиқланганлиги;

е) сутканинг қоронғи вақтида ва етар-лича кўринмайдиган шароитда мажбурий тўхтаган транспорт воситасининг ҳайдовчиси таъмирилаш мақсадида йўлнинг қатнов қисмига чиқишдан олдин нур қайтаргичли маҳсус жилем кийиб олиши (енгил ва юк автомобили, автобус ва филдиракли тракторлар ҳайдовчилари);

ж) ИИО ходимларининг талабига кўра мастилик ҳолатини аниқловчи маҳсус текширувдан ўтиши;

з) қуидаги ҳолларда транспорт воситасини фойдаланиш учун тақдим этиши:

— ИИО ходимларига қонунда белгиланган ҳолларда кечиктириб бўлмай-диган хизмат вазифаларини бажариш учун, шунингдек, йўл-транспорт ҳодисаси туфайли шикастланган ёки носоз транспорт воситаларини олиб кетиши (шатакка олиш) учун (фақат юк автомобилидан);

— йўлакай йўналишда тиббий ёрдам кўрсатишига кетаётган тиббиёт ходимлигига ҳамда зудлик билан тиббий ёрдамга муҳтож бўлган фуқароларни даволаш профилактика муассасасига олиб бориш учун.

Транспорт воситасини фойдаланиш учун такдим этиш талаби фуқароларга тегишли (тиббий ёрдам кўрсатиш ҳолатидан ташқари) транспорт воситаларига тааллукли эмас.

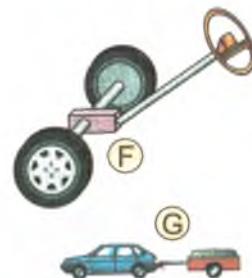
Транспорт воситасидан фойдаланган шахс ҳайдовчи талаб қилганда йўл варақасига юрилган вақтни, босиб ўтилган масоғани, ўз исм-шарифи, мансаби, иш жойи номини, йўл варақаси бўлмаган тақдирда тегишли намунадаги маълумотномани ёзиб бериши керак.

Транспорт воситаларини текшириш ёки ундан фойдаланиш ҳуқуқига эга бўлган шахс ҳайдовчининг талабига мувоғиқ ўз хизмат гувоҳномасини кўрсатиши шарт.

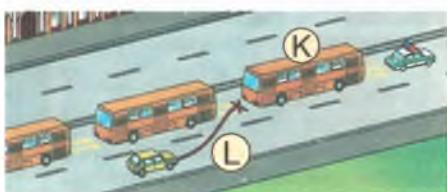
12. Ҳайдовчига қуидагилар тақиқланади:

— транспорт воситасини мастилик ҳолатида (алкоголь, гиёхванд моддалар истеъмол қилган ва ҳ. к.), сезирлик ва эътиборни сусайтирадиган дори-дармонлар таъсирида, йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган даражадаги чаркоқлик ва бетоблик ҳолатида бошқариш;

— ҳар қандай мастилик ҳолатида, сезирлик ва эътиборни сусайтирадиган дори-дармонлар таъсирида, йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган даражада чаркоқлик ва бетоблик ҳолатида бўлган, шунингдек, тегиши тоифадаги транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқини берувчи ҳайдовчилик гувоҳномаси бўлмаган, йўл варақасида ёки транспорт воситаларни эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта полисида исм-шарифи кўрсатилмаган (транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш бўйича шартнома ушбу транспорт воситасидан чекланмаган шахсларнинг фойдаланишини ҳисобга олган ҳолда тузилган ҳоллардан ташқари) шахсларга транспорт воситасини бошқариш учун топшириш;

— тормоз тизими (E), рул бошқаруви ишламаётган (F), улагич мосламаси (автопоезд таркибида) носоз бўлган (G), қоронги вақтда ёки етарлича қўринмайдиган шароитда — олд чироқлар ва орка габарит чироқлари бўлмаган ёки ёнмаётган (H), ёмғир, қор ёғаётган вақтда ҳайдовчи томонидаги ойна тозалагич ишламаётган (J)

транспорт воситаларини бошқариш;
— тегишли рухсатсиз транспорт воситаларига маҳсус техник жиҳоз (рация, сирена ва шу кабилар)лар ўрнатиш;

— транспорт воситаларининг ташкилий жамланмаси, шу жумладан, пиёдалар жамланмалари ҳаракатига халақит бериш (К) ва улар орасига кириш (Л);

— транспорт воситасини бошқариш пайтида телефондан, транспорт воситаси салонининг олд қисмига ишлаб чиқарувчи корхона томонидан ўрнатилган теле-, видеомонитордан теле-, видеодастурларни томоша қилиш учун фойдаланиш;

— транспорт воситаси салонининг олд қисмига, шу жумладан, приборлар панелига, күёш соябонига ва орқа томонни кўриш кўзгусига (фақат ташқи кўринишни тасвирга оладиган видеокамера, навигатор, видеорегистраторлардан ташқари,

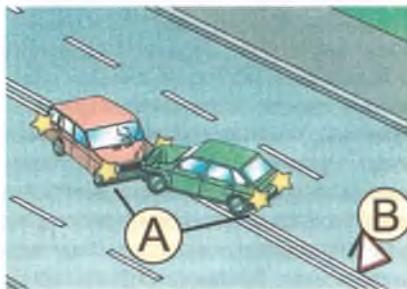
агар улар ҳайдовчига кўринишни чекла-
маса) теле-, видеомониторлар ўрнатиш.

Ҳаракатланиш вақтида Қоидалар-нинг 3-иловасида кўрсатилган транспорт воситаларидан фойдаланишни тақиқловчи шартлар юзага келганда ҳайдовчи уларни бартараф этиши, агар бунинг иложи бўлмаса, зарур бўлган эҳтиёт чораларини кўриб, таъмирлаш ёки тўхтаб туриш жойига этиб олиш учун ҳаракатланиши мумкин.

III. ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИ СОДИР БЎЛГАНДА ҲАЙДОВЧИННИГ МАЖБУРИЯТЛАРИ

13. Йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлганда унга дахлдор ҳайдовчилар қуидагиларни бажаришлари шарт:

— транспорт воситасини дарҳол тўхтатиши, авария ишораларини ёқиши (А) ва авария сабабли тўхташ белгисини ўрнатиши (В), транспорт воситасини ва ҳодисага дахлдор буюмларни жойидан кўзғатмаслиги;

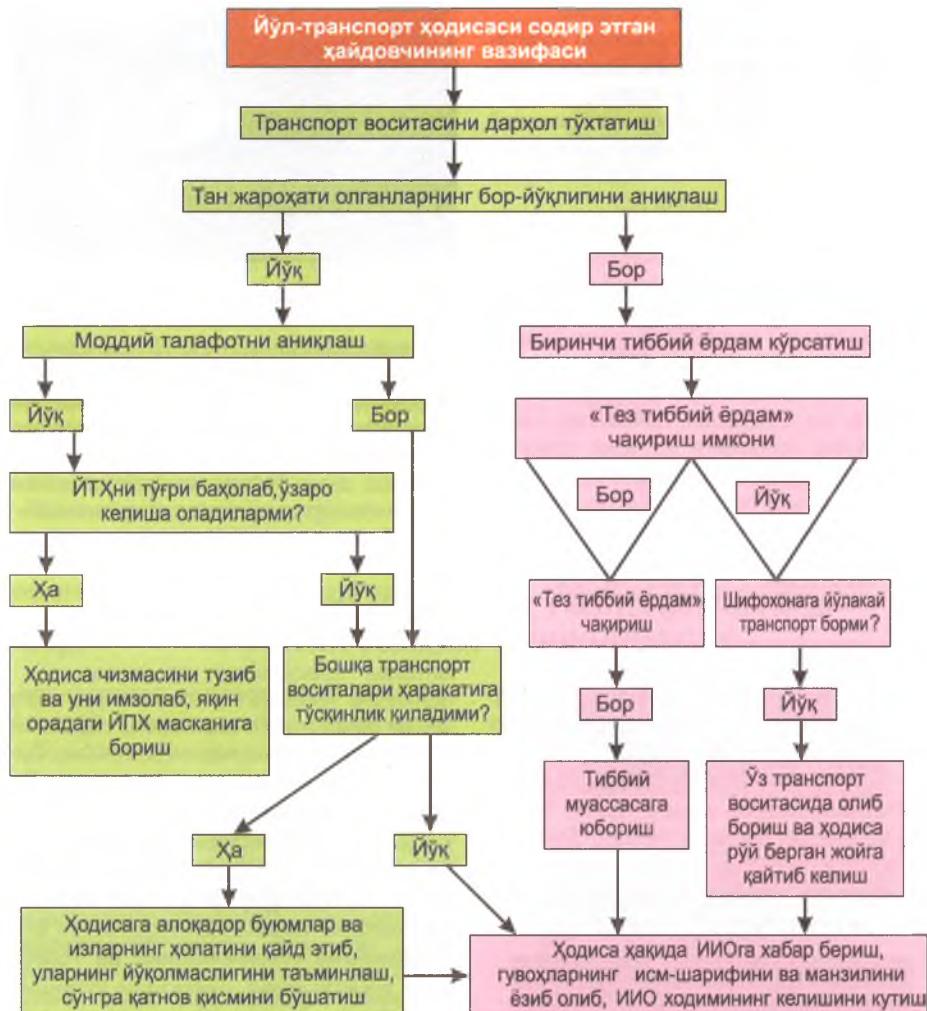

— шикастланганларга биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш чораларини кўриши, тез тиббий ёрдам ва фавқулодда кутқарув хизматларини чақириши, шошилинч ҳолларда эса шикастлан-

ганларни яқин орадаги даволаш-про-
филактика муассасасига йўлакай
транспорт воситасида жўнатиши, бу-
нинг имкони бўлмаган ҳолларда ўз
транспорт воситасида олиб бориши,
у ерда ўз исм-шарифи, транспорт во-
ситасининг рўйхатдан ўтказиш давлат
рақам белгиси ҳақида ахборот бериши
(ўз шахсини тасдиқловчи ҳужжатни ёки
ҳайдовчилик гувоҳномасини ва транс-
порт воситасининг рўйхатдан ўтганлик
ҳужжатини кўрсатиши) ва ҳодиса рўй
берган жойга қайтиб келиши;

— агар бошқа транспорт воситала-

рининг ҳаракатига тўқинлик қилса, қатнов қисмими бўшатиши. Қатнов қисмими бўшатиши ёки шикастланганларни ўз транспорт воситасида даволаш-профилактика муассасасига олиб бориш зарур бўлганда йўл-транспорт ҳодисасига дахлдор ҳайдовчилар, аввало, транспорт воситаси, ҳодисага алоқадор буюмлар ва изларнинг ҳолатини гувоҳлар иштироқида дастлабки қайд этишни амалга ошириши, уларнинг йўқолмаслиги ва ҳодиса рўй

берган жойни айланиб ўтишни ташкил қилишнинг барча чораларини кўриши;

— ҳодиса ҳақида ИИОга хабар бериши, гувоҳларнинг исм-шариfinи ва яшаш манзилини ёзиб олиб, ИИО ходимларининг келишини кутиши.

14. Агар йўл-транспорт ҳодисасида шикастланганлар бўлмаса ва ҳайдовчилар ҳодисага баҳо беришда ўзаро келиша олсалар, дастлабки ҳодиса чизмасини чизиб, уни имзолаб, яқин орадаги йўлхон маскани ёки ИИОга боришлари мумкин.

Йўл-транспорт ҳодисаси бир вақтнинг ўзида сугурта ҳодисаси ҳамдир. Ўзбекистон Республикасининг 2008 йил 21 апрелдан кучга кирган «Транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий сугурта қилиш тўғрисида»ги Қонунида белгиланганидек, сугурта ҳодисаси – транспорт воситасидан фойдаланишда жабрланувчиларнинг ҳаёти, соғлиги ва (ёки) мол-мулкига зарар етказилганилиги учун сугурта қилдирувчининг ёки транспорт воситаси эгасининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий сугурта қилиш шартномаси бўйича жавобгарлиги сугурталанган бошқа шахснинг фуқаролик жавобгарлиги юзага келиши бўлиб, бу сугурталовчининг сугурта товонини тўлаш мажбуриятини келтириб чиқаради.

Ушбу қонунининг 3-боб, 19-моддасида сугурта ҳодисалари бўйича зарарнинг ўрнини қоплаш тартиби белгиланган:

— жабрланувчиларга зарар етказилишига олиб келган йўл-транспорт ҳодисаси иштирокчиси бўлган сугурта қилдирувчи (фуқаролик жавобгарлиги мажбурий сугурта шартномаси бўйича сугурталанган бошқа шахс) мазкур ҳодисанинг бошқа иштирокчилари талабига кўра уларга ушбу транспорт воситаси эгаларининг фуқаролик жавобгарлиги сугурталанган мажбурий сугурта шартномаси тўғрисидаги маълумотларни хабар қилиши шарт.

— сугурта қилдирувчи (фуқаролик жавобгарлиги мажбурий сугурта шартномаси бўйича сугурталанган бошқа шахс) ёки унинг вакили сугурта ҳодисаси содир бўлганда:

жабрланувчига (унинг меросхўрларига ёки ҳукуқий ворисларига) уч календарь кундан кечиктирмай сугурта полисининг нусхасини топшириши;

дарҳол, мажбурий сугурта шартномасида назарда тутилган муддатдан кечиктирмай, содир бўлган ҳодиса ҳақида ёзма шаклда, сугурта полисининг нусхасини шлова қилган ҳолда сугурталовчига ёки унинг филиалига ҳамда йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлган жойдаги ва транспорт воситаси рўйхатдан ўтказилган жойдаги давлат ўйл ҳаракати ҳавфсизлиги хизматига билдириши. Билдиришномада ҳодисанинг хусусияти, содир бўлган пайти, кўрилиши тахмин қилинган зарарнинг миқдори, йўл-транспорт ҳодисасига алоқадор барча шахсларнинг, шу жумладан, тахмин қилинган даъвогарларнинг номлари ва манзилларига тааллуқли ахборот имкон қадар тўлиқ ҳажмда, шунингдек, сугурта қилдирувчи ҳодиса ҳақида илк маротаба қай тарзда хабардор бўлганлиги ва сугурта қилдирувчининг нега ҳодисани талабнома билдиришга сабаб бўлиши мумкин деб ҳисоблашига оид тафсилотлар мажбурий тартибда кўрсатилиши керак;

ҳукуқни муҳофаза қилувчи органлар, судлар, шунингдек, тиббиёт, сейсмология, ветеринария, гидрометеорология ташкилотлари ва бошқа ташкилотлар сугурта товонининг миқдорини аниқлаш мақсадида сугурта ҳодисалари содир бўлишининг сабаблари ва ҳолатлари тўғрисидаги ҳамда етказилган зарар ҳақидаги масалаларни ҳал этиш учун зарур бўлган ҳужожатлар ва хуросаларни сугурталовчиларнинг ҳамда Тўловларни кафолатлаш жамғармасининг сўровига кўра тақдим этиши шарт.

ЙҮЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИ ЮЗ БЕРГАНДА ҲАЙДОВЧИ НИМА ҚИЛИШИ КЕРАК?

Йүл-транспорт ҳодисаси натижасида суғурта ҳолати содир бўлганда ҳайдовчиларнинг ҳаракатлари:

- 1.** Автомобилингизни тўхтатиб, авария ишораларини ёқинг.
- 2.** Ҳалокат тўхташ белгисини чиқариб ўрнатинг.
- 3.** Автомобилни йўл-транспорт ҳодисаси (келгусида ЙТҲ) юз берган жойдан қўзгатманг ва четга олманг, ҳодисага алоқаси бор бўлган нарса-буюмлар жойини Йўл-патруль хизмати инспектори келгунга қадар ўзгартирунган.
- 4.** Дарҳол суғурта қилдирган компанияяга қўнғироқ қилинг (қаранг: суғурта варақангизга ёзилган)
- 5.** Агар Сиз йўл ҳаракати қоидасини бузганлигингида шубҳа қилсангиз, маъмурий иш юритилиши доирасидаги қидирув ёки суриштирув ишлари муддати тугаб, иш судда қўрилиб, тугагунига қадар ЙТҲ учун бўлган айбни зимманингида олманг.
- 6.** ЙТҲни Йўл ҳаракати қоидаларига мувофиқ расмийлаштиринг.
- 7.** ЙТҲнинг бошқа иштирокчилари билан ЙТҲ тўғрисидаги тузиладиган баённомага қўшиб бериладиган ариза ва тушунтириш хатларини диққат билан тўлдиринг. Агар Сизда суғурта бўйича ариза-бланкаси бўлмаса, уни суғурта компанияси оғисларидан олишингиз мумкин. Агарда Сиз аризани мустақил равишда тўлдира олмаган бўлсангиз, суғурта компания оғисларига мурожаат қилинг, мутахассислар аризани тўлдиришга ёрдам берадилар.
- 8.** Агарда Сиз (суғурталанувчи) бир вақтнинг ўзида жабрланувчи бўлсангиз, суғурта ҳодисаси бевосита ҳал қилинади, яъни Сиз жабрланувчи сифатида мажбурий суғурта шартномасини тузган тегишли суғурта компаниясига ҳаётингиз, соғлиғингиз ва/ёки мулкингизга етказилган зарарни қоплаш учун ёзма равишда мурожаат қиласиз.

ЙЎЛ-ТРАНСПОРТ ҲОДИСАСИДАН СҮНГ НИМА ҚИЛИШ ЛОЗИМ:

- 9.** 72 соат ичидаги (ушбу вақт суғурта компаниялари учун ҳар хил) ЙТҲ ҳақидаги аризанинг асл нусхасини Сизга қулай бўлган услубда тегишли суғурта компанияси оғисларига юборинг.
- 10.** Айрим вазиятларда шундай ҳодиса юз берадики, суғурта компаниясининг мутахассис ходимлари томонидан автомобилингизни кўздан кечириш зарур бўлади. Шундай ҳолатда компания мутахассиси Сиз билан қўшимчча боғланади.

ОАЖ «Kapital Sug'urta» сұгурта компаниясига
(Сұгурталовчининг тұлиқ номланиши)

дан

(Ариза берувчининг тұлиқ номи (номланиши))

**Юз берган воқеа тұғрисида
АРИЗА**

Ариза берувчи жисмоний шахснинг паспорти: серияси _____: рақами: _____, 20____йил «____» ____да _____ томонидан берилған

Ариза берувчи — юридик шахснинг реквизитлари: СТИР _____

Хизмат күрсатувчи банкнинг МФО _____, х/р _____

Мажбурий сұгурта қилиш бүйіча сұгурта полиси: серияси №_____ 20____йил
Ушбу билан _____

(маркасы, модели, давлат рұйхатидан үтказиш рақами) транспорт воситаси билан
транспорт воситалари әгаларининг фуқаролик жавоббаратының мажбурий сұгурта
қилиш бүйіча сұгурта полисида күрсатилған сұгурта ҳодисаси деб эътироф этиш
мүмкін бўлган воқеа юз берганлигини маълум қиласан.

Воқеанинг сабаблари ва ҳолатлари тұғрисида күйидагиларни маълум қиласан:
Ўзи билан сұгурта ҳодисаси деб эътироф этиш мүмкін бўлган воқеа юз берган ҳайдовчи:

(хайдовчининг фамилияси, исми, отасининг исми)

Воқеа санааси ва вақти: _____

Воқеа жойи манзили: _____

Воқеа тұғрисида _____ туманининг хуқуқни муҳофаза қилиш
органдарига ариза берилған ва _____

(мансадбор шахснинг унвони, лавозими, Ф.И.О.)

томонидан юз берган воқеа тұғрисида 20____йил «____» ____да __сон _____
түзилған.

(хужжатнинг тури)

Воқеанинг ҳолати: _____

Воқеа бўйича харажатлар қанча суммага баҳоланади: _____

Ушбу аризага илова қилинади: _____

Ушбу ҳодиса бўйича мен ишончли ва менга маълум бўлған барча маълумотларни
маълум қилдим.

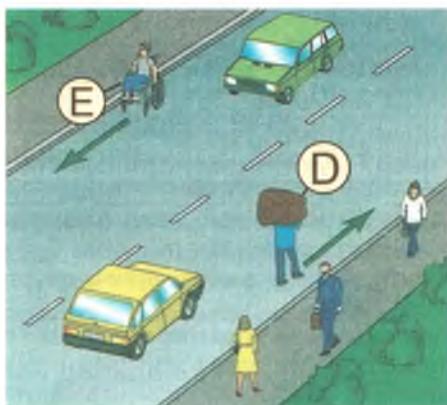
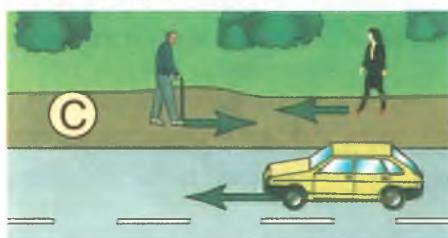
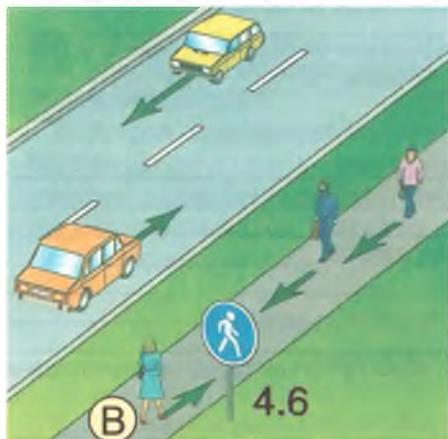
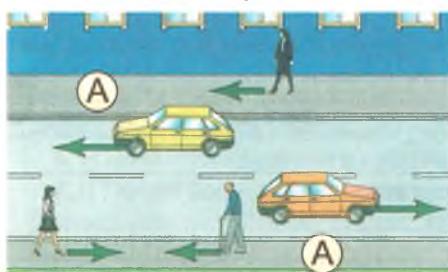
Сұгурта қилинувчининг номидан _____ 20____йил «____» _____
(имзо)

Мұ.

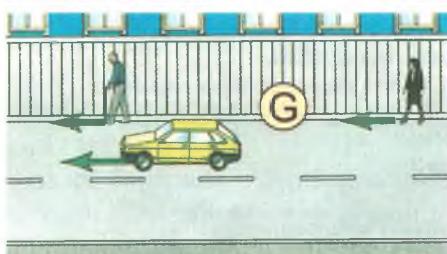
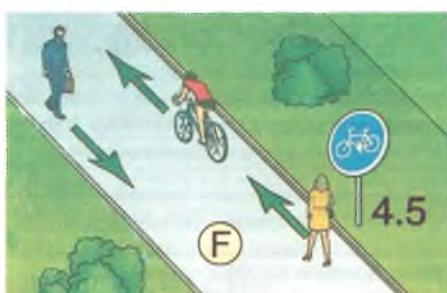
Ариза қабул қилинди _____
(сұгурталовчи масъул ходимнинг лавозими ва фамилияси)
хамда 20____йил «____» ____ да дафтарда _____ рақами билан рўйхатдан
үтказилди.

IV. ПИЁДАЛАРНИНГ МАЖБУРИЯТЛАРИ

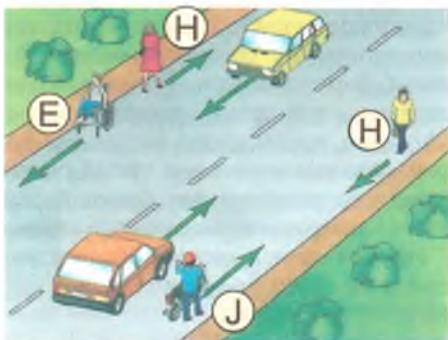
15. Пиёдалар тротуардан (A) ёки пиёдалар йўлкасидан (B), улар бўлмаганда эса йўл ёқасидан юришлари керак (C). Ҳажми катта юкларни олиб кетаётган пиёдалар (D), шунингдек, ногиронларнинг двигателсиз кажавасида ҳаракатланаётган (E) шахсларнинг тротуар ёки пиёдалар йўлкасидан ҳаракатланиши бошқа пиёдаларнинг ҳаракатланишига халақит берадиган бўлса, улар қатнов қисмининг четидан ҳаракатланишлари мумкин.

Тротуар, пиёдалар йўлкаси, йўл ёқаси бўлмаса ёки улардан юришнинг имконияти бўлмаган ҳолларда пиёдалар велосипед йўлкасидан (F) ёки қатнов қисмининг четидан (G) (ажратувчи бўлаги бор йўлларда қатнов қисмининг ташки четидан) бир қатор бўлиб юришлари мумкин.

Қатнов қисмининг четида ҳаракатланаётган пиёдалар (Н) транспорт воситаларининг ҳаракатига қарама-қарши йўналишида юришлари керак. Ногиронларнингдвигателсиз кажавасида ҳаракатланаётган (Е), мотоцикл (J), мопед, велосипед етаклаб кетаётган шахслар эса бундай ҳолларда транспорт воситаларининг ҳаракат йўналиши бўйлаб юришлари керак.

Пиёдалар йўлкасида, тротуарда, йўл ёқасида пиёдаларнинг ҳаракатланишига халақит берадиган қурилма ва тўсиклар ўрнатиш тақиқланади.

16. Пиёдаларнинг ташкилий жамламасига йўлнинг қатнов қисмидабир қаторда тўрут кишидан ортиқ бўлмасдан, фақат транспорт воситаларининг ҳаракат йўналиши бўйлаб ўнг томондан юришга рухсат этилади.

Жамламанинг олди ва орқасида чап томондан қизил байроқча, қоронғи вақтда ёки етарлича кўринмаслик шароитида эса олдинда оқ, орқада қизил рангли чироқ кўтарган кузатувчилар бўлиши керак.

Болалар гуруҳини тротуарлар ва пиёдалар йўлкаларидангина, улар бўлмаганда эса йўл ёқасидан фақат кундузи ва катта ёшдагилар кузатувида олиб юришга рухсат этилади.

17. Пиёдалар йўлнинг қатнов қисмини пиёдалар ўтиш жойларидан, шунингдек, ер ости ва ер усти ўтиш жойларидан, улар бўлмаганда эса чорраҳаларда тротуар чизиклари ёки йўл ёқаси бўйлаб кесиб ўтишлари керак.

Пиёдаларга кўринадиган оралиқда ўтиш жойи ёки чорраҳа бўлмаса, ажратувчи бўлаксиз ва тўсиқсиз йўллардан йўлнинг иккى томони яхши кўринадиган жойидан, қатнов қисмининг четига нисбатан тўғри бурчак остида кесиб ўтишларига рухсат этилади.

18. Йўл ҳаракати тартибга солинган жойларда пиёдалар тартибга солувчининг ёки пиёдалар светофорларининг, улар бўлмагандага эса транспорт светофорларининг ишораларига амал қилишлари керак.

19. Ҳаракат тартибга солинмайдиган пиёдалар ўтиш жойларида пиёдалар яқинлашиб келаётган транспорт воситаларигача бўлган масофани ва уларнинг тезлигини чамалаб кўриб, ўтиш ўзлари учун хавфсиз эканлигига ишонч ҳосил қилгандаридан сўнг йўлнинг қатнов қисмига чиқишларига рухсат этилади.

Шунингдек, улар йўлнинг қатнов қисмини пиёдалар ўтиш жойларидан ташқарида кесиб ўтишда транспорт воситаларининг ҳаракатланишига халақит бермасликлари, яқинлашиб келаётган транспорт воситаларининг йўклигига ишонч ҳосил қилмасдан туриб, кўринишни чекловчи, тўхтаб турган транспорт воситаси ёки бошқа бирор тўсик панасидан чиқмасликлари керак.

Йўлнинг қатнов қисмida, шунингдек, пиёдалар ўтиш жойларида ҳаракатланаётган пиёдаларга телефондан фойдаланиш, телевизор, видеомаҳсулотларни кўриш, радио-аудиомаҳсулотларни эшитиш, китоб ёки даврий матбуот ўқиш ҳамда эътиборни чалгитадиган бошқа электрон воситалардан фойдаланиш тақиқланади.

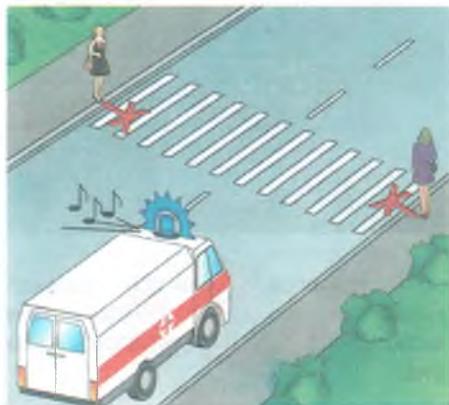

Пиёдалар тўхтаб турган автобус ва троллейбуснинг орқа томонидан, трамвайнинг эса олд томонидан йўлни кесиб ўтишлари шарт.

20. Йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш билан боғлиқ бўлмаса, йўлнинг қатнов қисмига чиқсан пиёдалар ушланиб қолмасликлари ва

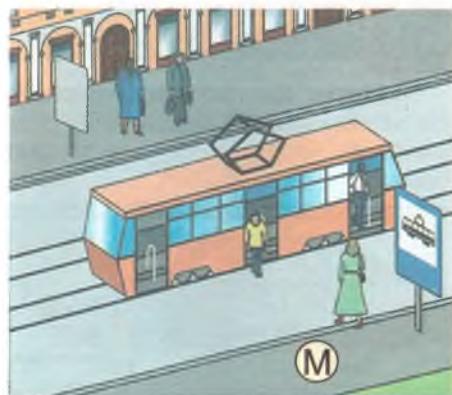
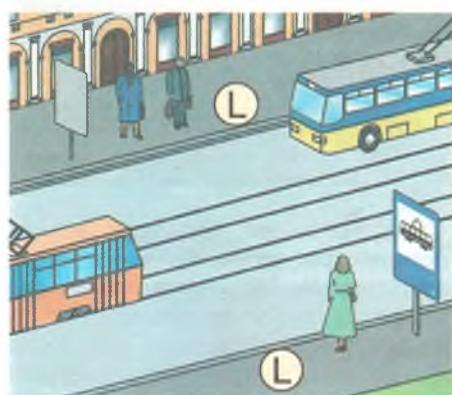
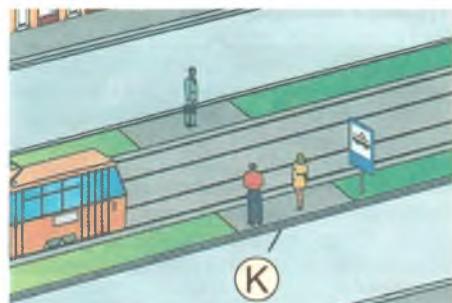
тұхтамасликлари керак. Үтишга ул-гурмаган пиёдалар қарама-қарши йұналишдаги транспорт оқимларини аж-ратувчи чизикда тұхташлари лозим. Кейинги ҳаракатланиш хавфсиз эканлигига ишонч ҳосил қылғандан сүнг ва светофор ёки тартибга солувчининг ишораларини ҳисобға олган ҳолда үтишини давом эттиришлари мүмкін.

21. Ялт-ялт этувчи күк рангли ёки күк ва қызил рангли чирок-маёқчаси ва маҳсус товушли ишораси ёқилған транспорт воситалари яқынлашиб келаётган бұлса, пиёдалар қатнов қисмидан үтмасликлари, унда ҳаракатланаётгандары эса, бу транспорт воситаларига йүл беришлари ва зудлик билан қатнов қисмини бұшатишилари керак.

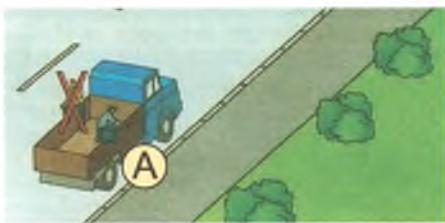
22. Йұналишли транспорт воситаларини фақат қатнов қисмидан баланд жойлашған кутиш майдончаларыда (**K**), улар бұлмаганда эса, тротуар ёки йүл ёқасида кутишлари керак (**L**). Қатнов қисмидан баланд жойлашған майдончалар билан жиһозланмаган бекатларда (**M**) йұналишли транспорт воситалари тұла тұхтагандан сүнг унга чиқиши учун қатнов қисмига чиқишига рухсат этилади. Үндан түшгандан кейин ушланиб қолмасдан қатнов қисмини бұшатишилари шарт.

Қатнов қисми бүйлаб бекатларга бораёттан ёки үндан қайтаёттан пиёдалар Қоидаларнинг 18 — 21-бандлари талабларига амал қилишлари керак.

V. ЙЎЛОВЧИЛАРНИНГ МАЖБУРИЯТЛАРИ

23. Йўловчилар транспорт воситасига фақат у тўла тўхтагандан сўнг тротуар ёки йўл ёқаси (**A**) томондан чиқишига ва тушишига мажбурийлар.

Йўловчиларнинг транспорт воситаларидан тротуар ёки йўл ёқаси томондан тушиши ёки уларга чиқишининг иложи бўлмаган ҳолларда, агар бу ҳаракат хавф түғдирмаса ёки бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига халақит бермаса, йўлнинг қатнов қисми томонидан амалга оширилиши мумкин.

24. Йўловчиларга қўйидагилар тақиқланади:

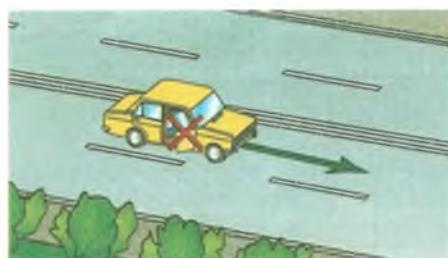
— транспорт воситаси ҳаракатланыётган вақтда ҳайдовчини бошқаришдан чалғитиш ва унга халақит бериш;

— ҳаракатланыётган бортли юк автомобилларида тик туриш, бортларда ёки ундан юқоридаги юк устида ўтириш;

— транспорт воситаси ҳаракатланыётган вақтда унинг эшикларини очиш;

— транспорт воситаси ҳаракатланыётган вақтда салондан тана қисмларини (қўлдан ташқари) чиқариш.

VI. МАХСУС ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ИМТИЁЗЛАРИ

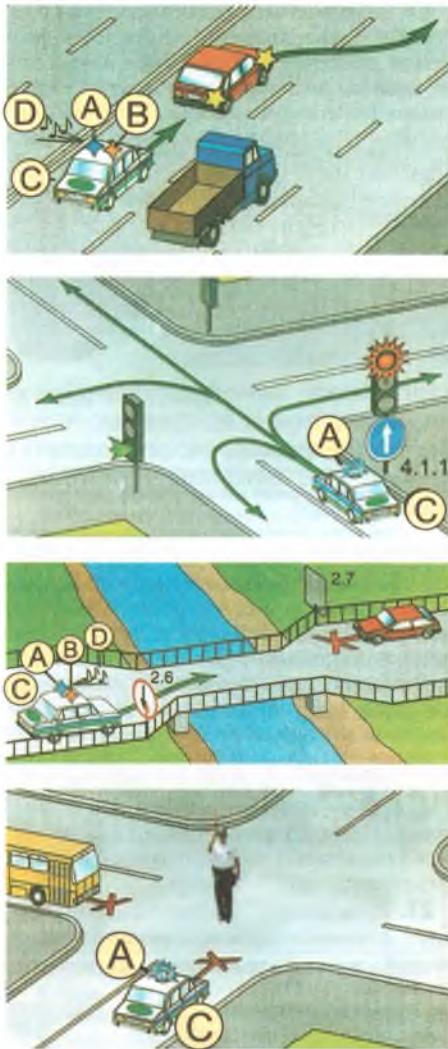
25. Кўк (A) ёки кўк ва қизил (B) рангли ялт-ялт этувчи чироқ-маёқчаси ёқилган транспорт воситаларининг (C) ҳайдовчилари кечикириб бўлмайдиган хизмат вазифаларини бажараётгиб, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш шарти билан Қоидаларнинг VII боб (38-бандидан ташқари), IX — XVI, XIX — XX боблари, 1 ва 2-иловалари талабларидан четга чиқиши мумкин.

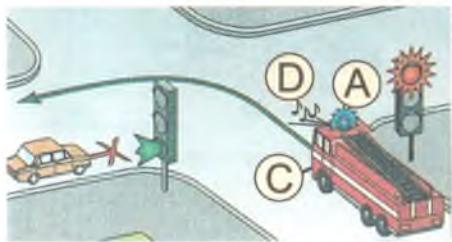
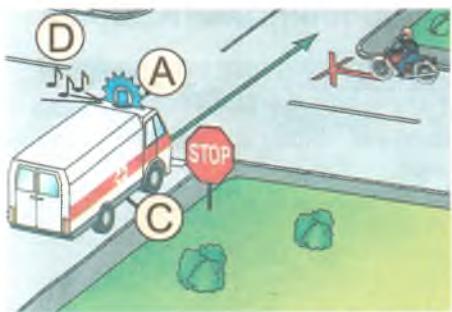
Бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига нисбатан имтиёзга эга бўлишлари учун бундай транспорт воситаларида кўк ёки кўк ва қизил рангли ялт-ялт этувчи чироқ-маёқча (A) ва маҳсус товушли ишора (D) ёқилган бўлиши шарт. Улар ўзларига йўл берилаётганлигига ишонч ҳосил қилганларидан сўнгтина имтиёздан фойдаланишлари мумкин.

Ушбу имтиёздан кўк ёки кўк ва қизил рангли ялт-ялт этувчи чироқ-маёқчалар ва маҳсус товушли ишоралари ёқилган транспорт воситалари томонидан кузатиб келинаётган транспорт воситалари

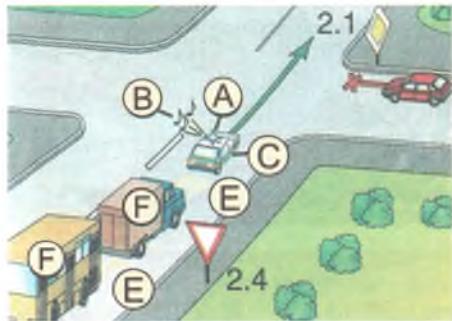
ҳам фойдаланадилар. Кузатиб келинаётган транспорт воситаларида яқинни ёритувчи чироқлар ёқилган бўлиши шарт.

26. Ҳайдовчилар кўк ёки кўк ва қизил рангли ялт-ялт этувчи чироқ-маёқча ва маҳсус товушли ишораларини ёқсан ҳолда яқинлашиб келаётган транспорт

воситаларига, шунингдек, уларнинг кузатувидаги, яқинни ёртүувчи чироқлари ёқилган (E) транспорт воситаларига (F) тўсиқсиз ўтиб кетишлари учун йўл берилшлари шарт.

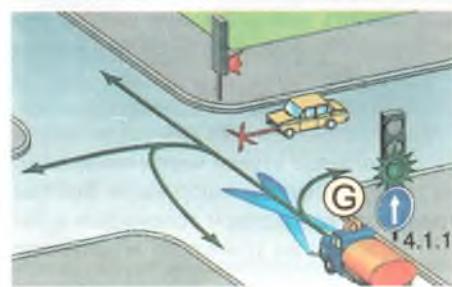
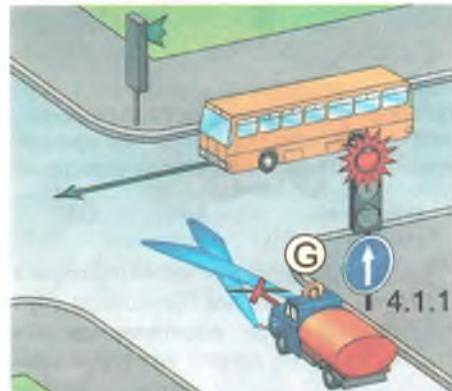

27. Кўк ёки кўк ва қизил рангли ялт ялт этувчи чироқ-маёқчасини ёқиб тўхтаб турган транспорт воситасига

яқинлашаётган ҳайдовчилар зарур бўлган ҳолларда ҳаракатланиш тезлигини дарҳол тўхташ имкониятини берадиган даражада камайтиришлари шарт.

28. Зарғалдоқ ёки сариқ рангли милилловчи чироқ-маёқча (G) йўлда курилиш, таъмирлаш ёки тозалаш ишлари олиб борилаётганда, шунингдек, техник шикастланган, носоз бўлган ва ҳоказо транспорт воситаларини қонунда кўзда тутилган ҳолларда ортища, ташишда, йўл ҳаракатида қатнашаётган, габарит ўлчамлари Қоидаларнинг 164-бандида белгилангандан ортиқ бўлган, шунингдек, ўта оғир, катта ўлчамили ва хавфли юк ташиётган транспорт воситаларида ва қонун ҳужжатлари билан белгиланган ҳолларда бундай транспорт воситаларини кузатиб келаётган транспорт воситаларида ёқилиши керак. Зарғалдоқ ва сариқ рангли чироқ-маёқча ҳаракатланишда имтиёз бермайди ва бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларини фақат хавф борлигидан огоҳлантиради.

29. Зарғалдоқ ёки сариқ рангли чироқ-маёқаси (Н) ёқилган транспорт воситаларининг ҳайдовчилари йўл курилиши, таъмирланиши ва тозаланиши жараённида ҳамда техник шикастланган, ноносоз бўлган, шунингдек, қонунда кўзда тутилган ҳолларда бошқа транспорт воситаларини ортишда йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш шарти билан Қоидаларнинг йўл белгилари (2.2, 2.4—2.6, 3.11 — 3.14, 3.17.2, 3.20 йўл белгиларидан ташқари), йўл чизиклари ҳамда 67 — 71 ва 121-бандлари талабларидан четга чиқишлари мумкин.

Бу маёқча билан таъминланган транспорт воситаси биринчи бўлиб ўтиш ҳуқуқига эга эмас.

Йўл ҳаракатида қатнашаётган, габарит ўлчамлари Қоидаларнинг 164-бандида белгилангандан ортиқ бўлган, катта ўлчамли ва (ёки) ўта оғир юк ташиётган транспорт воситаларининг ҳамда уларни кузатиб келаётган зарғалдоқ ёки сариқ рангли милтилловчи чироқ-маёқаси ёқилган транспорт воситаларининг ҳайдовчилари ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш шарти билан йўл чизиклари талабларидан четга чиқишлари мумкин.

II – VI мавзуларга оид тестлар

- 1** Рўпарадан келаётган автомобиль ҳайдовчиси қандай йўл тутиши керак?
1. Йўл ёқасида тұхтаси.
  2. Ялт-ялт этувчи чироқ маёқаси ёқилган автомобига ҳалақит бермасдан ҳаракатни давом эттириши.

- 2** Ҳайдовчи йўл-транспорт ҳодисасида шикастланган транспорт воситасини шатакка олиш учун юк автомобилини ИИО ходими ихтиёрига қандай ҳолда бериши керак?

1. Фақат шу ҳолдаки, агар шатакка олиш йўл-йўлакай йўналишида амалта оширилса.
2. Ҳар қандай ҳолда.
3. Ҳайдовчининг истаги бўйича.

- 3** Ҳаракатни бошлашдан аввал шаҳарларо автобус ҳайдовчилари нима килишлари керак?
1. Йўловчиларга ҳалокат бўлгандага чиқиш жойларидан фойдаланиши ҳақида тушунтириши.
  2. Йўловчиларга автобусдан чиқиш, ундан тушиб ва унга жойлашиш тартиби ҳақида тушунтириши.
  3. Йўловчиларга ҳаракатланиши вақтида салон ичидаги юршилари тақиқланиши ҳақида тушунтириши.

- 4** Кўк автомобиль чорраҳани кесиб ўтади:
1. Биринчи бўлиб, айни вактда қизил билан.
  2. Иккинчи бўлиб, айни вактда қизил билан.
  3. Учинчи бўлиб, айни вактда қизил билан.

- 5** Ҳайдовчи оқ ҳасса билан ишора берадётган кўзи ожиз пиёдаларни ўтказиб юбориши керакми?
1. Барча ҳолларда ўтказиб юбориши керак, шу жумладан, пиёдалар ўтиш жойларидан ташқаридаги ҳам.
  2. Тартибга солинадиган пиёдалар ўтиш жойидаги ўтказиб юбориши керак.
  3. Тартибга солинмаган пиёдалар ўтиш жойидаги ўтказиб юбориши керак.
  4. Ҳар қандай пиёдалар ўтиш жойидаги ўтказиб юбориши керак.

- 6** Қора автомобиль чорраҳани кесиб ўтади:
1. Биринчи бўлиб.
  2. Иккинчи бўлиб.
  3. Охирги бўлиб.

7

Күк автомобиль чорраған кесиб ўтади:

- Биринчи бўлиб.
- Иккинчи бўлиб.
- Учинчи бўлиб.
- Тўртинчи бўлиб.
- Охиги бўлиб.

9

Агар йўл-транспорт ҳодисаси натижасида ҳеч ким жабрланмаса, моддий зарар эса ахамиятсиз бўлса, ҳайдовчиларнинг ўзлари ҳодиса рўй берган жойи тарк этиб, ДИХХХнинг энг яқин ёки ИИО идорасига ҳодисани қайд қилиш учун кела оладиларми?

- Кела олмайдилар.
- Кела оладилар.
- Ҳодиса чизмасини тахминий тузиб ва уни имзолаб кела оладилар.

8

«Фалокат» ёруғлик ишоралари ёқилиши керак:

- Тўхташ тақиқланган жойларда мажбурий тўхтаганда.
- Йўл-транспорт ҳодисаси рўй берганда.
- Йўлнинг ёритилмаган кисмларида тўхтаганда ва тўхтаб турганда ёки кўриниш етарли бўймаган шароитда габарит ёки тўхтаб туриш чироқлари носоз бўлганда.
- Барча санаб ўтилган ҳолларда.

10

Юк автомобили ҳайдовчиси расмда кўрсатилган ҳолатда маҳсус товуш ишорасини эшишиб ёки милтилловчи ишорани куриб нима қилиши керак?

- Қатнов қисмидаги ўз бўлаги бўйлаб ҳаракатни давом эттириши керак.
- Ҳайдовчи маҳсус товушли ишораларни ёқсан ҳолда яқинлашиб келаётган транспорт воситалига йўл бериш, зарур бўлган ҳолларда уларнинг тўсиқизз ўтиб кетишилари учун йўлнинг ўнг томонига ўтиб тўхтаси шарт.

VII. СВЕТОФОР ВА ТАРТИБГА СОЛУВЧИННИНГ ИШОРАЛАРИ

Светофорлар

Ётиқ жойлашган

Кўшимча қисми

Тик жойлашган

Белгиланган ўйналишда ҳаракатланишини тартибга солувчи

Реверсив

Пиёдалар светофори

Темир йўл кесишмалари орқали ҳаракатланишини тартибга солувчи

Корхона, ташкилот ҳудудида ва қатнов қисмининг торайган жойида ҳаракатланишини тартибга солувчи

Тартибга солинмаган чорраҳаларни ва пиёдаларнинг ўтиш жойларини белгиловчи

Трамвай ва бошқа умумий фойдаланишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишини тартибга солувчи

30. Светофорларда яшил, сариқ, қизил ва оқ рангли ёруғлик ишоралари кўлланилди.

Светофор ишоралари вазифасига боғлик равишда доирасимон, йўналтиргич, пиёда тасвири туширилган ва Х-симон кўринишда бўлиши мумкин (Коидаларга 1-илова).

Ишораси доира шаклидаги светофорларда яшил ишоралар билан бир сатҳда жойлашган ишоралари яшил йўналтиргич кўринишидаги битта ёки иккита қўшимча тармоқ бўлиши мумкин.

Транспорт воситаларининг чорраҳа бўйлаб наебатма-наебат ҳаракатла-

ниб ўтишларини тартибга солуевчи светофор иккى ёки уч наебатли бўлиши мумкин. Сўрқатнов ўйларнинг чорраҳаларида транспорт воситаларининг ҳаракатланиб ўтишлари уч наебатга бўлинган бўлса, учинчи наебатдаги ҳаракатланиш кўшимча тармоқ орқали тартибга солинади (амалга оширилади).

Кўшимча тармоқдаги ишора ўчирилган бўлса, шу тармоқ тартибга соладиган йўналишда ҳаракатланиш тақиқланганигини билдиради.

31. Светофорнинг доиралари ишоралари кўйидаги маънони билдиради:

— яшил ишора ҳаракатланишга рухсат беради;

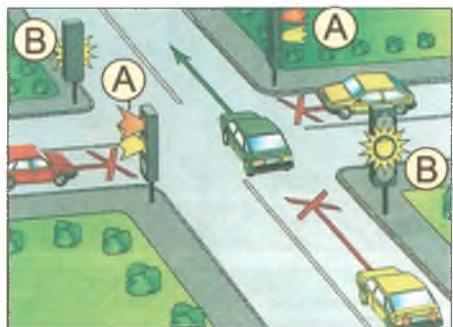

— милтилловчи яшил ишора ҳам ҳаракатланишга рухсат беради ва унинг таъсир вақти тугаётганлиги ҳамда кўп ўтмай тақиқловчи ишора ёниши ҳақида ахборот беради;

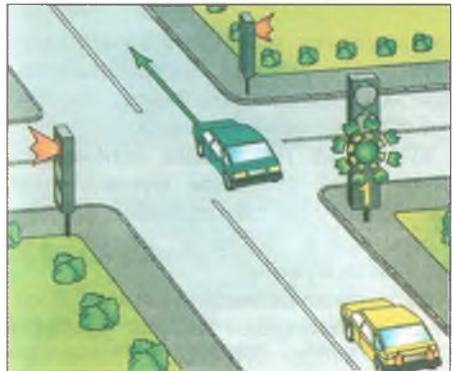
— яшил ишора ўчишига сонияларда қанча вақт қолганлиги ҳақида ахборот бериш учун рақамли табло қўлланилиши мумкин;

— сариқ ишора ҳаракатни тақиқлади (Қоидаларнинг 42-бандида кўзда тутилган ҳолатлардан ташқари) ва ишоралар алмашуви ҳақида огоҳлантиради;

Светофорнинг қизил (A) чирогидан кейин ёнган сариқ чироқда (B) чорраҳага кириб көлиш тақиқланади, (сариқ чироқ ҳаракатни тақиқлайди), лекин светофорнинг яшил (ҳаракатга рухсат беруви) ёритгичи ёниб турганида чорраҳага (тўхташ чизигига) жуда яқин көлиб қолиб, сариқ чироқ ёнганида кескин тормоз бермасдан тўхташга улгура олмайдиган транспорт воситаси ҳайдовчиларига ҳаракатни давом эттиришига рухсат этилади.

— милтилловчи сариқ ишора (C) ҳаракатланишга рухсат беради ва тартибга солинмаган чорраҳа ёки пиёдалар ўтиш жойи борлигидан хабардор қиласи, хавф-хатар ҳақида огоҳлантиради;

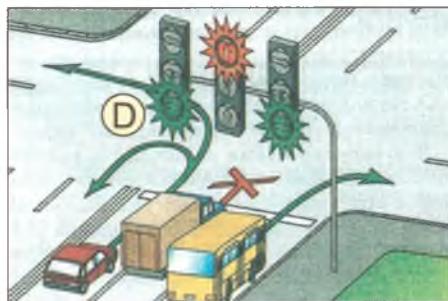
— қизил ишора, шунингдек, милтилловчи қизил ишора ҳаракатланишини тақиқлайди;

Навбатма-наебат милтилловчи иккита қизил ишорали светофор төмیر ўйларини тақиқлантиради

олдида ўрнатилиб, ҳаракатланишини тақиқлады. Бу светофорларнинг наебат билан ёниши ҳайдовчининг дикқатини ўзиға жалб қилиб теззорқ чора қабул қилиши учун мұлжалланған.

— қызил ва сариқ ишораларнинг бир вақтда ёниши ҳаракатланишини тақиқлады ва күп ўтмай яшил ишора ёниши ҳақида ахборот беради.

32. Йұналтиргич күрнишидаги қызил, сариқ ва яшил рангли светофор ишоралари ҳам доира шакидаги светофор ишоралари билан бир хил маңнога эга бўлади. Улар фақат кўрсатилган йўналишга таъсир этади (D).

Агар тегишли йўл белгиси билан қайрилиб олиш тақиқланмаган бўлса, чапга бурилишга рухсат берувчи йўналтиргич қайрилиб олишга ҳам рухсат беради. Кўшимча тармоқдаги яшил йўналтиргич ҳам худди шу маңнони билдиради.

Светофорнинг яшил чироги сатҳида жойлашган кўшимча тармоқдаги яшил йўналтиргич (**E**) светофорнинг қызил ёритгичи билан ёнса, бошқа йўлдаги транспорт воситаларига йўл бериб кўрсатилган йўналишда ҳаракатланишга рухсат беради.

Агар қўшимча тармоқдаги яшил йўналтиргич светофорнинг яшил ёритгичи билан ёнса, бошқа йўлдаги ҳаракатланиш тақиқланғани туфайли, кўрсатилган йўналишда тўхтамасдан ҳаракатланиб ўтишга рухсат берилади.

Кўшимча тармоқдаги ишора ўчирилган бўлса, шу тармоқ тартибиға солаётган йўналишда ҳаракатланиш тақиқланғанини билдиради.

33. Светофорнинг асосий яшил ишорасига қора йўналтиргич (йўналтиргичлар)нинг шакли туширилган бўлса (F**), у ҳайдовчиларга светофорнинг кўшимча тармоғи борлиги ҳақида ахборот беради ва асосий яшил ишора ёнгандা ҳаракатланишга рухсат берилган йўналишларни кўрсатади.**

Сутканинг қоронғи вақтида (етарлича кўринмаслик шароитларида) ҳайдовчига светофорнинг кўшимча тармоғи кўринмай қолиб, асосий яшил чироқда бурилиб ёки қайрилиб ҳато қилмасликлари учун, ушбу контур чизиқли стрелка асосий яшил чироққа туширилади.

34. Агар светофор ишораси пиёда тасвири кўринишида бўлса, у фақат пиёдаларнинг ҳаракатига таъсир кўрсатади. Бунда яшил ишора пиёдаларнинг ҳаракатланишига рухсат беради, қызил ишора эса тақиқлади.

Кўзи ожиз пиёдаларга қатнов қисмини кесиб ўтишлари мумкинлигини билдириш учун светофорнинг ёруғлик ишораларига товушли ишора ҳам кўшилиши мумкин.

35. Қатнов қисмидаги ҳаракат йўналиши қарама-қарши томонга ўзгариши мумкин бўлган бўлакларда транспорт воситаларининг ҳаракатини тартиб-

га солиш учун X-симон қызил ишоралы ва пастта йўналган йўналтиргич кўринишидаги яшил ишорали реверсив светофорлар кўлланилади. Бу ишоралар қайси бўлак устига ўрнатилган бўлса, унда ҳаракатланишини тақиқлайди ёки рухсат беради.

Икки томони 1.9 чизиги билан белгиланган бўлак устига ўрнатилган ишоралари ўчирилган реверсив светофор шу бўлакка киришни тақиқлайди.

Йўлнинг ўтказиш қобилиятини ошириб, транспорт воситаларидан унумли фойдаланиши учун ўрта бўлак (бўлаклар) транспорт оқими жадаллигига қараб йўналишларини ўзгартиришлари мумкин. Бундай ҳаракат рөверсив ҳаракат деб аталади.

Давлат намунаси (ГОСТ – 25695 – 91)да реверсив светофорнинг асосий ишораларига кўшимча 45° ли бурчак остидаги сариқ йўналтиргич кўзда тутилган. Бу йўналтиргич ёнганида ҳайдовчилар реверсив бўлакни тарк этиб чиқиб кетишлари керак.

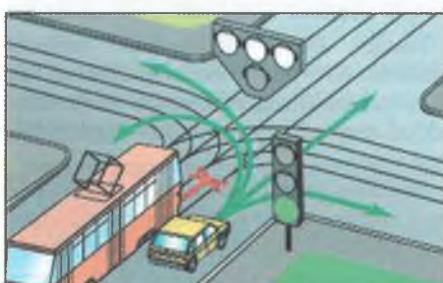
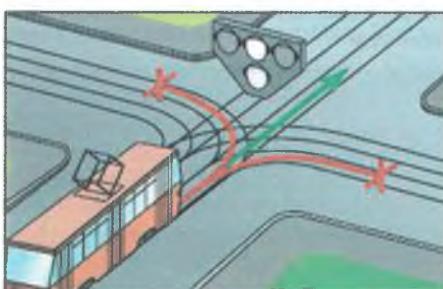
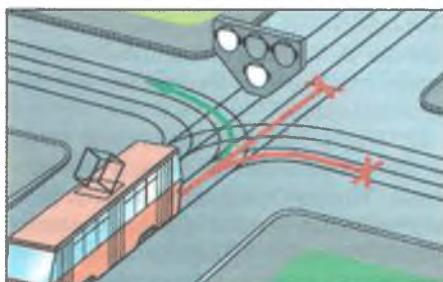

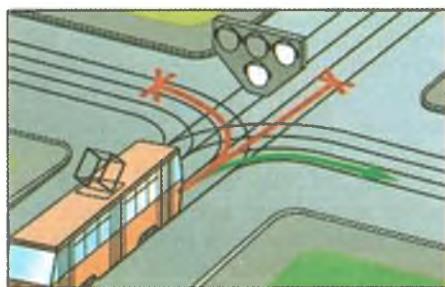
Яшил йўналтиргич ёнганида бир йўналишда ҳаракатланаётган ҳайдовчилар бўлакларни ажратувчи реверсив чизикни исталган тарафидан кесиб ўтишлари мумкин.

36. Трамвайларнинг ҳамда махсус ажратилган бўлак бўйлаб ҳара-

катланаётган йўналишли транспорт воситаларининг ҳаракатланишини тартибга солиш учун «Т» ҳарфи кўринишида жойлашган тўртта доирасимон оқ ранг ишорали светофорлар кўлланилиши мумкин.

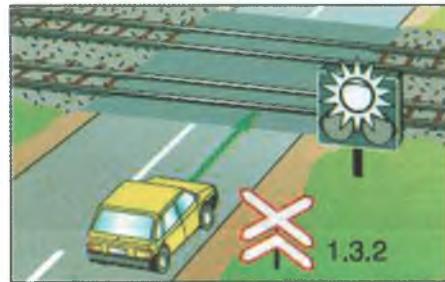
Юкоридаги бир ёки бир нечта ва пастки ишора бир вактнинг ўзида ёнганда ҳаракатланишга рухсат этилади. Улардан чапдагиси чапга, ўнгдагиси ўнг томонга бурилишга, ўртадагиси тўғрига юришга рухсат беради. Агар юкоридаги учта ишора бир вактда ёнса, ҳаракатланиш тақиқланади.

Ушбу светофор фақат трамвай ва йўлнинг махсус ажратилган бўлакларидан ҳаракатланадиган йўналишили транспорт воситаларига тегишли бўлса-да, бошқа ҳайдовчилар светофорнинг бир вақтда ҳаракатланиши руҳсати йўналишидан қатъи назар, трамвай ҳайдовчисига йўл беришлари керак.

37. Темир йўл кесишимларидан ўрнатилган доирасимон оқ рангли милтилловчи ишора транспорт воситаларининг кесишма орқали ҳаракатланишига руҳсат беради. Кўриниш чегарасида яқинлашиб келаётган поезд (локомотив, дрезина) бўлмаса, ўчирилган оқ ва қизил ишораларда ҳам ҳаракатланишига руҳсат берилади.

Темир йўл кесишимаси олдида ўрнатилган ушбу светофорнинг оқ милтилловчи чироги мазмун жиҳатдан оддий светофорнинг яшил чироги билан тенг.

Темир йўл кесишимларидан светофорнинг милтилловчи қизил ишораси билан бир вақтда ҳаракат қатнашчиларининг кесишма орқали ҳаракатланиши тақиқ-

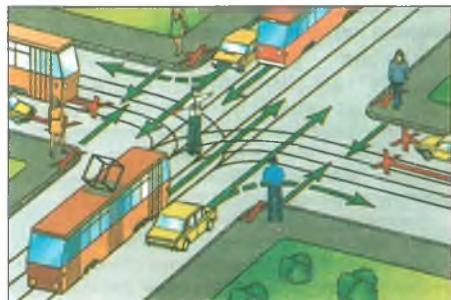
ланганлиги тўғрисида кўшимча ахборот сифатида товушли ишора ҳам берилиши мумкин.

38. Тартибга солувчининг ишоралари қўйидаги маънони билдиради:

ҚЎЛЛАРИ ЁН ТОМОНГА УЗАТИЛГАНДА ЁКИ ТУШИРИЛГАНДА:

— чап ва ўнг ён томонидан трамвайга тўғрига, рельссиз транспорт воситаларига тўғрига ва ўнга ҳаракатланишига, пиёдаларга қатнов қисмини кесиб ўтишга руҳсат берилади;

— олд ва орқа томонидан барча транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ҳаракатланиши тақиқланади.

ЎНГ ҚЎЛИ ОЛДИНГА УЗАТИЛГАНДА:

— чап ёнидан трамвайга чапга, рельссиз транспорт воситаларига барча йўналишларда;

— олд томонидан барча транспорт воситаларига фақат ўнга ҳаракатланишига руҳсат берилади;

— орқа томонидан ва ўнг ёнидан барча транспорт воситаларининг ҳаракатланиши тақиқланади;

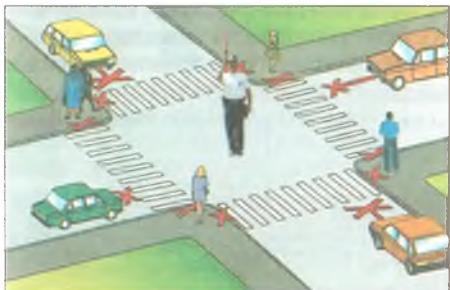
— пиёдаларга тартибга солувчининг орқа томонидан қатнов қисмини кесиб ўтишга руҳсат этилади.

ҚҰЛІНИ ЮҚОРИГА КҮТАРГАНДА:

— Қоидаларнинг 42-бандида күрсатилганидан бoshқа ҳолларда транспорт воситалари ва пиёдаларнинг барча йұналишларда ҳаракатланиши тақиқланади;

— тартибга солувчи ҳайдовчи ва пиёдаларға тушунарлы бүлган бoshқа ишораларни ҳам бериши мүмкін. Ишоралар яхши күриниши учун тартибга солувчи жәズл ёки ёруғлик қайтарадиган қызил рангли мосламаларни күллаши мүмкін.

Чорраҳада барча транспорт воситаларига:

- тартибга солувчининг түрт томонидан иккى томонида доим ҳаракатланиш тақиқланади, иккى томонидан ҳаракатланишга рухсат этилади;
- тартибга солувчининг ҳаракатланишга рухсат беруven ҳар бир ҳолатида трамвайға фақат бир йұналишда ҳаракатланишга рухсат этилади;

– тартибга солувчи узатылған күллары билан чоррағаның ҳаракатланиш рухсат этилған томонларини күрсатади;

– тартибга солувчининг орқа томонида ҳаракатланиш доимо тақиқланади;

– тартибга солувчининг олд томонидан түғри йұналишда ҳаракатланиш доимо тақиқланади.

39. Ҳаракатни тартибга солувчи ёки ИИО ходими үз хизмат вазифаларини бажараётганида ҳайдовчидан транспорт воситасини құл ишораси ёки овоз

кучайтиргич ёрдамида тұхтатиши талаб қилиши мүмкін. Транспорт воситасининг ҳайдовчиси құрсатилған жойда тұхташи шарт.

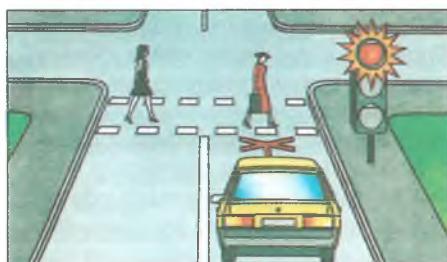
ЙПХ ходими үйл ҳаракати қатнашчиларига мурожаат қилишда үнг күлини бош кийимига қадар күтариб, лавозими, махсус унвони ва фамилиясын айтиб үзини таништириши, транспорт воситасини тұхтатиши сабаби-ни билдириши лозим. Фуқаролар ёрдам сұрағ мурожаат қылған тақдирда ЙПХ ходими үз өвеколати ва имконияты доирасида ёрдам беради, саволларни ҳал қилиш учун қаерға мурожаат қилиш көраклигини тушунтиради. У фуқаролар билан мұлоқотта киришганды хотиржам ва хүшмугала бўлиш билан бирга, тортишмаслиқка, үзини ўйқотмаслиқка, қўполлик қилмаслиқка мажбурдир.

40. Йүл ҳаракати қатнашчиларининг эътиборини жалб этиш учун ҳұштак билан қўшимча ишора берилади.

41. Светофорнинг (реверсивдан ташқари) ёки тартибга солувчининг тақиқловчи ишорасида ҳайдовчилар транспорт воситаларини тұхташ чизиги (G) (5.33 йүл белгиси) олдида (бунда транспорт воситасининг энг олдинги нұктаси тұхташ чизиги устига чиқиб кетмаслиги керак), бундай чизик бўлмаганда эса:

— чорраҳанинг қатнов қисми билан кесишган жойида (Н), пиёдаларга (Қоидаларнинг 102-бандини ҳисобга олган ҳолда) халақит бермасдан;

— темир йўл кесишмаси олдида Қоидаларнинг 119-бандига мувофиқ;

— бошқа жойларда светофор ёки тартибга солувчининг олдида, ҳаракатлашишига рұксат берилған транспорт воситалари ва пиёдаларга халақит бермаган ҳолда, тұхташи керак.

42. Сариқ ишора ёнганда ёки тартибга солувчининг құли юқорига күта-

рилганида Қоидаларнинг 41-бандида назарда тутилған жойларда кескін тормоз бермасдан тұхташга улгұра олмайдын транспорт воситаларининг ҳайдовчиларига ҳаракатни давом эттиришша рұксат этилади.

Ушбу ишоралар берилгандың қатнов қисмидә бұлған пиёдалар уни бүшатишилари, агар бунинг иложи бұлмаса, қарама-қарши йұналишлардаги транспорт оқимларини ажратуучи чизикда тұхташлари керак.

43. Тартибга солувчининг ишораси (J) ва күрсатмалари светофор ишоралари (K), йўл белгилари ва чизиклари талабларига зид келған ҳолларда ҳайдовчи ва пиёдалар тартибга солувчининг ишораси ва күрсатмаларига амал қилишлари керак.

Светофор ишоралари имтиёз белгилари талабларига зид келған ҳолларда ҳайдовчилар светофор ишораларига амал қилишлари керак.

VII мавзуга оид тестлар

1 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси чорраҳадан биринчи бўлиб ўтади?

1. Автомобиль ва автобус ҳайдовчиси.
2. Трамвай ҳайдовчиси.

3 Транспорт воситалари чорраҳадан кўйидаги тартибда ўтадилар:

1. Трамвай ва автобус, енгил автомобиль.
2. Трамвай, енгил автомобиль, автобус.
3. Енгил автомобиль, трамвай ва автобус.

5 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак?

1. Мотоцикл ҳайдовчиси.
2. Автомобиль ҳайдовчиси.

7 Кўрсатилган йўналишлар бўйича қайси транспорт воситаларига ҳаракатланишга рұксат берилади?

1. Автомобиль ҳайдовчисига.

2. Автомобиль ва мотоцикл ҳайдовчисига.

3. Трамвай ва автомобиль ҳайдовчисига.

9 Светофорнинг тақиқловчи ишорасида ва шлагбаум очиқ бўлганда ҳайдовчи нима қилиши керак?

1. Яқинлашиб келаётган поезд йўклилигига шахсан ишонч ҳосил қилиши ва кесишимдан ўтиши керак.
2. Шлагбаумнинг ҳолатига асосланган ҳонда кесишимдан ўтиши керак.
3. Шлагбаумгача 10 метрдан яқин бўлмаган масофада тўхташи лозим.
4. Тўхташ чизиги олдида, агар улар йўқ бўлса, шлагбаумгача 5 метрдан яқин бўлмаган масофада тўхташи зарур.

2 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак?

1. Автомобиль ҳайдовчиси.
2. Трамвай ҳайдовчиси.

4 Кўк автомобиль чорраҳадан нечанчи бўлиб ўтади?

1. Биринчи.
2. Иккинчи.

6 Ушбу шароитда автобуснинг чорраҳага киришига рұксат бериладими?

1. Рұксат берилади.

2. Тақиқланади.

3. Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича ҳаракатланадиган бўлса, рұксат этилади.

8 Ушбу светофор ҳаракатланишини тартибга солиш учун қўлланади:

1. Қатнов қисмнинг бутун кенглиги бўйича.

2. Қатнов қисмидаги ҳаракатланиши йўналиши қарама-қарши томонга ўзгарадиган бўлаклар бўйича.

3. Фақат белгиланган йўналишдаги транспорт воситалари учун мўлжалланган бўлак бўйича.

10 Автомобиль қайси йўналишларда ҳаракатланиши мумкин?

1. Фақат ўнга.

2. Тўхташ ва светофорнинг яшил чирогини кутиш.

3. Фақат тўғрига.

4. Барча йўналишлар бўйича.

VIII. ОГОХЛАНТИРУВЧИ ВА АВАРИЯ ИШОРАЛАРИ, АВАРИЯ САБАБЛИ ТҮХТАШ БЕЛГИСИННИГ ҚҰЛЛАНИЛИШИ

44. Қуидагилар огохлантирувчи ишоралар ҳисобланади:

— бурилиши күрсатадиган милтилловчи чироқ ёки құл билан бериладиган ишоралар;

— товушли ишоралар;

— чироқтарнинг ёқиб-үчирилиши;

— кундуз куни яқинни ёритувчи чироқтарнинг ёқилиши.

— фалокат сабабли түхташ ишораси.

— орқага ҳаракатлантириб юриш ишораси.

45. Ҳайдовчи ҳаракатланишини бошлашдан (**A**), қайта тизилишдан (**B**), бурилиш (қайрилиб олиш)дан (**C**) ва түхташдан (**D**) олдин тегишли йұналишни күрсатувчи ёрғулук ишораларини ёқиши, улар бүлмаганда ёки ишламаганда құл билан ишоралар берииши шарт.

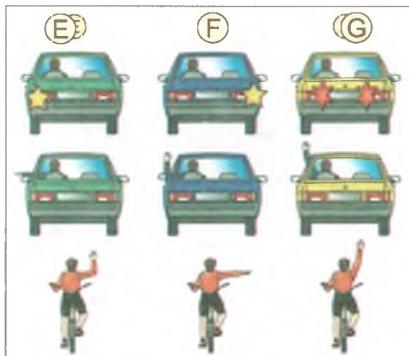

Чапга бурилиш (қайрилиб олиш)ни (**E**) билдирувчи ишорага чап құлни ёнга узатиш ёки ўнг құлни тирсакдан түгри бурчак остида букиб, юқорига күтариш мос келади.

Үнгі бурилиш (қайрилиб олиш)ни (**F**) билдирувчи ишорага ўнг құлни ёнга узатиш ёки чап құлни тирсакдан түгри бурчак остида букиб, юқорига күтариш мос келади.

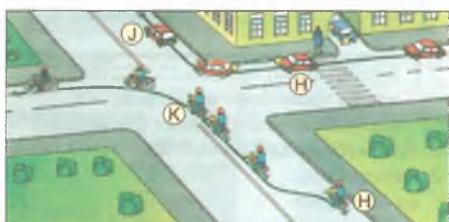
Түхташ ишораси (**G**) чап ёки ўнг құлни юқорига күтариб берилади.

Ҳайдовчи ўзининг ҳаракатланиш йұналишини ўзгартириши ҳақида ўзга ҳайдовчи ва бошқа йұл иштирокчыларға огохлантириш ишоралары орқали

хабар беради. Манёвр бошлашдан аввал берилган огохлантириш ишораси вазиятни түгри баҳолашга имкон беради.

46. Бурилиш күрсаткичи ёки құл билан берилеттеган ишора манёврни ба жарышдан олдинирек берилиши (**H**) ва уни тугаллагач, дархол түхтатилиши кепрак (**J**) (құл билан берилаёттан ишораны манёврни бевосита бажарылышдан олдин тугаллаш мүмкін) (**K**).

Ишоралар бошқа йұл ҳаракати қатнашчиларини чалғитмаслығы кепрак. Огохлантирувчи ишора бериш ҳайдовчига олдин үтиш ҳуқуқини бермайды ва уни зарурий әжтиёт чораларини күриш масъулиятидан озод этмайды.

Айланма ҳаракатынан көрсеткіштің траекториясы буриладиган жойларда бурилиш ишораларини күрсатып шарт емес.

47. Ҳайдовчи ҳаракат йўналишини ўзгартириш ҳақидаги огоҳлантирувчи ишорани беришдан олдин орқадан келаётган, уни қувиб ўтишни бошлигаган ва бошқа ҳаракат иштирокчиларига халақит бермаётганлигига ишонч ҳосил қилиши керак.

48. Товушли ишоралар фақат қуийдаги ҳолларда қўлланилиши мумкин:

— аҳоли пунктларидан ташқарида бошқа ҳайдовчиларни қувиб ўтиш ҳақида огоҳлантириш учун;

— зарур бўлган ҳолларда йўлтранспорт ҳодисасининг олдини олиш учун.

Аҳоли яшайдиган жойларда, йўл яқинида дам олувларга, ҳаракат билан боғлиқ бўлмаганларга ва йўл иштирокчиларига халақит бермаслик учун товуш мосламаларидан фойдаланиши тақиқланади.

49. Қувиб ўтиш ҳақида товушли ишора ўрнига ёки у билан бирга чироқларни ёқиб-ўчириб, огоҳлантириш ишорасини ҳам бериш мумкин.

Қувиб ўтишни хавфсиз бажариш, қувиб ўтилаётган ҳайдовчининг эътиборини жалб этиши учун огоҳлантириш ишораларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Бундай вазиятда огоҳлантирувчи ишоралар сифатида фараларни ёқиб-ўчириш ва аҳоли яшамайдиган жойларда товуш мосламасидан фойдаланиш мумкин, лекин бошқа ҳайдовчиларнинг кўзларини қамаштирадиган даражада фаранинг узоқни ёритувчи чироқларидан ушбу мақсадда фойдаланиши тақиқланади.

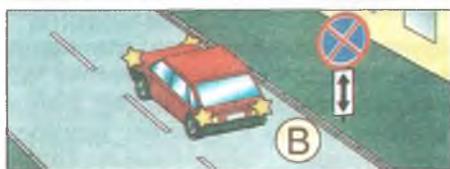
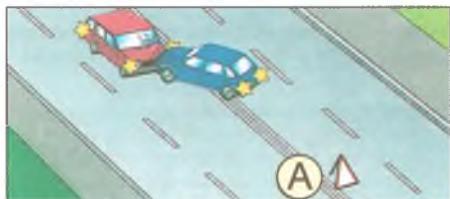
50. Бурилишни кўрсатувчи барча ёруғлик ишораларининг бир вақтда милтіллаши авария ишоралари ҳисобланади.

Шатакка олинган транспорт воситаси паст тезлиги ва паст динамикаси билан маълум даражада оқимдаги транспорт воситаларига халақит беради. Шу сабабли шатакка олинган транспорт воситаларида сутканинг исталган вақтида фалокат ёруғлик

чироқлари ёқилган бўлиши керак (улар ишламаганида габарит чироқлари).

Авария ишораси қуийдаги ҳолларда ёқилиши керак:

— йўлтранспорт ҳодисаси содир бўлганда (**A**);

— тўхташ тақиқланган жойларда мажбурий тўхталганда (**B**);

— чироқлар ёруғлиги ҳайдовчининг кўзини қамаштирганда (**C**);

— шатакка олишда (шатакка олинган транспорт воситасида) (**D**).

Транспорт воситаларида ҳаракатланиши тақиқланмаган, лекин фойдаланиши тақиқланган (З-иловада) техник носозликлар пайдо бўлганида таъмирлаш ёки тўхтаб туриш жойларига га ётиб бориш учун фалокат ёруғлик ишоралари қўлланилади.

Транспорт воситаси хавф тугдириши мумкин бўлган бошқа ҳолларда ҳам ҳайдовчи йўл ҳаракати қатнашчиларини огоҳлантириш мақсадида авария ишораларини ёкиши керак.

51. Транспорт воситаси тўсатдан тўхтаб қолганида зудлик билан авария

ёргүлкүк ишорасини ёкиш, агар ишламаса, авария тұхташ белгисини (E) (милтилловчи қызыл чирок (F)) дархол үрнатыш керак. У күйидеги ҳолларда күлпанилади:

— йүл-транспорт ҳодисаси содир бұлғанда;

— тұхташ тақиқланған жойларда ёки тұхтаган жойидаги күрнештік транспорт воситасини бошқа ҳайдовчилар томонидан үз вакытта пайқаб олишга тұсқынлик қыладиган жойларда мажбүрий тұхташ қолғанда.

Бундай белги (E) (чироқ) (F) ҳайдовчиларни хавфли вазият ҳақида үз вакытта огохлантириш имконини берадиган масофа да үрнатилиши керак. Бу масофа ахоли яшаш жойларда транспорт воситасидан 15 метр, ахоли яшамайдыган жойларда эса 30 метрдан кам бұлмаслиги керак.

52. Шатакка олинған транспорт воситасида авария ёргүлкүк ишоралари бұлмаса ёки улар ишламаса, уннан орқа томонига авария сабабли тұхташ белгиси үрнатилиши керак (E).

VIII мавзуга оид тестлар

1 Ҳайдовчи ҳаракатланишини бошлашдан олдин қандай амалдарни бажариши керек?

- Транспорт воситасинин согзигини ва тұла жихозланғаннегин текшириши.
- Харакатланиши бошланиши хавфсиз бўлишига ва ҳаракатнинг бошқа иштирокчиларига халақит бермаслигига ишонч хосил килиши керак.
- Тегишили йўналишдаги бурилишнинг ёргүлкүк кўрсаткичи билан ишора бериши.
- Санаб ўтилган ҳамма ҳаракатларни бажариши.

3 Қайси ҳолда қоидалар огохлантириш ишорасини бериши талаб қылмайди?

- Қатнов қисмисининг чеккасида тұхташ олдидан.
- «Хавфли бурилиш» белгиси билан белгиланған йўлнинг эгри бурилиш жойи олдидан.
- Қўшни ҳаракат бўлагига ўтиш олдидан.

5 Қайси ишоралар огохлантирувчи хисобланади?

- Бурилишнинг кўрсатадиган милтилловчи чирок ёки кўл билан берилдиган ишоралар.
- Товушли ишоралар.
- Фара чирокларининг ўчуб-ёқилиши ва қундузги вакытда яқинни ёритувчи фара чирогининг ёқилиши.
- Санаб ўтилган барча ишоралар.

2 Куннинг қоронғы вакытта сунъий ёритилмаган йўллarda ёки етарлича кўринмаслик шароитида ёнмайдиган орқа габарит чироклари билан тұхташ туриши ёки таъмирлаш жойига боришига рұксат берилдими?

- Алоҳида эҳтиёткорлик билан боришига рұксат берилади.
- Тақиқланади.

4 Кундузги вакытда яқинни ёритувчи фара чирогини ёкиш огохлантириш ишораси бўладими?

- Бўлади.
- Бўлмайди.

6 Огохлантириш ишорасини бериш ҳайдовчига биринчи ҳаракатланиши ҳукуқини берадими?

- Бермайди.
- Манёврни тугатиш вакытда беради.
- Манёврни бошлаш вакытда беради.
- Ҳамма ҳолларда беради.

7

Ҳайдовчи ахоли яшайдиган жойдан ташқаридаги йўлда кувиб ўтилаётган ҳайдовчининг эътиборини жалб этиш учун фаралар чироқларини ўчириб-ёқиши ва товуш ишораси беришни кўллаб тўгри қилдими?

1. Нотўғри.
2. Тўгри.

8

Кувиб ўтишда фараларнинг узоқни ёритувчи чироқларидан огохлантирувчи ишора сифатидан фойдаланиш мумкини?

1. Хамма ҳодда мумкин.
2. Мумкин, агар бу бошқа ҳайдовчиларнинг кўзини қамаштирмаса, шу жумладан, орқани кўриш кўзгуси орқали хам.
3. Мумкин эмас.
4. Ахоли яшайдиган жойлардан ташқаридаги йўлларда мумкин.

9

Ҳайдовчи манёврни бажаришда бурилиш кўрсаткичлари билан ёргуллик ишорасини ҳар доим бериши керакми?

1. Ҳар доим бериши керак.
2. Керак эмас, агар ҳаракатланишининг бошқа қатнашчиларини чалғитиши мумкин бўлса.
3. Керак, зарурий эҳтиёт чораларини кўрган ҳолда.

10

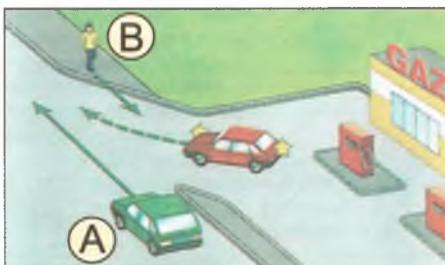
Куннинг қоронги вақтида йўлнинг ёритилган қисмida ҳаракатланаётган механик транспорт воситасида қайси чироқлар ёқилган бўлиши керак?

1. Фараларнинг яқинни ёритувчи чироқлари.
2. Фараларнинг узоқни ёритувчи чироқлари ёки габарит чироқлар.
3. Фараларнинг яқинни ёритувчи чироқлари (туманда қарши фаралар) ёки габарит чироқлар.

IX. ҲАРАКАТЛАНИШНИ БОШЛАШ, ЙЎНАЛИШЛАРНИ ЎЗГАРТИРИШ

53. Ҳайдовчи ҳаракатланишини бошлаш, йўналишини ўзгартириш (қайта тизилиш, бурилиш, қайрилиб олиш, қувиб ўтиш ва айланиб ўтиш) ва тўхташдан олдин бажарилаётган манёвр хавфсиз эканлигига ва бошқа ҳаракат қатнашчиларига халақит бермаслигига ишонч ҳосил қилиши керак.

54. Ёндош ҳудудлардан йўлга чиқаётган ҳайдовчи унда ҳаракатланаётган транспорт воситалари (**A**) ва пиёдаларга (**B**), шунингдек, йўлдан чиқишида ҳаракат йўналишини кесиб ўтаётган пиёдалар (**C**) ва велосипедчиларга (**D**) йўл бериши керак.

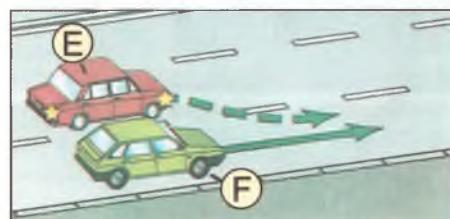

Ёндош ҳудуд (ҳоевли, ташкилот, ёнилғи қўйиш шохобчаси, турар жой

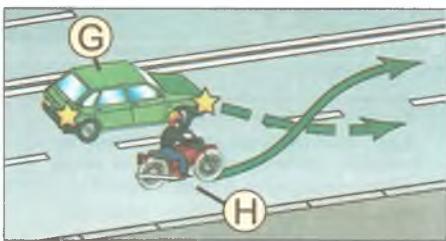
даҳалари ва шунга ўхшаш) чорраҳа ҳисобланмайди.

55. Ҳайдовчи қайта тизилишда (**E**) ён бўлакда йўналишини ўзгартирмасдан ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл бериши керак (**F**).

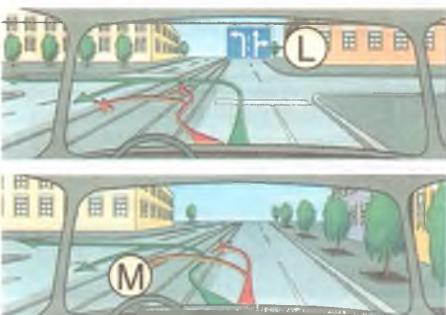
Бир йўналишда ҳаракатланадиган транспорт воситалари бир вақтда қайта тизилаётганида ҳайдовчи (G) ўнг томондаги транспорт воситасига йўл берishi керак (H).

56. Ҳайдовчи айланма ҳаракатланиш ташкил қилинган чорраҳаларга кириш учун бурилишдан бошқа барча ҳолларда ўнгга (J), чапга бурилиш ёки қайрилиб олишдан (K) олдин шу йўналишда ҳаракатланиши мўлжалланган қатнов қисмининг энг четки ҳолатини эгаллаши шарт.

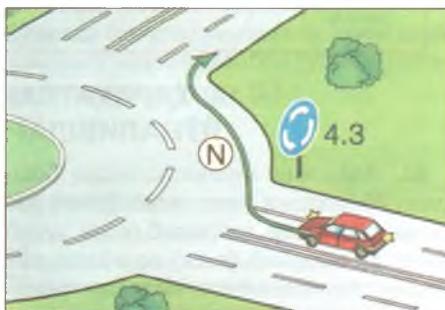

Агар 5.8.1 ёки 5.8.2 йўл белгилари (L) ёхуд 1.18 йўл чизиги билан бошқа ҳаракатланиш тартиби ўрнатилмаган бўлса, қатнов қисмининг ўртасида у билан бир сатҳда жойлашган бир йўналишдаги трамвай изидан (M) чап-

га бурилиш ва қайрилиб олишга рухсат этилади. Бироқ бу трамвай ҳаракатига халақит бермаслиги керак.

Айланма ҳаракат ташкил этилган чорраҳага киришда нечта бўлак бўлса, барчасидан баробар кириш мумкин. Айланма ҳаракатли чорраҳанинг ичida қаторлар бўйича ҳаракатланиш кучга кириб, ундан чиқиш (5.8.1, 5.8.2 белгилари бўлмаса) энг четки (N) ўнг қатордан амалга оширилади. Айланма ҳаракатли чорраҳадан чиқишда 5.8.1, 5.8.2 белгилари нечта бўлак устида ўрнатилган бўлса, барчаси бўйлаб чиқиш мумкин.

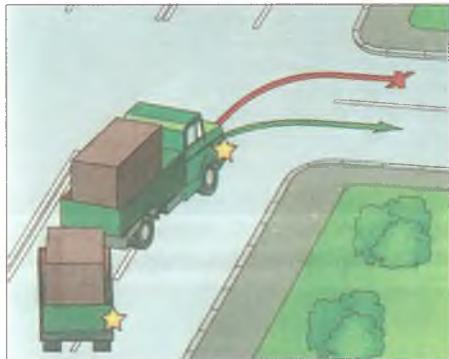

57. Бурилишни шундай амалга ошириш керакки, бунда қатнов қисмларининг кесишмасидан чиқаётган транспорт воситаси қарама-қарши йўналишдаги ҳаракат бўлагига ўтиб кетмаслиги керак.

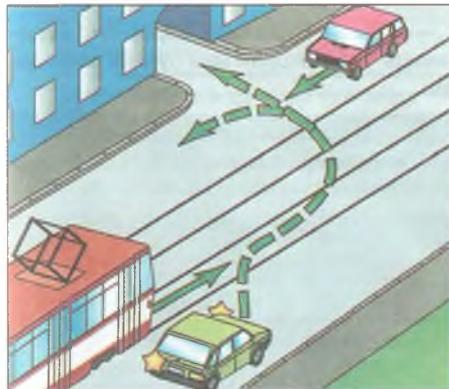
Ўнгда бурилаётган транспорт воситаси иложи борича қатнов қисмининг ўнг томонига яқинроқда ҳаракатланиши керак (O).

58. Транспорт воситаси ўзининг ташқи габаритлари ёки бошқа сабабларга құра Қоидаларнинг 56-банды талабларига мувофиқ бурилишни бажара олмаса, ҳаракат хавфсизлігіні таъминлаб, бошқа транспорт воситаларига халақт бермасдан, талаблардан четга чиқишига йўл кўйилади.

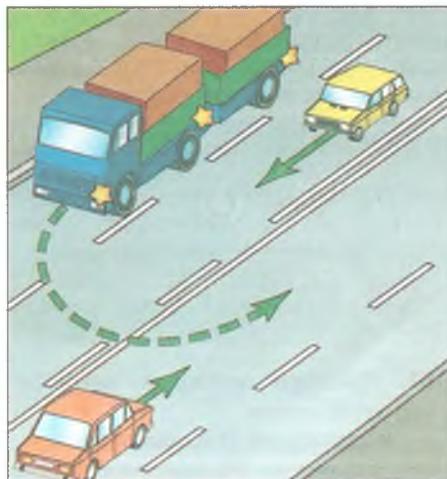

59. Рельссиз транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўлнинг чорраҳадан ташқари жойида чапга бурилиш ёки қайрилиб олишда қарама-қарши йўналишдан ҳаракатланаётган транспорт воситаларига ва бир йўналишдаги трамвайга йўл бериши шарт.

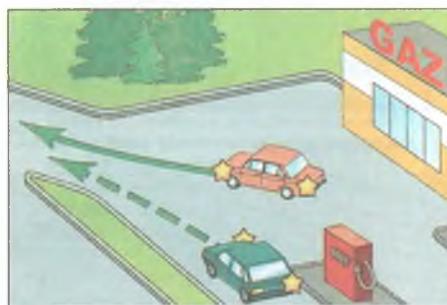

Чорраҳадан ташқаридаги қатнов қисмнинг кенглигінің четки чап ҳолатдан қайрилиб олиш учун етарли бўлмаса, ушбу манёврни қатнов қисмнинг ўнг четидан (йўлнинг ўнг ёқасидан) амал-

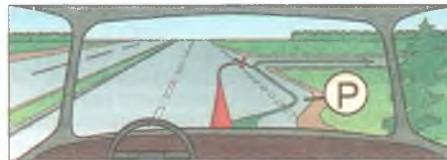
га ошириш мумкин. Бу ҳолда ҳайдовчи бир йўналишдаги ва қарама-қарши йўналишдаги транспорт воситаларига йўл бериши шарт.

60. Транспорт воситаларининг ҳаракат йўналишлари кесишадиган ва ўтиш навбати Қоидаларда назарда тутилмаган ҳолларда ҳайдовчи ўнг томондан яқинлашиб келаётган транспорт воситасига йўл бериши керак.

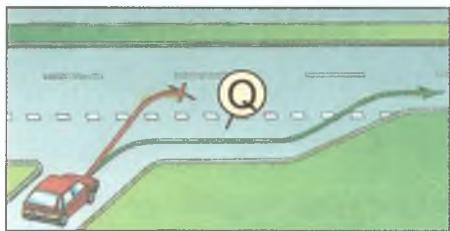

61. Секинлашиш бўлаги бўлган йўлларда (P) бурилмоқчи бўлаётган ҳайдовчи ўз вақтида шу бўлакка ўтиши

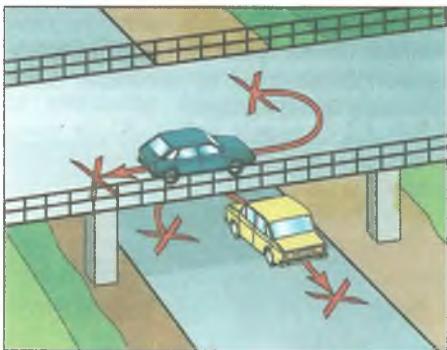

ва тезликни факат унда камайтириши керак.

Йўлга чиқиш жойида тезлашиш бўлаги бўлса (Q), ҳайдовчи унда ҳаракатланиши ва қўшни бўлақда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл бериб, транспорт оқимига қўшилиши керак.

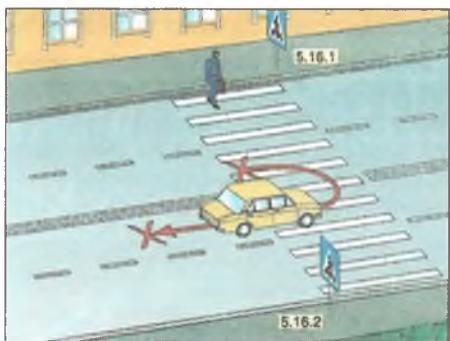

йўл белгилари билан бундай манёврни бажариш рухсат берилган йўл қисмлари бундан мустасно);

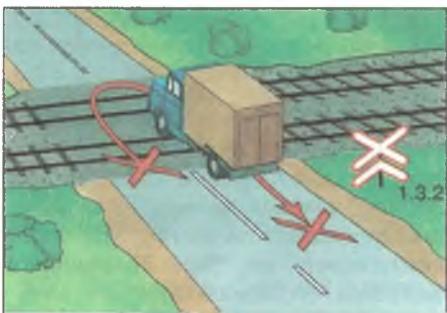

62. Қуйидаги жойларда қайрилиб олиш тақиқланади:

— пиёдаларнинг ўтиш жойларида;

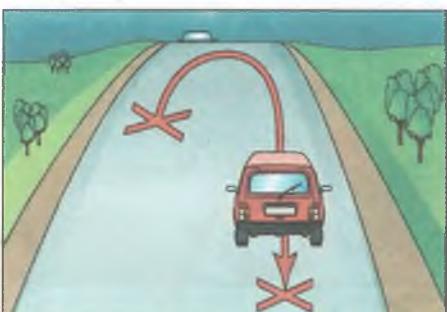
— темир йўл кесишмаларида;

— туннелларда;

— йўлнинг кўриниши бирор-бир йўналишда 100 метрдан кам бўлган жойларда.

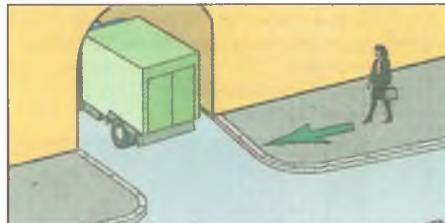
— кўприклар, йўл ўтказгичлар, эстакадалар ва уларнинг остида (тегишли

— йўналишили транспорт воситалари бўекати жойларида.

5.12

63. Транспорт воситасини орқага ҳаракатлантиришда ҳайдовчи йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаши ва бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига халақит бермаспиги шарт. Зарурат туғилганда ҳайдовчи бошқа шахсларнинг ёрдамидан фойдаланиши керак.

Орқага ҳаракатланиш чорраҳаларда ва Қоидаларнинг 62-бандига мувофиқ қайрилиб олиш мумкин бўлмаган жойларда тақиқланади.

IX мавзуга оид тестлар

1 Қайрилиш тақиқланади:

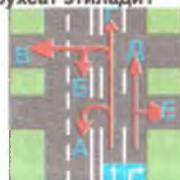
- Чорраҳага 15 метрдан яқинроқда.
- Тартибига солинмайдиган чорраҳаларда, агар кесиб ўтилаётган йўлда бир томонлама ҳаракатланиш ташкил этилган бўлса.
- Пиёдалар ўтиш жойларида.
- Ҳамма санаб ўтилган ҳолларда.

3 Бурилишда ҳаракат қилганда автопоезднинг тиркамаси силжийдими?

- Бурилиш марказидан бошқа томонга силжийди.
- Силжимайди.
- Бурилиш марказига силжийди.

5 Чорраҳада қайси йўналишларда ҳаракат қилишга рухсат этилади?

- Фақат «Г» ва «Е».
- А, Б, Г, Д.
- Б, В, Г, Д.

2 Ҳаракатда имтиёзга эга бўлади:

- Кўк автомобиль, чунки қизил автомобиль ҳаракатланиш бўлагини чапга ўзгариради.
- Қизил автомобиль, чунки ўзаро кайта тизилишда у ўнг томонда бўлади.
- Кўк автомобиль, чунки ўзаро кайта сафланишда у чап томонда бўлади.

4 Енгил автомобиль ҳайдовчиларининг қайси бири аҳоли яшайдиган жойларда ҳаракатланишиш қоидаларини бузяпти?

- Фақат «Б» автомобиль ҳайдовчиси.
- Иккаласи ҳам бузмоқда.
- Иккаласи ҳам бузмаяпти.

6 Юк автомобилларининг автомагистралларда иккинчи бўлақдан нарироқда ҳаракатланишишга рухсат этиладими?

- Рухсат этилади, рухсат этилган тўла вазни 3,5 т дан ошиб кетмаса.
- Рухсат этилади, рухсат этилган тўла вазни 3,5 т дан ортиқ бўлса.
- Тақиқланади.

7 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси ҳаракатланишда имтиёзга эга?

1. Автомобиль ҳайдовчиси.
2. Трамвай ҳайдовчиси.

9 Қайси жойларда орқа билан ҳаракатланиш тақиқланади?

1. Бир томонлама ҳаракатли йўлларда.
2. Кўприкларда, осма йўлларда, эстакадаларда ва уларнинг остида.
3. Тоғли йўлларда.
4. Автомагистралларда.
5. Барча санаб ўтилган жойларда.

8 Сиз учта бўлаги бўлган икки томонлама ҳаракатли йўл бўйлаб кетяпсиз. Ўрта бўлакка ўтишга қандай ҳолда руҳсат этилади?

1. Факат кўшиб ўтиш учун.
2. Фақат айланниб ўтиш учун.
3. Факат чапга бурилиш ёки орқага бурилиш учун.
4. Барча санаб ўтилган ҳолларда.

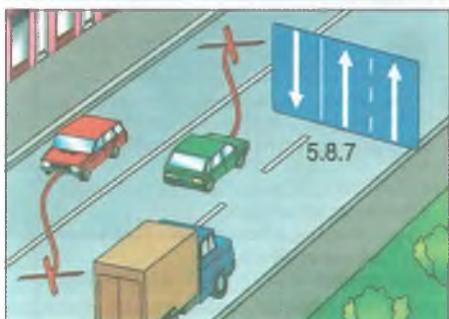
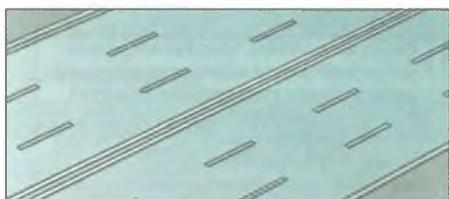
10 Икки томонлама ҳаракатли йўлда учта бўлак бор, сиз унга бурилишингиз зарур. Сиз ушбу манёврни қайси бўлакдан амалга оширасиз?

1. Унг бўлақдан.
2. Ўрта бўлақдан.
3. Унг ёки ўрта бўлақдан.
4. Ўрта бўлақдан, лекин фақат унг бўлак банд бўлган вактда.

X. ЙЎЛНИНГ ҚАТНОВ ҚИСМИДА ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ЖОЙЛАШУВИ

Рельссиз транспорт воситалари йўлнинг қатноө қисмида бўлаклар бўйича муносиб жойлашуви йўлнинг ўтказиш қобилиятининг юқори дараҷада бўлишини таъминлайди.

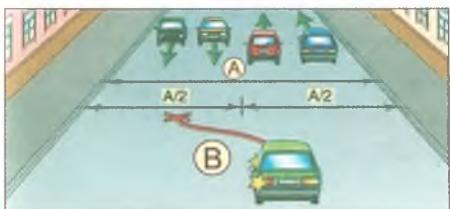
64. Рельссиз транспорт воситалари ҳаракатланадиган бўлаклар сони чизиклар ва (ёки) 5.8.1, 5.8.2, 5.8.7, 5.8.8 йўл белгилари билан белгиланади.

Бундай чизиклар ёки йўл белгилари бўлмаса (A), ҳайдовчилар ҳаракатланиш бўлаклари сонини, қатнов қисмининг кенглигини, транспорт воситалари орасидаги зарур ёнлама оралиқ масофани ва уларнинг габарит ўлчамларини ҳисобга олган ҳолда ўзлари аниқлайдилар. Бунда ҳаракат икки томонлама бўлган йўл қатнов қисмининг чап томондаги ярми, қатнов қисмининг жойлардаги кенгайишлари (секинлашиш ва тезлашиш бўлаклари, баландликка кўтарилишдаги кўшимча бўлаклар, йўналишили транспорт воситаларининг тўхташ жойларидағи кенгайишлар)ни ҳисобга олмаган ҳолда, қарама-карши йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган деб ҳисобланади.

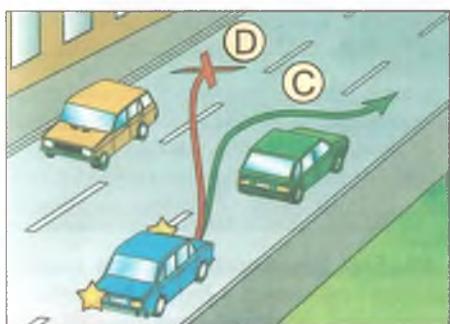
Шуни таъкидлаш керакки, ҳаракатланиш бўлаги транспорт воситаларининг бир қатор бўлиб ҳаракатланиши учун мўлжалланган. Давлат стандарти (ГОСТ 13508-74)га кўра ҳаракатланиш бўлаги 2,5 метрдан 3,75 мётргача бўлади.

65. Түрт ва ундан ортик бўлакли, ҳаракат икки томонлама бўлган йўлларда қарама-қарши йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган бўлакларга чиқиш тақиқланади (B).

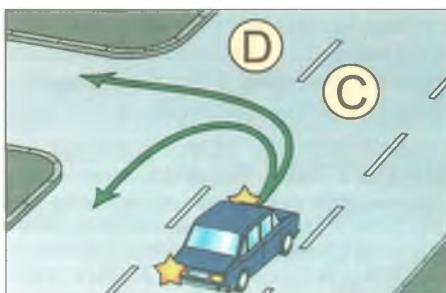

Бундай йўлларда қарама-қарши оқум икки узлуксиз йўл чизиги билан ажратилади ва бу чизиқни кесиб ўтиш тақиқланади. Йўл чизиги кўринмаса ёки умуман бўлмаса ҳам қарама-қарши бўлакка чиқиш тақиқланади.

66. Ҳаракат икки томонлама бўлган ва чизиқлар билан белгиланган (1.9 чизиги билан белгиланганидан ташқари) учта бўлакли йўлларда икки йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган ўрта бўлакка (C) фақат қувиб ўтиш, айланиб ўтиш, чапга бурилиш ва қайрилиб олиш учунгина чиқишига рухсат этилади. Қарама-қарши йўналишда ҳаракатланиш учун мўлжалланган четки чап бўлакни эгаллаш тақиқланади (D).

67. Аҳоли пунктларидан ташқаридаги йўлларда ҳамда аҳоли пунктларида айрим турдаги транспорт воситалари учун Қоидаларда белгилангандан юқори тезликда ҳаракатланиш рухсат этилган йўл

қисмларида ҳайдовчилар транспорт воситаларини мумкин қадар қатнов қисмининг ўнг четига яқинроқ олиб ҳаракатланишлари керак. Ўнг бўлаклар бўш бўлганда чап бўлакларни эгаллаш тақиқланади.

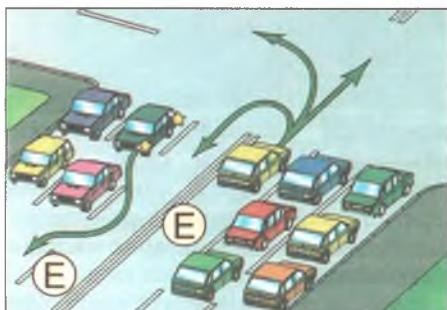
Аҳоли яшамайдиган жойларда йўл чеккасида йўл ёқаси бўлиб, транспорт воситалари тўхташ ва тўхтаб туриш учун йўл ёқасига чиқади ва йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига халақут бермайди. Транспорт воситаларининг ўнг бўлак бўйлаб ҳаракатланишларига тўлиқ имконият яратилади.

Аҳоли пунктларида ушбу банднинг биринчи хатбоши ва Қоидаларнинг 69, 123 ва 161-бандларидағи талабларни ҳисобга олган ҳолда, ҳайдовчилар ўзларига қулай бўлган ҳаракатланиш бўлагидан фойдаланишлари мумкин. Ҳаракат серқатновлиги сабабли бошқа бўлаклар банд бўлган ҳолларда ҳаракатланиш бўлагини фақат ўнгга ёки чапга бурилиш, қайрилиб олиш, қувиб ўтиш, тўхташ ёки тўсиқни четлаб ўтиш олдидан ўзгартиришга рухсат этилади.

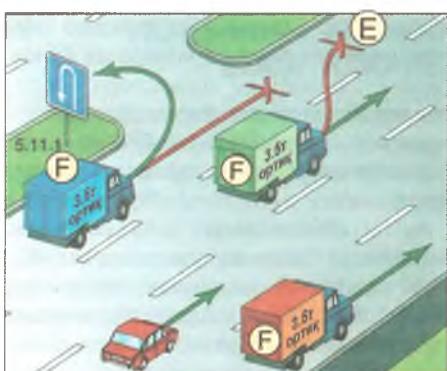
Бироқ бир йўналишдаги уч ва ундан ортик бўлакли ҳар қандай йўлда четки чап бўлакни (E) ҳаракат серқатновлиги сабабли бошқа бўлаклар банд бўлган

ҳолларда, шунингдек, қувиб ўтиш, чапга бурилиш ёки қайрилиб олиш, рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларига эса, фақат чапга бурилиш ёки қайрилиб олиш учун эгаллашга рухсат этилади (F).

туриш Қоидаларнинг 88-бандига мувоғиқ амалга оширилади.

Бирор бўлакда кўшни бўлакдаги транспорт воситалари нисбатан каттароқ тезликда ҳаракатланиш қувиб ўтиш ҳисобланмайди.

68. Тезлигини соатига 40 километрдан ошириши мумкин бўлмаган ёки техник сабабларга кўра тезлигини бундан ошира олмайдиган транспорт воситалари айланиб ўтиш, қувиб ўтиш, чапга бурилиш ёки қайрилиб олиш учун қайта тизилишдан ёки рухсат этилган ҳолларда йўлнинг чап томонида тўхташдан бошқа ҳолларда фақат четки ўнг бўлакда (G) ҳаракатланишлари керак.

Бир томонлама ҳаракатланиш жорий этилган йўлларда рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан юқори бўлган юк автомобиллари йўлнинг четки чап бўлагига юк ортиш ёки тушариш учун чиқишилари мумкин. Бошқа сабаблар билан четки чап бўлакни банд қўлмасликлари керак.

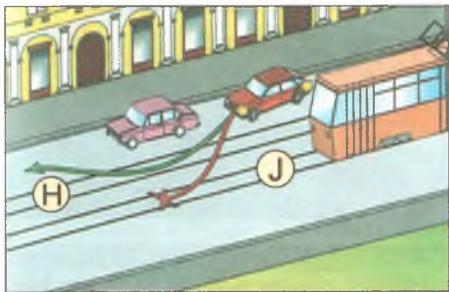
Аҳоли яшайдиган жойларда чапга бурилиш ва орқага қайрилиш каби манёврлар төз-төз учраб туршиши боис, ҳайдоҷчилар ҳаракатланиш хавфсизлиги талабларига асосан мўлжалланган манёврни бажариш учун ўзига тегишили ўйл бўлагини эгаллашлари лозим.

Ҳаракат бир томонлама бўлган йўлнинг чап бўлагига тўхташ ва тўхтаб

Секин ҳаракатланувчи транспорт воситалари учун алоҳида бўлак бўлиб тегишили белгиларга эга бўлса, бундай транспорт воситаларининг ҳайдовчилари шу бўлакдан фойдаланишлари лозим.

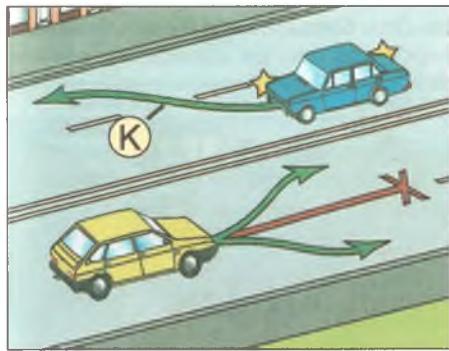
69. Бир ўналишдаги қатнов қисмининг чап томонида у билан бир сатҳда жойлашган трамвай изидан (H) шу ўналишдаги бошқа бўлаклар банд бўлганда ҳаракатланишга, шунингдек, айланиб ва қувиб ўтишга, чапга бурилиш ва қайрилиб олишга Қоидаларнинг 56-бандини ҳисобга олган ҳолда рухсат этилади. Бироқ бу трамвайга

халақит бермаслыгы керак. Қарама-қарши йұналишдаги трамвай изидан ҳаракатланиш тәқиқланади (J).

Агар чорраҳадан олдин 5.8.1 ёки 5.8.2 йүл белгилари ұрнатылған бўлса, чорраҳадан ўтишда трамвай изларидан ҳаракатланиш тәқиқланади.

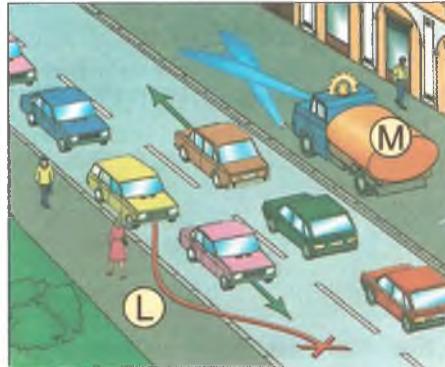
70. Агар қатнов қисми йүл чизиқлари билан бўлакларга ажратилған бўлса, транспорт воситаларининг ҳаракатланиши қатъий равишда белгиланган бўлакларда амалга оширилиши керак. Фақат қайта тизилишда узук-узук чизиқларни босиб ўтишга рухсат этилади (K).

71. Реверсив ҳаракатланишли йўлга бурилишда транспорт воситалари қатнов қисмлари кесишмасидан чиқишида четки үнг бўлакни эгаллаши керак. Шу йұналишдаги бошқа бўлакларда ҳам ҳаракатланишга рухсат берилгандигига ишонч ҳосил қилгандан кейингина ҳайдовчига қайта тизилишга рухсат этилади.

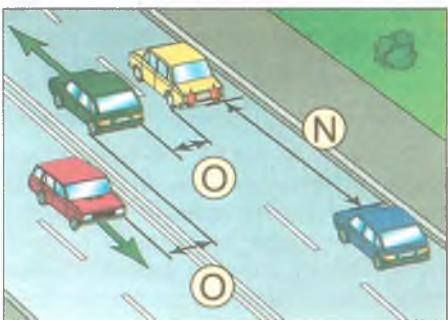
72. Қоидаларнинг 88, 166-бандларида кўзда тутилғандан бошқа ҳолларда транспорт воситаларининг ажратувчи бўлак, йўл ёқаси, тротуар (L) ва пиёдалар йўлкаларидан ҳаракатланиши тәқиқланади. Бу жойларда йўлдан фойдаланиш ва коммунал хизмат машиналарининг (M) ҳаракатланишига, шунингдек, бевосита йўл ёқасида, тротуар ёки пиёдалар йўлкалари олдида жойлашган савдо шоҳобчалари, корхоналар ва бошқа иншоатларга юк олиб кириш учун бошқа имконияти бўлмаган транспорт воситаларига яқин йўлдан киришга рухсат этилади. Бунда ҳаракат хавфсизлиги тўла таъминланган бўлиши шарт.

73. Ҳайдовчи ўзидан олдинда ҳаракатланаётган транспорт воситаси кескин тормоз берганида тўқнашиб кетмаслик кафолатини берадиган дараҗадаги оралиқ масофани (N), шунингдек, йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлайдиган ёnlама оралиқ масофани (O) сақлаши керак.

Ҳайдовчи йўлнинг ҳолати ва шароитини, транспорт воситаси ва ташлаётган юкнинг хусусиятларини

иnobатта олган ҳолда оралиқ масофа (дистанция ва интервал)ларни танлаши керак.

74. Ахоли яшаш жойларидан ташқаридаги икки томонлама ҳаракат ташкил этилган икки бұлаклы йүлларда тезлигини соатига 50 километрдан ошириши мүмкін бўлмаган, шунингдек, узунлиги 7 метрдан ортиқ бўлган транспорт воситаларининг (транспорт воситаларининг таркиби) ҳайдовчилари ўзи ва олдида ҳаракатланаётган транспорт воситаси орасида, уларни қувиб ўтаётган транспорт воситалари олдин эгаллаган бўлакка бемалол қайта тизилиши учун имкон берадиган масофани (Р) сақлашлари керак.

Бир вақтнинг ўзида икки ва ундан ортиқ секин юрадиган транспорт воситаларини қувиб ўтиш ҳар доим ҳам хавфсиз бўлавермайди. Шунинг учун қувиб ўтилаётган ҳайдовчи қувиб ўтувчи ҳайдовчига имкон бериши керак.

Қувиб ўтиш тақиқланган йўлларда, шунингдек, транспорт воситаларининг ташкилий жамланмаси таркибида ва серқатнов бўлган йўлларда ҳаракатланаётгандан ушбу талабга амал қилинмайди.

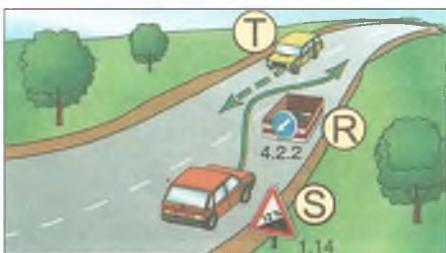
75. Агар бирор-бир тўсиқ сабабли қарама-қарши йўналишларда ҳаракатланиш қийин бўлса, тўсиқ ўз томонида бўлган ҳайдовчи (Q) йўл бериши керак.

Агар тўсиқ олдида имтиёз белгилари бўлса, ҳайдовчи ушбу белгилар талабига бўйсунади.

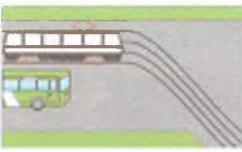

Тўсиқ олдида (R) тик нишаблик ва баландлик белгилари (S) ўрнатилган жойларда эса пастга ҳаракатланаётган ҳайдовчи (T) йўл бериши керак.

76. Агар йўл белгилари ва чизиқлари бошқа йўналишни кўрсатмаган бўлса, ҳайдовчилар ажратувчи бўллаги бўлмаган икки томонлама ҳаракат ташкил этилган йўллардаги хавфсизлик оролчалари, устунчалар ва йўл иншооти қисмлари (кўпприк, йўл ўтказгич устунлари ва шунга ўхашшлар)ни ўнг томондан айланиб ўтишлари керак.

Х мавзууга оид тестлар

<p>1 Мазкур светофорнинг қизил ёритиғида ҳаракат тақиқланади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат бир қаторда. 2. Қатнов қисмийнинг барча көнглиги бўйлаб. 3. Кувиб ўтиш билан. 4. Светофор қайси бўлак устига жойлаштирилган бўлса, ўша бўлак бўйича. 	<p>2 Йўлнинг бу қисмида қувиб ўтишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Тақиқланади.
<p>3 Ҳаракат тезлигини танлашда ҳайдовчига тақиқланади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ушбу қоидаларга мувофиқ равишда транспорт воситасига ўрнатилган таникли белгида кўрсатилган тезликдан ошириш. 2. Кескин тормоз бериш, агар бу ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминлаш учун талаб қилинmasa. 3. Иккала санаубтилган ҳаракат тақиқланади. 	<p>4 Ҳаракат икки томонлама бўлган, уч бўлакли йўлда Сиз ўнга бурилишингиз зарур. Ушбу манёврни Сиз қайси бўлақдан амалга оширасиз?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ўнг бўлақдан. 2. Ўрта бўлақдан. 3. Ўнг ёки ўрта бўлақдан. 4. Ўрта бўлақдан, лекин фақат ўнг бўлак банд бўлганда.
<p>5 Чорраҳада айланма ҳаракатланиш ташкил қилинган. Сиз яқинлашиб келаётган чорраҳанинг қатнов қисми иккита ҳаракат бўлагига эга. Чорраҳага киришда бурилиш учун Сиз қайси бўлакни эгаллашингиз лозим?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ўнг бўлакни. 2. Чап бўлакни. 3. Ўнг ёки чап бўлакни. 	<p>6 Белгиланган йўналиш бўйлаб кетаётган автобус ҳайдовчиси ушбу шароитда йўл берishi керакми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Керак. 2. Керак эмас. 3. Керак эмас, чунки у тўғрига кетяпти.
<p>7 Қайси йўналишда ҳаракатланишга рухсат этилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат чапга. 3. Фақат ўнга. 2. Тўғрига ва ўнга. 4. Фақат тўғрига. 	<p>8 Қайси йўналишда ҳаракатланиш тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ўнгга биринчи йўлга. 2. Ўнгга иккинчи йўлга. 3. Ўнгга биринчи ва иккинчи йўлларга.
<p>9 Автомобилларга қайси йўналишда ҳаракатланишга рухсат берилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қизил автомобильга тўғрига, кўк автомобильга тўғрига ва чапга. 2. Қизил ва кўк автомобильга тўғрига. 3. Қизил автомобильга тўғрига, кўкига чапга. 	<p>10 Юк автомобилининг қайси йўналишда ҳаракатланишига рухсат этилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фақат ўнга. 2. Ўнга, чапга ва орқа йўналишга. 3. Фақат чапга.

XI. ҲАРАКАТЛАНИШ ТЕЗЛИГИ

Транспорт воситалари ва оқимнинг тезлиги ортгани сайин йўлниң ўтказиш қобилияти унумлашади, йўлоечиларнинг йўлда ўқотадиган вақтлари камаяди, юк ташиш тезлашади, иқтисодий самарадорлиги ортади, лекин юкори тезлик ҳаракатланиш хафсизлигига таҳдид солади.

77. Ҳайдовчи ҳаракатнинг серқатновлигини, транспорт воситаси ва юкнинг хусусияти ҳамда ҳолатини, йўл ва об-ҳаво шароитини, шунингдек, ҳаракатланиш йўналишидаги кўринишни ҳисобга олган ҳолда транспорт воситаси тезлигини белгилангандан оширмасдан (A) бошқариши керак.

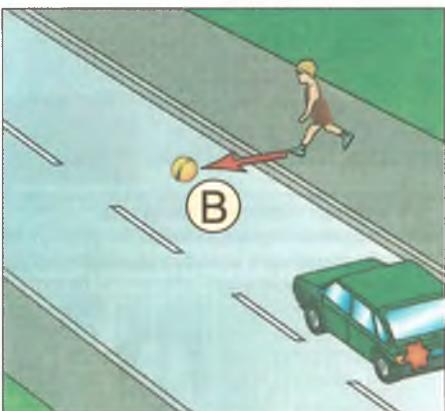
Тезлик ҳайдовчига Қоидалар талабларини бажариш учун транспорт воситасининг ҳаракатини доимий назорат қилиб бориш имкониятини бериши керак.

Рухсат этилган максимал тезлик билан ҳаракатланиш ҳар доим ҳам хафсиз бўлаөрмайди. Ҳайдовчи танлаган тезлик, йўлда ҳафв пайдо бўлганида, транспорт воситасини тўхтата оладиган даражада бўлиши керак. Бунинг учун ҳайдовчи кўриниш масофасига қараб шундай тезлик танлаши керакки, тўхташ йўли кўриниш масофасидан ўтиб кетмасин (автомобилнинг тўхташ йўли – ҳайдовчи ҳафвни кўриб тўлиқ тўхтагунича ўтган масофа).

Ҳаракатланиш вақтида ҳайдовчи аниклай олиши имкониятидаги ҳафв (B) юзага келса, транспорт воситасининг тезлигини у тўла тўхташни таъминлайдиган даражада камайтириши ёки тўсиқни бошқа ҳаракат қатнашчилари

учун ҳафв түғдирмаган ҳолда айланиб ўтиш чораларини кўриши керак.

Ҳафв – ўл ҳаракати қоидаларини бузиб, беҳосдан пайдо бўладиган транспорт воситалари, пиёдалар ва ҳ. к.

Тўсиқ – транспорт воситасидан тушиб қолган бирор-бир юк, йўлда бузилиб тўхтаб турган транспорт воситаси ва бошқалар.

78. Аҳоли пунктларида транспорт воситаларининг тезлигини соатига 70 километрдан, турар жой даҳалари ва ёндош ҳудудларда (уй-жой бинолари орасидаги ер участкасида) эса соатига 30 километрдан оширмасдан ҳаракатланишга рухсат этилади.

Тезликнинг бундай чекланиши фақат кириши 5.22, чиқиши 5.23 (асоси оқ ранда бўлгани) йўл белгилари билан белгилангандан аҳоли яшаш жойларига тегишили.

Кириш жою 5.24, чиқыш йүли 5.25 (асоси күк рангли) белгилар билан белгиланған худуддагы тезлік ахоли яшамайдыған жойлардагы тезлік чегарасы билан бир хил бўлади.

Қарақалпостан Республикаси Вазирлар Кенгашы, Тошкент шаҳар ва вилоятлар ҳокимліктері ДІХХХ билан көлишилганд ҳолда, йўл шароитлари юқори ва кичик тезлиқда хавфсиз ҳаракатланишин таъминлайдиган ҳолларда йўлларнинг айрим қисмлари ёки ҳаракатланиш бўлакларида айрим транспорт воситаларига ҳаракатланиш тезлигини оширишга ва пасайтиришга (тегишли йўл белгиларини ўрнатиб) валоатлидир

79. Ахоли пунктларидан ташқарида:

- енгил автомобилларга ва рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ошмайдыған юк автомобилларига тезлікни соатига 100 километрдан оширмасдан;

— шаҳарлараро қатнайдиган автобусларга ва микроавтобусларга тезлікни соатига 90 километрдан оширмасдан;

— бошқа автобуслар, тиркамали енгил автомобиллар, мотоцикллар, рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ

бўлган юк автомобилларига тезлікни соатига 80 километрдан оширмасдан;

— тиркамали юк автомобилларига тезлікни соатига 70 километрдан оширмасдан ҳаракатланишга рухсат этилади.

80. Ҳар қандай йўлларда:

- юхонасида одам ташиётган юк автомобилларига тезлікни соатига 60 километрдан оширмасдан;

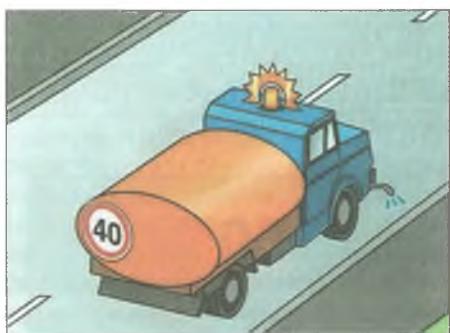

— болалар гурухини ташкилий ташиётган транспорт воситаларига тезликни соатига 60 километрдан оширмасдан;

— механик транспорт воситаларини шатакка олган транспорт воситаларига тезликни соатига 50 километрдан оширмасдан;

— хавфли, оғир вазнли ва катта ўлчамли юкларни ташиётган, ташкилий жамланмада ҳаракатланаётган транспорт воситаларига дайхан билан келишилгандың тезликтен оширмасдан ҳаракатланишга рұхсат этилади.

81. Ҳайдовчиларга қуйидагилар тақиқланады:

— тезликни мазкур транспорт воситасининг техник тавсифномасида күрсатилған энг юқори тезликтен ошириш;

Пастмлик (нишаблик) томон ҳаракатланаётган транспорт воситаларининг төзлиги ишлаб чиқарувчи ташкилот томонидан мазкур транспорт воситасининг техник тавсифномасида күрсатилған нормадан оширмасдан мумкин. Бу ҳол транспорт воситасининг түргүнлігі йүқолиб, ағанаб кетишігә олиб келиши мумкин.

— тезликни транспорт воситасыга үрнатылған «Тезлик чекланған» таниқпік белгисінде күрсатилғанидан ошириш;

Баъзы маҳсус транспорт воситалары (автокран, ун ташуучы цистерна, цемент ташуучы цистерна ва шу кабилар) ишлаб чиқарувчи ташкилот томонидан юқори тезликни чегаралоғачи таниқлі белгі билан таъминланады. Йүл шароитлары имкон берған тақдирда ҳам тезликни таниқлік белгідә күрсатилғанидан ошириш мумкин эмас.

— зарурият бўлмагандага жуда паст тезлиқда ҳаракатланиб, бошқа транспорт воситаларига халақит бериш;

Йўлларнинг эни чекланған бўлиб, айниқса, серқатнов йўлларда паст тезлик билан ҳаракатланиши тирбандилеклар ҳосил қиласи ва автотранспортнинг иш унумини пасайтиради (йўлочиларнинг қимматли вақтлари, юкни кечиктириб отказиш ва ҳ. к.).

— йўл-транспорт ҳодисасининг олдини олиш зарурияти бўлмагандага кескин тормоз бериш.

Заруратсиз кескин тўхташ кетма-кет келаётган транспорт воситаларининг тўқнашувига олиб келиши мумкин.

XI мавзуга оид тестлар

1 Мазкур шароитда шатакка олиш қандай юқори тезлик билан амалга оширилиши мүмкін?

1. 30 км/с.
2. 50 км/с.
3. 70 км/с.
4. 80 км/с.

3 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчисига белгіда күрсатылған тезлик билан ҳаракатланишга рухсат берилген?

1. Ҳар иккى ҳайдовчига.
2. Фақат микроавтобус ҳайдовчисига.
3. Ҳар иккисига тәкілғанған.

5 Автомобилнинг таниқлік белгиси бұлғанда йүлнинг мазкур қисміда қандай юқори тезлик билан ҳаракатланишга рухсат этилади?

1. 70 км/с.
2. 90 км/с.
3. 100 км/с.

7 Шундай йүл белгиси билан белгиланған йүл қисмларда шаҳарлараро бұлмаган автобусларнинг қандай юқори тезлик билан ҳаракатланишга рухсат этилади?

1. 50 км/с.
2. 60 км/с.
3. 70 км/с.
4. 80 км/с.
5. 90 км/с.

TO'Y TEPA

9 Аҳоли яшайдыган жойлардан ташқарыда юқ автомобиль юкхонасіда одамларни ташишда қандай зәнг юқори тезликта ҳаракатланишга рухсат этилади?

1. 40 км/с.
2. 50 км/с.
3. 60 км/с.
4. 70 км/с.
5. 80 км/с.

2 Ҳайдовчи ҳаракат тезлегини танлашда нимани ҳисобға олиши керак?

1. Ҳаракатнинг серқатновлигини, транспорт воситаси ва юкнинг хусусияти ва ҳолатини.
2. Йўл ва об-ҳаво шароитини.
3. Барча санаб ўтилган омилларни.

4 Агар барча транспорт воситалари 80 км/соат тезлик билан ҳаракат қылса, ҳайдовчилардан қай бири қоидаларнинг талабарини бузади?

1. Мотоцикл ва юқ автомобилининг ҳайдовчилари.
2. Мотоцикл ва енгил автомобилнинг ҳайдовчилари.
3. Ҳамма ҳайдовчилар.
4. Мотоцикл ҳайдовчиси.
5. Ҳеч ким бузмайди.

6 Бундай йүл белгиси ўрнатылған йүл қисмларда мотоциклларга қандай юқори тезлик билан ҳаракатланишга рухсат этилади?

1. 60 км/с.
2. 70 км/с.
3. 80 км/с.
4. 90 км/с.
5. 100 км/с.

QIBRAY

8 Автопоездни шу вазиятда, агар у 40 км/с дан кам тезлик билан ҳаракат қилаётган бұлса, кувиб ўтишга рухсат этиладими?

1. Тақиқланади.
2. Рухсат этилади.

10 Бундай йүл белгиси билан белгиланған йүл қисмларда рухсат этилған тұла вазни 3,5 т дан ортиқ бұлған юқ автомобилларининг қандай юқори тезлик билан ҳаракатланишына рухсат этилади?

1. 60 км/с.
2. 90 км/с.
3. 80 км/с.
4. 70 км/с.
5. 100 км/с.

YANGIYO'L

XII. ҚУВИБ ҮТИШ

Қувиб үтиш – эгаллаган ҳаракатланыш бұлғасидан чиқып, олдинда кетаётган транспорт воситаларидан үзіб кетиши. Тұхтаб турған транспорт воситасини айланып үтиш қувиб үтиш ҳисобланмайды.

Енма-ән бұлакдаги транспорт воситасидан үзіб кетиши қувиб үтиш ҳисобланмайды (Қоидаларнинг 67-банды).

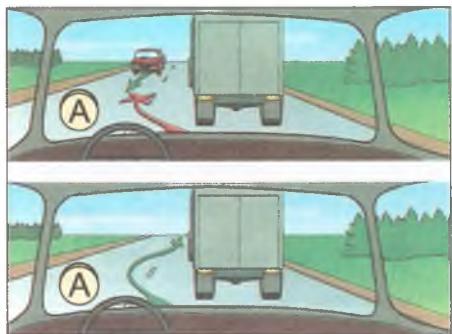
Икки томонлама ҳаракатлы иккі бұлакпен үйліларда қувиб үтиш қарама-қарши үйналишдагы бұлакка чиқыш орқали, хәвғасизлик қоидаларига амал қылған ҳолда бажарылады.

Икки томонлама ҳаракатлануучы уч бұлакпен үйліларда қувиб үтиш үрта бұлакка чиқыш билан амалга оширилады.

Икки томонлама ҳаракатлануучы түрт өндеңдегінен көрсетілгенде үзілесінде үйналиши бүйіча күшни қаторға чиқыш билан боғлық.

82. Ҳайдовчи қувиб үтишни бошлашдан олдин:

— үзи үтмоқчи бұлған ҳаракатланыш бұлаги (**A**) қувиб үтиш учун етарли-ча масофада бүш эканлигига, қувиб үтиш жараённанда ҳаракатланыша хавф туғдирмаслигига ва бошқа ҳаракат қатнашчиларига халақит бермаслигига;

— шу бўлақда орқада ҳаракатланыётган транспорт воситаси қувиб үтишини бошламаганлигига (**B**);

— олдинда ҳаракатланыётган транспорт воситаси қувиб үтиш, чапга бури-

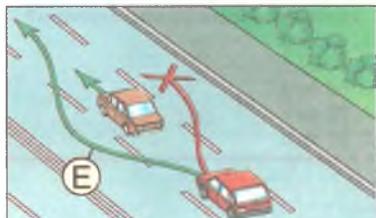
лиш (қайта тиэилиш) ишорасини бермаётганлигига (**C**);

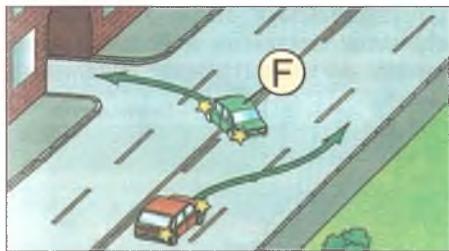

— қувиб үтишни тугаллаётгандан қувиб үтилаётган транспорт воситасига (**D**) халақит бермасдан илгари эгаллаган бұлакка қайтиб үта олишига ишонч ҳосил қилиши шарт.

83. Рельссиз транспорт воситаларини фақат чап томондан қувиб үтишга рухсат берилади (E**).** Бироқ чапга бурилиш ишорасини бериб, бурилишга киришган транспорт воситасини қувиб үтиш ўнг томондан (**F**) амалга оширилади.

Кувиб ўтиш жараёнининг хавфсиз амалга оширилиши қувиб ўтилаётган транспорт воситаси ҳайдовчисининг ҳулқига ҳам боғлиқ.

84. Кувиб ўтилаётган транспорт воситасининг ҳайдовчисига ҳаракат тезлигини ошириш ёки бошқа хатти-ҳаракатлар билан қувиб ўтишга тўсқинлик қилиш тақиқланади.

Акс ҳолда қувиб ўтаётган транспорт воситаси ўз бўлагига қайта тизила олмай бошқа транспорт воситалари (рўпарадан көлувчи) билан тўқнашиб кетиши ҳам мумкин.

85. Кувиб ўтишни тугаллагандан сўнг ҳайдовчи илгари эгаллаган ҳаракатланиш бўлагига қайтиши шарт (**G**) (ўнг томондан рухсат этилган қувиб ўтишдан ташқари).

Тўрт ва ундан кўп бўлакли ўйларда қувиб ўтишини тугаллаган ҳайдовчи ўз бўлагида қолиши мумкин (бу манёвр илгаршлаб ўтиш ҳисобланади).

Ўз қаторига қайтишида қувиб ўтилаётган транспорт воситасининг олдида кескин бурчак билан эмас, балки оралиқ масофани ҳар томонлама сақланган ҳолда равон ўтиш керак.

Бироқ ушбу йўналишда ҳаракатланиш учун иккى ўндан ортиқ бўлак бўлса, Қоидаларнинг 67-бандини ҳисобга олган ҳолда, қувиб ўтаётган ҳайдовчи ўзи эгаллаган бўлакка

қайтгани заҳоти кейинги қувиб ўтишни бошлишига тўғри келадиган ҳолларда, агар у орқада ўзидан катта тезлиқда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига халақит бермаса, эгаллаган бўлагида ҳаракатланишни давом эттириши мумкин (**H**).

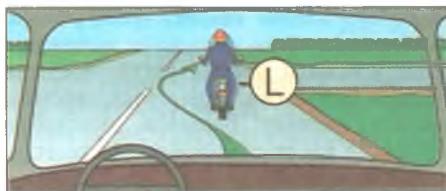
86. Қувиб ўтиш қўйидаги ҳолларда тақиқланади:

— тартибга солинган чорраҳаларда қарама-қарши ҳаракатланиш бўлагига чиқиб (**J**):

— тартибга солинмайдиган чорраҳаларда асосий ҳисобланмайдиган ўйларда (**K**) ҳаракатланишда (айланма ҳаракатланишли чорраҳаларда қувиб ўтиш, кажавасиз иккى гилдиракли транспорт воситаларини қувиб ўтиш (**L**) ва рухсат этилган ҳолларда ўнг томондан қувиб ўтиш бундан мустасно);

— тепаликнинг охирида ва йўлнинг кўриниши чекланган жойларида қарама-қарши ҳаракатланиш йўналишига чиқиб;

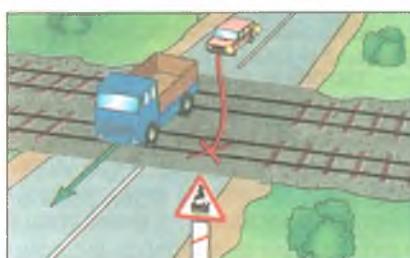
— темир йўл кесишмаларида ва уларгача 100 метрдан кам масофа қолганда;

— 3.20 ва 3.22 йўл белгилари таъсири доирасида.

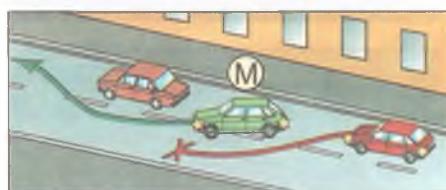
Кўйидаги ҳолларда қувиб ўтишга руҳсат этилади:

- мартибга солинган чорраҳаларда қарама-қарши бўлакка чиқмасдан;
- тенг аҳамиятли чорраҳаларда кажавасиз мотоциклларни ва велосипедларни;
- чорраҳаларда асосий йўл бўйлаб;
- чапга бурилаётган ёки орқага қайрилаётган транспорт воситаларини ўнг томондан.

— қувиб ёки айлануб ўтаётган транспорт воситаларини (M);

87. Аҳоли пунктларидан ташқаридаги (N) йўлларда секин ҳаракатланадиган ёки катта ҳажмли транспорт воситасини (O) қувиб ўтиш қийин бўлган ҳолларда унинг ҳайдовчиси ушбу транспорт воситасини иложи борича йўлнинг ўнг томонига олиши, зарур бўлганда эса орқасида тўпланиб қолган транспорт воситаларини ўтказиб юбориш учун тўхташи керак.

XII мавзуга оид тестлар

1 Бу ерда қувиб ўтишга рұхсат этиладими?

- Рұхсат этилади.
- Тәқиқланади.
- Ахоли яшайдыган жойлардан ташқаридағи йўлларда рұхсат этилади.
- Фақат ахоли яшайдыган жойлардан ташқаридағи йўлларда тәқиқланади.

3 Автомобиль ҳайдовчиси уни бошқа транспорт воситалари қувиб ўтаётгандан қаңдай ҳаракат қилиши керак?

- Ҳаракат бұлагини ўзгартырмай, ўнг бурилиш ишорасини бериши.
- Ҳаракат тезлигини ошириш ёки бошқа хатты-харакатлар билан қувиб ўтишга түсінник қылмасығы.
- Ҳаракат тезлигини камайтириши, товуш ишора бериши.

5 Сиз қувиб ўтиш учун чиқдінгиз ва бекосдан рұпарадан келәттән автобусни күріп қолдінгиз. Агар Сиз қувиб ўтишни тугаллай олишиңгизга ишончингиз бұлмаса, Сиз:

- Товуш хабарини беріп ва фараларни ёкіб қувиб ўтишни уни тугаллагуңча давом эттиришингиз керак.
- Тезлікни аста күпайтиришингиз ва қувиб ўтишни төзөрк тугаллашыңгиз керак.
- Тезлікни камайтиришингиз ва аввал заллалаган бұлагингизга қайтишингиз керак.

7 Мазкур вазиятта қызил автомобильнинг ҳайдовчисига қувиб ўтишни бажаришга рұхсат этилади?

- Рұхсат этилади.
- Тәқиқланади.
- Қувиб ўтилаёттән транспорт воситасининг тезлиги 40 км/с дан кам бұлғанда рұхсат этилади.

9 Ҳаракат тезлиги 40 км/с дан ошмайдыган транспорт воситасига қатив қисмінинг чап бұлагига чиқишишга қаңон рұхсат этилади?

- Қувиб ўтишда, ўзіб кетішда ёки айланип ўтишда.
- Бурилиш ёки қайрилиш олдидан қайта тизилиша.
- Барча санаң ўтилған ҳолларда.
- Барча санаң ўтилған ҳолларда, шунингдек, агар бир йұналишда ҳаракатланыш учун үндан ортиқ бұлак бұлғанда.

2 Автопоездни шу вазиятта, агар у 40 км/с дан кам тезлик билан ҳаракат қилаёттән бұлса, қувиб ўтишга рұхсат этиладими?

- Тәқиқланади.
- Рұхсат этилади.

4 Бу жойда қувиб ўтишга рұхсат этилғанми?

- Қувиб ўтилаёттән транспорт воситаси 40 км/с дан кам тезлик билан ҳаракатланғанда рұхсат этилади.
- Тәқиқланади.
- Агар қувиб ўтиш темир йұл кесишмасынча тұгаса, рұхсат этилади.

6 Құқ автомобильнинг ҳайдовчисига қувиб ўтишга рұхсат этиладими?

- Рұхсат этилади.
- Тәқиқланади.
- Рұхсат этилади, агар қызил автомобиль 40 км/соатдан кам тезлик билан ҳаракатланыптаёттән бұлса.

8 Құқ автомобильнинг ҳайдовчиси қандай йұл тутыши керак?

- Сарық автомобильга уорқадан келәттән ишенинде үйілшілдік жағдайда өткізу керек.
- Карама-карши ҳаракат бұлагига дархол қайта тизилиши.
- Тезлікни камайтириши, сарық автомобилге қувиб ўтишни тугаллашыға имкон бериши, сүнг эса өзінде бурилиши.

10 Мазкур вазиятта қувиб ўтишга рұхсат этилғанми?

- 40 км/соатдан кам тезлик билан ҳаракатланыптаёттән фақат якка транспорт воситаларыға рұхсат этилған.
- Тәқиқланған.
- Хамма ҳолларда рұхсат этилған.

XIII. ТҮХТАШ ВА ТҮХТАБ ТУРИШ

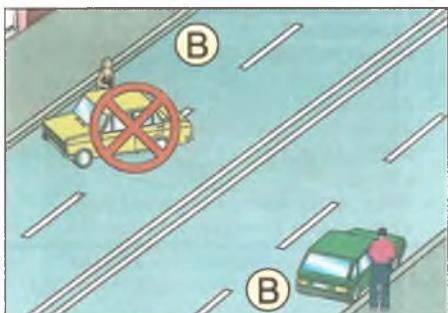
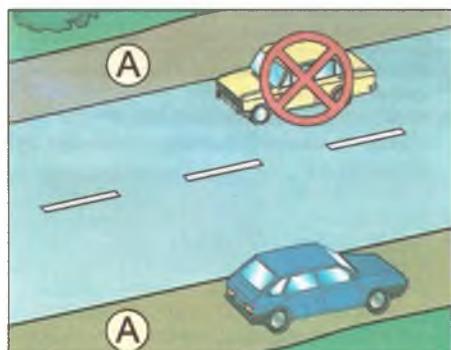
Ҳайдовчининг кундалик иш фаолияти транспорт воситаларининг ҳаракатланиши, түхташи ва түхтаб туриши билан боғлиқ.

Түхташ – транспорт воситаларининг ҳаракати 10 дақиқадан кам вақтга түхташи (ҳаракатсиз ҳолатга көлтириши).

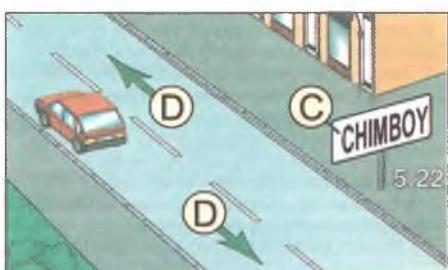
Түхтаб туриши – транспорт воситаларининг унга йўловчи чиқариш ёки тушириш, юк ортиш ёки тушириш билан боғлиқ бўлмаган ҳолларда ҳаракатини 10 дақиқадан кўпроқ вақтга атайин түхтамиш.

Серқатнов йўлларда транспорт воситасининг ўйл чеккасида түхташи ёки түхтаб туриши маълум дара жада ҳаракатланишга тўйсунлик қилади, ўзга ҳайдовчи ва бошқа ўйл иштирокчиларига кўринишни чеклайди ва ҳаракатланиш хавфсизлигига таҳдиид солади. Шунинг учун түхташ ва түхтаб туриш ўйл ҳаракати қоидасига асосан маълум тартибда бажарилади.

88. Транспорт воситаларига йўлнинг ўнг томони ёқасида (**A**), у бўлмаганда эса қатнов қисмининг четида ва Қоидаларнинг 89-бандида кўрсатилган ҳолларда тротуарда түхташ ва түхтаб туришга рухсат этилади (**B**).

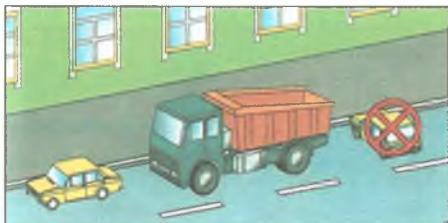
Аҳоли пунктларидаги (**C**) иккита ҳаракат бўлаги бўлган ва ўртада трамвай изи бўлмаган бир томонлама ҳаракат ташкил этилган йўлларда (**D**) түхташ ва түхтаб туришга рухсат этилади.

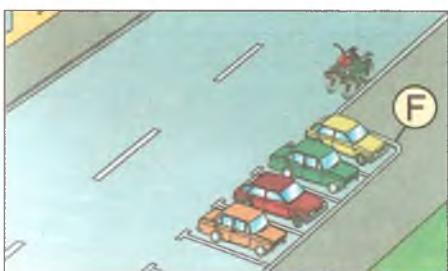
Рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан кўп бўлган юк автомобиллари бир томонлама (**E**) ҳаракатли йўлларнинг чап томонида фақат юк ортиш ва тушириш учун түхташлари мумкин.

89. Транспорт воситаларини йўлнинг қатнов қисмида бир қатор қилиб, қатнов қисми четига параллель равища, кажаваси бўлмаган икки гилдиракли транспорт воситаларини икки қатор қилиб қўйишга рухсат этилади.

Қатнов қисмининг айрим кенгайтирилган жойларида (**F**) бошқа йўл ҳаракати қатнашчиларига халақит бермаслик шарти билан транспорт воситаларини бошқача тартибда қўйишга ҳам рухсат этилади.

Қатнов қисмiga чегарадош тротуар четида фақат енгил автомобиллар, мотоцикллар, мопедлар ва велосипедларга тўхтаб туришга 5.15 йўл белгиси билан бирга 7.6.2, 7.6.3, 7.6.6 — 7.6.9 қўшимча ахборот белгиларидан бири ўрнатилган жойларда рухсат этилади.

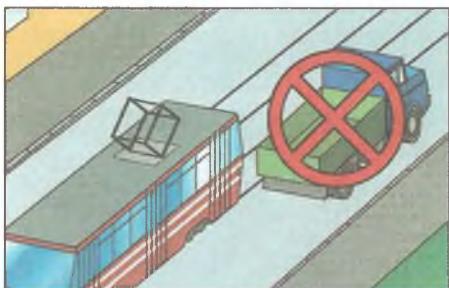
90. Аҳоли пунктларидан ташқарида тунаб қолиш, дам олиш ёки бошқа мақсадларда узоқ вақт тўхтаб туришга фақат бунинг учун кўзда тутилган майдончаларда ёки йўлдан ташқарида рухсат этилади.

Сутканинг қоронги вақтида аҳоли яшамайдиган жойларда йўлларни устунларга ўрнатилган фонарлар билан ёритиш кўзда тутилмаган. Бундай йўлларда габарит чироқларисиз йўлда тўхтаб турган транспорт воситалари кўринмайдиган ёки ёмон кўринадиган тўсиққа айланаб қолади.

91. Қўйидаги жой ва ҳолатларда тўхташ тақиқланади:

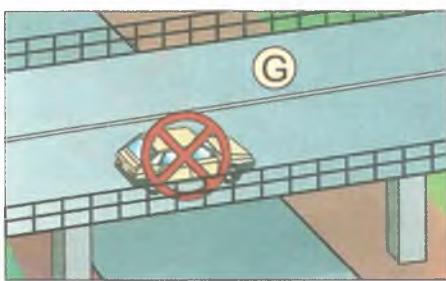
— трамвай йўлларида, шунингдек, бевосита уларга яқинроқда трамвайлар ҳаракатланишига халақит берадиган бўлса;

— туннелларда, темир йўл кесишлиарида;

— бир йўналишда ҳаракатланиш учун учтадан кам бўлған бўлған кўпrik (G), йўл ўтказгич ва эстакада ҳамда уларнинг остида (тегишили йўл белгилари билан тўхтаб туриш рухсат берилган йўл қисмлари бундан мустасно);

— тўхтаган транспорт воситаси билан сидирға чизиқ (қатнов қисмининг четини белгиловчи чизиқдан ташқари), ажратувчи бўлағ ёки қатнов қисмининг қарама-қарши чети орасидаги масофа 3 метрдан кам бўлған жойларда;

— пиёдалар ўтиш жойларида ва улардан олдин 5 метрдан кам масофа қолганда;

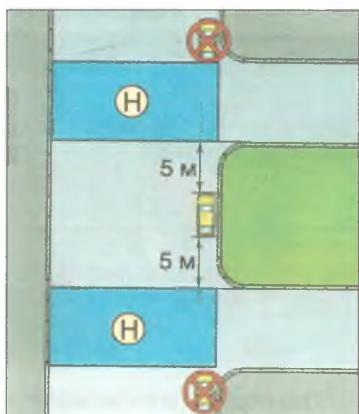
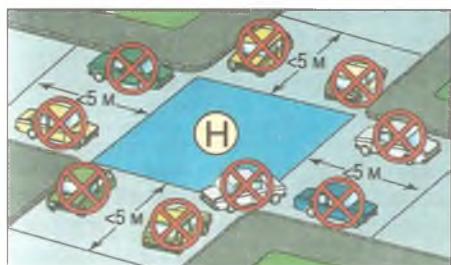

— қатнов қисмининг хавфли бурилишларида;

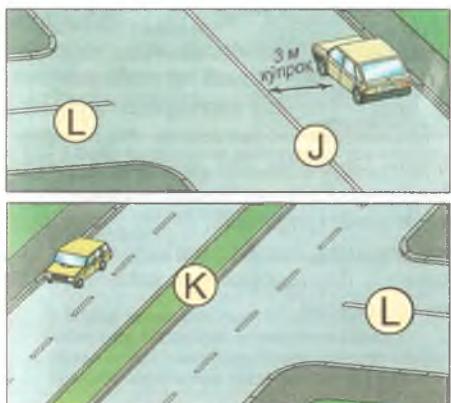
— лоақал бир йўналишдаги кўриниш масофаси 100 метрдан кам бўлған йўл дўнгликлари яқинида;

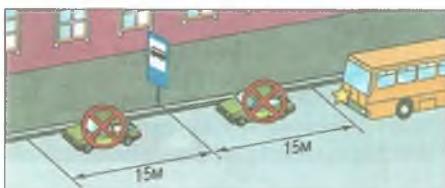
— қатнов қисми кесишишмаларидагы (Н) ва кесишаётган қатнов қисми четига 5 метрдан кам масофа қолғанда (уч томонд

лама кесишишмаларда (чорраҳаларда) ёндан туташкан йўлнинг сидирға чизиқ (J) ёки ажратувчи бўлак (K) билан ажратилган қарама-қарши томони (L) бундан мустасно);

— бекат майдончаларида, йўналишишли транспорт воситалари тўхташ жойларида, жумладан, 1.17 чизиги билан белгиланган, улар бўлмагандага эса йўналишишли транспорт воситалари тўхташ жойи белгилари ва бекатдан ҳаракатланиш йўналиши бўйлаб (ет-масдан ва ўтиб кетиб) 15 метрдан кам масофада (йўналишишли транспорт воситалари ҳаракатига халақит бермаса, йўловчиларни чиқариш ёки тушириш учун тўхташ бундан мустасно);

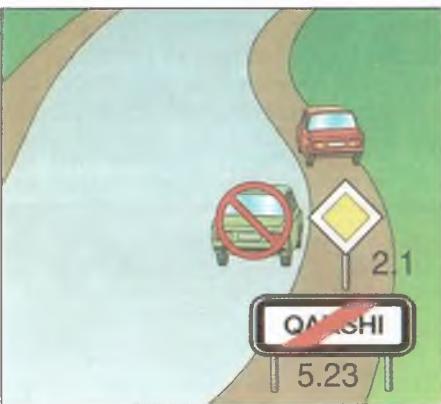
— транспорт воситаси светофор ишоралари, йўл белгиларини бошқа ҳайдовчилардан тўсиб қўядиган, бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланишига (кириш ва чиқишига) имкон қолдирмайдиган ёки пиёдаларнинг ҳаракатига халақит берадиган жойларда;

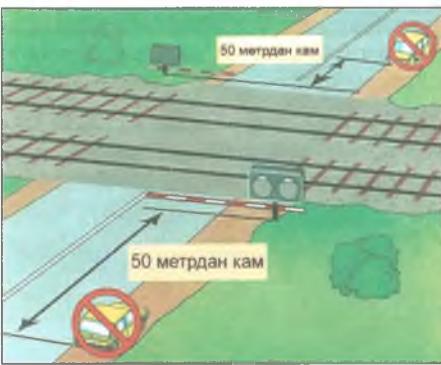
— 3.27 йўл белгиси ёки 1.4 йўл чизиги таъсири доирасида.

92. Тұхтаб туриш тақиқланади:

- тұхташ тақиқланған жойларда;
- ахоли яшаш жойларидан ташқарыда 2.1 йүл белгиси билан белгиланған йүлларнинг қатнов қисміда;

— темир йүл кесишмаларига 50 метрден кам масофада;

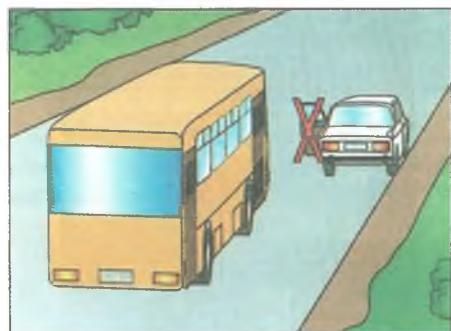
— 3.27 — 3.30 йүл белгилари ёки 1.4, 1.10 йүл чизиқлари таъсири доирасыда.

93. Тұхташ тақиқланған жойларда мажбурий тұхтаган ҳайдовчи транспорт воситасини бу жойдан олиб кетишининг барча чораларини күриши керак.

Агар бунинг иложи бұлмаса Қоидаларнинг 51-бандига асосан, фалокат ёруғлук ишораларини ёкиш, у бўлмаганида ёки бузуқ бўлганида фалокат сабабли тұхташ белгисини дарҳол үрнатиш керак.

94. Агар бошқа йүл ҳаракати қатнашчиларининг ҳаракатига халақит берадиган бўлса ёки хавф туғдирса, транспорт воситасининг эшикларини очиш тақиқланади.

95. Транспорт воситасининг ўз-үзидан ҳаракатланиб кетишини ёки ўзи йўқлигига ундан фойдаланишни истисно қиласиган зарур эҳтиёт чораларини кўргандан кейингина ҳайдовчи ўз жойини ташлаб кетиши ёки транспорт воситасини қолдириши мумкин.

Тұхташ тормози носоз бўлса ёки яхши ишламаса, тик нишабликларда турган транспорт воситаси ўз-үзидан ҳаракатланиб кетиб, хавфли вазиятни вужудга келтириши мумкин.

Транспорт воситасини тарк этаётган ҳайдовчи ўзи йўқлигига ундан фойдаланишни истисно қилиш учун эшикларни қулфлаши, керак бўлса, рул бошқармаси, тормоз педали ва шу capabilityнин блокировка қилишдан фойдаланиши керак.

XIII мавзуга оид тестлар

1 Тұхташ қоидасини бузган ҳамма ҳайдовчилар қайси жағобда күрсатылған?

1. Қызыл автомобиль ва мотоциклнинг ҳайдовчилари.
2. Күк автомобильнинг ҳайдовчиси.
3. Мотоциклнинг ҳайдовчиси.
4. Барча транспорт воситаларининг ҳайдовчилари.

3 Қайси автомобиль тұхтаб туришга тұғри қўйилған?

1. Қызыл.
2. Ҳар иккиси нотұғри қўйилған.
3. Ҳар иккиси тұғри қўйилған.

5 Транспорт воситаларининг темир йўл кесишмасига қанча масофа яқинроқда тұхтаб туришлари тақиқланади?

1. 300 м.
2. 150 м.
3. 100 м.
4. 50 м.
5. 25 м.

7 Қайси автомобилнинг ҳайдовчисига тұхташа рухсат этилған?

1. Енгил автомобилнинг ҳайдовчисига.
2. Юк автомобилнинг ҳайдовчисига.
3. Ҳар иккى ҳайдовчига.
4. Юк автомобилнинг ҳайдовчиси учун, агар бир томонға ҳаракатланишига 3 ёки ундан ортиқ йўналишилди йўл бўлса.

9 Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқарыда транспорт воситаларининг узоқ тұхтаб туриши (дам олиш, тунаш ва ҳоказо)га кәврда рухсат этилади?

1. Йўл четидә.
2. Тұхтаб туриш майдончаларыда ёки йўлдан ташқарыда.
3. Йўл қатнов қисмнинг ўнг томонида, бирок у бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланишига тўсқинлик қиласмаслиги керак.
4. Йўлнинг чап томонида, бирок ҳаракат хавф сизлиги чораларига риоя қўлган ҳолда.

2 Куйидаги қайси суратда ҳайдовчи автомобильни қоидага хилоф равишида тұхташ жойига қўйған?

1. Фақат чандаги.
2. Чап ва ўртадаги.
3. Барчасида.

4 Бу ерда автомобильнинг тұхташига рухсат берилғанми?

1. Тақиқланған, чунки узук-узук ётиқ чизиги билан тұхтаб турған автомобиль орасидаги масофа 3 метрдан кам.
2. Ойнинг жуфт күнларыда тақиқланған.
3. Рухсат берилған.

6 Йўловчиларни тушириш учун қайси транспорт воситаларининг ҳайдовчилари тұғри тұхтадилар?

1. Енгил автомобиль ҳайдовчиси.
2. Мотоцикл ҳайдовчиси.
3. Автобус ҳайдовчиси.
4. Ҳамма ҳайдовчилар.

8 Бу жойда тұхташа рухсат этилғанми?

1. Рухсат этилған.
2. Тақиқланған.

10 Куйидаги белги тагидаги қўшимча ахборот белгиси ҳайдовчига нима ҳақида хабар беради?

1. Тұхтаб туриш пайтада юргизгични ўчириш тақиқланади.
2. Тұхтаб туриш фақат юргизгич ишлама-ётгандада мумкин.

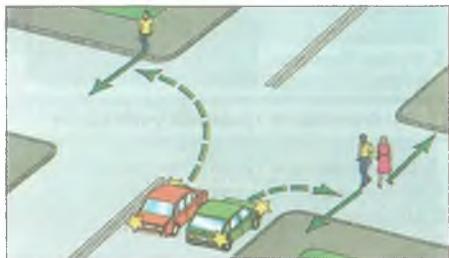

XIV. ЧОРРАХАДА ҲАРАКАТЛАНИШ

Чорраха ўйларнинг ўзаро бир сатҳда кесишадиган, туташадиган ва айриладиган жойи бўлиб, бу ерда ҳаракатланиш тартибга солинган ёки тартибга солинмаган бўлиши мумкин.

Ёндош ҳудудларнинг асосий ўлга кўшилган жойлари чорраха ҳисобланмайди.

96. Чапга ёки ўнгга бурилаётган ҳайдовчи кесишаётган йўлнинг қатнов қисмидан ўтаётган пиёда(лар)га, шунингдек, велосипед йўлкасидан йўлни кесиб ўтаётган велосипедчи(лар)га йўл бериши керак.

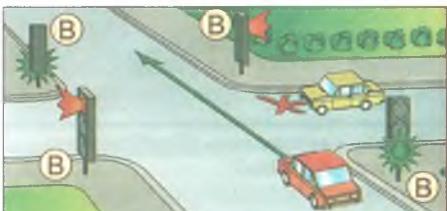

Йўналишини ўзгартираётган ҳайдовчи йўналишини ўзгартирмаётган транспорт воситалари ва пиёдаларга ўйл беради. Қарама-қарши йўналишида бир вақтда траектория ўзгартириладиган бўлса, ўнг тарафдаги транспорт воситаси имтиёзга эга.

97. Ҳайдовчи тирбандлик туфайли (A) мажбурий тўхтаб, кўндаланг йўналишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишига тўсқинлик туғдирадиган бўлса, чорраха ёки қатнов қисмлари кесишмасига кириши тақиқланади.

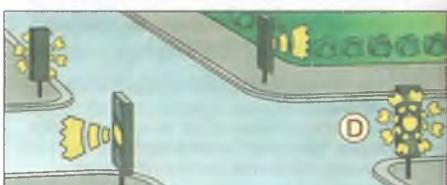

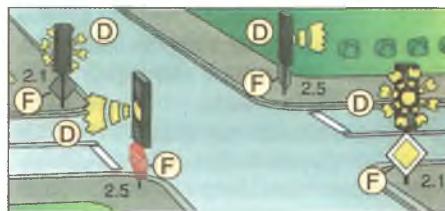
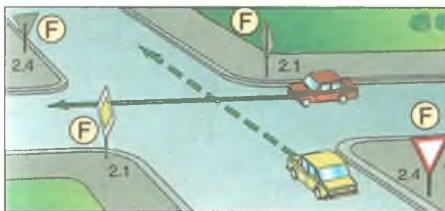
98. Ҳаракатланиш навбати светофор (B) ёки тартибга солувчининг (C) ишоралари орқали аниқланаб бошқарилаётган чорраха — тартибга солинган чорраха ҳисобланади.

Милтипловчи сарик ишора ёнибучайётган (D), светофорлар ишламаётган (E) ёки тартибга солувчи бўлмаган чорраха — тартибга солинмаган чорраха ҳисобланади. Ҳайдовчилар тартибга солинмаган чорраҳалардан ўтиш қондапарига ҳамда чорраҳада ўрнатилган имтиёз белгиларига амал қилишлари шарт (F).

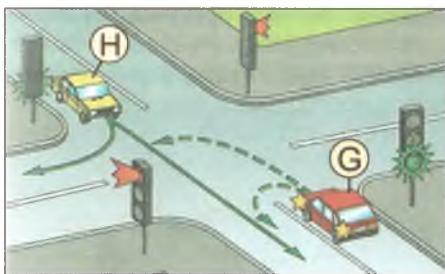
Айланма ҳаракатланиш чорраҳасида ҳаракатланаётган транспорт воситалари айланага кириб келаётган транспорт воситаларига нисбатан устунликка (имтиёзга) эга

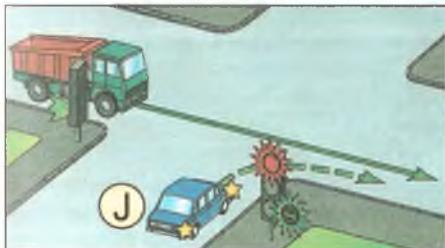

XV. ТАРТИБГА СОЛИНГАН ЧОРРАХАЛАР

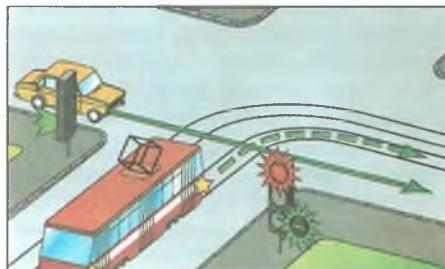
99. Светофорнинг яшил ишорасида чапга бурилаётган ёки қайрилиб олаётган рельссиз транспорт воситасининг ҳайдовчиси (**G**) қарама-қарши томондан тўргига ҳаракатланаётган ва ўнга бурилаётган транспорт воситаларига (**H**) йўл бериси шарт. Трамвай ҳайдовчилари ҳам ўзаро ушбу қоидаларга амал қилишлари керак.

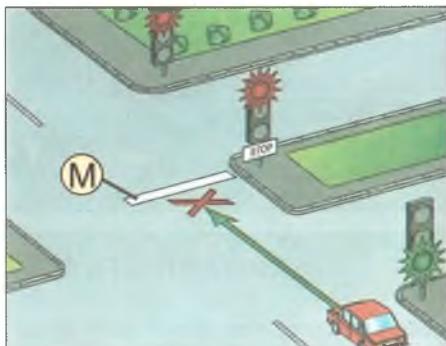
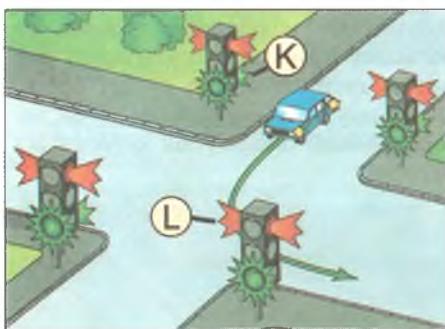
100. Светофорнинг қизил ёки сариқ ишораси билан бир вақтда ёнган кўшимча тармоқнинг йўналтиргичли яшил ишораси йўналишида ҳаракатланаётган транспорт воситасининг ҳайдовчиси (**J**) бошқа йўналишларда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл бериси керак.

Светофорнинг қизил ёки сариқ ишораси билан бир вақтда ёнган кўшимча тармоғининг йўналтиргичли яшил ишораси йўналишида ҳаракатланаётган трамвай бошқа йўналишларда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл бериси керак.

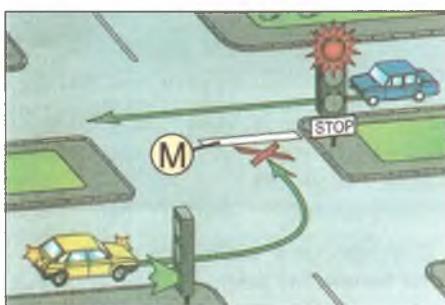

102. Светофорнинг рухсат этувчи ишорасида чорраҳага кирган ҳайдовчи (K), ундан чиқишдаги светофор ишорасидан қатъи назар, белгиланган йўналишда ҳаракатини давом эттириши керак (L). Бироқ чорраҳада ҳайдовчининг ҳаракатланаётган йўлида жойлашган светофорлар олдида тўхташ чизиқлари (ёки 5.33 йўл белгиси) бўлса (M), у ҳар бир светофор ишорасига амал қилиши шарт.

Ўнгга ёки чапга бурилиб чорраҳадан чиқишдаги светофор кўндаланг йўлда ўрнатилган светофорнинг дублёри бўлиши мумкин.

103. Светофорнинг рухсат этувчи ишораси ёнганда ҳайдовчи чорраҳа орқали ҳаракатланишини тугаллаётган транспорт воситалари (N) ва қатнов қисмидан тегишли йўналишда ўтишини тугаллаётган пиёда(лар)га (O) йўл бериши шарт.

XVI. ТАРТИБГА СОЛИНМАГАН ЧОРРАҲАЛАР

Транспорт оқими зич ва серқатнов бўлмаган йўлларнинг кесиши масадаги чорраҳаларда ҳаракатланиши тартибини имтиёз белгилари, улар бўлмаганида ҳайдовчиларнинг ўзлари ўзаро ўйланинг қопламаси бор-йўқлигига, чорраҳага яқинлашаётган транспорт воситасининг ўнг ва чап тарафда жойлашганлигига қараб белгилайдилар.

Светофор ёки тартибга солувчи бўлмаган ва шу қатори светофорнинг милтилловчи сариқ ишорасида светофор ишламаётган чорраҳалар тартибга солинмаган чорраҳалар ҳисобланади.

Чорраҳалар йўлларнинг аҳамиятига (даражасига) қараб, тенг аҳамиятли ва тенг аҳамиятли бўлмаган йўллар кесишиадиган чорраҳаларга бўлинади.

Тенг ақамиятлы бўлмаган йўллар кесишган чорраҳа имтиёз белгилари билан белгиланган ёки қопламаси бор ва қопламаси йўқ йўлларнинг кесишмаси ҳисобланади.

Тенг ақамиятга эга бўлмаган йўллар кесишган чорраҳада асосий йўлнинг йўналиши ўзгармаган ёки ўзгарган бўлиши мумкин. Асосий йўлнинг йўналиши ўзгарган бўлса, чорраҳа «асосий йўлнинг йўналиши» белгиси билан таъминланади. Бундай чорраҳага яқинлашаётган ҳайдовчи чорраҳада имтиёз берилган йўналишини аниқлай олиши керак.

Чапга ёки ўнгга бурилаётган ҳайдовчи кесишгаётган йўлнинг қатнов қисмидан ўтаётган пиёдаларга, шунингдек, велосипед йўлкасидан йўлни кесиб ўтаётган велосипедчиларга йўл бериши керак.

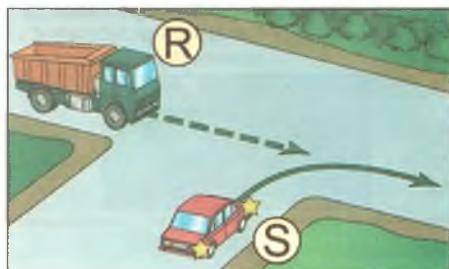
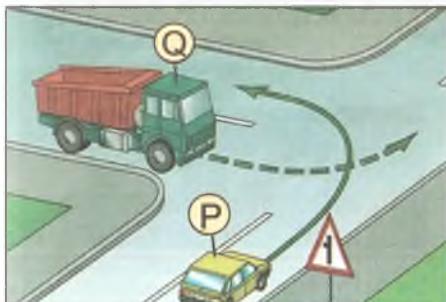
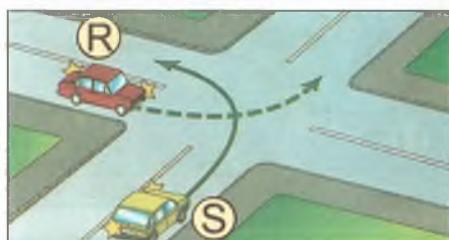
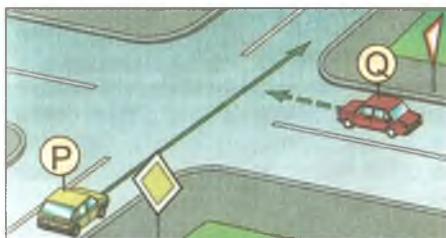
104. Тенг ақамиятга эга бўлмаган йўллар кесишган чорраҳада иккинчи даражали йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситасининг ҳайдовчиси асосий йўлдан яқинлашаётган транспорт воситаларига (Р), уларнинг кейинги ҳаракат йўналишидан қатъи назар (Q), йўл бериши керак.

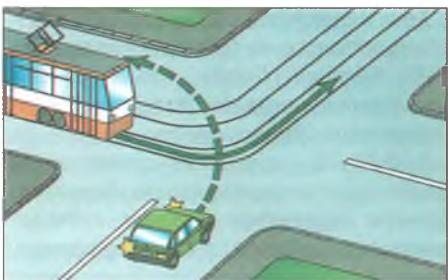
Тенг ақамиятли йўллар кесишмаси – «Тенг ақамиятли йўллар кесишмаси» (1.6) белгиси билан таъминланган ёки таъминланмаган қопламали ёхуд қопламасиз йўлларнинг кесишуви.

2.05.02–85 – қурилиш нормалари ва Қоидаларга асосан иккинчи даражали йўлнинг чорраҳага туташ қисмини қопламалаштириш кўзда тутилган, лекин бу уни асосий йўл билан тенг хукуқли қила олмайди.

Бундай чорраҳаларда трамвай, ҳаракатланиш йўналишидан қатъи назар, тенг ақамиятга эга бўлган йўлда бир йўналишда ёки қарама-қарши йўналишда ҳаракатланаётган рельссиз транспорт воситаларига нисбатан имтиёзга эга.

105. Тенг ақамиятга эга бўлган йўллар кесишган чорраҳада рельссиз транспорт воситасининг ҳайдовчиси (R) ўнгдан келаётган транспорт воситаларига йўл бериши шарт (S). Бу қоидага трамвай ҳайдовчилари ҳам ўзаро амал қилишлари керак. Бундай чорраҳаларда, кейинги ҳаракат йўналишидан қатъи назар, трамвай рельссиз транспорт воситаларига нисбатан олдин ўтиш хукуқига эга бўлади.

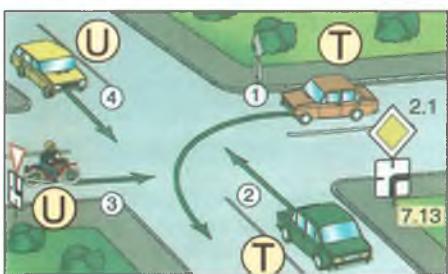

Тирбандлык туфайли тұхташаға мажбур бўлган ҳайдовчи, агар у кўндаланг йўналишдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишига тўсқинлик қиласидиган бўлса, унинг чорраҳа ёки қатнон қисмлари кесишмасига кириши тақиқланади.

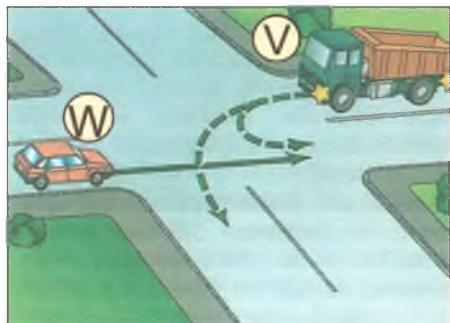
106. Асосий йўлнинг йўналиши чорраҳада ўзгарганда асосий йўлда ҳаракатланаётган ҳайдовчилар (Т) ўзаро тенг аҳамиятли йўллар чорраҳасидан ўтиш қоидасига амал қилишлари керак.

Иккинчи даражали йўллarda ҳаракатланаётган ҳайдовчилар (U) ҳам ўзаро шу қоидага амал қилишлари керак.

107. Чапга бурилишда ёки қайрилиб олишда рельссиз транспорт восита-

сининг ҳайдовчиси (V) тенг аҳамиятли йўлдан қарама-қарши йўналишда тўғрига ёки ўнга ҳаракатланаётган, шунингдек, рухсат этилган ҳолларда кувиб ўтаётган транспорт воситаларига (W) йўл бериши шарт. Бу қоидага трамвай ҳайдовчилари ҳам ўзаро амал қилишлари керак.

108. Агар ҳайдовчи ўзи ҳаракатланаётган йўлнинг қопламаси бор-йўклигини аниқлай олмаса (қоронги вакт, лой, қор ва ҳ. к.) ва имтиёз белгилари бўлмаса, унда у ўзини иккинчи даражали йўлда деб ҳисоблаши керак.

Биринчидан – қор ёки муз остида йўлнинг қопламаси бор ёки йўклигини аниқлаб бўлмайди. Шу сабабли ҳайдовчи чорраҳани тенг аҳамиятлами, йўқми аниқлай олмайди.

Иккинчидан – баъзи сабабларга кўра (курилиш ишлари, йўлни таъмирлаш ва шунга ўхшаш) имтиёз белгилари олиб қўйилган ёки ўйқолиб қолган бўлиши мумкин.

Мана шу иккى ҳолатда ҳайдовчи юкорида айтилганларга амал қилиши керак.

XIV–XVI мавзууларга оид тестлар

- 1** Чорраҳадан охирги бўлиб ўтади:
1. Кўк автомобиль.
  2. Сариқ автомобиль.
  3. Яшил автомобиль.
  4. Қизил автомобиль.

- 3** Транспорт воситалари чорраҳани куйидаги тартибда кесиб ўтади:
1. Мотоцикл, автомобиль, трамвай.
  2. Трамвай, автомобиль, мотоцикл.
  3. Трамвай, мотоцикл, автомобиль.

- 2** Чорраҳадан биринчи бўлиб ўтади:
1. Яшил автомобиль.
  2. Кўк автомобиль.
  3. Қизил автомобиль.
  4. Сариқ автомобиль.

- 5** Қайси автомобиль чорраҳадан охирги бўлиб ўтади?
1. Кўк.
  2. Қизил.
  3. Яшил.

- 6** Транспорт воситалари чорраҳани куйидаги тартибда кесиб ўтадилар:
1. Кўк, яшил, қизил автомобиллар.
  2. Кўк, қизил автомобилни ўтказиб юборади, сўнг эса бурилишни туглалайди; яшил автомобиль.
  3. Қизил, кўк, яшил автомобиллар.
  4. Яшил, қизил, кўк автомобиллар.

- 7** Чорраҳани иккинчи бўлиб кесиб ўтади:
1. Қизил автомобиль.
  2. Кўк автомобиль.
  3. Яшил автомобиль.

- 8** Чорраҳани охирги бўлиб кесиб ўтади:
1. Яшил автомобиль.
  2. Кўк автомобиль.
  3. Қизил автомобиль.

- 9** Чорраҳани биринчи бўлиб кесиб ўтади:
1. Қизил автомобиль.
  2. Яшил автомобиль.
  3. Кўк автомобиль.

- 10** Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак?
1. Автобус ҳайдовчиси.
  2. Мотоцикл ҳайдовчиси.

XVII. ПИЁДАЛАРНИНГ ЎТИШ ЖОЙЛАРИ ВА ЙЎНАЛИШЛИ ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ БЕКАТЛАРИ

Пиёдаларнинг ўтиш жойлари ер остида, ер устида ва қатнов қисмининг юзасида бўлиб, учинчисида пиёда ва транспорт воситаларининг ўйлари (йўналиши) кесишади, бу эса ўйларда ҳаракатланиш хаевфисизлигига таҳдид солади.

Пиёдалар ҳаракат тартибга солинмайдиган пиёдалар ўтиш жойларидаги қатнов қисмини кесиб ўтишдан аввал, яқинлашиб келаётган транспорт воситаларини ўтказиб юбориб, ўтиш ўзлари учун хаевфисиз эканлигига ишонч ҳосил қилганликларидан сўнг ўйленинг қатнов қисмларига чиқишлари мумкин.

109. Тартибга солинмаган пиёдалар ўтиш жойига яқинлашаётган транспорт воситасининг ҳайдовчиси қатнов қисмини кесиб ўтаётган пиёда(лар)ни ўтказиб юбориш учун тезлизгини камайтириши ёки тўхтаси шарт.

Бунда қатнов қисмида ҳаракатланишини тугаллаётган ёки хаевфисизлик оролчаси, қарама-карши йўналишдаги транспорт оқимларини ажратувчи чизиқка яқинлашиб келаётган пиёдалар тушунилади (Қоидаларнинг 20-банди).

Ҳаракатланишини бошлигаётган пиёда енгил автомобиль ҳайдовчисига ўйл бериши керак. Ушбу ҳолатда пиёда ўз ҳаракатини светофорнинг рухсат этувчи ишорасида бошлиши керак.

110. Агар тартибга солинмаган пиёдалар ўтиш жойи олдида транспорт воситаси ҳаракатини секинлаштирса ёки тўхтаса (A), қўшни

бўлакларда ҳаракатланаётган бошқа ҳайдовчилар бу транспорт воситаси олдида пиёда(лар) йўқлигига ишонч ҳосил қилганларидан сўнгина ҳаракатланишни давом эттиришлари мумкин (B).

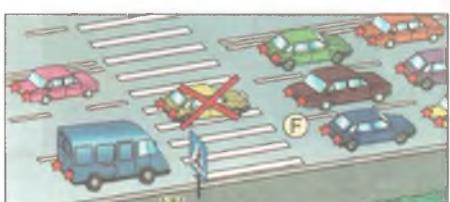

Суратда кўрсатилганидек, ўтиш жойида пиёда бўлса, ҳайдовчи тезликни пасайтириб, керак бўлса, тўхтаб, ўйл бериши керак.

111. Тартибга солинган пиёдалар ўтиш жойларидаги ҳайдовчилар (C) светофорнинг рухсат этувчи ишораси (D) ёнган тақдирда ҳам пиёда(лар)га (E) қатнов қисмини шу йўналишда кесиб ўтишини тугаллашига имкон беришлари керак.

112. Пиёдалар ўтиш жойларидан кейин пайдо бўлган тирбандлик (F) туфайли ҳайдовчи пиёдалар ўтиш жойида тўхташга мажбур бўладиган бўлса, пиёдалар ўтиш жойига кириш тақиқланади.

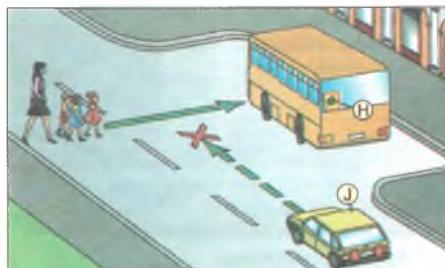
113. Барча ҳолларда, шу жумладан, пиёдалар ўтиш жойларидан ташкарида ҳам ҳайдовчи оқ ҳасса билан ишора берәтган кўзи ожиз пиёда(лар)ни ўтказиб юбориши керак (G).

114. Агар йўловчиларни тушириш ёки чиқариш қатнов қисмида ёки унда жойлашган майдончада амалга оширила-

ётган бўлса, ҳайдовчи бекатда тўхтаган йўналишили транспорт воситаси эшиклари томон бораётган ёки ундан келаётган пиёда(лар)га йўл бериши керак.

115. «Болалар гурухини ташиш» (H) таниқлик белгиси ўрнатилган транспорт воситаси тўхтаганда унга яқинлашаётган ҳайдовчи (J) ҳаракат тезлигини камайтириши, зарур бўлса, тўхташи ва болалар гурухини ўтказиб юбориши керак.

XVII мавзуга оид тестлар

1 Кўрсатилган вазиятда ҳайдовчи қандай йўл тутиши керак?

- Пиёдаларга мазкур йўналишининг қатнов қисмидан бутунлай ўтиб олишларига имкон берishi.
- Йўл-транспорт фало-кати опдини олиш учун товуш ишора бериши ва асосий йўлда бўлгани сабабли пиёдаларга йўл бермай ўтиш жойидан ўтиши.

2 Агар пиёдалар ўтиш жойида тирбандлик вужудга келиб, ҳайдовчини пиёдалар ўтиш жойида тўхташга мажбур қилса, ҳайдовчи нима қилишга мажбур?

- Тўхташга ва пиёдалар ўтиш жойига ўтмасликка, чунки бу пиёдаларнинг ҳаракати учун тўскىнлик қиласди.
- Пиёдалар ўтиш жойи опидидан 15 м беррида тўхташга.
- Опидида турган транспорт воситасидан зарур масофа сакланган ҳолда пиёдалар ўтиш жойида тўхташга.
- Пиёдалар ўтиш жойи опидидан 5 м беррида тўхташга.

3 Бундай вазиятда ҳайдовчи нима қилиши керак?

- Олдиндан яқин фара чироқларини ёқиб ва узлуксиз товуш ишорасини берibi, энг кам тезлик билан турган транспорт воситасини айланниб ўтиши.
- Қатнов қисмидан ўтаётган болаларга йўл бериши.
- Бу йўл қисмидан ўтиши керак, чунки болалар қатнов қисмини пиёдалар ўтиш жойидан кесиб ўтмаяптилар.

4 Кўрсатилган вазиятда ўнга бурилар экан, ҳайдовчи қандай йўл тутиши керак?

- Устунлик хукуқидан фойдаланиб, товушли хабар бериши ва белгиланган йўналишда ҳаракатни давом этиши.
- Ҳаракат тезлигини пасайтириши ва алоҳида эҳтиёткорлик билан йўлда давом этиши.
- Қатнов қисмидан ўтувчи пиёдаларни ўтказиб юбориши.

<p>5 Суратдаги тасвирларнган ҳолатда ҳайдовчи нима қылышы лөзим?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тезликни зарур булғанда дархол тұхташ имконини берадиган даражагача пасайтириб ҳаракатни давом эттіріши. 2. Тұхташ ва трамвай эшиктерінің әпілгандан кейін ҳаракатланишини бошлаши. 3. Бекатда (йүл үртасида) тұрган бир хил ійнәлишдеги трамвайға бораёттан екін ундан келаёттан пиёдаларга йүл беріши. 	<p>6 Ҳайдовчи оқ қасса билан ишора берадынан күзін оқижи пиёдаларни үтказиб юбориши кераки?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Барча ҳолларда үтказиб юбориши керак, шу жумладан, пиёдалар үтиш жойларидан ташкарида ҳам. 2. Тартыбыа солинадиган пиёдалар үтиш жойда үтказиб юбориши керак. 3. Тартыбыа солинмаган пиёдалар үтиш жойда үтказиб юбориши керак. 4. Ҳар қандай пиёдалар үтиш жойда үтказиб юбориши керак.
<p>7 Тушириш майдончасидан ҳаракатланыш учун фойдаланишиша рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Такиқланади. 3. Тұхташ жойда трамвай бұлмаганда рухсат этилади. 	<p>8 Қызыл автомобильнинг ҳайдовчисига шу вазиятда пиёдалар үтиш жойи орқали ҳаракатланишини давом эттиришша рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Такиқланади.
<p>9 Ҳайдовчилардан қайси бири тұхташга мажбур?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Енгил автомобиль ҳайдовчиси. 2. Автобус ҳайдовчиси. 3. Ҳар икки ҳайдовчи. 	<p>10 Йүловчиларни тушириш учун қайси транспорт воситаларининг ҳайдовчилари тұғри тұхтадилар?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Енгил автомобиль ҳайдовчиси. 2. Мотоцикл ҳайдовчиси. 3. Автобус ҳайдовчиси. 4. Ҳамма ҳайдовчилар.

XVIII. ТЕМИР ЙҮЛ КЕСИШМАЛАРИ ОРҚАЛИ ҲАРАКАТЛАНЫШ

Темир йүл кесишмасы – автомобиль үйлүнінг төмір йүл билан бир сатыда кесилиши.

Темир йүл кесишмасыда соудир бұлдағынан үйл-транспорт ҳодисаси оғып өкібатларга олиб көлиши сабабли унинг олдида төгішли огохлантырувчи белгилар үрнатылади.

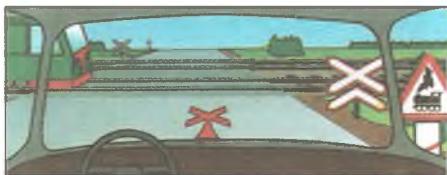
Темир йүл кесишмалари ундан үтадынан темир йүл транспорты маркиби жадалліги ва автомобилларнинг құплигига қараб құриқланадын (шлагбаумлы) ва құриқланмайдын (шлагбаумсиз) бўлади.

Шлагбаумлы темир йүл кесишмаларида, шлагбаумдан ташқари, ҳаракатни тартибга солувчи свето-

фор, ҳайдовчининг эътиборини жалб этиши учун товуш чиқаруечи мосламалар билан жиҳозланади. Ҳаракатланиши хавфсизлігінің темир йүл назоратчици назорат қиласы.

Шлагбаумсиз темир йүл кесишмалари шлагбаумнидан фарқлы үларок, кесишма яқинида «бир изли» (1.3.1.) ёки «күп изли» (1.3.2.) белгилари үрнатылади ва хавфсизлик чораларини таъминнан үтиш ҳайдовчи зыммасига юклатылади.

116. Транспорт воситаларининг ҳайдовчилари темир йүлларни фақат темир йүл кесишмалари орқали поезд (локомотив, дрезина)ларга йүл береби кесиб үтишлари мумкин.

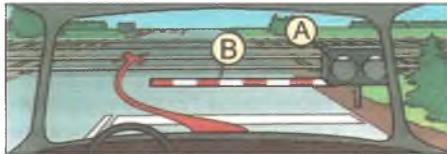

Темир йўл кесишишмаларидан ташқари жойлардан уни кесиб ўтиш жуда хавфли ҳисобланади (темир йўл изларидан ўта олмай, мажбурий тўхтаб қолган транспорт воситалари темир йўлни тўсигб қўяди ва тўқнашува сабаб бўлади).

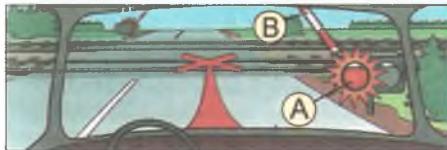
117. Темир йўл кесишишмасига яқинлашиб келаётган ҳайдовчи йўл белгилари ва чизикларига, светофор ишораларига, шлагбаум ҳолатига, кесишиша навбатчисининг кўрсатмаларига амал қилиши, яқинлашиб келаётган поезд (локомотив, дрезина) йўқлигига ишонч ҳосил қилиши шарт.

118. Темир йўл кесишишмасига қуийдаги ҳолларда кириш тақиқланади:

— светофор ишорасидан қатъи назар (A), шлагбаум ёпиқ турган ёки ёпила бошлаган ҳолатда, кесишишмани тўсуви чирилма кўтарилиб турган ёки кўтарила бошлаган ҳолатда (B);

— шлагбаум ҳолатидан қатъи назар (B), светофорнинг тақиқловчи ишорасида (A);

— кесишиша навбатчисининг тақиқловчи ишорасида (навбатчи ҳайдовчиларга олди ёки орқаси билан туриб

таёқчани, қизил чирок ёки байроқчани юқорига кўтариб турса ёки қўлларини ёнга узатса);

— кесишишмадан кейин ҳосил бўлган тирбандлик (C) туфайли ҳайдовчи кесишишмада тўхташга мажбур бўладиган ҳолларда;

— агар кўриниш чегарасидаги масофада кесишишмага поезд (локомотив, дрезина) яқинлашиб келаётган бўлса.

Бундан ташқари тақиқланади:

— кесишишма олдида турган транспорт воситаларини қарама-карши ҳаракатланиш бўлагига чиқиб айланаб ўтиш;

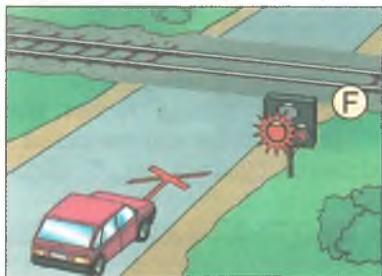
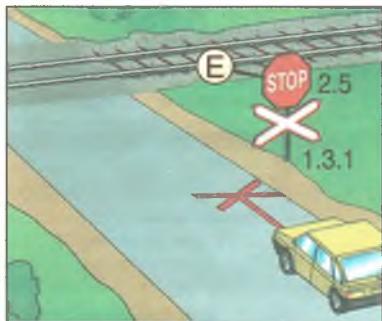
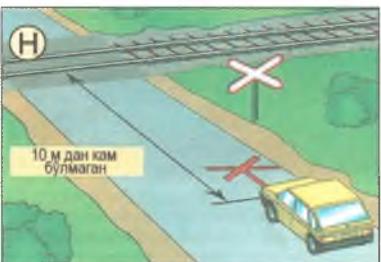
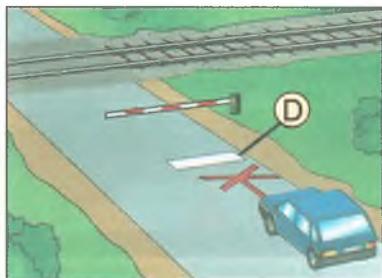

— шлагбаумни ўзбошимчалик билан очиш;

— кесишишма орқали қишлоқ хўжалиги, йўл қурилиши, қурилиш машиналари ҳамда механизмларини олиб ўтиш;

— темир йўл станцияси бошлигининг рухсатисиз тезлиги соатига 8 километрдан кам бўлган транспорт воситалари ning ҳаракатланиши.

119. Кесишиша орқали ҳаракатланиш тақиқланган ҳолларда ҳайдовчи тўхташ чизиги (D), 2.5 йўл белгиси (E) ёки светофор олдида (F), улар бўлмаганда

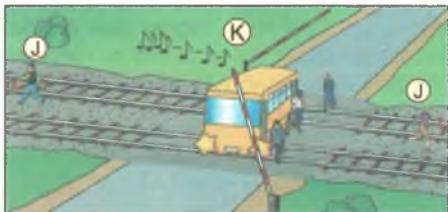

сининг ҳайдовчиси дархол одамларни тушириш ва кесишмани бұшатыш чораларини күриши.

Шу билан бир вактда ҳайдовчи:

- имконияти бұлғанда яқынлашиб келаётган поезд машинистига тұхташ ишорасини бериш қоидасини тушунтириб, иккى кишини темир йўл ёқаси бўйлаб иккала томонга (J) 1000 метр масофага (агар бир киши бўлса уни йўл яхши кўринмайдиган томонга) юбориши;

- транспорт воситаси ёнида қолиши ва умумий хатар ишорасини бериши (K);

шлагбаумга камида 5 метр (G), шлагбаум бўлмаганда эса биринчи темир йўл изига камида 10 метр қолганда тұхташи керак (H).

120. Темир йўл кесишмасида мажбуран тұхтаб қолган транспорт восита-

поезд кўринганда тұхташ ишорасини бериб, у келаётган томонға югуриши керак (L).

Тұхташ ишораси қўлни (кундузи ёрқин мато парчаси ёки аниқ кўринадиган бирор нарса билан, тунда эса машъала ёки чироқ билан) гир айлантириш орқали берилади.

Умумий хатар битта узун ва учта қисқа товуш ишораси орқали берилади.

XVIII мавзуга оид тестлар

1 Навбат билан ялт-ялт этиб турувчи иккита қызил ёритгичлар күйидаги маънога эга:

- Харакатни тақиқлайди.
- Бошқа ҳайдовчиларга қатнов қисмига маҳсус транспорт воситаларининг ўтганини хабар қиласди.
- Алоҳида эхтиёткорлик билан ҳаракатланишига рухсат этади.

3 Темир йўл кесишимаси олдидаги тўхтагандан кейин ҳаракатни бошлишдан олдин ҳайдовчи:

- Ҳаракат ҳафғизлигини таъминловчи тезлик билан кесишима орқали ҳаракатни бошлиши керак.
- Биринчи узатмада кесишимадан ўтиши керак.
- Яқинлашиб келаётган поезднинг йўклигига ишонч ҳосил қилиши керак.

5 Бу жойда қувиб ўтишга рухсат этилганими?

- Қувиб ўтилаётган транспорт воситаси 40 км/с дан кам тезлик билан ҳаракатланганда рухсат этилади.
- Тақиқланади.
- Агар қувиб ўтиш темир йўл кесишимасига тутаса, рухсат этилади.

7 Транспорт воситаларининг темир йўл кесишимасига қанча масофа яқинроқда тўхтаб туришлари тақиқланади?

- 300 м.
- 150 м.
- 100 м.
- 50 м.
- 25 м.

9 Занжирли бўлган қишлоқ хўжалик, йўл қурилиши ва механик транспорт воситаларига темир йўл кесишимасидан ўтиш учун рухсат этиладими?

- Агар темир йўл бошлигининг рухсати бўлса, рухсат этилади.
- Механик транспорт воситаларига юклаб олиб ўтишга рухсат этилади.
- Тақиқланади.

2 Шлагбаумни ўзбошимчалик билан очиш ёки айланиб ўтишга рухсат бериладими?

- Рухсат этилади, фақат светофор ўчган бўлса.
- Тақиқланади.

4 Навбатчининг ҳайдовчига қаратилган ҳолати темир йўл кесишимаси орқали ҳаракатланишини тақиқловчи ишора ҳисобланади:

- Ҳайдовчига чап ёки ўнг елкасини ўгириб, таёқчани (қызил байроқни) бошидан юқори кўтариб туриш.
- Кўрганини ёки орқасини ўгириб, таёқчани (қызил байроқни) бошидан юқори кўтариб туриши ёки кўлларини ёнига кўтариб чўзиб туриши.
- Исталган елкаси ёки кўрганини ўгириб, таёқчани (қызил байроқни) бошидан юқори кўтариб туриши.

6 Бу йўл белгиси билдиради:

- Шлагбаум билан жиҳозланмаган бир изли темир йўл кесишимасини.
- Шлагбаум билан жиҳозланган бир изли темир йўл кесишимасини.
- Шлагбаум билан жиҳозланмаган икки ва ундан кўп изли темир йўл кесишимасини.

8 Мазкур вазиятда қувиб ўтишга рухсат этилганими?

- 40 км/соатдан кам тезлик билан ҳаракатланаётган фақат якка транспорт воситаларига рухсат этилган.
- Тақиқланган.
- Ҳамма ҳолларда рухсат этилган.

10 Секин юрадиган транспорт воситаларининг темир йўл кесишимаси орқали ҳаракатланишига фақат темир йўл бошлигининг рухсати билан ҳаракат тезлигиги қўйидагидан кам бўлганда йўл қўйилади:

- 3 км/с.
- 5 км/с.
- 8 км/с.
- 10 км/с.
- 30 км/с.

XIX. АВТОМАГИСТРАЛЛАРДА ҲАРАКАТЛАНИШ

121. Автомагистралларда куйидаги лар тақиқланади:

— пиёдалар (A), уй ҳайвонлари (B), от-аравалар, велосипедлар (C), мопедлар, тракторлар ва ўзиорар машина ва механизмлар, техник тавсифномасига ёки ҳолатига қўра тезлиги соатига 40 километрдан кам бўлган транспорт воситаларининг ҳаракатланиши (D);

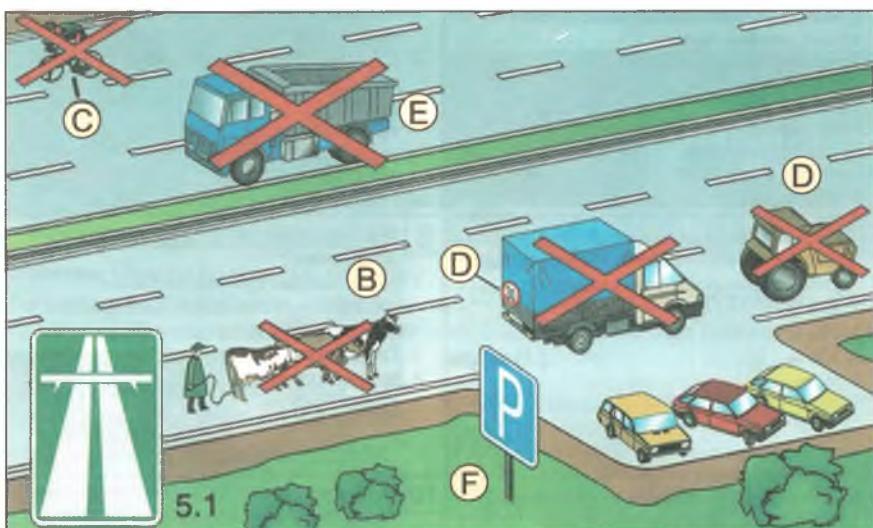
— рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларига биринчи ва иккинчи бўлаклардан бошқа бўлакларда ҳаракатланиш (E);

— 5.15 ёки 6.11 йўл белгилари билан белгиланган махсус тўхтаб туриш майдончаларидан бошқа жойларда тўхташ (F);

— ажратувчи бўлакнинг технологик узилиши жойларига кириш ва қайрилиб олиш (G);

лар учун мўлжалланган бўлакка (L) (қатнов қисмининг четини билдирувчи чизиқдан ўнг томонга) олиб чиқишининг барча чораларини кўриши керак.

— орқага ҳаракатланиш (H);

— транспорт воситасини ўрганиш учун бошқариш (J).

122. Ҳайдовчи қатнов қисмida мажбурий тўхтаганда (K) транспорт воситасини Қоидаларнинг VIII боби талабларига мувофиқ белгилаши ва бундай ҳолат-

XIX мавзуга оид тестлар

<p>1 Автомагистралда шатакка олишга рухсат берилдими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 50 км/с тезлик билан рухсат этилган. 2. Тақиқланади. 3. Фақат қысман ортиш усулы билан ёки кратик тиркагич билан рухсат берилади. 4. Эгилючан тиркагич билан рухсат берилади. 5. Исталған усулда рухсат этилган. 	<p>2 Автомагистралда ажратувчи бұлакнинг узилишларига киришига рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Фақат орқага бурилиш учун рухсат этилади, тұла вазни 3,5 т дән ортиқ бўлган юк автомобилларининг ҳайдовчилари бундан мустасно. 3. Тақиқланади. 4. Белгиланган йұналишдаги транспорт воситаларига рухсат этилади.
<p>3 Автомагистралларда транспорт воситаларини атайин тұхтатын қаси жойларда рухсат этилган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Йүлнинг қатнов қисмининг четкиң үнг бұлагида. 2. Йүлнинг 100 м дән күпрок қисми күрінадиган ва ҳаракат бұлаги сони тұрттадан ортиқ бўлган жойларда. 3. Тұхтаб туриш учун «Тұхтаб туриш жойи» ёки «Дам олиш жойи» белгилари билан белгиланған маҳсус майдончаларда. 	<p>4 Транспорт воситаларининг төзлиги техник тавсифномасига ёки ҳолатига кўра 40 км/с дан кам бўлганда автомагистрал бўйлаб ҳаракатланишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Иккичи бўлақдан нарига ўтмаганда рухсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Агар «Энг кам тезлик» белгиси ўрнатилмаган бўлса, рухсат этилади.
<p>5 Автомагистралларда тұхташга рухсат этилганми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тақиқланган. 2. Автомагистрал яхши күрінадиган жойларда рухсат этилади. 3. Агар бир йұналишда ҳаракатланиш учун уча бўлак бўлса, рухсат этилади. 4. Тұхтаб туриш «Тұхтаб туриш жойи» ёки «Дам олиш жойи» белгиси кўйилған маҳсус майдончаларда рухсат этилади. 	<p>6 Автомагистралда бошқаришни ўрганиш:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 70 км/с дан ортмаган тезлик билан рухсат берилган. 2. Ҳайдашни ўргатувчи йўриқчи билан бўлган ўрганувчида етарли бошқариш малакаси бўлганда 60 км/соатдан ортиқ бўлмаган тезлика рухсат этилган. 3. Тақиқланган. 4. Агар ўрганилаётган механик транспорт воситасида таникли белгилари қайд этилган бўлса, рухсат этилган.
<p>7 Автомагистралда тақиқланади:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қайрилиб олиш ва ажратувчи бұлакнинг технологик узилиш жойларига кириш. 2. Орқага ҳаракатланиш. 3. «Тұхтаб туриш жойи» ёки «Дам олиш жойи» белгилари бўлган маҳсус майдончалардан ташқари жоюда тұхташ. 4. Юқоридаги барча ҳолатлар. 	<p>8 Автомагистралда қатнов қисмининг четини билдирувчи сидирга оқ қизиқни босиб ўтишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Агар автомагистралда ҳаракатланиш серқатнов бўлса, тақиқланади.
<p>9 Рухсат этилган тұла вазни 3,5 т дан кам бўлган юк автомобилларининг ҳайдовчисига автомагистралларда нима тақиқланган?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Иккичи бўлақдан нарироқда ҳаракатланиш, орқага ёки чапта бурилиш учун қайта тизилишидан ташқари. 2. Орқа билан ҳаракатланиш. 3. Механик транспорт воситаларини шатакка олиш. 4. Барча санаб ўтилган ҳаракатлар. 	<p>10 Бу белги билан белгиланған йўл қисмларига ажратувчи бұлакнинг узилиш жойида қайрилишшага рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рухсат этилади. 2. Тақиқланади. 3. Фақат тұла вазни 3,5 тоннагача бўлган транспорт воситаларига рухсат этилади.

ХХ. ТУРАР ЖОЙ ДаҲАЛАРИДА ҲАРАКАТЛANIШ

123. Турар жой даҳалари (кириш ва чиқиш 5.38 ва 5.39 йўл белгилари билан белгиланган худудлар)да пиёдаларга тротуарлар ҳамда қатнов қисмида ҳаракатланишга рухсат этилади. Бунда пиёдалар имтиёзга эга бўладилар, бироқ улар транспорт воситаларининг ҳаракатланишига асоссиз халақит бермасликлари керак.

Аҳоли яшайдиган жой кўча, майдон, иморат, иншоот ва шу кабилардан иборат бўлиб, бу жойларда кун давомида транспорт воситалари ва пиёдаларнинг узлуксиз ҳаракатланиши кузатилади.

Турар жой даҳалари аҳолининг истиқомат қилиши учун мўлжалланган бўлиб, ундаги ҳаракатланиш кўча ва майдонлардаги ҳаракатланишдан катта фарқ қиласди. Кўпчилик ҳолатларда турар жой даҳаларида пиёдалар учун алоҳида тротуар бўлмасдан, уларнинг ҳаракатланиши қатнов қисми бўйлаб белгиланган (пиёда ва транспорт воситаларига ягона ўйлка).

Транспорт воситасининг турар жой даҳасидаги ўйлкалардан транзит ҳаракатланиши кўзда туттилмаган, балки бу ўйлкалар истиқомат жойи билан шаҳар кўчаларини боғлаш учун хизмат қиласди.

124. Турар жой даҳаларида қўйидагилар тақиқланади:

- механик транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш;
- двигатели ишлаб турган ҳолда тўхтаб туриш;
- рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобилларининг маҳсус ажратилган, йўл белгилари ва (ёки) йўл чизиклари билан белгиланган жойлардан ташқарида тўхтаб туриши.

125. Турар жой даҳаларида ҳайдовчилар пиёдалар хавфсизлигини, шунингдек, ушбу худуддаги иншоот, қурилма ва ўсимликларининг шикастланмаслигини таъминлашлари зарур.

126. Турар жой даҳаларидан чиқиша ҳайдовчилар бошқа ҳаракат қатнашчилариiga ўйл беришлари керак.

127. Ушбу бўлим талаблари ҳовли худудларига (уй-жой бинолари орасидаги ер участкасига) ҳам тегишлидир.

XX мавзуга оид тестлар

1 Рулда ўрганувчи бўлса, қайси томонга ҳаракатланишга рухсат берилади?

1. Ҳамма томонга.
2. Фақат ўнгга.
3. Ўнгта, чапга ва қайрилишга.

3 Куйидаги ҳолатда ҳайдовчи пиёдаларга йўл бериши лозимми?

1. Ҳа.
2. Йўқ.

2 Мазкур белги билан белгиланган ҳудудда қандай чекланишлар кири-тилган?

1. Ҳаракат төзлиги 5 км/сдан ошмаслиги кераклигини билдиради.
2. Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш.
3. Кириб, чиқиб кетиш ҳаракати тақиқланади.
4. Енгил автомобилларнинг тунда тұхтаб туришини тақиқлады.

4 Енгил автомобиль ҳайдовчиси йўл бериши керакми?

1. Ҳа.
2. Йўқ.

XXI. ТИК НИШАБЛИК ВА БАЛАНДЛИКЛАРДА ҲАРАКАТЛАНИШ

128. Йўлнинг 1.13 ва 1.14 йўл белгилари билан белгиланган қияликларида қарама-қарши йўналишларда ҳаракатланишни қийинластирадиган бирор-бир тўсик бўлса, нишабликка ҳаракатланаётган транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак.

Қияликларда автомобильларнинг тик оғирлик кучи пастга қараб тик йўналишда ва нишаблик томон йўналган, ташкил этувчиларга ажралади. Нишаблик томонга йўналган, оғирлик кучининг бир қисмини ташкил этувчи куч шу йўналишда кетаётган автомобильнинг ҳаракатланишини тезластиради. Нишаблик даражаси (%) юқори бўлмаса, у хавф тутғидирмайди, балки ҳайдовчига мояш келәди. Лекин нишаблик даражаси (%) ортиб, йўл узайган сари бу кучнинг таъсирни ошади ва ҳаракатланиш хаефсизлигига акс таъсир этиб, авария ҳолатига олиб келиши мумкин. Айниқса, төзлик (төзланиш) ошиб кетиши натижасида тажрибасиз ёш

1.13

1.14

ҳайдовчилар қияликларда тез-тез тормоз берадилар. Бу эса, тормоз колодкаларининг қизиб, ишдан чиқишига олиб келади, бу муқаррар фалокатдайди.

129. Тик нишаблиқда, довонда ва 1.13 йўл белгиси ўрнатилган йўлда тұхтатиш тизими ишламай қолған транспорт воситалари ўз ҳаракатини тұхтатиш учун 5.40 йўл белгиси билан белгиланган

авариялар қолатлар учун мүлжалланган йўлга киришлари шарт.

130. Йўлнинг 1.13 йўл белгиси билан белгиланган қисмида узатма ва тишлишиш механизми (сцепление) ажратилган қолатда ҳаракатланиш тақиқланади.

Тик нишаблик (1.13) белгиси ўрнатилган қиялик жойларида нишаблик томон йўналган транспорт воситаси оғирлик кучи таъсирида тезлашиб, уни бошқаришда катта хавф

туғилади. Йўл шароитига нисбатан юқори бўлган тезликда ҳайдовчи автомобилни бошқара олмай, авария содир этиши мумкин. Бу қолатда нишаблик томонга йўналган оғирлик кучи юргизичга акс таъсири этиб, автомобиль ҳаракатини секинлаштиради.

Нишаблик томон йўналган оғирлик кучи баландлик томонга кўтарилаётган транспорт воситаси йўналишига тескари бўлиб, унинг ҳаракатланишига акс таъсири этади. Тик баландлик томон ҳаракатланаётган автомобиль кўшимча қаршиликни енгиши керак. Ҳайдовчи йўл шароити, баландлик даражаси ва автомобилнига динамикасини ҳисобга олиши, зарур бўлса, баландликкунинг охиригача тўхтамасдан этиб олиши мақсадга мувофиқдир.

XXI мавзуга оид тестлар

1 Агар тегишли белгилар билан белгиланган қияликларда юзма-юз көлаётган транспортларнинг ўтиб кетиши қийин бўлса, йўл бериш зарур:

- Пастлик томон ҳаракатланаётган транспорт воситасига.
- Белгиланган йўналишдаги транспорт воситасига.
- Баландликка ҳаракатланаётган транспорт воситасига.

3 Мотоцикл ҳайдовчиси қоидани бузяптими?

- Ха.
- Йўқ.

2 Бу жойда қувиб ўтишга рухсат этиладими?

- Рухсат этилади.
- Тақиқланади.
- Аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридағи йўлларда рухсат этилади.
- Факат аҳоли яшайдиган жойлардан ташқаридағи йўлларда тақиқланади.

4 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси йўл бериши керак?

- Юқ автомобили ҳайдовчиси.
- Енгил автомобиль ҳайдовчиси.

ХХII. ЙЎНАЛИШЛИ ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ИМТИЁЗЛАРИ

131. Трамвай йўли чорраҳадан ташқарида қатнов қисмини кесиб ўтадиган бўлса, трамвай (A) рельссиз транспорт воситаларига нисбатан имтиёзга (B) эга бўлади (деподан чиқиш жойларидан ташқари (C)).

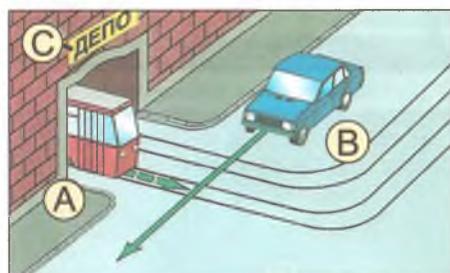
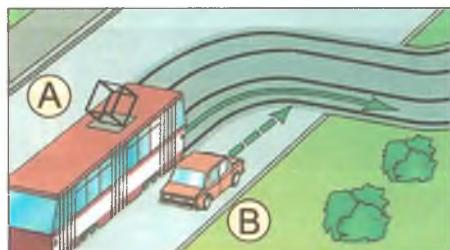
воситаларининг узлуксиз ва хавфсиз ҳаракатланишлари учун Қоидаларда бир қанча имтиёзлар кўзда тутилган. Булар:

а) агар светофор ёки мартибга солувичининг ишоралари трамвай ва рельссиз транспорт воситаларига бир вақтда ҳаракатланишга руҳсат берса, ҳаракат йўналишидан қатъи назар, трамвай олдин ўтиш хукуқига эга (Қоидаларнинг 101-банди);

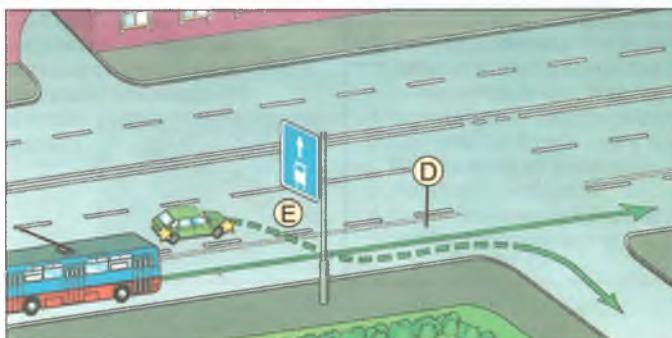
б) тенг аҳамиятга эга бўлган ўуллар кесишган чорраҳада, кейинги ҳаракат йўналишидан қатъи назар, трамвай рельссиз транспорт воситасига нисбатан олдин ўтиш хукуқига эга бўлади (Қоидаларнинг 105-банди);

в) трамвай йўли чорраҳадан бошқа жойларда йўлнинг қатнов қисмини кесиб ўтадиган бўлса, трамвай рельссиз транспорт воситаларига нисбатан имтиёзга эга бўлади.

132. Йўналишли транспорт воситаларининг ҳаракатланиши учун 5.9, 5.10.1— 5.10.3 йўл белгилари билан ажратилган бўлакда (D) бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланиши ва тўхташи тақиқланади.

Катта шаҳарлар ва аҳоли яшайдиган жойларда ўловчиларнинг асосий қисми ўз манзилларига белгиланган йўналишдаги транспорт воситалари – трамвай, троллейбус ва автобусларда ётиб олишади. Бу транспорт

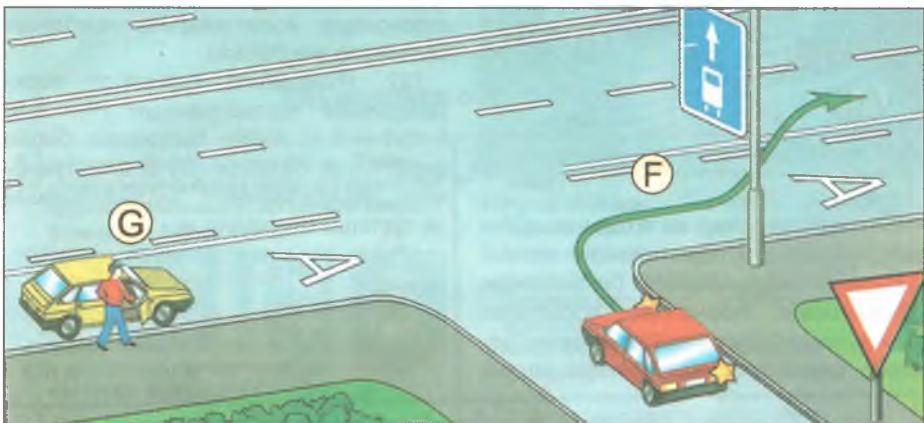
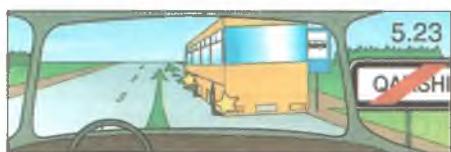
Агар 5.9 йўл белгиси билан белгиланган бўлак қатнов қисмининг бошқа бўлакларидан узук-узук чизиқ билан ажратилган бўлса, бурилмоқчи бўлаётган транспорт воситалари (**E**) бу бўлакка қайта тизилиши керак.

Шунингдек, бундай жойларда йўналишили транспорт воситаларининг ҳаракатига халақит бермаслик шарти билан йўлга чиқиш (**F**), қатнов қисмининг четки ўнг томонида йоловчиларни чиқариш ва тушириш учун бу бўлакка ўтишга рухсат этилади (**G**).

133. Ҳайдовчилар аҳоли яшаш жойларида (**H**) бекатдан ҳаракатланишини бошлаётган автобус ва троллейбуслар-

га йўл беришлари керак. Ўз навбатида автобус ва троллейбус ҳайдовчилари ўзларига йўл берилганлигига ишонч ҳосил қилганликларидан кейингина ҳаракатланишини бошлашлари мумкин.

Бекатдан ҳаракат бошлаётган автобус ёки троллейбус йўли (йўналиши) қатнов қисмида ҳаракатланаётган транспорт воситасининг йўли билан бурчак остида кесишади.

XXII мавзуга оид тестлар

1 Ўнгга бурилганда шу белги билан белгиланган бўлакка ўтишга рухсат этиладими?

1. Рухсат этилади.
2. Тақиқланади.

3. Агар бўлак қолган ҳаракат қисмидан ётиқ сидирға чизик билан ажратилмаган бўлса, рухсат этилади.

3 Кўрсатилган шароитда қайси бўлакдан ўнгга бурилиш керак?

1. Фақат иккинчи бўлакдан.
2. Фақат «А» чизиги билан белгиланган ўнг чеккадаги бўлакдан.

5 Белгиланган йўналиш бўйича ҳаракат қиласатдан йўналишили транспорт воситаларининг ҳайдовчилари пиёдалар ўтиш жойидан ташқарида оқ таёқ билан ишора берадётган ташқарида оқизларни ўтказиб юборишлари керакми?

1. Ҳамма ҳолларда ўтказиб юборишлари керак.
2. Ўтказиб юборишлари керак эмас.

7 Агар йўл бўлаги сидирға чизик билан ажратилиб, белги билан белгиланган бўлса, автобус ҳайдовчининг бўлак бўйлаб ҳаракатланишига рухсат этиладими?

1. Рухсат этилади.
2. Тақиқланади.
3. Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича ҳаракатланса, рухсат этилади.

9 Расмда кўрсатилган ҳолатда ўловчиларни тушириш учун тўхташга рухсат бериладими?

1. Рухсат этилади.
2. Тақиқланади.

2 Агар йўл бошланишида ушбу белги турган бўлса, қатнов қисмининг чап четидаги бўлакка ўтиш мумкини?

1. Чапга бурилиш учун мумкин.
2. Кувиб ўтиш учун мумкин, агар рўпарадан ҳаракатланиши бўлмаса ва бўлак қатнов қисмининг қолган бўлгидан узук-узук чизик билан ажратилган бўлса.
3. Ҳеч қандай ҳолатда мумкин эмас.

4 Белгиланган йўналиш бўйлаб кетаётган автобус ҳайдовчиси ушбу шароит да йўл бериши керакми?

1. Керак.
2. Керак эмас.
3. Керак эмас, чунки у тўғрига кетяпти.

6 Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига киради:

1. Автобуслар ва йўналишили таксилар.
2. Трамвайлар ва троллейбуслар.
3. Белгиланган йўналишлар бўйича ҳаракатланадиган автобуслар, троллейбуслар, трамвайлар ва йўналишили таксилар.

8 Ўловчиларни тушириш учун бу белги ўрнатилган бўлақда тўхташга рухсат этиладими?

1. Агар бўлак қатнов қисмининг ўнг четида жойлашган ва у ётиқ узлуксиз чизик билан қатнов қисмидан ажратилмаган бўлса, рухсат этилади.
2. Тақиқланади.
3. Рухсат этилади.

10 Қатнов қисмининг ўнг бўлаги бўйлаб ҳаракатланишига қайси транспорт воситасига рухсат этилган?

1. Барча механик транспорт воситаларига.
2. Белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига ва таксиларга.
3. Фақат велосипедларга.
4. Фақат белгиланган йўналишдаги транспорт воситаларига.

ХХIII. ТАШҚИ ЁРИТИШ АСБОБЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

Ташқи ёритиш асбоблари сутканинг қоронги вақтида ва етарлича кўринмаслик (туман, қуюқ тутун ва ҳ. к.) шароитида механик транспорт воситасининг хавфсизлигини таъминлайди.

Ташқи ёритиш асбобларининг сони, жойлашиши, ранги Давлат стандарти (ГОСТ 8769-75) билан белгиланган.

Ташқи ёритиш асбоблари йўл иштирокчиларига транспорт воситасининг жойлашуви ва ҳаракатланishi ўйналиши ҳақида ахборот беради, шунингдек, кўча, йўл ва жойларни ёритади.

134. Қоронги вақтда ва етарлича кўринмайдиган шароитда, шунингдек, йўлнинг ёритилганлигидан қатъи назар, туннелларда ҳаракатлананаётган транспорт воситаларида қуйидаги ёритиш асбоблари ёқилган бўлиши керак:

- барча механик транспорт воситалари ва мопедларда — узоқни (**A**) ёки яқинни ёритувчи (**B**) чироқлар;

- велосипедларда — чироқлар;

- тиркамалларда ва шатакка олинган механик транспорт воситаларида — габарит чироқлари (**C**).

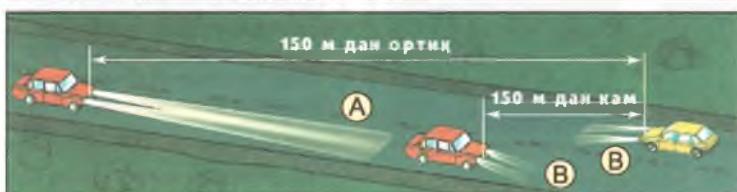
Узоқни ёритувчи фаралар транспорт воситаси йўлнинг ёритилмаган қисмларида ҳаракатлананаётганида ёқилади. Узоқни ёритувчи фараларнинг нур тарамлари марказга тўпланган ҳолда 100 — 150 метр масофани кучли ёритади. Бундай кучли ёритиш қарама-қарши ўйналишдаги ҳайдовчиларнинг кўзларини қамаштириши мумкин. Шу сабабли:

135. Қуйидаги ҳолларда узоқни ёритувчи чироқлар (**A**) ўрнига яқинни ёритувчи чироқлар (**B**) ёқилиши керак:

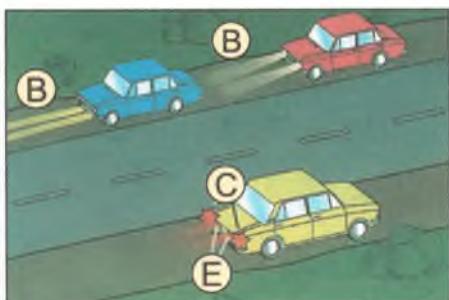
- аҳоли яшаш жойларида йўл ёритилган бўлса;

- қарама-қарши ўйналишдаги транспорт воситасига камида 150 метр масофа қолганда, шунингдек, ҳайдовчи транспорт воситасининг чироқларини вақт-вақти билан ўчириб, бунга зарурят борлигини билдириган ҳолларда ундан ҳам кўпроқ масофада;

- қарама-қарши ва бир ўйналишдаги транспорт воситалари ҳайдовчилари нинг кўзини қамаштириши мумкин бўлган бошқа барча ҳолатларда.

Күзи қамашган ҳайдовчى авария ишораларини ёкиши (**D**), ҳаракатланиш бўлганини ўзгартирасдан тезликни камайтириши ва тўхташи керак.

136. Қоронги вақтда йўлнинг ёритилмаган қисмида, шунингдек, етарлича кўринмайдиган шароитда тўхтаган ёки тўхтаб турган транспорт воситасида габарит чироқлари (**C**) ёқилган бўлиши керак.

Габарит чироқлари йўлни ёритишга хизмат қилмайди, балки ёритилган йўллarda ҳаракатланаётган транспорт воситасини аниқлашга хизмат қиласди. Сутканинг қоронги вақтларида тўхтаб турган транспорт воситаси кўринмай қолиб, тўйқнашув содир этилиши мумкин бўлган вазиятнинг олдини олади.

Етарлича кўринмайдиган шароитда габарит чироқларига қўшимча равишда яқинни ёритувчи чироқлар (**B**), туманга қарши чироқлар (**C**) ва туманга қарши чироқлар (**E**) ёқилиши мумкин (**E**).

Яқинни ёритувчи чироқларнинг нурлари пастга ўналтирилган бўлиб, 50 метрғача бўлган масофани ёритади ва қарама-қарши ўналишдаги ҳайдовчиларнинг кўзларини қамаш-

тириш эҳтимоли жуда кам. Сөрқатнов автомобиль йўлларида ундан фойдаланиш хавф тугдирмайди. Йўлнинг ёритилган қисмларида яқинни ёритувчи чироқлардан фойдаланиш хавфсизликни кўпроқ таъминлайди.

Туманга қарши чироқлар автомобилнинг олд томонида оқ ёки сарик рангда, орқа томонида эса қизил рангда бўлиб, тиник атмосферада йўлни қисқа масофада (50 метрғача) яхши ёритиб бериш қобилиятига эга.

137. Қўйидаги ҳолларда туманга қарши чироқларни (**C**) қўллаш мумкин:

— етарлича кўринмайдиган шароитда алоҳида, шунингдек, узоқни (**A**) ёритувчи ёки яқинни ёритувчи чироқлар билан (**B**);

— қоронги вақтда йўлнинг ёритилмаган қисмларида узоқни ёки яқинни ёритувчи чироқлар билан бирга;

— Қоидаларнинг 138-бандида кўзда тутилган ҳолатларда яқинни ёритувчи чироқлар ўрнига (**B**).

138. Куннинг ёруғ вақтида барча автомототранспорт воситалари яқинни ёритувчи (**B**) чироқларини ёки кундузги сигнал чироқларини ёқиб ҳаракатланиши шарт

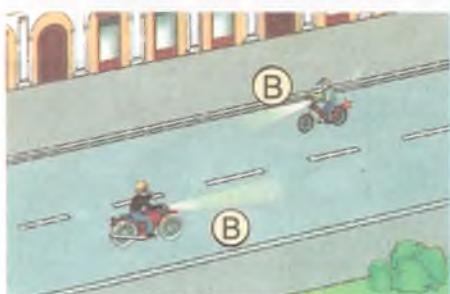

139. Прожектор чироқ ва изловчи чироқлардан фақат аҳоли яшаш жойларидан ташқарида, қарама-қарши йўналишдан келаётган транспорт воситалари бўлмагандаги фойдаланиш мумкин.

Аҳоли пунктларида эса бундай чироқлардан фойдаланишга фақат хизмат вазифаларини бажараётган, белгиланган тартибда ялт-ялт этувчи кўк ёки кўк ва қизил, шунингдек, сариқ

ёки заргалдоқ рангли чироқ-маёчка ва маҳсус товушли ишоралар билан жиҳозланган транспорт воситаларининг ҳайдовчиларига руҳсат этилади.

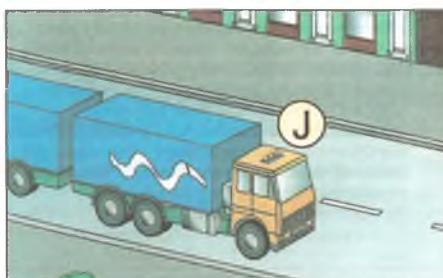
Изловчи чироқларнинг (F) нур тарамлари тор йўналиш бўйича жамланган бўлиб, 200 метр масофагача ёритишга мўлжалланган. Изловчи чироқлар тезкор ва маҳсус автомобиллар (тез тиббий ёрдам)га ишлаб чиқарувчи корхоналар томонидан ўрнатилган бўлиб, бошқа транспорт воситаларига ўрнатиш тақиқланади. Улардан аҳоли яшайдиган жойларда оператив ва маҳсус хизматларни бажаришга, аҳоли яшамайдиган жойларда қарама-қарши йўналишда транспорт воситалари бўлмагандаги фойдаланиш мумкин.

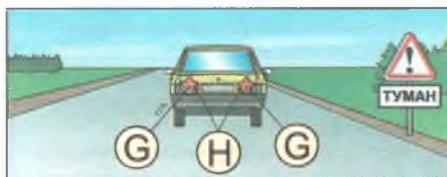
Прожектор чироқнинг (F) кучли нур тарамлари тор йўналишда жамланган бўлиб, 300 метргача масофани ёритади. Улар ишлаб чиқарувчи корхоналар томонидан автобусларнинг томига ўрнатилади. Улардан фақат аҳоли яшамайдиган жойларда, қарама-қарши

йұналишда транспорт воситалари үйкелігінде фойдаланыш мүмкін, ақоли яшайдыған жойларда фойдаланыш тақиқланады.

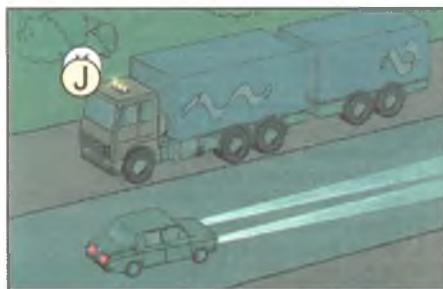
140. Туманға қарши орқа чироқтарни (G) ғақат етарлича күрінмайдыған шароитта күллаш мүмкін. Туманға қарши орқа чироқтарни (H) тұхташ чироқлары (стоп-сигнал)га (G) улаш тақиқланады.

«Автопоезд» таниқлик белгиси сарың рангдагы учбұрчак ёки зарғалдок ранглы учта чироқ бұлып, автомобиль кабинасынинг томига үрнатылады.

141. «Автопоезд» таниқлик белгиси (J) автопоезд ҳаракатланаётганда күннинг қоронғы вақтида, йұлда тұхташ ва тұхtab туриш пайтида ҳам ёқиб қүйилиши керак.

XXIII мавзуга оид тестлар

1 | Күннинг қоронғы вақтида сұнъий әрітилмаган йұлларда ёки етарлича күрінмаслық шароитта ёнмайдыған орқа габарит чироқлары билан тұхtab туриш ёки таъмирлаш жойига бориша рұхсат берилады?

1. Алоқида әктиёткорлық билан бориша рұхсат берилади.
2. Тақиқланады.

3 | Ҳайдовчи манёврни бажаришда бури-лиш күрсаткічлары билан өргүглик ишорасини ҳар доим бериши керакми?

1. Ҳар доим бериши керак.
2. Керак эмас, агар ҳаракатланишинг босша қатнашчиларини چалгитиши мүмкін бўлса.
3. Керак, зарурй эктиёт чораларини кўрган ҳолда.

2 | Қувиб үтишда узокни ёритувчи чироқтардан огохлантирувчи ишора сифатыда фойдаланыш мүмкінми?

1. Ҳамма ҳолда мүмкін.
2. Мүмкін, агар бу босша ҳайдовчиларнинг күзини қамаштырmasa, шу жумладан, орқани кўриш кўзгуси орқали ҳам.
3. Мүмкін эмас.
4. Ақоли яшайдыған жойлардан ташқаридағы йұлларда мүмкін.

4 | Күннинг қоронғы вақтида йұлнинг ёрітилган қисмінде ҳаракатланаётган механик транспорт воситасыда қайси чироқлар ёқилган бўлиши керак?

1. Яқинни ёритувчи чироқлар.
2. Узокни ёритувчи чироқлар ёки габарит чироқлар.
3. Яқинни ёритувчи чироқлар (туманға қарши фаралар) ёки габарит чироқлар.

5 Кайси жавобда шатакка олинган транспорт воситасидаги ёритиш асбобларини ёкишнинг тўғри ҳолати кўрсатилган?

1. Куннинг қоронги вақтида ёки туман бўлган шароитда якини ёритувчи чироқлар.
2. Фалокат ёруғлик ишоралари, у бузук бўлгандга ёки булмаган ҳолларда унинг орқа томонига фалокат сабабли тўхташ белгиси ўрнатилиши керак.
3. Ахоли яшайдиган жойда габарит чироқлари.
4. Ахоли яшаёттган жойдан ташқаридаги йўлларда исталган ёритиш чироқларини.

6 Куннинг қоронги вақтида йўлнинг ёритилмаган қисмларида ҳаракатлананаётгандага механик транспорт воситасининг қайси чироқлари ёқилган бўлиши керак?

1. Яқинни ёки узоқни ёритувчи чироқлар.
2. Фақат яқинни ёритувчи чироқлар.
3. Фақат узоқни ёритувчи чироқлар.

7 Шатакка олинган механик транспорт воситасида қанақа ташки ёритиш чироқлари ёқилган бўлиши керак?

1. Куннинг қоронги вақтида габарит чироқлари.
2. Яқинни ёритувчи чироқлар.
3. Фалокат ёруғлик ишоралари.

8 Йўлнинг ёритилмаган қисмларида қоронги вақтда тўхтаганда габарит чироқлари бузук бўлса:

1. Яқинни ёритувчи чироқларни ёзиш.
2. Ўнгрокда олиши ва яқинни ёритувчи чироқни ёкиш зарур.
3. Транспорт воситасини йўлдан ташкарига чиқариш, агар бунинг иложи бўлмаса, мазкур қоидалар талабларига биноан уни белгилаш лозим.

9 Орқа томондаги туманга қарши чироқлар кўлланиши мумкин:

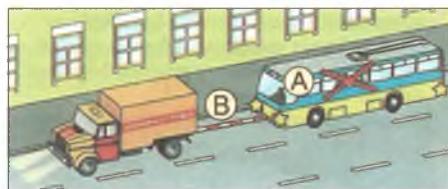
1. Куннинг қоронги вақтида сафда ҳаракатланишда.
2. Туннелларда ҳаракатланишда.
3. Фақат етарлича кўринмайдиган шароитларда.
4. Куннинг қоронги вақтида юк туширишда.
5. Барча санаб ўтилган ҳолларда.

10 Транспорт воситалари сунъий ёритилган туннелда ҳаракатлананаётгандага қандай ёритиш асбоблари ёқилиши керак?

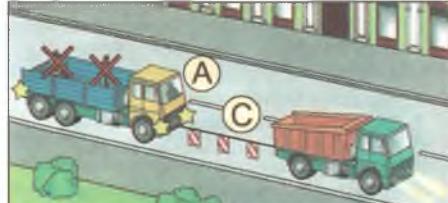
1. Узоқни ёритувчи чироқлар.
2. Яқинни ёритувчи чироқлар.
3. Мажбурий тўхташ ёритгичи.
4. Ёритиш асбоблари ёқилмайди.

XXIV. МЕХАНИК ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ ШАТАККА ОЛИШ

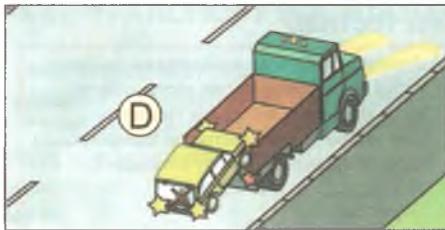
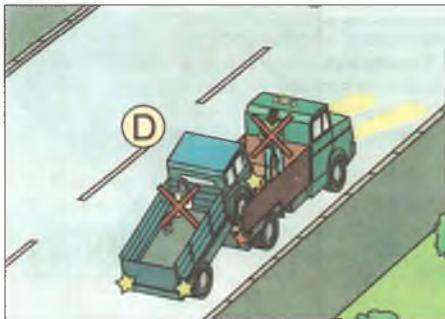
142. Қаттиқ ёки эгилувчан улагич ёрдамида шатакка олиш шатакка олинган транспорт воситасининг рул бошқарувида ҳайдовчи (A) бўлгандагина амалга оширилиши керак, тўғри чизиқ бўйлаб ҳаракатланганда қаттиқ улагичнинг конструкцияси шатакка олинган транспорт воситаси шатакка олган транспорт воситасининг изидан боришини таъминлайдиган ҳоллар бундан мустасно.

143. Қаттиқ (B) ёки эгилувчан (C) улагич ёрдамида шатакка олинган автобусда, троллейбусда ва юк автомобили юкхонасида одам ташиш, қисман ортиш йўли билан (D) шатакка олишида эса шатакка олинган транспорт воситасининг кабинасида ва юкхонасида, шу-

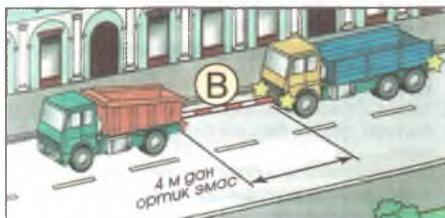
нингдек, шатакка олган транспорт воситасининг юкхонасида одамлар бўлиши тақиқланади.

144. Эгилувчан улагич (С) билан шатакка олишда шатакка олган ва шатакка олинган транспорт воситалари ўртасидаги масофа 4 — 6 метр

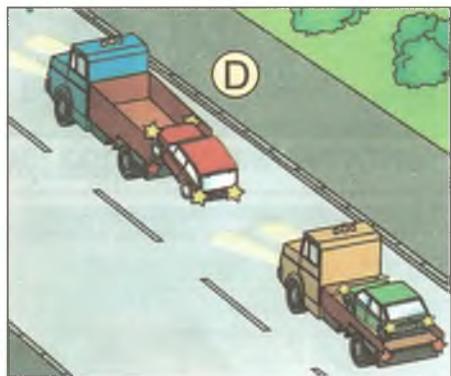

оралиғида бўлиши, қаттиқ улагич (В) ёрдамида шатакка олишда эса 4 метрдан кўп бўлмаслиги керак. Эгилувчан улагич Қоидаларнинг 177-банди талабларига мувофиқ белгиланиши керак.

145. Шатакка олиш қўйидаги ҳолатларда тақиқланади:

— рул бошқаруви ишламаётган транспорт воситаларини (қисман ортиш йўли билан шатакка олиш бундан мустасно) (D);

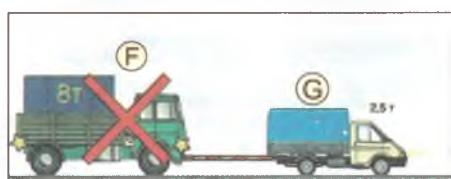

— икки ва ундан кўп транспорт воситаларини (Е);

— шатакка олинган ва шатакка олган транспорт воситаларининг улагич билан бирга умумий узунлиги 24 метрдан ортиқ бўлса;

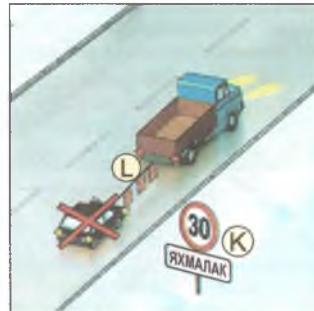
— тормоз тизими ишламаётган транспорт воситасининг (F) ҳақиқий вазни шатакка олган транспорт воситасининг (G) ҳақиқий вазнининг ярмидан ортиқ бўлса (ҳақиқий вазни кам бўлган бундай транспорт воситасини факат қаттиқ ула-

гич ёрдамида ёки қысман ортиш усули билан шатакка олишга йўл қўйилади;

— кажавасиз мотоцикллар билан (Н), шунингдек, бундай мотоциклларни (J);

— йўл яхмалак (К), сирпанчиқ бўлган ҳолларда эгилувчан улагичда (L).

XXIV мавзуга оид тестлар

1 Бошқарув қурилмаси носоз механик транспорт воситаси шатакка олиниши керак:

1. Қысман ортиш усули билан.
2. Қаттиқ улагич билан.
3. Уни қысман ортиш ёки қаттиқ улагичда улаш усули билан.
4. Агар шатакка олувчининг ҳақиқий вазни шатакка олинаёттанинг ҳақиқий вазни-дан икки марта кўп бўлса, қаттиқ улагичда.

3 Эгилувчан ёки қаттиқ улагичда шатакка олинган механик транспорт воситасида одамлар ташишга рухсат этиладими?

1. Автобус ва троллейбусда рухсат этилади.
2. Тақиқланади.
3. Юк ва енгил автомобилларда рухсат этилади.
4. Юк автомобили кабинасида ва енгил автомобилда рухсат этилади.

5 Шатакка олиш қандай ҳолларда тақиқланган?

1. Тойгоқчиликда қаттиқ улагичда.
2. Тойгоқчиликда эгилувчан улагичда.
3. Ён кажавали мотоцикллар билан.

7 Шатакка олинган енгил автомобилда йўловчиларни ташиш мумкини?

1. Эгилувчан ва қаттиқ улагичда рухсат этилади.
2. Тақиқланади.

2 Ахоли яшайдиган жойлардан ташқарида тиркамали енгил автомобиль ҳайдовчисига энг катта тезликни соатига неча километрдан оширмасдан ҳаракатланишга рухсат этилади?

1. 50 км/соат.
2. 70 км/соат.
3. 80 км/соат.
4. 90 км/соат.
5. 100 км/соат.

4 Мазкур шароитда шатакка олиш қандай юқори тезлик билан амалга оширилиши мумкин?

1. 30 км/соат.
2. 50 км/соат.
3. 70 км/соат.
4. 80 км/соат.

6 Мотоциклларни шатакка олишга рухсат этиладими?

1. Ён кажавали мотоциклларга рухсат этилади.
2. Тақиқланади.
3. Таксис жойларда рухсат этилади.
4. Ён кажаваси бўлмаган мотоциклларга рухсат этилади.

8 Механик транспорт воситаси шатакка олинганда эгилувчан улагич қандай белгиланиши керак?

1. Қызил ва оқ рангли чизиклар туширилган, ёргулук қайтарадиган юзали, байроқчалар ёки тахтачалар билан.
2. Транспорт воситаси орқасига мустаҳкамланган фалокат тўхташ белгиси билан белгиланиши керак.
3. Транспорт воситаси олди томони оқ рангли, орқаси қизил рангли фонарлар билан белгиланиши керак.

9 Тормоз тизими ишламаётган транспорт воситасини шатакка олиш мүмкими?

1. Агар шатакка олинган транспорт воситасиңинг ҳақиқий вазни шатакка олинувчи транспорт вазнidan икки баробар ортиқ бўлса, қаттиқ улагич билан.
2. Фақат қаттиқ улагичда.
3. Агар шатакка олинган транспорт воситасида ҳайдовчи бўлса ҳар қандай усул усали билан.
4. Фақат унга қисман ортиш усули билан.

10 Қоидаларга кўра шатакка олиш вақтида бир-бiriга уланган транспорт воситалари таркибининг қандай умумий узунлигига йўл кўйилади?

1. 20 м.
2. 21 м.
3. 22 м.
4. 23 м.
5. 24 м.

XXV. ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ БОШҚАРИШНИ ЎРГАТИШ

146. Транспорт воситаларини бошқариши дастлабки ўргатиш ёпиқ майдончаларда ёки автодромларда ўтказилиши керак.

Транспорт воситаларини бошқараётган ёш, тажрибасиз ҳайдовчининг рул чамбарагани кескин буриши, илашиши (сцепление) тепкисини тез кўйиб юбориши, тормоз тепкисини кескин босиши ён атрофдаги ҳаракат иштирокчиларига хавф тутдигиб, ўл-транспорт ҳодисаларини келтириб чиқариши мумкин. Шунинг учун бошқаришини ўрганувчи транспорт воситаларини равон бошқаришининг дастлабки кўникмаларини ёпиқ майдонларда, бошка ўл иштирокчиларидан ажратилган жойларда ўрганиши керак.

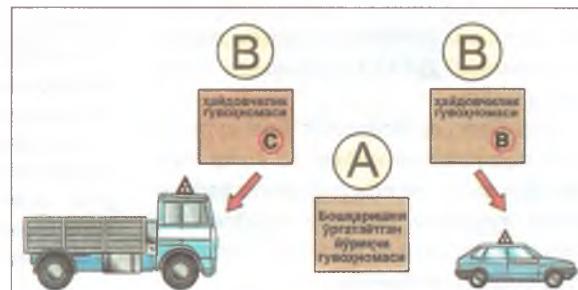
147. Йўлларда бошқариши ўргатиш фақат автомототранспорт воситасини ёки шахар электр транспортини бошқариш бўйича амалий машғулотлар инструктори иштирокида, дастлабки бошқарув кўникмаларига эга бўлган ўрганувчига рухсат этилади. Ўрганувчи Қоидалар талабларини билиши ва уларга амал қилиши шарт.

Кўпчиллик ўрганувчилар биринчи хавфли вазиятда

ўзларини ўйқотиб қўядилар, натижада транспорт воситалари бошқарувсиз қолиб, аварияга сабаб бўлади. Ўрганувчидаги дастлабки кўникма, маляка бўлгани билан, устоз ҳайдовчисиз автомобилни бошқариб бўлмайди.

148. Автомототранспорт воситасини ёки шахар электр транспортини бошқариш бўйича амалий машғулотлар инструктори бошқариши ўргатиш ҳукукини берувчи ҳужоатга (**A**), шунингдек, тегишли тоифадаги транспорт воситасини бошқариш ҳукукини берувчи гувоҳномага (**B**) эга бўлиши керак.

Шахсий автомобилларда бошқаришины ўргатиша ҳам ўргатуучи ҳайдовчилек гувоҳномасидан ташқари, ўргатиш ҳуқуқини беруви ҳужжатга эга бўлиши керак.

149. Ўрганувчи ўкув муддати якунида «А» тоифадаги автомототранспорт воситаларини бошқариш ҳуқуқига эга бўлиши учун 16 ёшга, «Б» ва «С» тоифалари учун 18 ёшга, «Д» тоифаси ҳамда трамвай ва троллейбусларни бошқариш учун 21 ёшга тўлган бўлиши керак.

150. Бошқаришини ўргатиш учун мўлжалланган механик транспорт воситалари «Бошқаришини ўргатиш транспорт воситаси» таниқлик белгиси (С) ва ўргатуучи учун улагич (сцепление) ва тормознинг кўшимча тепкилари, орқани кўрсатувчи кўзгу билан жихозланиши керак (D).

151. Бошқаришини ўргатиш йўналишлари ДИХХХ билан келишилиши шарт. Бошқа йўлларда бошқаришини ўргатиш тақиқланади.

Серқатнов ўлларнинг тигиз пайтларида бошқаришини ўргатиш тирбандликларни вужудга келтириб, ҳаракатланишга тўйсунлик қилмаслиги учун бошқаришини ўргатиш ўллари тасвири (схемаси) ДИХХХ органлари билан келишилади.

Агар Сиз (ҳайдовчилек ўкув курсини ўқиб тугатгунга қадар) 18 ёшга тўлган бўлсангиз ва «В» тоифали ҳайдовчилек ҳуқуқини беруви ҳайдовчилек гувоҳномасига эга бўлишини истасангиз биринчи наебатда:

— доимий яшаш жойингиздан ёки худудий поликлиникадаги «Ҳайдовчини (ҳайдовчилек номзодни) тиббий кўрикдан ўтказиши» маҳсус комиссиясидан тиббий текширувдан ўтиб, 083/х шаклидаги «Тиббий маълумотнома»ни олишингиз керак. Бунинг учун маҳсус комиссияга паспорт нусхаси, 2 дона 3,5x4,5 расм ҳамда тўлов қозоги тақдим қилишингиз лозим бўлади.

— төзишили тоифадаги автомобилни бошқариш бўйича соглигингиzinинг яроқлилиги ҳақидаги «Тиббий маълумотнома»ни олганингиздан сўнг ушбу ҳужжатларни Мудофаа Вазирлигига бўйсунувчи «Ватанпарвар» давлат ташкилотига қарашли бўлган СТК (спортив-техника клублари) Автомобиль мактабларидан бирига ўқишига топширишингиз мумкин ва мактаб томонидан Сизга ўқиш учун тўланадиган давлат божлари ҳамда янги ўкув гуруҳини ташкил этиши санаси ҳақида маълумот берилади.

— ўкув курси учун төзишили давлат божини тўлаганингиздан сўнг мактабда янги ташкил этилган гуруҳ маркибига қайд этиласиз, ушбу гуруҳ маркиби ҳақидаги маълумотларнинг бир нусхаси худудий ДИХХХ маркибига кирувчи ЙХХБ Рўйхатлаш ва имтиҳон олиш бўлими (РИБ)га юборилади. ЙХХБ РИБ ходимлари томонидан мактабда гуруҳнинг ўқиши давомати ва сифати мунтазам равишда текширилиб, назорат қилиб борилади.

— ўқиши даври «А» тоифаси учун 1 ой муддат, «В» тоифаси учун 3 ой муддат, «В» ва «С» тоифалари учун 6 ой муддат, «Д» тоифаси учун 9 ой, «Е» тоифаси учун «С» тоифага эга бўлган ҳайдовчиларга 1 ой 20 кун муддатни ташкил этади.

Ўқиши назарий ва амалий қисмлардан иборат бўлиб, назарий қисм жами 150 ўкув соатини ташкил этади. Унда 4 та ўналишдаги мавзулар бўйича билимларни ўзлаштириш лозим бўлади.

Булар:

1-йўналиш бўйича — Йўл ҳаракати қоидалари;

2-йўналиш бўйича — Автомобилнинг умумий тузилиши ва уларга майдада төхник хизмат кўрсатиш;

3-йўналиш бўйича — Автомобилни бошқаришда ҳаракат ҳаёфсиэлиги асослари;

4-йўналиш бўйича — Йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлиб, жароҳатланганларга биринчи тез тиббий ёрдам кўрсатиш.

Ўқишининг амалий қисми жами — 44 соатни ташкил этиб, унда автомобилни амалий бошқариш машғулотлари ўтказилади, у ҳам, ўз наебатида, 3 та ўйнапишида амалга оширилади.

Дастлабки амалий машғулотлар 8 соат маҳсус автотренажёрларда бажарилади.

Сўнг 32 соат маҳсус ажратилган Автодромларда автомобилни амалий бошқариш бўйича машқлар бажарилади.

Ўқишининг амалий қисми якунидаги 4 соат шаҳар шароитида автомобилни бошқаришни ўрганиш Қоидаларнинг 150-бандига асосан амалга оширилади.

Ўқиши тугагандан сўнг автомобил мактабида тузилган ички имтиҳон ҳайъати аъзолари иштирокида 2 босқичли (назарий — бунда олган билимларни текшириш 4 та ўйналишдаги мавзулар асосида тузилган масалалар бўйича шаблонларни тўғри очиш, шунингдек, автомобилни амалий бошқариш бўйича машқларни бажариш орқали ҳал этилади) имтиҳон топширилади ва

ушбу имтиҳонларни муваффақиятли топширган ўқувчиларга Автомактаб томонидан төзишили тоифани ўқиб тугатганлиги ҳақидаги гувоҳнома топширилади. Бундан ташқари, гуруҳ ўқитувчилиси томонидан ўқувиғига якуний имтиҳонларни топшириш учун көракли бўлган ҳужжатлар тўплами (ҳайдовчилик шахсий варақаси, имтиҳон варақаси) тайёрлаб берилади. Шунни таъкидлаш лозимки, автомактаб томонидан ўқишини таомлаганлиги ҳақидаги гувоҳнома автомобилни ҳайдаш ҳуқуқини бермайди ҳамда унинг амал қилиш муддати бўйни ташкил этади.

Автомактабдан олинган төзишили тоифа бўйича ўқишини таомлаганлиги ҳақидаги гувоҳнома, тиббий маълумотнома, ҳайдовчининг шахсий варақаси ва имтиҳон варақалари асосида ҳамда ҳайдовчилик гувоҳномаси ва огоҳлантириш талони бўйича төзиши давлат божини тўлаганлиги ҳақидаги қофоз олгандан сўнг доимий яшашжойингиздаги ЙҲҲБ РИБга бориб назарий (шаблон очиш орқали) ва амалий (автомобилни амалий бошқариш орқали) имтиҳон топширилади. Агар имтиҳонлар муваффақиятли топширилса, ўқувиғига төзишили тоифадаги миллий ҳайдовчилик гувоҳномаси ва огоҳлантириш талони расмийлаштириб берилади.

ЙҲҲБ РИБда имтиҳонлар натижаси бўйича қониқарсиз баҳо олган ўқувчиларга 10 кун муддат берилади. Бунда ўқувчилар автомактабда олган билимларини мустақил равишда тақрорлаб, сўнг яна қайта имтиҳон топширадилар.

XXV мавзуға оид тестлар

1 Ким ўкув юртларида ҳайдашни ўргатиш ҳуқуқига эга?

1. Ҳайдашни ўргатиш ҳуқуқини берувчи хујюкатлари бўлган ҳайдашни ўргатувчи йўриқчи.
2. Тажрибали ҳайдовчи.
3. З ийллик ишлаган даври бўлган ҳайдовчи.
4. 5 йил ҳайдовчилик даврига эга бўлган 1- ва 2-тоифа ҳайдовчилар.

3 Бошқаришни ўргатишдаги транспорт воситаси қандай жиҳозланган бўлиши керак?

1. Қоидаларнинг талабларига мувофиқ таниқлик белгилари билан.
2. Уловчи ва тормознинг қўшимча тепкилари билан.
3. Ўргатувчи учун орқани кўрсатувчи кўзгу билан.
4. Санаб ўтилган барча жиҳозлар ва белгилар билан.

5 Рулда ўрганувчи бўлса, қайси томонга ҳаракатланишга рухсат берилади?

1. Ҳамма томонга.
2. Фақат ўнгта.
3. Ўнгта, чапга ва қайрилиш.

7 Агар транспорт воситасининг тузилишида кўзда тутилган орқани кўрсатадиган кўзгулар бўлмаса, автомобилдан фойдаланишга рухсат этиладими?

1. Агар орқа ойна пардалар билан беркитилмаган бўлса рухсат этилади.
2. Тақиқланади.
3. Лоақал битта кўзгу бўлса рухсат этилади.

9 Қайси ёшда мотоциклда якка тартибда ҳаракатланишни ўргатишга рухсат этилади?

1. 12 ёшдан.
2. 14 ёшдан.
3. 16 ёшдан.
4. 18 ёшдан.

2 Мазкур белги билан белгиланган худудда қандай чекланишлар киритилган?

1. Ҳаракат тезлиги 5 км/с дан ошмаслиги кераклигини билдиради.
2. Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш.
3. Кириб, чишиб кетиш ҳаракати тақиқланади.
4. Енгил автомобилларнинг тунда тўхтаб туришини тақиқлайди.

4 Қоида бўйича неча ёшдан бошлаб енгил автомобилни бошқаришга рухсат берилади?

1. 14 ёшдан.
2. 16 ёшдан.
3. 18 ёшдан.

6 Автомагистралда бошқаришни ўрганиш:

1. 70 км/с дан ортмаган тезлик билан рухсат берилган.
2. Ҳайдашни ўргатувчи йўриқчи билан ўрганувчидаги етарли бошқариш малакаси бўлсангина 60 км/соатдан ортиқ бўлмаган тезликка рухсат этилган.
3. Тақиқланган.
4. Агар ўрганилаётган механик транспорт воситасида таниқлик белгилари қайд этилган бўлса, рухсат этилган.

8 Ҳайдашни ўргатувчига хавфсизлик камарини тақмасликка рухсат этиладими?

1. Агар транспорт воситасини ўрганувчи хайдаётган бўлса рухсат этилади.
2. Ҳар қандай ҳолатда ҳам рухсат этилади.
3. Тақиқланади.

10 Ўкув машқлари вақтида ўкувчилар хавфсизлик камарини тақишлиари шартми?

1. Шарт.
2. Шарт эмас.
3. Агар бу автомобилни бошқаришни кийинлаштираса шарт эмас.
4. Агар ўргатувчи рухсат берса шарт эмас.

XXVI. ОДАМ ТАШИШ

Автобус, микроавтобус, трамвай, троллейбус, енгил автомобиль кабилар ишлаб чықаруучи корхоналар тарафидан одам ташиш үчүн мұлжалланған бўлиб, уларнинг ҳаракатланишдаги хавфсизликлари тўлиқ инобатга олинган. Баъзи ҳолатларда юк ташиш үчун мослаштирилган автомобильларда одам ташишини вазият тақозо қиласди. Бу жуда ҳам масъулиятли бўлиб, ҳаракатланиш хавфсизлиги талабларига жавоб берса олиши керак.

152. Юк автомобилининг юхонасида одам ташиш «С» тоифасидаги транспорт воситаларини бошқариш хукуқига эга бўлган, одамлар сони кабинадаги йўловчиларни ҳам кўшиб ҳисоблагандан 8 нафардан ортиқ бўлганда эса, «С» ва «D» тоифалари даги транспорт воситаларини бошқариш хукуқига эга бўлган ва шу тоифага тааллуқли транспорт воситаларидан бирини 3 йилдан ортиқ бошқарган ҳайдовчилар томонидан амалга оширилиши керак.

Ҳарбий ҳайдовчиларга юк автомобилларида одам ташишга рухсат бериш Ўзбекистон Республикаси Мудофоа вазирлиги томонидан белгиланган тартибда амалга оширилади.

153. Одам ташиш үчун мұлжалланған юк автомобили юхонаси бортининг баландлигидан 30 сантиметр пастда жойлашган ўриндиқлар билан жиҳозланиши, икки ён ва орқа бортдаги ўриндиқлар мустаҳкам суюнчиқа эга бўлиши керак.

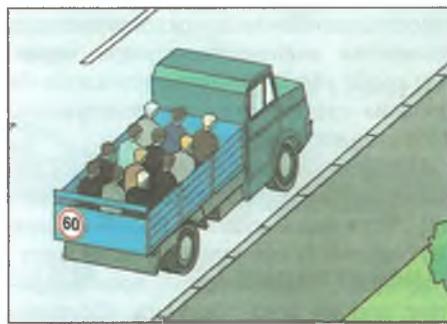
Суюнчиқлар йўловчиларга қулайлик яратишдан ташқари, уларнинг хавфсизлигини ҳам таъминлайди.

Болаларни юк автомобилларининг юхонасида ташиш тақиқланади.

Кескин тўхташ ва манёврлар баражиша ҳўлоечи тан жароҳати олмаслиги ва ҳаракатланиш давомида нокулайликлар сезмаслиги учун:

154. Юк автомобилининг юхонасида, шунингдек, шаҳарлараро, сайдёхлик, экскурсия ёки тоғли йўналишларда ва болалар гурӯхини ташкилий ташишда ташилаётган одамлар сони ўтириш үчун жиҳозланған ўриндиқлар сонидан ошмаслиги керак.

155. Ҳаракатни бошлашдан олдин ҳайдовчи йўловчиларга автомобильга чиқиш, ундан тушиш ва унга жойлашиш тартиби ҳақида тушунча бериши керак.

Йўловчиларнинг хавфсизлиги ҳайдовчи ташишини қандай ташкил этишганлигига ҳам боғлиқ. Одам ташиш үчун мұлжалланған юк автомобильларига йўловчиларни чиқариш ва тушириш, ўйл ҳаракати хавфсизлигига асосан, транспорт воситасининг орқа ва тротуарга қараган ён (бортлари) томонидан амалга оширилади.

Ҳайдовчи ҳаракатни бошлашдан олдин йўловчиларни хавфсиз ташиш шароити таъминланғанлигига ишонч ҳосил қилиши керак.

<p>3 Юк автомобили юкхонасида болаларни ташища қандай таллаблар күйилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> Камида икки нафар катта ёшли кузатиб боруучи бўлиши керак. Бундай транспорт воситаларининг олди ва орқасида болалар тасвири бўлган сариқ рангли квадрат таниклик белгиси ўрнатилиши керак. Юкхона девори пол сатҲидан камиди 1 м кўтариған бўлиши керак. Юк автомобили юкхонасида болаларни ташиш тақиқланган. 	<p>4 Юк автомобилининг юкхонасида 8 нафардан кўп одамларни ташиш учун қайси ҳайдовчиларга рухсат берилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> «С» тоифадаги транспорт воситасини бошқариш хуқуки гувоҳномаси бўлиб, шу автомобилда З йиллик иш тажрибасига эга бўлган ҳайдовчиларга. «Д» ва «С» тоифадаги транспорт воситаларини бошқариш хуқуқига эга бўлган ва шу тоифадаги транспорт воситаларидан бирини З йилдан ортиқ бошқарган ҳайдовчилар томонидан амалга оширилиши керак.
<p>5 Енгил автомобилларнинг олдинги ўринидигида болаларни ташишга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 7 ёшдан кичик бўлмаган болаларни ташишга рухсат этилади. 12 ёшдан кичик бўлмаган болаларни ташишга рухсат этилади. Катта ёшли йўловчи бўлгандан ёшидан қатъи назар рухсат этилади. 	<p>6 Автомобилни қисман шатакка олишда йўловчилар қаерга жойлашишлари керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> Иккала автомобилнинг кабиналарида. Шатакка олаётган автомобиль кабинасида. Шатакка олинаётган автомобиль кабинасида. Шатакка олаётган автомобиль кузовида.
<p>7 Болалар ўринидигисиз енгил автомобилларининг олд ўринидигида болаларни неча ёшдан олиб юриш мумкин?</p> <ol style="list-style-type: none"> 8 ёш. 10 ёш. 12 ёш. 14 ёш. 16 ёш. 	<p>8 12 ёшгача бўлган болаларни енгил автомобилнинг олд ўринидигида олиб юришга рухсат этиладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> Рухсат этилади. Фақат маҳсус болалар ўринидигида рухсат этилади. Тақиқланади.

XXVII. ЮК ТАШИШ

Транспорт воситаларида ташиладиган юкни шундай жойлаштириши керакки, йўлнинг нотекис жойларида кўзғалиб, бурлиши ва қайрилишларда мувозанат ўйқолиб, юк тушиб кетмаслиги керак.

160. Ташилаётган юкнинг вазни ва ўқларга тушадиган оғирлик микдорининг тақсимланиши ишлаб чиқарган корхона томонидан ушбу транспорт воситаси учун белгиланган микдордан ошмаслиги керак.

Акс ҳолда бу транспорт воситасининг ҳаракатланиш хавфсизлигига таҳдид солади.

161. Ҳайдовчи ҳаракатни бошлашдан олдин юкнинг тўғри жойлашганлигига ва маҳкамланганлигига ишонч ҳосил қилиши, ҳаракатланиш вақтида эса, юкнинг тушиб кетмаслигини ва ҳаракатланишга халақит бермаслигини

таъминлаш мақсадида унинг ҳолатини кузатиб бориши керак.

Булардан ташқари, ташиладиган юк ёниб кетмаслиги, чанг-тўзон кўтармаслиги, тўқилиб, йўлни ифлос қилмаслигини ҳайдовчи доимо назорат қилиб бориши керак.

162. Куйидаги шартларга амал қилинганда юк ташишга йўл қўйилади:

— агар юк ҳайдовчига теварак-атроф кўринишини чекламаса;

— транспорт воситасини бошқаришни қийинлаштирумаса ва унинг мувозанатини бузмаса;

— ташки ёритиш асбоблари ва ёруғлик қайтаргичларини, рўйхатдан ўтказилганлик давлат рақам белгилари ва таниклик белгиларини, шунингдек, қўл билан бериладиган ишораларни кўришни тўсмаса;

— автотранспорт воситаларининг очиқ юк ташиш платформаларида, иссиқ асфальт, йирик габаритли ва оғир юклардан ташқари, қурилиш материаллари, қишлоқ хұжалиғи маҳсулотлари, саноат ва озик-овқат товарларини, шуннингдег, тұқыладиган бошқа юкларни ташишда) юк мажбурий тартибда брезент ёки бошқа қалып материал билан епилганд бұлса;

— шовқин солмаса, чанг күттармаса, йүйлін ва атроф-мухитни ифлос қылмаса.

Агар юкнинг жойлашуви ва ҳолати қайдан әтилган талабларга жавоб бермаса, ҳайсовчи юқорида санаб үтилган қоидалар бузилишини бартараф этиш чораларини күриши, бунинг иложи бўлмаса, кейинги ҳаракатланишни тўхтатиши шарт.

163. Транспорт воситасининг габаритларидан олд ёки орқа томонга бир метрдан, ён томонга габарит чироқларининг четкин қисмидан 0,4 метрдан ортиқ чиқиб турган юк «Катта ўлчамли юк» таниқлек белгиси билан белгиланиши, қоронғи вақтда ва етарлича кўринмайдиган шароитда эса бунга кўшимча равища олд оқ чироқ ёки ёруғлик қайтаргич, орқаси эса қизил чироқ ёки ёруғлик қайтаргич билан белгиланиши керак.

164. Ўта оғир, катта ўлчамли ва хавфли юкларни ташишда габарит

ўлчамлари юкли ёки юксиз ҳолда эни бўйича 2,55 (рефрижераторлар ва изотермик кузовлар учун — 2,6) метрдан ва баландлиги бўйича йўл сатҳидан 4 метрдан, узунлиги бўйича якка автотранспорт воситаси учун — 12 метрдан, тиркама учун — 12 метрдан, яримтиркамали автопоезд учун — 20 метрдан, тиркамали автопоезд учун — 20 метрдан ортиқ бўлган ёки юки транспорт воситасининг олди ва орқа нуқтасидан 2 метрдан ортиқ чиқиб турган транспорт воситаларининг ҳаракатланиши белгиланган тартибда ДИХХ билан келишилган бўлиши керак.

Автобус ва микроавтобуслар томига юк ташиш учун мосламалар ўрнатиш ҳамда белгиланмаган жойларда юк ташиш тақиқланади.

Автомобиль транспортида мамлакатлараро юк ташиш транспорт воситаларига қўйиладиган талабларга ва Ўзбекистон Республикаси халқаро шартномаларини ҳисобга олган ҳолда ўрнатилган ташиш қоидаларига мувофиқ амалга оширилади.

Рухсатномада ҳаракатланиш ўйналиши ва вақти кўрсатилади. Ташилаётган юкнинг ҳажми, ўлчамлари ва хавфлилик даражасига кўра ЙПХнинг патруль автомобили кузатишга жалб этилиши мумкин.

XXVII мавзуга оид тестлар

1 Юк транспорт воситасига шундай жойлаштирилиши кераки, у:

1. Юқона деворларидан баланд қилемаслиги керак.
2. Шовқин қосил қилемаслиги, чанг күттармаслиги ва атроф-мухитни ифлос қилемаслиги керак.
3. Транспорт воситасининг орқа ўлчамидан 0,8 м дан ортиқ чиқиб турмаслиги керак.

2 Юк ташиш тақиқланади, агар:

1. Юк энининг чекка нуқтаси олдинги ёки орқа габарит чироқнинг ташки чеккасидан 0,4 м дан ортиқ чиқиб турса.
2. Юк транспорт воситасининг габаритларидан 1 м дан ортиқ чиқиб турса.
3. Ташилаётган юк вазни шу транспорт воситаси учун ишлаб чыгарған корхона белгилаган катталиқдан ортиқ бўлса.
4. Барча айтилган ҳолларда.

<p>3 Юк транспорт воситасининг ўлчамларидан чиқиб турса, куннинг қоронги вақтида ва етарлича кўринмайдиган шароитда қандай белгиланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> Ишора таҳтачалари ёки байроқчалар (диагонал бўйича нағбатма-нағбат тортилган қизил ва оқ йўлли) билан. Оддига оқ, орқасига қизил, ён томони зарғалдик ранг ёруғлик кайтаргич мосламалар ёки фонарлар билан. Орқасига қизил, оддига оқ байроқчалар билан. 	<p>4 «Рухсат этилган тўла вазни» нима?</p> <ol style="list-style-type: none"> Транспорт воситасининг юк кўтариши. Транспорт воситасининг ҳақиқий вазни. Ишлаб чиқарувчи корхона томонидан белгиланган, аслажалланган транспорт воситасининг ҳайдовчи, йўловчи, юк билан бирга рухсат этилган энг юқори вазни (мидори). Транспорт воситасида ташиладиган юкнинг ишлаб чиқарган корхона йўл кўйтан техник тавсифномаси сифатида белгиланадиган вазни.
<p>5 Кундузги вақтда транспортнинг олд ёки орқа томонига 1 метрдан ортиқ чиқиб турган юк қандай белгиланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> Диагонали бўйича қизил ва оқ алмашувчи чизиқлар бўлган таҳталар ёки байроқчалар билан. Қизил байроқчалар билан. Оқ байроқчалар билан. 	<p>6 Ташилаётган юк ДИХХ хизматининг рухсатисиз транспорт воситаси ўлчамларининг орқа нутқасидан энг катта микдорда қандай чиқиб туриши мумкин?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1,0 м. 2,1,5 м. 3,2,0 м. 4,2,5 м. 5,4,0 м.
<p>7 Давлат ЙХХ хизматининг рухсатисиз транспорт воситасининг юк билан ёки юксис қандай юқори ўлчам билан ҳаракатланишига йўл кўйилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1,5 м. 2,4,5 м. 3,4,0 м. 4,2,5 м. 5,3,8 м. 	<p>8 Сутканинг ёргу пайтида орка ёки олд габаритлари 1,0 м га туртиб чиқсан транспорт воситаларида юк ортилганлиги қандай билдирилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> Диагонал бўйича ўрнатилган қалқонча ва байроқчалар билан. Қизил байроқчалар билан. Оқ байроқчалар билан.

XXVIII. ВЕЛОСИПЕД, МОПЕД ВА АРАВАЛАР ҲАРАКАТЛАНИШИГА, ШУНИНГДЕК, ҲАЙВОНЛАРНИ ҲАЙДАБ ЎТИШГА ДОИР ҚЎШИМЧА ТАЛАБЛАР

165. Йўлда велосипед, аравани бошқариш, миниладиган ёки юк ортиладиган ҳайвонларни ҳайдаб ўтиш 14 ёшдан кичик бўлмаган, мопедни бошқариш эса 16 ёшдан кичик бўлмаган шахсларга рухсат этилади.

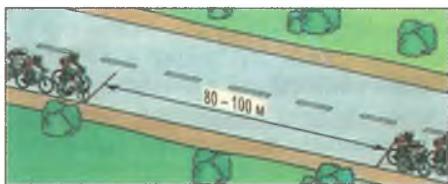
166. Велосипедлар, мопедлар, аравалар, миниладиган ёки юк ортиладиган ҳайвонларнинг йўлнинг четки ўнг бўлагида имкони борича ўнг томонидан бир қатор бўлиб ҳаракатланишига йўл кўйилади. Агар пиёдаларга халақит бермаса, йўл ёқасидан ҳаракатланишига ҳам рухсат этилади.

Йўлнинг қатнов қисмida ҳаракатланишида велосипедчилар, аравалар жамланмаси, миниладиган ёки юк орти-

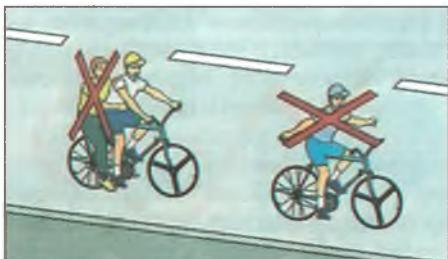
ладиган ҳайвонлар гурухлари ва ҳайдаб кетилаётган ҳайвонлар тұдасы йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлайдиган ҳамда уларни қувиб ўтишини осонлаштирадиган гурухларга бўлуниши керак.

167. Велосипед товушли ишора мосламаси билан жиҳозланган ва тормоз тизими соз бўлиши зарур. Қоронғи вақтда ва етарлича кўринмаслик шароитда ҳаракатланиш учун велосипеднинг олд томонига оқ рангли нур қайтаргич ва чироқ, орқа томонига қизил рангли нур қайтаргич ва чироқ, ён томонларига эса, зарғалдок ёки қизил рангли нур қайтаргич ўрнатилиши керак.

168. Велосипед ва мопед ҳайдовчиларига қўидагилар тақиқланади:

— рулни ушламасдан ёки бир қўлда ушлаб ҳаракатланиш (манёврдан олдин ишоралар бериш бундан мустасно);

— йўловчи ташиш (ишончли оёқ қўйгич билан жиҳозланган қўшимча ўриндиқда 7 ўшгача бўлган йўловчини ташиш бундан мустасно);

— габаритдан бўйига ва энига 0,5 метрдан ортиқ чиқиб турган ёки бошқаришга халақит берадиган юкларни ташиш;

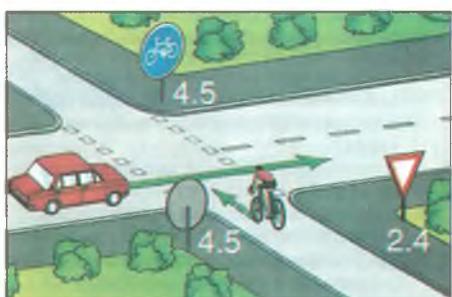
— велосипед йўлкаси бўлган ҳолда йўлнинг қатнов қисмida ҳаракатланиш;

— трамвайлар ҳаракатланадиган йўлларда ва тегишли йўналишда бўллаги биттадан кўп бўлган йўлларда чапга бурилиш ёки қайрилиб олиш;

— қадаб олинмаган мотошлемизий йўлларда ҳаракатланиш (мопед ҳайдовчиларига).

Велосипедларни ва мопедларни шатакка олиш, шунингдек, улардан шатакка олишда фойдаланиш тақиқланади (велосипед ёки мопедга мўлжалланган тиркамаларни шатакка олиш бундан мустасно).

169. Чорраҳадан ташқаридағи тартибга солинмаган велосипед йўлкаси билан йўл кесишимасида велосипед ва мопед ҳайдовчилари йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл беришлари керак.

170. От-араваларда уни тўхтатиб турдиган мослама ва орқага тисарилиб кетишига йўл қўймайдиган тиргаклар бўлиши керак.

Қоронғи вақтда ва етарлича кўринмайдиган шароитда ҳаракатланганда от-араванинг олд томонига оқ рангли чироқ ёки иккита нур қайтаргич, орқа то-

монига эса қызил рангли чироқ ёки иккита нур қайтаргич ўрнатилиши керак.

Ёндош худуддан ёки иккинчи даражалы йўлдан кўриниши чекланган жойларда йўлга чиқаётган арава ҳайдовчиси ҳайвонларнинг жиловини қўйиб юбормаслиги керак.

171. Ҳайвонлар йўлда, асосан, куннинг ёруғ вақтида ҳайдаб борилиши керак. Подачилар ҳайвонларни мумкин қадар йўлнинг ўнг четида олиб юришлари керак.

172. Темир йўл кесишмалари орқали ўтишда подачилар сонини ҳисобга олган ҳолда ҳайвонлар подаси хавфхатарсиз ҳайдаб ўтилиши таъминланадиган тўдаларга бўлуниши керак.

173. Аравани бошқараётган, минила-диган ёки юк ортиладиган ҳайвонларни, подани ҳайдаб кетаётган шахсларга кўйидагилар тақиқланади:

— йўлларда ҳайвонларни назоратсиз қолдириш;

— подани темир йўлдан ва йўлда маҳсус ажратилмаган жойлардан, шунингдек, рухсат этилган жойларда эса қоронги вақтда ва етарлича кўринимаслик шароитида ҳайдаб ўтиш;

— бошқа йўллар бўлганда ҳайвонларни мукаммал қопламали йўллarda ҳайдаб бориш;

— кўкаламзорлаштирилган жойларда (йўл, йўл ёқаси, ажратувчи бўлак ва ҳ. к.) ҳайвонларни боқиш ва боғлаб қўйиш.

XXVIII мавзуга оид тестлар

1 Қайси ҳолларда велосипедларда қатнов қисмининг ўнг чеккасидан чиқишига йўл қўйилади?

1. Юк ортиб кетаётганда.
2. Рухсат этилган ҳолларда чапга бурилиш ёки орқага қайтиш учун.
3. Иккала санаб ўтилган ҳолларда.

2 Велосипедларда тротуарда ҳаракатланишга рухсат этиладими?

1. Рухсат этилади.
2. Пиёдалар бўлмаганда рухсат этилади.
3. Тақиқланади.

3 Велосипед йўлкаси йўл билан кесишган жойларда велосипед ва мопед ҳайдовчилари қандай ҳолларда транспорт воситаларига йўл беришлари керак?

1. Чорраҳадан ташқарида тартибиға солинманган кесишмада барча ҳолларда.
2. Транспорт воситаси ўнгдан яқинлашиб келганда.
3. Қўрасатилган жойда велосипед ва мопед ҳайдовчилари имтиёзга эгаидилар.

4 Қайси белги «Велосипед йўлкаси билан кесишув»ни билдиради?

5 Бу ётиқ чизиқ нимани билдиради?

1. Пиёдалар ўтиш жойини.
2. Велосипед йўлкаси қатнов қисмини кесиб ўтадиган жойни.
3. Мол хайдаладиган жойни.

6 Тротуар ёки пиёдалар йўлкаси бўлмаганда пиёдалар велосипед йўлкаси бўйлаб ҳаракат қила оладиларми?

1. Қила оладилар.
2. Агар велосипедларнинг ҳаракатланишини қийинлаштирумаса, қила оладилар.
3. Қила олмайдилар.

XXIX. МАНСАБДОР ШАХСЛАРНИНГ ВА ФУҚАРОЛАРНИНГ ЙЎЛ ҲАРАКАТИ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ, ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИ ЙЎЛГА ЧИҚАРИШ, РАҚАМ ВА ТАНИҚЛИК БЕЛГИЛАРИНИ ЎРНАТИШ БЎЙИЧА МАЖБУРИЯТЛАРИ

174. Йўл ҳаракатида иштирок этаётган транспорт воситаларининг техник холати ва жиҳозлари Ўзбекистон Республикасининг «Йўл ҳаракати хавфсизлиги тўғрисида»ги Қонунни талбларига мувофиқ бўлиши керак.

Механик транспорт воситалари ва тиркамалар «Транзит» рўйхатлаш белгисининг амал қилиш вақти ичидаги ёки харид қилинган, шунингдек, божхонада расмийлаштирилган вақтдан бошлаб 10 кун мобайнида ДИХХХда рўйхатдан ўтказилиши керак. Транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий сугурта қилиш Ўзбекистон Республикасининг қонун хужожатларида белгиланган муддатларда амалга оширилиши керак.

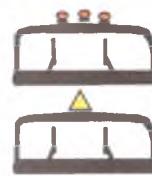
175. Механик транспорт воситалари (трамвай, троллейбуслардан ташқари) ва тиркамаларнинг кўзда тутилган жойларида тегишли намунадаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақам белгилари ўрнатилган бўлиши шарт. Автомобиль ва автобусларда эса олд пешойнанинг ўнг томонидаги паст бурчагига давлат техник кўригидан ўтганлиги ҳақидаги талон ўрнатилиши керак.

Юк автомобиллари, тиркамалар (енгил автомобиллар ва мотоцикллар тиркамаларидан ташқари) ва автобуслар (микроавтобуслардан ташқари) кузовининг орқа деворига унинг давлат рақам белгиси ва ҳарфлари ёзилиши керак. Рақамнинг баландлиги 300 мм, кенглиги 120 мм, чизикнинг йўғонлиги 30 мм, ҳарфлар баландлиги эса рақам ўлчамларининг 2/3 қисмига teng бўлиши керак.

Трамвай ва троллейбусларга тегишли ташкилот томонидан рўйхатга олинган рақамлар ёзилади.

176. Транспорт воситаларига қуйидаги таниқлик белгилари ўрнатилиши керак:

«Автопоезд» — юк автомобиллари ва филдиракли трактор (1,4 тонна ва ундан юкори)ларда тиркама бўлгандা, шунингдек, туташтирилган автобус ва троллейбус кабиналари томининг олд қисми ўртасига бир қатор қилиб 150 дан 300 миллиметрнгача оралиқда кўндаланг жойлашган учта зарғалдоқ рангли чироқ ёки ичидан ёритиладиган, томонларининг ҳар бири 250 миллиметр бўлган сариқ рангли учбурчак шаклидаги белги;

«Турумланган» (тишли, шипли) — турумланган шинали механик транспорт воситасининг орқасига томонлари teng, ичига қора рангда «T» ҳарфи туширилган, қизил ҳошияли, оқ рангдаги учбурчак шаклидаги белги. Учбурчакнинг томонлари транспорт воситасининг турига қараб 200 — 300 миллиметрнгача, ҳошиянинг кенглиги учбурчак томонининг 1/10 қисмига teng бўлиши керак;

«Болалар гурухини ташиши» — болалар гурухини ташкилий ташишда транспорт воситасининг олд ва орқа томонларига қизил ҳошияли, ичига 1.21 йўл белгисидаги болалар тимсолининг тасвири туширилган, сариқ рангдаги, томонлари teng бўлган тўртбурчак (квадрат) кўринишидаги белги. Тўртбурчакнинг томонлари 250 — 300 миллиметрнгача, ҳошиянинг кенглиги тўртбурчак томонининг 1/10 қисмига teng бўлиши керак;

«Кар ҳайдовчи» — карсоқов ёки кар ҳайдовчи бошқараётган транспорт воситасининг олд ва орқа томонларига ичига диаметри 40 миллиметр бўлган учта қора доира туширилган, диаметри 160 миллиметрни ташкил этадиган сариқ рангли доира шаклидаги белги;

«Бошқаришни ўргатиш транспорт воситаси» — бошқаришни ўргатиша фойдаланиладиган транспорт воситаларининг олд ва орқа томонига ичига қора рангда «O'» ҳарфи туширилган, томонлари 200 миллиметрдан 300 миллиметрғача бўлган, қизил ҳошияли, оқ рангли учбурчак шаклидаги белги;

«Тезлик чекланган» — ўта оғир, хавфли ва катта ўлчамли юкларни ташиётган, шунингдек, транспорт воситасининг техник тавсифномасида кўрсатилган энг юқори тезлиги Қоидаларнинг 78, 79 ва 80-бандларида белгиланган тезликтан кам бўлган ҳолларда транспорт воситаси кузови орқа деворининг чап томонига 3.24 — «Юқори тезлик чекланган» йўл белгисининг кичрайтирилган, рангли тасвири туширилган шаклидаги белги. Белгининг диаметри 160 миллиметрдан кам бўлмаслиги, ҳошиясининг кенглиги белги диаметрининг 1/10 қисмига teng бўлиши керак;

«Хавфли юқ» — хавфли юкни ташиётган транспорт воситасининг олд ва орқа томонига ўрнатилган ўлчами 690 x 300 миллиметр, ўнг қисми 400 x 300 миллиметр бўлган зарғандоқ рангли, чап қисми эса юкнинг хавфли хусусиятини билдириб турган белгилар туширилган қора ҳошияли (кенглиги 15 миллиметр) оқ рангдаги тўртбурчак шаклидаги белги (Қоидаларга 4-илова);

«Катта ўлчамли юқ» — ичига кенглиги 50 миллиметрли, диагонал бўйича навбатма-навбат қизил ва оқ рангли чизиқлар туширилган, нур қайтарадиган юзали, ўлчами 400 x 400 миллиметрли тўртбурчак шаклидаги белги;

«Узун ўлчамли транспорт воситаси» — юкли ёки юксиз узунлиги 20 метрдан ошадиган транспорт воситасининг, икки ёки ундан кўпроқ

тиракамили автопоездларнинг орқасига кенглиги 40 миллиметр бўлган қизил ҳошияли, ўлчами 1200 x 200 миллиметр бўлган, таркибининг тасвири туширилган сариқ рангли тўртбурчак шаклидаги белги;

Кўрсатилган ўлчамли белгини жойлаштиришнинг имконияти бўлмаса, бир хил иккита 600 x 200 миллиметр ўлчамдаги белгини транспорт воситасининг ўқига симметрик равишда ўрнатишга йўл кўйилади;

«Авария сабабли тўхташ» — митилловчи қизил чироқ ва давлат стандарти талаблари асосидаги учбурчак шаклидаги белги.

Ҳайдовчиларнинг ҳошига қўра куйидаги таниқлик белгилари ўрнатилиши мумкин:

«Шифокор» — шифокор ҳайдовчи бошқараётган транспорт воситасининг олд ва орқа томонига ўрнатиладиган, томонлари 140 миллиметр бўлган, кўк рангли, тўртбурчак ичидаги диаметри 90 миллиметрли оқ доирага қалинлиги 25 миллиметрли қизил хоч тасвири туширилган белги;

«Ногирон» — биринчи ёки иккинчи гуруҳ ногирони бошқараётган транспорт воситасининг олд ва орқа томонига ўрнатиладиган барча томонлари 150 мил-

лимметр бүлган ва қора рангли 7.17 йүл белгисининг тасвири туширилган сариқ рангли тұртбұрчак шакпидаги белги.

177. Механик транспорт воситаларини шатакка олишда эгилувчан улагични күрсатадиган огохлантирувчи, үлчами 200 x 200 миллиметр бүлган, диагонали бүйича кетма-кет жойлашган 50 миллиметр қалинликдаги қизил ва оқ рангли чизиклар туширилган, ёруғлик қайтарадиган юзали байроқчалар ёки тахтачалар шакпидаги огохлантирувчы курилмалар үрнатилиши керак.

Эгилувчан улагичга камида иккита огохлантирувчи курилма үрнатиласы.

178. Қаттық улагичлы курилманинг конструкцияси техник тартибиға солиши соҳасидаги норматив ҳужжатларнинг талабларында мос бўлиши керак.

179. Кўйидаги ҳолларда транспорт воситаларидан фойдаланиш тақиқланади:

— автомобиллар, автобуслар, автобозездлар, тиркамалар, мотоцикллар, мопедлар, тракторлар ва бошқа ўзиорар машиналарнинг техник ҳолати ва жиҳозланиши транспорт воситаларидан фойдаланишини тақиқлайдиган шартлар рўйхатининг талабларига жавоб бермаса (Қоидаларга З-илова);

— троллейбус ва трамвайларда тегишли техник фойдаланиш қоидаларида кўзда тутилган носозликлардан бирортаси бўлса;

— транспорт воситалари давлат техник кўригидан ўтмаган, шунингдек, тегишли рухсатсиз қайта жиҳозланган бўлса;

— транспорт воситалари ДИХХХ рухсатсиз милтилловчи чироқ-маёқча ва (ёки) маҳсус товушли ишора билан жиҳозланган, кузовнинг ён томонига ДИХХХ билан келишилмасдан кия оқ чизик тортилган, кўзда тутилган жойларга тегишли давлат рақам белгилари үрнатилмаган, агрегат ва қисмларининг рақамлари ёки давлат рўйхатлаш рақам белгилари кўринмайдиган, қалбакилаштирилган, ўзгартирилган бўлса;

— транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлиги белгиланган тартибда мажбурий суғурта қилинмаган бўлса.

180. Транспорт воситаларининг техник ҳолатига ва улардан фойдаланишга жавобгар бўлган мансабдор ва бошқа шахсларга қўйидагилар тақиқланади:

— техник носоз, тегишли рухсатсиз қайта жиҳозланган, белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилмаган ёки даврий давлат техник кўригидан ўтказилмаганлиги туфайли фойдаланиш тақиқланган транспорт воситаларини йўлга чиқариш;

— мастилик (гёвханд моддалар, алкоголь ва бошқалар) ҳолатида ёки сезирлик ва эътиборни сусайтирадиган дори-дармонлар таъсирида, йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган чарчоқлик ёки бетоблик ҳолатида, шунингдек, тегишли тоифадаги транспорт воситаларини бошқариш ҳуқуки бўлмаган, белгиланган муддатда тиббий кўрикдан ўтмаган, транспорт воситалари эгаларининг фуқаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш бўйича суғурта полиси бўлмаган шахсларни транспорт воситасини бошқаришга кўйиш;

— асфальт ёки цемент-бетон қопламали йўлларга занжирли трактор ва бошқа ўзиорар механизмларни чиқариш.

181. Йўллар, темир йўл кесишмалари ва бошқа йўл иншоотларининг ҳолатига жавобгар бўлган мансабдор ва бошқа шахслар:

— йўллар, темир йўл кесишмалари ва бошқа йўл иншоотларини йўл ҳаракати хавфсизлиги соҳасидаги техник тартибиға солиши бўйича меъёрий-ҳуқукий ва меъёрий ҳужжатлар талабларига мувофиқ, ҳаракат хавфсизлигини таъминлайдиган ҳолатда сақлашга;

— йўл ҳаракатига халақит берадиган ҳар қандай тўсқинлик вужудга келса, уларни ўз вақтида бартараф этиш, йўлнинг айрим қисмларида улардан

фойдаланиш йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид соладиган ҳолларда ҳаракатни чеклаш ёки тақиқлаш чораларини кўришга мажбур.

182. Йўлларда таъмирлаш ишларини бажаришга жавобгар мансабдор ва бошқа шахслар ишлар олиб борилаётган жойда йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлашга мажбур. Бундай жойлар, шунингдек, йўлдан ташқарига олиб чиқиш имконияти бўлмаган иш бажармаётган йўл машиналари, қурилиш материаллари, қурилма ва шунга ўхшашлар тегишли йўл белгилари, йўналтирувчи ва тўсувчи мосламалар билан, сутканинг қоронги вақтида ва етарлича қўринмайдиган шароитда эса, қўшимча қизил ёки сариқ чироқли ишоралар билан белгиланиши керак.

Таъмирлаш ишлари тугагандан сўнг транспорт воситалари ва пиёдаларнинг хавфсиз ҳаракатланиши таъминланган бўлиши керак.

183. Қонун ҳуҷоатларида кўзда тутилган ҳолларда тегишли мансабдор ва бошқа шахслар томонидан ДИХХХ билан белгиланган тартибда қўйидагилар келишилади:

— шаҳарларда ва автомобиль йўлларида ҳаракатни ташкил этишини лойиҳалаш, йўлларни ҳаракатни ташкил этувчи техник воситалар билан жиҳозлаш;

— йўлларни, темир йўлларни кесиб ўтиш жойларини, автомобильга ёнилигى кўйиш шохобчаларини, транспорт воситаларининг конструкцияларини қуриш, реконструкция қилиш лойиҳалари;

— автотранспорт воситаларининг конструкцияси ва (ёки) унинг қисми йўл ҳаракати хавфсизлиги талабларига мос келиши ва автомотранспорт воситаларини қайта жиҳозлаш;

— йўналишили транспорт воситалари йўналишлари ва бекатларининг жойлашиши;

— йўлларда оммавий спорт ва бошқа тадбирларни ўтказиш;

— транспорт воситаларини қайта жиҳозлаш, уларга махсус ёруғлик ва то-

вуш ишораларини ўрнатиш, транспорт воситалари кузовининг ён томонига қия оқ чизиклар тортиш;

— Қоидаларнинг 164-бандида келтирилган транспорт воситаларининг ҳаракатланиши;

— бошқаришни ўргатиш рухсат этилган йўллар рўйхати ва чизмаси, ҳаракат хавфсизлиги бўйича мутахассисларни, автомотранспорт воситасини ёки шаҳар электр транспортини бошқариш бўйича амалий машғулотлар инструктори ва ҳайдовчиларни тайёрлаш дастурлари;

— йўлларда транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ҳаракатига хавф тугдирувчи ҳар қандай ишларни олиб бориш.

184. Зарғалдоқ ёки сариқ рангли митилловчи чироқ-маёқча йўлда қурилиш, таъмирлаш ёки тозалаш ишлари олиб бораётган, шикастланган, носоз бўлган, шунингдек, қонунда кўзда тутилган ҳолларда, бошқа транспорт воситаларини ортиш ва ташиш ишларини бажараётган, йўл ҳаракатида қатнашаётган габарит ўлчамлари Қоидаларнинг 164-бандида белгилангандан ортиқ бўлган ҳамда ўта оғир, катта ўлчамли ва хавфли юқ ташиётган транспорт воситаларида ва махсус қоидалар билан белгиланган ҳолларда бундай транспорт воситаларини кузатиб келаётган транспорт воситаларида ўрнатилиши керак.

185. Барча рангдаги чироқ-маёқчалар транспорт воситасининг томига ёки устига ўрнатилади. Маҳкамлаш усуллари транспорт воситаси ҳар хил шароитларда ҳаракатланганда ҳам ўрнатилган чироқ-маёқчаларнинг мустаҳкамлигини таъминлаши керак.

186. Транспорт воситаларининг барча рангдаги чироқ-маёқча ва махсус товушли ишоралар билан жиҳозланганлиги ҳақидаги маълумотлар транспорт воситасини рўйхатлаш гувоҳномасида кўрсатилган бўлиши керак.

XXIX мавзуга оид тестлар

1 Бу белгиларнинг таъсир оралиғида қайси автомобиль учун тұхташга рухсат берилади?

1. Қызылға.
2. Иккала автомобильга.
3. Ҳеч қайсисига.
4. «Ногирон» таниқли белгиси бўлган сариқ автомобильга.

2 Бундай таниқлик белгиси билан белгиланадиган транспорт воситаси:

1. Оғир вазнили ва йирик ўлчамли юкларни ташувчи.
2. Узунлиги юк билан ёки юксис 20 метрдан ортик бўлган транспорт воситаси.
3. Фургон юхонасида одамларни ташувчи.

3 Ташиладиган юк вазнини ва ўқлар бўйича тушадиган оғирликни тақсимлашни ким тартиби солиб туради?

1. ДИХХХ.
2. Автохўжалик маъмурияти.
3. Мазкур транспорт воситасини тайёрловчи корхона.

4 Автомобиллар шундай таниқлик белгилари билан белгиланади:

1. Хавфли юклар ташиётган.
2. Ногиронлар бошқараётган.
3. Кар-соқов ёки кар ҳайдовчилар бошқараётган.
4. Уч йилгача ҳайдовчилик иш даврига эга бўлган ҳайдовчилар бошқараётган.

5 Транспорт воситалари шундай таниқлик белгилари билан белгиланади:

1. Кар-соқов ёки кар ҳайдовчилар бошқараётган.
2. Ногирон бошқараётган.
3. Хавфли юклар ташиётган.

6 Транспорт воситаси шундай таниқлик белгиси билан белгиланади:

1. Ногирон бошқараётган.
2. Оғир вазнили ва йирик ўлчамда юк ташиётган.
3. Хавфли юклар ташиётган.
4. Кар-соқов ёки кар ҳайдовчилар бошқараётган.

7 Кўрсатилган белгилардан қай бири автопоездни билдириш учун ўрнатилади?

1. Чап белги.
2. Ўнг белги.
3. Ҳар икки белги.

8 Бундай вазиятда ҳайдовчи нима қилиши керак?

1. Олдиндан яқинни ёрітувчи чирокларни ёқиб ва узлуксиз товуш ишорасини бериб, энг кам теззик билан турган транспорт воситасини айланаб ўтши.
2. Қатнов қисмидан ўтайдиган болаларга йўл берishi.
3. Бу йўл қисмидан ўтиши керак, чунки болалар қатнов қисмини пийёдадар ўтиш жойидан кесиб ўтмаяптилар.

9 Мазкур таниқлик белгиси нимани билдиради?

1. Олдинда қатнов қисми нотекис бўлган йўл қисмини.
2. Олдинда шу йўналишда ҳаракатланиш учун уч булакли йўл қисмини.
3. Турумланган шина ўрнатилган транспорт воситасини.

10 Автомобилга ўрнатилган бу таниқлик белгиси нимани билдиради?

1. Автомобиль шифокор-ҳайдовчига тегишли эканини.
2. Автомобилнинг ҳайдовчи-ногиронга тегишли эканини.
3. Автомобилнинг уйда тибий ёрдам кўрсатиш учун мўлжаллананини.

ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ РАҚАМ ВА ТАНИҚЛИК БЕЛГИЛАРИ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Автомотранспорт воситалари учун рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг янги намуналарини жорий этиш чоратадбирлари тўғрисида»ги 131-сонли қарори 2007 йил 27 июнда эълон килинди.

Транспорт воситасини қайтадан рўйхатдан ўтказишнинг бошқа шартлари ҳам мавжуд, булар – двигател алмаштирилганда, транспорт воситаси эгасининг яшаш жойи ўзгарганда.

Транспорт воситасини рўйхатдан ўтказмасдан фойдаланиш тақиқланади. Бу талабни бузувчи ҳайдовчилар ва мансабдор шахсларга нисбатан маъмурий чоралар қўрилади.

Спорт ташкилотларининг автомобиль ва мотоцикллари, ёпиқ ҳудудда қўлланиладиган технологик транспортлар ҳамда трактор, трактор тиркамалари, мопед, велосипед, ўзиюрар машиналар ДЙХХХда рўйхатга олинмайди. Трактор, трактор тиркамалари, ўзиюрар машиналар тегишли корхона ва ташкилотларда рўйхатга олинади. Рўйхатга олиш ва рақам белгиларини ўрнатиш тартибини корхона ва ташкилотларга таалуқли вазирликлар аниқлади.

Транспорт воситаси эгасининг ёзма аризаси, транспорт воситаси қонуний равища олингандиги тўғрисидаги ҳужокат, рўйхатдан ўтказиш рақам белгиси ва техник паспорт учун тўланган қоғоз, транспорт воситаси учун йигим тўлови, шахсий паспорт ёки унинг ўрнини босувчи ҳужожатлар асосида ДЙХХХда рўйхатдан ўтказилади.

Трамвай ва троллейбусларга тегишли ташкилотлар томонидан қайд но мерлари берилади. Трамвай вагони ва троллейбусларнинг тартиб рақами техник фойдаланиш қоидаларига асосан берилади. Бу рақам белгилари трамвай ёки троллейбус саройидаги ҳар

бир ҳаракат таркибининг орқа ёки олд деворига ёзув тарзида қўйилади. Қисқа текширув синовларини ўтган транспорт воситаларига автотаъмирлаш заводлари ва ишлаб чиқарувчи корхоналарнинг техник жараёнларига асосан бир йил муддатга мўлжалланган белги ва техник талон берилади.

Завод, ташкилотлар ва давлат синовларидан ўтган транспорт воситаларининг синов нусхаларига маҳсус автомобиллар учун бериладиган рақам белгиси, техник паспорт ва «синов» штампи қўйилган техник талон берилади.

Дўкон ва автотаъмирлаш заводларидан қайд қилиш жойларига ўзи чиқиб кетаётган, шунингдек, рўйхатдан чиқиб кетаётган автомобилларга 1 марталик «транзит» рақам белгилари берилади.

Механик транспорт воситалари (трамвай, троллейбуслардан ташқари) ва тиркамаларнинг кўзда тутилган жойларida тегишли намунадаги рақам белгилари ўрнатилган бўлиши шарт. Автомобилларда олд пешойнанинг ўнг томонидаги юқори бурчагига давлат техник кўригидан ўтганлиги ҳақидаги талон ҳам ўрнатилиши керак.

Мазкур қарор автомотранспорт воситалари миллий давлат рақами белгиларининг халқаро талаблари ва стандартларига мувофиқигини таъминлаш, уларни рўйхатдан ўтказиш ва ҳисобга олишнинг электрон тизими билан бирга олиб бориш, шунингдек, уларни қалбакилаштириш ва улардан ноқонуний фойдаланишнинг олдини олиш мақсадида қабул қилинган.

Ўзбекистон Республикаси Ички Ишлар Вазирлигининг Ўзбекистон Республикасида автомотранспорт воситалари ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари) учун рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг янги намуналари босқичма-босқич жорий этилди.

Бу 2008 йилнинг иккинчи чорагидан бошлаб 2013 йилнинг 1 январигача янги рўйхатдан ўтказилаётган (қайта рўйхатдан ўтказилаётган) барча автомотранспорт воситалари учун мажбурий тартибда амалга оширилди.

Автомотранспорт воситаларига ва уларнинг тиркамаларига бериладиган рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари:

I тип – рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари юридик шахсларнинг автомобилларига берилади.

00	000	МММ	
----	-----	-----	---

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақам ва ҳарфлари қора рангда. Чап томонда худуднинг коди, ўнг томонда Ўзбекистон Республикаси байробги ва UZ ҳарфлари.

II тип – рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари олий давлат органлари, бошқарув органлари ва вазирликларнинг автомобилларига берилади.

	РАА	000	
---	-----	-----	--

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақам ва ҳарфлари қора рангда. Чап томонда Ўзбекистон Республикаси байробги.

III тип – рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари жисмоний шахсларнинг автомобилларига берилади.

00	М 000	ММ	
----	-------	----	---

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақам ва ҳарфлари қора рангда. Чап томонда худуднинг коди, ўнг томонда Ўзбекистон Республикаси байробги ва UZ ҳарфлари.

IV тип – «CMD» серияли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар

вазирлигининг хати асосида дипломатик ваколатхоналар раҳбарларининг битта хизмат автотранспорт воситасига берилади.

C M D	0000
-------	------

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони яшил рангда, четки қисми, рақам ва ҳарфлари оқ рангда.

V тип – «D» серияли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари Ташқи ишлар вазирлигининг хати асосида:

— дипломатик ва консуллик муассасалари бошликлари (Фавқулодда ва Мухтор Элчи, Вакил, Баш консул) ва улар оила аъзоларининг шахсий автотранспорт воситаларига;

— дипломатик ваколатхоналар дипломатик агентлари ва улар оила аъзоларининг хизмат ва шахсий автотранспорт воситаларига берилади.

D	000000
---	--------

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони яшил рангда, четки қисми, рақам ва ҳарфлари оқ рангда.

VI тип – «UN» серияли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари Ташқи ишлар вазирлигининг хати асосида:

БМТ ваколатхоналари ва БМТ ихтиносослаштирилган ташкилотлари бошликларининг ва Ташқи ишлар вазирлиги аккредитацияси асосида улар оила аъзоларининг шахсий автотранспорт воситаларига;

БМТ ваколатхоналари ва БМТ ихтиносослаштирилган ташкилотлари ходимларининг хизмат ва шахсий автотранспорт воситаларига ҳамда Ташқи ишлар вазирлиги аккредитацияси асосида улар оила аъзоларининг шахсий автотранспорт воситаларига берилади.

UN	0000
----	------

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони кўк рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари оқ рангда.

VII тип – «Т» серияли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари Ташқи ишлар вазирлигининг хати асосида:

— дипломатик ваколатхоналар ва консуллик муассасалари маъмурий-техник таркиби ходимларининг хизмат ва шахсий автотранспорт воситаларига ҳамда Ташқи ишлар вазирлиги аккредитацияси асосида улар оила аъзоларининг шахсий автотранспорт воситаларига;

— Ташқи ишлар вазирлиги аккредитацияси асосида дипломатик ваколатхоналар ва консуллик муассасалари хизмат кўрсатувчи ходимлари ва уй хизматчиларининг хизмат автотранспорт воситаларига;

— БМТ ёки Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида аккредитация қилинган бошқа ваколатхоналар томонидан амалга оширилаётган йирик мурувват лойиҳалари ва техник кўмаклашиб дастурларининг автотранспорт воситаларига;

— Ушбу лойиҳаларнинг Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида аккредитация қилинган ходимлари шахсий эҳтиёжидаги автотранспорт воситаларига;

— Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида аккредитация қилинган халқаро ташкилотлар ваколатхоналари, хорижий давлатлар ҳукумат ташкилотлари ваколатхоналари, савдо ваколатхоналари бошлиқлари ҳамда Ташқи ишлар вазирлиги аккредитацияси асосида улар оила аъзоларининг шахсий эҳтиёжидаги автотранспорт воситаларига;

— Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида аккредитация қилинган халқаро ташкилотлар ваколатхоналари, хорижий давлатлар ҳукумат ташкилотлари ваколатхоналари, савдо ваколатхоналари ходимларининг хизмат ва шахсий

эҳтиёжидаги автотранспорт воситаларига ҳамда улар оила аъзоларининг шахсий автотранспорт воситаларига;

— Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида аккредитация қилинган фахрий консулликлар ходимларининг шахсий эҳтиёжидаги автотранспорт воситаларига берилади.

T

000000

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони яшил рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари оқ рангда.

VIII тип – «Х» серияли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари Ташқи ишлар вазирлигининг хати асосида:

— консуллик муассасалари;
— фахрий консулликлар;
— халқаро ташкилотлар ваколатхоналари;

— ҳукуматларро ва хорижий давлатлар ҳукумат ташкилотлари ваколатхоналари;

Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида аккредитация қилинган савдо ваколатхоналари раҳбарларининг битта хизмат автотранспорт воситасига берилади.

X

000000

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони яшил рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари оқ рангда.

IX тип – «М» серияли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари Ташқи ишлар вазирлигининг хати асосида:

— мухбирлик пунктлари (бюrolар, офислар) автотранспорт воситаларига;

— Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурида доимий равишда аккредитация қилинган, Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлмаган хорижий мухбирлар автотранспорт воситаларига;

— Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлигига рўйхатдан ўтказилган ваколатхоналар ҳамда халқаро ва хорижий ҳукуматга қарашли бўлмаган ташкилотлар филиаллари раҳбарлари ва ходимларининг хизмат эҳтиёжидаги автотранспорт воситаларига;

— аккредитация қилинган ва Ўзбекистон Республикаси худудида фаолият кўрсатувчи хорижий фирмалар, банкларнинг хизмат эҳтиёжидаги автотранспорт воситаларига берилади.

00 М 000000

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони яшил рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари оқ рангда.

X тип – «Н» серияли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари Ўзбекистон Республикасида шахсий, хизмат ишлари бўйича, ўқиш ёки туризм мақсадида доимий яшайдиган ёки вақтинча бўладиган хорижий фуқароларга ва фуқаролиги бўлмаган шахсларга тегишли бўлган ёки улар томонидан ижарага олинган транспорт воситаларига берилади.

00 Н 000000

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони сариқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда.

XI тип – мототранспорт воситалари (мотоцикллар, мотороллерлар) учун икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари.

000
ММ
00
uz

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда. Ўнг бурчагининг юқори томо-

нида худуднинг коди, куйи томонида Ўзбекистон Республикаси байроби ва UZ ҳарфлари.

Рақамли битта белги берилади (орқа томонда маҳкамлаш учун).

XII тип – юқ ва енгил автомобилларга тиркамалар ва ярим тиркамалар учун икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари.

0000

ММ

00

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда. Ўнг томонда куйи бурчакда худуднинг коди, Ўзбекистон Республикаси байроби ва UZ ҳарфлари.

Рақамли битта белги берилади (орқа томонда маҳкамлаш учун).

XIII тип – йўл ҳаракатида қатнашишга вақтинча қўйилган транспорт воситалари учун рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари (транзит учун, қоғозда ёзилган бир марталик белги).

Т 000000 00

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда. Ўнг томонда худуднинг коди.

Автомобиллар учун иккита рўйхатдан ўтказиш давлат рақами берилади (орқа ва олд томонда маҳкамлаш учун).

XIII А тип – йўл ҳаракатида қатнашишга вақтинча қўйилган тиркамалар, мототранспорт учун икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари (транзит учун, қоғозда ёзилган бир марталик белги).

0000000

Т

00

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда. Ўнг томонда қўйида худуднинг коди.

Тиркамалар ва мотоцикллар учун битта рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари берилади (орқа томонда маҳкамлаш учун).

I А тип – икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари орқа томонга маҳкамлаш учун юридик шахсларнинг маҳкамлаш жойи I типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган енгил автомобилларига берилади.

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда. Ўнг томонда қўйида худуднинг коди, Ўзбекистон Республикаси байроби ва UZ ҳарфлари.

II А тип – икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари орқа томонга маҳкамлаш учун олий давлат органлари, бошқарув органлари ва вазирликлар (юридик шахслар)нинг маҳкамлаш жойи II типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган автомобилларга берилади.

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда. Ўнг томонда қўйида Ўзбекистон Республикаси байроби.

III А тип – икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари юқ автомобиллари ва автобусларга, шунингдек, жисмоний шахсларнинг маҳкамлаш жойи III типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган енгил автомобилларига орқа томонга маҳкамлаш учун берилади.

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларининг фони оқ рангда, четки қисми, рақами ва ҳарфлари қора рангда. Ўнг томонда қўйида худуднинг коди, Ўзбекистон Республикаси байроби ва UZ ҳарфлари.

IV А тип – «CMD» серияли икки қаторли маҳсус рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари дипломатик ваколатхоналар раҳбарларининг маҳкамлаш жойи IV типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган битта хизмат автотранспорт воситасига орқа томонига маҳкамлаш учун берилади.

V А тип – «D» серияли орқа томонга маҳкамланадиган икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари:

— дипломатик ва консуллик муассасалари бошликлари (Фавқулодда Мухтор Элчи, Вакил, Баш консул) ва улар

оила аъзоларининг маҳкамлаш жойи V типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган шахсий автотранспорт воситаларига;

— дипломатик ваколатхоналарнинг дипломатик агентлари ва улар оила аъзоларининг маҳкамлаш жойи V типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган хизмат ва шахсий автотранспорт воситаларига берилади.

VI А тип – «UN» серияли орқа томонга маҳкамланадиган икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари БМТ ваколатхоналарининг маҳкамлаш жойи VI типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган автомобилларга берилади.

UN
0000

VII А тип – «T» серияли орқа томонга маҳкамланадиган рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари VII типда кўрсатилган, маҳкамлаш жойи VII типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган автомототранспорт воситаларига берилади.

T 077
777

VIII А тип – «X» серияли орқа томонга маҳкамланадиган рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари VIII типда кўрсатилган, маҳкамлаш жойи VIII типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган автомототранспорт воситаларига берилади.

X 077
777

IX А тип – «M» серияли орқа томонга маҳкамланадиган икки қаторли рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари маҳкамлаш жойи IX типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган автомототранспорт воситаларига берилади.

M 000	00
-------	----

X А тип – «N» серияли орқа томонга маҳкамланадиган рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари X типда кўрсатилган, маҳкамлаш жойи X типдаги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами габаритларига мувофиқ бўлмаган автомототранспорт воситаларига берилади.

N 000	00
-------	----

**Автомототранспорт воситаларига
бериладиган рўйхатдан ўтказиш
давлат рақами белгиларининг
худудий кодлари
ТАҚСИМОТИ**

Худудлар	Код рақамлари
Тошкент шаҳри	01 — 09
Тошкент вилояти	10 — 19
Сирдарё вилояти	20 — 24
Жиззах вилояти	25 — 29
Самарқанд вилояти	30 — 39
Фарғона вилояти	40 — 49
Наманган вилояти	50 — 59
Андижон вилояти	60 — 69
Қашқадарё вилояти	70 — 74
Сурхондарё вилояти	75 — 79
Бухоро вилояти	80 — 84
Навоий вилояти	85 — 89
Хоразм вилояти	90 — 94
Қорақалпогистон Республикаси	95 — 99

МАХСУС ФОТО ВА ВИДЕО ҚАЙД ЭТИШ ТЕХНИКА ВОСИТАЛАРИ

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурый жавобгарлик тўғрисидаги кодексига 2015 йил 10 августда № ЎРҚ – 389 қонуни билан ўзгартишлар киритилди.

171-модда. Махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган йўл ҳаракати қоидаларини бузганилик учун шахсларнинг маъмурый жавобгарлиги.

Махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали йўл ҳаракати қоидалари бузилганилиги қайд этилган тақдирда транспорт воситасининг мулкдори маъмурый жавобгарликка тортилади.

Юридик шахсга тегишли транспорт воситасидан фойдаланиб содир этилган йўл ҳаракати қоидалари бузилганилиги махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган тақдирда юридик шахснинг транспорт воситасидан фойдаланиш учун масъул бўлган шахси маъмурый жавобгарликка тортилади.

Махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали йўл ҳаракати қоидалари бузилганилиги қайд этилган тақдирда хукуқбузарликнинг такорийлиги ҳисобга олинмайди, ушбу Кодекс 321-моддасининг учинчи қисмида назарда тутилган ҳол бундан мустасно.

Агар маъмурый жавобгарликка тортиш тўғрисидаги қарор устидан берилган шикоятни кўриб чиқиш жараёнида тегишли транспорт воситасига хукуқбузарлик қайд этилган пайтда эгалик қилган шахс аниқланса ёхуд мазкур транспорт воситаси бошқа шахсларнинг ғайрихуқий хатти-ҳаракатлари натижасида транспорт воситаси мулкдорининг эгалигидан чиқиб кетганлиги аниқланса, транспорт воситасининг мулкдори ўзига тегишли транспорт воситасидан фойдаланиб содир этилган,

махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган йўл ҳаракати қоидабузарликлари учун маъмурый жавобгарликдан озод этилади.

276-модда. Далиллар.

Маъмурый хукуқбузарлик тўғрисидаги ишга оид далиллар ҳар қандай фактик маълумотлардан иборат бўлиб, органлар (mansabdor shahslar) шу маълумотларга асосланиб маъмурый хукуқбузарлик ҳолати юз берган ёки бермаганилигини, муайян шахснинг уни содир этишда айбордлигини ва ишни тўғри кўриб чиқиш учун аҳамиятли бўлган бошқа ҳолатларни қонунда белгиланган тартибда аниқлайди.

Ушбу модданинг биринчи қисмида назарда тутилган маълумотлар куйидаги воситалар: маъмурый хукуқбузарлик тўғрисидаги баённома, маъмурый жавобгарликка тортилаётган

шахснинг тушунтиришлари ҳамда жабрланувчи, гувоҳларнинг кўрсатмалари, эксперт хуносаси, ашёвий далиллар, ашёлар ва ҳужжатларни олиб кўйиш тўғрисидаги баённома, овозли ёзувлардан, видеоёзувлардан, кинотасвир ва фотосуратлардан иборат материаллар, шунингдек, бошқа материаллар билан белгиланади.

283-мода. Маъмурий ҳукуқбузарлик тўғрисида баённома тузилемайдиган ҳоллар.

Агар фуқаро ўзи содир этган ҳукуқбузарлик фактига эътиroz билдирилмаса ҳамда унга жойнинг ўзида солинадиган жариманинг миқдори энг кам иш ҳақининг иккidan бир қисмидан ошмаса, йўл ҳаракати қоидаларининг бузилиши тўғрисидаги ишлар юзасидан эса фақат ушбу Кодекс 138-моддасининг биринчи, иккичи ва учинчи қисмларида назарда тутилган ҳолларда, шунингдек, қонун ҳужжатларида назарда тутилган бошқа ҳолларда ҳам маъмурий ҳукуқбузарлик тўғрисида баённома тузилемайди.

Жарима тўлаганлиги тўғрисида айбдорга белгиланган шаклдаги квитанция берилади.

Башарти фуқаро ўзига солинадиган жаримага эътиroz билдиrsa, у ҳолда ушбу Кодекснинг 279-моддасига мувоғиқ баённома тузилади.

Транспорт воситасидан фойдаланиб содир этилган йўл ҳаракати қоидалари бузилганлиги маҳсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган тақдирда маъмурий ҳукуқбузарлик тўғрисида баённома тузилемайди.

291-мода. Транспорт воситаларини ушлаб туриш ва кўриқдан ўтказиш асослари ва тартиби.

Транспорт воситаларини ушлаб туриш ва кўриқдан ўтказиш қонун ҳужжатлари билан ваколат берилган органлар (mansabdor шахслар) томонидан ушлаб туриш сабаби бартараф этилгунга ва маъмурий ҳукуқбузарлик тўғрисидаги иш кўрилгунга қадар амалга оширилиши мумкин, чунончи:

а) транспорт воситаларининг ҳайдовчилари ушбу Кодекс 125-моддасининг учинчи, бешинчи ва олтинчи қисмларида, 125¹-моддасининг иккичи қисмида, 126-моддасида, 127-моддасининг иккичи қисмida, 128⁶-моддасида (агар транспорт воситасининг ҳайдовчиси бўлмаса ва тўхташ ёки тўхтаб туриш қоидаларининг бузилиши йўл ҳаракати иштирокчиларининг ҳаракатланишига халақит берса), 131, 135, 135¹-моддапарида, 136-моддасининг биринчи ва иккичи қисмларида, 137, 176³-моддапарида, 194-моддасида (ички ишлар органи ходимининг транспорт воситасини тўхтатиш тўғрисидаги қонуний талабини бажармаслик қисмида) назарда тутилган маъмурий ҳукуқбузарликларни содир этганда, шунингдек, қонун ҳужжатларида тўғридан-тўғри назарда тутилган бошқа ҳолларда — ички ишлар органлари томонидан;

б) Қуролли Кучларнинг ва чегара қўшинларининг транспорт воситаларини бошқараётган ҳайдовчилар ва бошқа шахслар йўл ҳаракати қоидаларини бузганда — ҳарбий автомобиль инспекциясининг мансабдор шахслари томонидан;

в) ушбу Кодекснинг 60, 78, 79, 81, 82, 84, 90, 92, 94-моддапарида назарда тутилган маъмурий ҳукуқбузарликлар содир этилганда — Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат кўмитаси органларининг мансабдор шахслари томонидан;

г) ушбу Кодекснинг 198, 227-моддапарида назарда тутилган маъмурий ҳукуқбузарликлар содир этилганда — Ўзбекистон Республикаси божхона органларининг мансабдор шахслари томонидан.

д) ушбу Кодекснинг 164, 166, 167, 168, 172, 173, 176, 176³, 186¹-моддапарида назарда тутилган маъмурий ҳукуқбузарликлар содир этилганда — Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ҳузуридаги Солиқ, ва-

лютага оид жиноятларга ва жиноий даромадларни легаллаштиришга қарши курашиш департаменти ва унинг жойлардаги бўлинмаларининг мансабдор шахслари томонидан.

е) ушбу Кодекснинг 196¹, 224, 224²-моддаларида назарда тутилган маъмурий ҳукуқбузарликлар содир этилганда — чегара қўшинларининг мансабдор шахслари томонидан.

Жарима солиш тўғрисида қарор чиқарган ваколатли орган раҳбари маҳсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган йўл ҳаракати қоидабузарликлари бўйича транспорт воситаларини жарима солиш ҳақидаги қарор чиқарилган кундан эътиборан олтмиш кун ўтгач, жарима солиш тўғрисидаги қарорнинг ижроси юзасидан иш юритиш тугагунига қадар ушлаб туриш тўғрисида ёзма кўрсатма беради.

Қонун ҳужожатлари бузилганлиги учун ушланган транспорт воситаларини (Ўзбекистон Республикаси Қуроли Кучларининг ва чегара қўшинларининг транспорт воситаларидан ташқари) сақлаб туриш жойларига олиб бориш, жойлаштириш ва сақлаш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Мажкамаси томонидан белгиланади.

294-модда. Маъмурий жавобгарликка тортилаётган шахснинг ҳукуқ ва бурчлари.

Маъмурий жавобгарлика тортилаётган шахс иш материаллари билан танишиб чиқишга, изоҳлар беришга, далиллар келтиришга, ўз илтимосини баён этишга, ишни кўриб чиқиш вақтида адвокатнинг юридик ёрдамидан фойдаланишга, ўз она тилида сўзлашга ва таржимоннинг хизматларидан фойдаланишга, иш юзасидан чиқарилган қарор устидан шикоят беришга ҳақлиdir.

Маъмурий ҳукуқбузарлик тўғрисида иш маъмурий жавобгарлика тортилаётган шахс иштирокида кўриб чиқилади. Мазкур шахсга ишни кўриб чиқиш жойи

ва вақти ҳақида хабар қилинганлиги тўғрисида маълумотлар бўлган ва ундан ишни кўриб чиқишни кечикитириш хусусида хеч қандай илтимос тушмаган ҳолларда, шунингдек, ушбу Кодекс 309¹-моддасининг биринчи қисмида назарда тутилган ҳоллардагина иш унинг иштирокисиз кўриб чиқилиши мумкин.

Башарти содир этган ҳукуқбузарлиги учун ушбу Кодексда маъмурий қамоқقا олиш, ашёларини мусодара қилиш ёки ҳақини тўлаш шарти билан олиб кўйиш чораларини кўллаш назарда тутилган бўлса, маъмурий ҳукуқбузарликлар тўғрисидаги ишларни кўриб чиқиш вақтида маъмурий жавобгарлика тортилаётган шахснинг қатнашиши шарт. Мазкур шахс бундай маъмурий ҳукуқбузарлик тўғрисидаги ишни кўриб чиқишида қатнашишдан бўйин товлагани тақдирда у маъмурий ишлар бўйича судьянинг ажримига биноан ички ишлар органи томонидан мажбуран олиб келиниши мумкин. Экспорт қилиниши ман этилган буюмлар ва маҳсулот Ўзбекистон Республикасидан ташқарига олиб чиқиб кетилиши билан боғлиқ бўлган, мусодара чораси қўлланилиши мумкин бўлган маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги иш божхона органи томонидан алоҳида ҳолларда, агар маъмурий жавобгарлика тортилаётган шахс Ўзбекистон Республикаси худудидан ташқарида бўлса ёки унинг қаердалигини аниқлашнинг иложи бўлмаса, маъмурий жавобгарлика тортилаётган шахснинг иштирокисиз кўриб чиқилади.

309¹-модда. Маҳсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали йўл ҳаракати қоидалари бузилганлиги қайд этилган ҳолларда жарима солиш тўғрисидаги қарор.

Маҳсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган йўл ҳаракати қоидалари бузилганлиги бўйича жарима солиш тўғрисидаги қарор маъмурий

хукуқбузарлік содир этган шахснинг иштирокисиз чиқарилади.

Жарима солиш тұғрисидаги қарор махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари күлланилган ҳолда олинган материаллар илова қилиниб, юридик кучга эга бўлган электрон ҳужжат расмийлаштирилади ҳамда ушбу ҳужжатни тузган ваколатли шахснинг электрон рақамли имзоси билан тасдиқланади.

Жарима солиш тұғрисидаги қарорнинг күчирма нусхаси махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари күлланилган ҳолда олинган материаллар илова қилиниб, электрон ҳужжатни қоғоздаги ҳужжатга айлантириш йўли билан тайёрланади ҳамда мазкур қарор чиқарилган кундан эътиборан уч кун ичida буюртма почта жўнатмаси тарзида ҳукуқбузарга юборилади.

Жарима солиш тұғрисидаги қарорда кўйидагилар кўрсатилган бўлиши кепрак: қарор чиқарилган сана ва жой; уни чиқарган органнинг номи, шахснинг лавозими ва фамилияси; маъмурний жавобгарликка тортилаётган шахс тұғрисидаги маълумотлар; маъмурний ҳукуқбузарлік содир этилган вақт, жой ва ҳолатлар ушбу Кодекс Maxsus қисмининг мазкур ҳукуқбузарлік учун жавобгарликни назарда тутувчи моддаси, моддасининг қисми кўрсатилган ҳолда; махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган транспорт воситасининг ҳукуқбузарлік содир этилган пайтдаги давлат рақам белгиси билан туширилган тасвири; қабул қилинган қарор, тайинланган жаримани тұлаш тартиби ва муддатлари, маъмурний жавобгарликка тортилаётган шахснинг ҳукуқ ва мажбуриятлари, шунингдек, жарима солиш тұғрисидаги қарор хусусида шикоят беришнинг процессын тартиби.

321-мода. Маъмурний ҳукуқбузарлік тұғрисидаги иш юзасидан чиқарилган қарор хусусида берилган

шикоят ёки билдирилган норозиликни кўриб чиқувчи органнинг (мансадбор шахснинг) ҳал қилув қарори.

Маъмурний ҳукуқбузарлік тұғрисидаги иш юзасидан чиқарилган қарор хусусида берилган шикоят ёки билдирилган норозиликни кўриб чиқиш пайтида орган (мансадбор шахс) кўйидаги ҳал қилув қарорларидан бирини қабул қиласи:

1) чиқарилган қарорни ўзгаришсиз, шикоят ёки норозиликни эса қаноатлантиришсиз қолдиради;

2) чиқарилган қарорни бекор қиласи ва ишни қайта кўриб чиқиш учун юборади;

3) чиқарилган қарорни бекор қиласи ва ишни юритишни тұхтатади;

4) жазо чорасини кучайтирган ҳолда уни маъмурний ҳукуқбузарлік учун жавобгарлик тұғрисидаги норматив ҳужжатда назарда тутилган доира да үзгартыради.

Маъмурний ҳукуқбузарлік тұғрисидаги иш юзасидан чиқарилган қарорни бекор қилиш ёки үзгартыши учун: орган (мансадбор шахс) томонидан ишни тұлық бўлмаган ҳолда ёки бир томонлама кўриб чиқилиши; орган (мансадбор шахс) ҳал қилув қарорининг ва ушбу Кодекс Maxsus қисмининг күлланилган нормалари ва маъмурний жавобгарлик назарда тутилган бошқа норматив ҳужжатлар ишнинг фактик ҳолатларига мос келмаслиги; маъмурний ҳукуқбузарліклар тұғрисидаги ишларни юритиш қоидаларининг жiddий бузилиши; қўлланилган маъмурний жазонинг адолатсизлиги асос бўлиб исобланади.

Махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилган йўл ҳаракати қоидалари бузилганлиги бўйича иш янгидан кўриб чиқиш учун юборилиб, қарор бекор қилинган тақдирда, мазкур иш маъмурний ҳукуқбузарлікни содир этган шахсга нисбатан у илгари содир этган ҳукуқбузарліктарнинг такорийлигини инобатга олган ҳолда умумий асосларда кўриб чиқилиши лозим.

Мазкур ишни кўриб чиқишга ваколати бўлмаган орган (мансабдор шахс) томонидан чиқарилган қарор бекор қилинади, иш эса ваколатли органга (мансабдор шахсга) кўриб чиқиш учун юборилади.

Маъмурый ҳукуқбузарлик тўғрисидаги иш юзасидан чиқарилган қарор юзасидан берилган шикоят ёки билдирилган норозилик бўйича қабул қилинган ҳал қилув қарорида: у чиқарилган вақт ва жой; шикоят ёки норозиликни кўриб чиқаётган мансабдор шахс; прокурор ва бошқа иштирок этаётган шахслар; шикоят берган шахс ёки норозилик билдирилган прокурор; маъмурый ҳукуқбузарлик тўғрисидаги иш бўйича чиқарилгач, шикоят берилган ёки норозилик билдирилган қарорнинг ҳамда шикоят, норозиликнинг моҳияти; чиқарилаётган қарорнинг асосланиши; шикоят ёки норозилик юзасидан қарор кўрсатилиши лозим.

Маъмурый ҳукуқбузарлик тўғрисидаги иш юзасидан чиқарилган қарор хусусида берилган шикоят ёки билдирилган норозиликка доир ҳал қилув қарорнинг нусхаси ўзи ҳақида ана шу қарор чиқарилган шахсга уч кун муддат ичida юборилади, жабрланувчига эса, унинг илтимосига биноан юборилади. Норозиликни кўриб чиқиш натижалари тўғрисида прокурорга маълум қилинади.

332-модда. Жарима солиш тўғрисидаги қарорни ижро этиш муддатлари ва тартиби.

Жарима ҳукуқбузар томонидан унга жарима солиш тўғрисидаги қарор топширилган кундан бошлаб ўн беш кундан кечиктирмай, бундай қарор хусусида шикоят берилган ёки норозилик билдирилган тақдирда — шикоят ёки норозилик қаноатлантирилмаганлиги тўғрисида хабар берилган кундан бошлаб ўн беш кундан кечиктирмай тўланиши лозим, ушбу модданинг иккинчи қисми бундан мустасно.

Махсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалири орқали қайд этилган йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун солинган жаримани ҳукуқбузар жарима солиш тўғрисидаги қарор чиқарилган кундан бошлаб олтмиш кундан кечиктирмай, бундай қарор хусусида шикоят берилган ёки норозилик билдирилган тақдирда эса, шикоят ёки норозилик қаноатлантирилмаганлиги тўғрисида хабар берилган кундан эътиборан ўттиз кундан кечиктирмай тўлаши лозим.

Ўн олти ўшдан ўн саккиз ёшгacha бўлган шахсларнинг мустақил иш ҳақи бўлмаган тақдирда жарима уларнинг ота-оналари ёки улар ўрнини босувчи шахслардан ундириб олинади.

Маъмурый ҳукуқбузарлик содир этганлик учун солинган жарима ҳукуқбузар томонидан тегишли банк муассасасига тўланади, ҳукуқбузарлик содир этилган жойнинг ўзида ундириб олинадиган жарима бундан мустасно.

ЙҮЛ БЕЛГИЛАРИ

1. ОГОХЛАНТИРУВЧИ БЕЛГИЛАР

Огохлантирувчи белгилар ҳайдовчиларга хавфли йүл қисмiga яқинпашаётгандыкка ҳақида ахборот берип, унда ҳаракатланишда шароитта қараб тегишли чора күришни талаб қиласади.

Огохлантирувчи белгиларнинг асоси оқ, ҳошияси қызыл рангда бўлган тенг томонли учбурчак шакидан иборат.

Бу йўл белгилари ҳайдовчи чора күриши талаб қилинадиган хавфли қисмларга аҳоли яшайдиган жойларда 50–100 метр (Б), аҳоли яшамайдиган жойларда 150 — 300 метр (А) масофа қолганда ўрнатилади.

Аҳоли яшамайдиган жойларда бу гуруҳдаги белгиларнинг олисрек масофада ўрнатилиши транспорт воситаларининг тезлиги билан изохланади (шаҳардан ташқаридаги тезлик шаҳардагидан бирмунча юкори бўлади). Ҳайдовчи йўл белгиси ўрнатилган жойдан хавфли қисм бошланадиган жойгача тезликни пасайтириб улгуриши лозим. Йўл шароити қанчалик мураккаб ва жиддий бўлса, шунчалик кўп огохлантирувчи белгилар ўрнатилади.

1.1. «Шлагбаумли темир йўл кесишмаси».

1.2. «Шлагбаумсиз темир йўл кесишмаси».

Бу белгилар темир йўл кесишмалари олдида ўрнатилиб, биринчи белги ўрнатилган кесишма шлагбаум, темир йўл симофори билан жиҳозланган бўлиб, ҳаракатланишини темир йўл назоратчиси назорат қиласади. Иккинчи белги ўрнатилган кесишма назоратчисиз бўлиб, темир йўлни хавфсизликни таъминлаган ҳолда кесиб ўтиш ҳайдовчининг ўзига ҳавола этилади.

1.3. «Дикқат, темир йўл кесишмасини тўсувчи курилма». Ушбу йўл белгиси тўсувчи курилма билан жиҳозланган темир йўл кесишмасига етмасдан ўрнатилади ва транспорт воситалари ҳайдовчиларини олдинда тўсувчи курилма борлиги ҳақида огохлантиради.

1.3

1.3.1. «Бир изли темир йўл».

1.3.2. «Кўп изли темир йўл».

Бу белгилар бевосита шлагбаумсиз темир йўл кесишмаси олдида ўрнатилади.

1.3.1

1.3.2

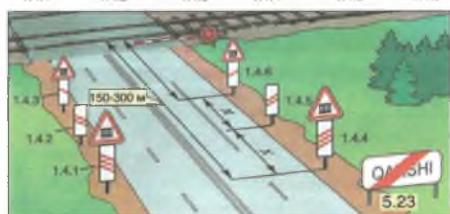
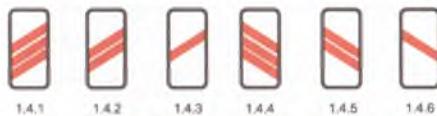
1.3.2 белгисида биринчи издан ташқари иккинчи ва ундан кейинги излардан ҳам поезд йўқлигига ишонч ҳосил қилган ҳолда кесишмадан ўтиш мумкин.

1.4.1–1.4.6. «Темир йўл кесишмасига яқинлашиш».

Бу белгилар аҳоли яшамайдиган жойларда ўрнатилиб, ҳайдовчини темир йўл

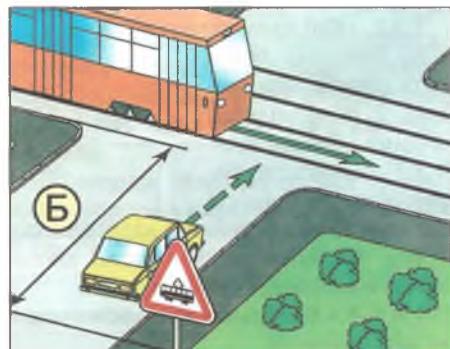

кесишмасига яқинлашашётгандырылады. 1.4.1 – 1.4.3 белгилари йүлнинг ўнг томонига, 1.4.4 – 1.4.6 белгилари йүлнинг чап томонига ўрнатилади.

1.5. «Трамвай йўли билан кесишув».

Йўлнинг бурилиши ёки ундағи дўнглик тифайли йўлни кесиб ўтадиган трамвай изи кўринмаса (чораҳадан ташқари), ундай жойларга ушбу йўл белгиси ўрнатилади. Кесишмада трамвай имтиёзга эга бўлади.

1.6. «Тенг аҳамиятли йўллар кесишуви».

Бу белги, усти қандай қоплама (асфальт, бетон, тош) бўлишидан қатъи назар, тенг аҳамиятли йўллар кесишган жойлар олдида ўрнатилиб, имтиёз ўнг томондан келаётган транспорт воситасига берилади.

1.7. «Айланма ҳаракатланиш билан кесишув».

Айланмана ҳаракатланиш жорий этилган майдон йўл шароити (бурилиш, дўнглик) тифайли ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминловчи масофадан кўринмаса, у ҳолда ўша хавфсизликни таъминловчи масофада 1.7 йўл белгиси ўрнатилади. Кўриш масофаси етарли бўлса, 1.7 йўл белгисини ўрнатиш шарт эмас, чунки айланмана ҳаракатланиш жорий этилган майдон олдида буюрувчи 4.3 йўл белгиси ўрнатилади.

1.8. «Светофор тартиби солади».

Ҳаракатланиши светофор тартиби соладиган чорраҳа ва пиёдалар ўтиш жойи йўл шароити тифайли ҳаракатланиш хавфсизлигини таъминловчи масофадан кўринмаса, у ҳолда ўша хавфсизликни таъминловчи масофада 1.8 йўл белгиси ўрнатилади. Светофор хавфсизликни таъминловчи масофадан кўринса, 1.8 йўл белгиси ўрнатилмайди.

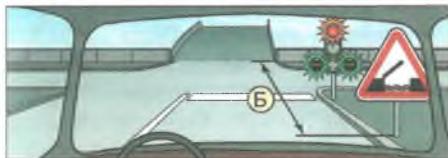

1.9. «Кўтарма кўприк».

Бу белги кўтарма кўприк ёки солда кесиб ўтиш жойлари олдида ўрнатилиб, йўлнинг кўприк ёки сол олдида узилиб қолиши мумкинлиги ҳақида огохлантиради.

1.9

1.10. «Соҳилга чиқиши».

Бу белги дарё ёки сув ҳавазаси қирғоқларига чиқиша ўрнатилиб, ҳайдовчидан тезликни камайтириш ва эътиборни оширишни талаб қиласи. Ҳайдовчининг эҳтиётсизлиги ушбу йўл белгисида кўрсатилган ҳолга олиб келиши мумкин.

1.10

1.11.1, 1.11.2. «Хавфли бурилиш».

1.11.1 – ўнгга, 1.11.2 – чапга.

Бу белгилар кичик радиусли бурилиш ёки кўриниши чегараланган бурилишлар олдида ўрнатилиб, хавфли бурилиш ўнг ёки чап томонда эканлиги ҳақида огохлантиради. Транспорт воситаларини бундай бурилишларда юқори тезлиқда ҳайдаш уларнинг рўпарадаги бўлакларга чиқиб кетишига ёки ағанаб кетишига олиб келиши мумкин.

1.11.1

1.11.2

1.12.1, 1.12.2. «Хавфли бурилишлар».

1.12.1 – биринчи бурилиш ўнгга, 1.12.2 – биринчи бурилиш чапга.

Бу белгилар йўлнинг икки қисмли кичик радиусли ёки кўриниши чекланган бурилиш жойи яқинида ўрнатилади. Кичик радиусли ёки чекланган бурилиш икки қисмдан кўп бўлса, 1.12.1, 1.12.2 йўл белгилари 7.2.1 – «Таъсир оралиғи» кўшимча ахборот белгиси билан қўлланилади. Ҳайдовчи йўлнинг бундай қисмларидан тезликни камайтириб, эҳтиёт чораларини кўриб ўтиши керак.

1.12.1

1.12.2

1.13. «Тик нишаблик».

Бу белги пастлик, нишаблик олдида ўрнатилиб, ичидаги рақам нишабликнинг 100 м узунликка тўғри келадиган пасайишини фоиз ҳисобида кўрсатади. Пастлик чўзилиб кетган бўлса, у ҳолда ушбу белги 7.2.1 – «Таъсир оралиғи» кўшимча ахборот белгиси билан қўлланилади. Нишаблик томони ҳаракатлананаётган ҳайдовчи йўлнинг

1.13

тор қисмларида рўпарадан тепалик томон ҳаракатланаётган ҳайдовчига йўл бериши лозим.

1.14. «Тик баландлик».

Бу белги тик баландликлар олдида ўрнатилади ва ҳайдовчини транспорт воситасининг динамик хусусиятлари, юкли ёки юксизлигига қараб, керакли узатмага улаш, баландликка тўхтамасдан чиқиш кераклигидан огоҳлантиради. Акс ҳолда автомобиль тўхтаб қолиб, ўз оғирлиги билан орқага кетиши мумкин. Нишаблик ва баландлик кетма-кет келадиган бўлса, юқоридаги белгилар 50 – 100 м масофада эмас, балки бевосита нишаблик ва баландлик олдида ўрнатилади.

1.14

ўрнатилади. Ҳайдовчи йўлнинг бундай қисмларида тезликни камайтириши, кескин тўхтамаслиги, кескин бурилмаслиги лозим, аks ҳолда транспорт воситаси сирпаниб кетади ва уни бошқариш қийин кечиб, бошқарувдан чиқиб кетади.

1.16. «Нотекис йўл».

Йўлнинг тўлқинсимон бўртма жойлари, кўприк уламаларининг нотекис қисмлари олдида ушбу йўл белгиси ўрнатилади ва транспорт воситасининг тезлиги кескин оширилса ёки у кескин тўхтатилса, тургунликни йўқотиб, ағаниб кетиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.16

1.17. «Тош отилиши хавфи».

Мукаммал қопламали йўл қисмидаги транспорт воситаси фидирраги остидан шағал, тош ва шунга ўхшашларнинг отилиб чиқиш эҳтимоли.

1.17

Бу белги йўлнинг таъмирлаш ишлари олиб борилаётган жойларида фидиррак билан босилган тош, шағал ва шунга ўхшаш нарсаларнинг отилиб чиқиш эҳтимоли борлигидан огоҳлантиради. Йўлнинг бундай қисмларида ҳайдовчи тезликни камайтириб, оралиқ масофани тош отилиш хавфсизлиги мавжуд масофагача узайтириши лозим.

1.15

1.15. «Сирпанчик йўл».

Йўлнинг устки ўтиш қисми маълум сабабларга кўра (лой, қаватма-қават ҳўл барглар, музлаганлик оқибатида) сирпанчик бўлиб қолса, бундай қисм олдида 1.15 йўл белгиси

1.18.1, 1.18.2, 1.18.3. «Йўлнинг торайиши».

1.18.1

1.18.2

1.18.3

Йўлнинг торайиш қисмлари олдида (тораядиган томондан):

1.18.1 – икки томонлама торайиш;

1.18.2 – ўнгга торайиш.

1.18.3 – чапга торайиш йўл белгилари ўрнатилади.

1.19. «Икки томонлама ҳаракатлашиш».

Бу белги йўлнинг бир томонлама ҳаракатланishi қисми тугаб, қарама-қарши ҳаракатланishi қисми бошлиниши олдида ўрнатилади.

1.19

1.20. «Пиёдалар ўтиш жойи».

1.20

5.16.1, 5.16.2 белгилари ва (ёки) 1.14.1 – 1.14.3 чизиқлари билан белгиланган пиёдалар ўтиш жойи.

Бу белги ҳайдовчини светофор билан бошқарилмайдиган пиёдалар ўтиш жойига яқинлашаётганлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.21. «Болалар».

1.21

Бу белги ҳайдовчини болалар муассасасига (богча, мактаб, интэрнат ва шу каби жойларга) яқинлашаётганлигини ва йўлнинг бу қисмидан ҳар дақиқада болалар чиқиб қолиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради. Белги аҳоли яшамайдиган жойларда такорланади.

1.22. «Велосипед йўлкаси билан кесишиув».

1.22

Бу белги велосипед йўлкаси билан кесишиув (чорраҳа эмас) жойлари яқинида ўрнатилади. Бундай кесишиувларда имтиёз ҳайдовчи тарафида бўлса ҳам, тезликни камайтириб, эътиборни ошириш лозим.

1.23. «Таъмирлаш ишлари».

Бу белги йўлнинг таъмирлаш ишлари олиб борилаётган қисмлари яқинида ўрнатилиб, ҳайдовчини эхтиёт бўлиб ўтиши кераклиги тўғрисида огоҳлантиради. Йўлнинг бундай қисмлари қоронги пайтларда хавфли ҳисобланади.

1.23

1.24. «Мол ҳайдаб ўтиш».

Бу белги мол боқиладиган яйлов ёқалаб ўтадиган йўлларда, фермалар яқинида, мол ҳайдаб ўтиладиган жойларда ўрнатилиб, йўлга моллар подаси чиқиб қолиши мумкинлигидан огоҳлантиради.

1.24

1.25. «Ёввойи ҳайвонлар».

Бу белги йўлнинг ўрмон хўжалиги, қўриқхона ва шунга ўхшаш жойлардан ўтадиган қисмларида ўрнатилиб, йўлга ёввойи ҳайвонлар чиқиб қолиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.25

1.26. «Тошлар тушиши».

Муз, қор ёки сел келиб, тог кўчиши мумкин бўлган тоғли йўл қисмларига «Тошлар тушиши» белгиси ўрнатилиб, хавф-хатар фақат қатнов қисмларидагина эмас, балки тепа тог тарафдан ҳам бўлиши мумкинлиги ҳақида огоҳлантиради.

1.26

1.27. «Ёнлама шамол».

«Ёнлама шамол» йўл белгиси кучли шамол автомобиль, мотоциклни бошқаришга салбий таъсир этиб, йўл фожиасини келтириб чиқариши мумкин бўлган (тог даралари, жарлик, сув ҳавзалари) жойларга ўрнатилади. Айниқса, йўлнинг устки қисми музлаб, сирпанчиқ бўлган пайтлари ёнлама шамол автомототранспортни бошқаришга салбий таъсир этиши мумкин.

1.27

1.28. «Пастлаб учувчи самолётлар».

Аэропорт яқинидан ўтувчи йўлларнинг самолётлар пастлаб учувчи қисмларига «Пастлаб учувчи самолёт-

1.28

лар» йўл белгиси ўрнатилиб, қисқа муддатли қаттиқ шовқинлар бўлиб туриши ҳақида огоҳлантиради.

1.29. «Туннел».

Қайрилиш, бурилиш ёки бошқа тўсиқлар орқали туннелга кираверишда унинг пештоқи кўриниши чекланган ёки сунъий равишда ёритилмаган бўлса, олдида «Туннел» йўл белгиси ўрнатилади.

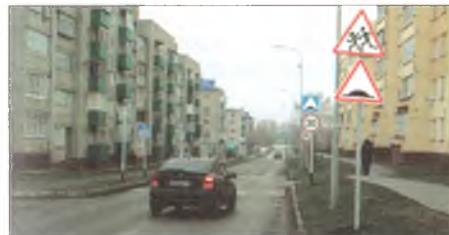
1.30. «Бошқа хавф-хатарлар».

Йўлнинг огоҳлантирувчи белгиларида кўзда тутилмаган хавф-хатарлар бўлган йўл қисми (тез-тез туман бўлиб турадиган жойлар, жарпиклар, тутун бўлиб, йўлнинг кўриниши чекланган қисмлари) олдида «Бошқа хавф-хатарлар» йўл белгиси ўрнатилади.

1.31. «Сунъий йўл нотекислиги».

Йўлнинг сунъий нотекислик ўрнатилган қисмига яқинлашаётганлиги тўғрисида огоҳлантиради. Транс-

порт воситасининг ҳаракатланиш тезлигини мажбурий тарзда камайтириш учун кўпланилади.

1.31.1, 1.31.2. «Бурилишнинг йўналиши».

Йўлнинг хавфли бурилиш қисмларига «Бурилишнинг йўналиши» белгиси ўрнатилади. Бу белгилар уч хил бўлиб, бурилишнинг ўнга, чапга ва бир вақтнинг ўзида ўнга ва чапга йўналтирилганлигини кўрсатади.

1.31.3. «Бурилиш йўналишлари».

«Т» симон чорраҳада ёки йўл айрилишларида ҳаракатланиш йўналишини, йўлнинг таъмирланамётган қисмини айланиб ўтиш йўналишини билдиради.

1.32. «Тирбандлик».

Ушбу йўл белгиси вақтингчалик ёки тасвири ўзгарадиган ҳолатда тирбандлик ҳосил бўлган йўл ёки чорраҳага кириш олдиндан йўлни ёки чорраҳани айланиб ўтиш имконияти бўлган жойга ўрнатилади.

1.1, 1.2, 1.5 — 1.32 огоҳлантирувчи белгилари аҳоли пунктларида хавфли жойдан 50 — 100 метр, аҳоли пунктларидан ташқарида эса 150 — 300 метр олдин ўрнатилади. Зарурият бўлганда, бу белгилар 7.1.1 қўшимча ахборот белгисида кўрсатилган бошқа масофада ҳам ўрнатилиши мумкин.

Агар нишаблик ва баландлик кетмакет келадиган бўлса, 1.13 ва 1.14 белгилари бевосита нишаблик ва баландлик олдига ўрнатилиши мумкин.

Аҳоли пунктларидан ташқарида 1.1, 1.2, 1.9, 1.10, 1.21 ва 1.23 белгилари тақрорланади. Иккинчи белги йўлнинг хавфли қисми бошланишига камида 50 метр қолганда ўрнатилади.

Агар қатнов қисмидаги қисқа муддатли йўл ишлари олиб борилаётган бўлса, 1.23 белгиси иш бажарилаётган жойга 10 — 15 метр масофа етмасдан (7.1.1 қўшимча ахборот белгисиз) ўрнатилиши мумкин.

1.3, 1.3.1 ва 1.3.2 белгилари бевосита темир йўл кесишмалари олдида, энг яқин рельсдан 20 метрдан кам бўлмаган масофада ўрнатилади»;

1-илова, 1-мавзуга оид тестлар

1 Бу йўл белгиси билдиради:

1. Йўлнинг тротуар ёки пиёдалар йўлкаси бўлган қисмини.
2. Йўлнинг пиёдалар ўтиш жойи бўлган қисмини.

3 Бу белгилар ахоли яшайдиган жойларда хавфли йўл қисми бошланишидан қанча масофа олдин ўрнатилиади?

1. 15 – 25 м.
2. 25 – 50 м.
3. 50 – 100 м.
4. 100 – 130 м.
5. 150 – 300 м.

5 Қайси белги тенг аҳамиятли йўллар чорраҳасига яқинлашиб келаётгандлик ҳақида огоҳлантиради?

7 Қизил автомобиль:

1. Кўк автомобильга нисбатан устунликка эга, чунки асосий йўлдан кетяпти.
2. Кўк автомобилга нисбатан устунликка эга, чунки айланмана ҳаракатли йўлдан кетяпти.
3. Чорраҳага ўнг томондан яқинлашиб келган кўк автомобильга йўл берishi керак.

9 Қуйидаги қайси белгилар огоҳлантирувчиdir?

1. Иккинчидан бошқа барчаси.
2. Учинчидан бошқа барчаси.
3. Ҳаммаси.

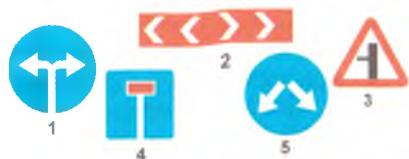

2 Бу йўл белгиси огоҳлантиради:

1. Бир изли темир йўл кесишмасининг яқинлиги ҳақида.
2. Шлагбаум билан жиҳозланмаган бир изли темир йўл кесишмаси борлигидан.
3. Шлагбаум билан жиҳозланмаган икки изли темир йўл кесишмаси борлигидан.

4 Қайси белги Т-симон чорраҳада ҳаракатланиши йўналишини кўрсатади?

6 Бу ерда қувиб ўтишга рухсат бериладими?

1. Рухсат берилади.
2. Тақиқланади.

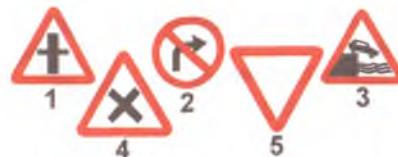

8 Қўрсатилган ҳолатда қувиб ўтишга рухсат бериладими?

1. Рухсат берилади.
2. Тақиқланади.
3. Агар қувиб ўтилаётган транспорт воситасининг тезлиги 40 км/с дан кам бўлса, рухсат берилади.

10 Ахоли яшайдиган жойлардан ташқарида қайси белгилар тақрорланади?

2. ИМТИЁЗ БЕЛГИЛАРИ

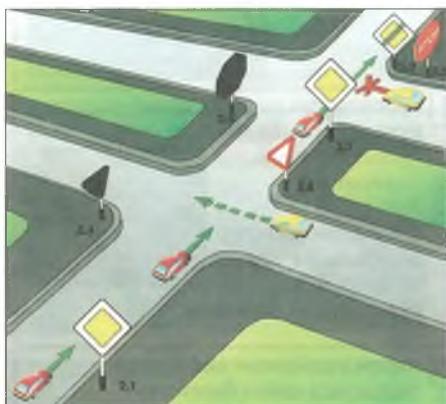
Имтиёз белгилари чорраҳаларда, йўлнинг қатнов қисмлари кесишиган жойларда, шунингдек, йўлнинг тор қисмida йўл ҳаракати қатнашчиларининг ҳаракатланиш навбатини белгилаш учун кўлланилади.

2.1. «Асосий йўл».

Ҳаракатланиш тартибига солинмаган чорраҳаларда иккинчи даражали йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситасидан олдин ўтиш ҳуқукини беради. Белги йўлнинг бошланишида ўрнатилиб, ҳар бир чорраҳа олдида такрорланиши мумкин. Асосий йўл билан кесишидиган кўндаланг йўлларда чорраҳа олдида «Йўл беринг» ёки «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган» белгилари ўрнатилади. Агар чорраҳада асосий йўл ўз йўналишини ўзгартиrsa, у ҳолда ушбу белги остига кўшимча 7.13 – «Асосий йўлнинг йўналиши» белгиси ўрнатилади.

2.1

2.2. «Асосий йўлнинг охири».

Асосий йўл имтиёзли белгиси «Йўл беринг» белгиси ўрнатилган жойда тугайди.

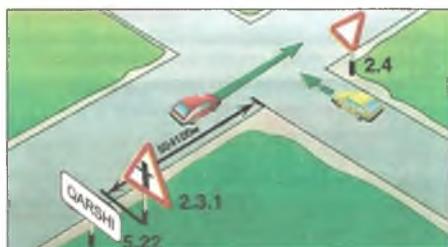
2.2

2.3.1. «Иккинчи даражали йўл билан кесишув».

Бу белги асосий йўлда ўрнатилиб, ҳайдовчига ҳаракатланиш тартибига солинмаган чорраҳада имтиёз беради. Аҳоли пунктларида чорраҳадан 50 – 100 м ва аҳоли пунктларидан ташқарида 150 – 300 м масофада ўрнатилади.

2.3.1

2.3.2, 2.3.3. «Иккинчи даражали йўл билан туташув».

- 2.3.2 – Туташув ўнгдан,
2.3.3 – Туташув чапдан.

Бу белги асосий йўлда ўрнатилади ва 2.3.1 белгиси каби тартибига солинмаган чорраҳаларда ҳайдовчига имтиёз беради.

2.3.2

2.3.3

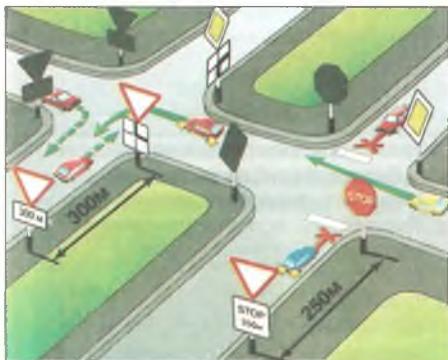
2.4. «Йўл беринг».

Бу белги ҳайдовчи кесиб ўтаётган йўлидаги транспорт воситасига йўл берисиши кераклигини билдиради. Аҳоли пунктларидан ташқарида белги

қайтарилиши мумкин. Асосий йўлда транспорт воситалари бўлмаса, иккинчи даражали йўлдан келаётган ҳайдовчи чорраҳадан тўхтамасдан ўтиб кетиши мумкин.

2.3.4

Ҳайдовчи кесиб ўтилаётган йўлдан, 7.13 қўшимча белгиси бўлганда эса асосий йўлдан келаётган транспорт воситасига йўл бериши керак.

2.5. «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган».

Асосий йўлниң йўналишидан қатъи назар, белги ҳайдовчига тартибга солинмаган чорраҳага тўхтамасдан кириб келишини тақиқлади. Ҳайдовчи тўхташ чизиги олдида, агар у бўлмаса, кесиб ўтиладиган қатнов қисмининг четида тўхтаб ўтади.

Белги темир йўл кесишмаси ёки карантин масканидан олдин ўрнатилган бўлса, ҳайдовчи тўхташ чизиги олдида, у бўлмаса, белги олдида тўхташи керак. Бу белги саккиз қиррали бўлиб, уни шакл орқали ажратиш ҳам мумкин.

2.5

2.6. «Рўпарадан ҳаракатланишнинг устунлиги».

Йўлниң тор қисмларида (кўприк, туннел ва бошқа жойлар) қарама-қарши келувчи транспорт воситалари бир вақтда ўта олмайдиган ҳолатларда, рўпарадан келаётган транспорт воситасига йўл бериш керак. Қарама-қарши ҳаракатланишни қийинлаштирадиган ҳолларда йўлниң тор қисмига кириш тақиқланади.

2.6

2.7. «Рўпарадаги ҳаракатланишга нисбатан имтиёз».

Бу белги қарама-қарши келувчи транспорт воситалари бир вақтнинг ўзида ўта олмайдиган йўл қисмларида рўпарадан келаётган транспорт воситасидан олдин ўтиш хукукини беради.

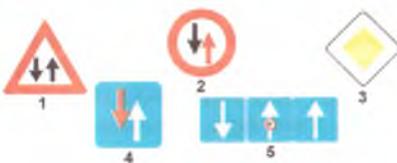

2.7

2-мавзуга оид тестлар

1 Қайси белги рўпарада ҳаракатланишнинг устунлигини билдиради?

3 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси олдин ҳаракатланиш хукуқига эга?

1. Юк автомобили ҳайдовчиси.
2. Автобус ҳайдовчиси.

2 Кўк автомобиль чорраҳадан нечанди бўлиб ўтади?

1. Биринчи.
2. Иккинчи.

5 Транспорт воситалари чорраҳадан куйидаги тартибда ўтадилар:

1. Қизил автомобиль; трамвай; яшил; кўк автомобиль.
2. Трамвай; қизил; кўк; яшил автомобиль.
3. Трамвай; қизил; яшил; кўк автомобиль.

6 Чорраҳадан иккинчи бўлиб ўтади:

1. Трамвай.
2. Қизил автомобиль.
3. Кўк автомобиль.

7 Бу белги нимани билдиради?

1. Рўпарадан келаётган транспорт воситаларига нисбатан биринчи ўтиш хукуқини беради.
2. Ҳайдовчи рўпарадан ҳаракатланаётган транспорт воситасига йўл бериши керак.
3. Бир томонлама ҳаракатли йўл қисмининг тамом бўлганини билдиради.

8 Чорраҳадан учинчи бўлиб ўтади:

1. Яшил автомобиль.
2. Қизил автомобиль.
3. Кўк автомобиль.
4. Сариқ автомобиль.

9 Қайси белги кесиб ўтилаётган йўлдан ҳаракатланаётган транспорт воситаларига йўл беришини юклайди?

10 Автомобиллар чорраҳадан куйидаги тартибда ўтадилар:

1. Кўк, яшил, қизил.
2. Кўк яшил билан бир вақтда, қизил.
3. Яшил, қизил кўк билан бир вақтда.

3. ТАҚИҚЛОВЧИ БЕЛГИЛАР

Тақиқловчи белгиларнинг асосий фони оқ (3.27, 3.28, 3.29, 3.30 лардан ташқари), ҳошияси қизил (3.21, 3.23, 3.25, 3.31 лардан ташқари) доирадан иборат бўлиб, ҳаракатланишни маълум даражада чеклайди ёки умуман тақиқлайди.

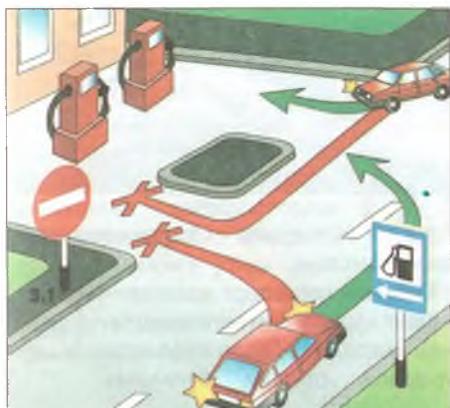
Уларнинг таъсир кучи ўрнатилган жойдан бошлаб биринчи чорраҳагача, чорраҳа бўлмагандага аҳоли пунктининг охиригача давом этади. Баъзи белгилар ўша жойнинг ўзигагина таалуқли бўлади.

Тақиқловчи белгилар йўл ҳаракатига маълум чекланишлар киритиш ёки уларни бекор қилиш учун қўлланилади.

3.1. «Кириш тақиқланган».

Транспорт воситаларининг бир томонлама ҳаракатланишини жорий этишда йўлнинг бир тарафига ушбу белги ўрнатилади. Барча транспорт воситаларининг (йўналишили транспорт воситалари бундан мустасно) кириши тақиқланади.

3.1

3.2. «Ҳаракатланиш тақиқланган».

Дам олиш уйлари, санатория, касалхона ва умум фойдаланадиган ҳовлиларга кираверишда транспорт воситалари ҳаракатини чеклаш мақсадида ушбу йўл белгиси ўрнатилади. Бу белгининг йўналишили транспорт воситалари, ногиронлар ҳайдайдиган мотокажава, автомобиль, белги таъсир оралиғида яшовчи ёки ишловчи ёхуд уларга ва корхоналарга хизмат қилувчи транспорт воситаларига дахли йўқ. Бундай ҳолларда транспорт воситалари белгиланган жойга яқин чорраҳадан кириб ёки чиқиб кетишлари керак. Бу ерда иккита тақиқловчи белгидан бирининг (3.1) талаби устун бўлади.

3.3. «Механик транспорт воситаларининг ҳаракатланиши тақиқланган».

Бу белги барча турдаги механик транспорт воситаларининг ҳаракатланишини тақиқлаб, от-арава, велосипедчилар ҳаракатига дахл қилмайди. Бу белги ҳам аввалги (3.2) белгига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга, шунингдек, йўналишили транспорт воситаларига таъсир этмайди.

3.3

3.4. «Юк автомобилларининг ҳаракатланиши тақиқланган».

Белгидаги чекланган вазн кўрсатилмаган бўлса, бу белги тўла вазни 3,5

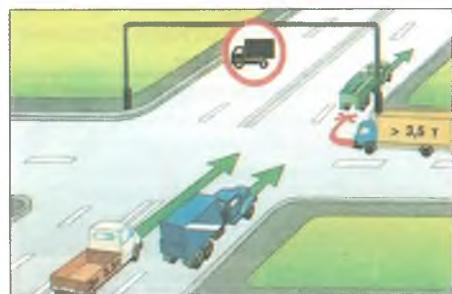
тоннадан юқори бўлган барча юк автомобилларининг, барча тракторларнинг, ўзиорар машина ва механизмларнинг ҳаракатланишини тақиқлади.

Бу белги 3.2 белгисига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга даҳлдор эмас, шунингдек, бортларига қия оқ чизиқ тортилган ёки одамларни ташиётган юк автомобилларининг ҳаракатланишини тақиқламайди.

3.4

ва механизмларнинг ҳаракатланиши тақиқланади. Бу белги ҳам 3.2 белгисига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга даҳлдор эмас.

3.5. «Мотоцикллар ҳаракатланиши тақиқланган».

Бу белгининг автомобиль, автобус, велосипед, мопед, от-арава ҳаракатига, 3.2 белгисига ўхшаб таъсир оралиғида яшовчи ва ишловчиларга даҳли йўқ.

3.5

3.6. «Тракторлар ҳаракатланиши тақиқланган».

Йўллардаги транспорт воситаларининг тезлизигини ошириш мақсадида барча турдаги тракторлар, ўзиорар машина

3.6

3.7. «Тиркама билан ҳаракатланиш тақиқланган».

Бу белги автопоездларнинг ҳаракатланиши ва манёвр қилиши қийин бўлган тор кўчалар олдида ўрнатилиб, тиркамали, ярим тиркамали автомобиль ва тракторларнинг ҳамда барча турдаги транспорт воситаларининг шатакка олиб ҳаракатланишини тақиқлади. Белгининг тиркамали ёнгил автомобилга ҳамда таъсир оралиғида яшовчилар ва ишловчиларга даҳли йўқ.

3.7

3.8. «От-арава ҳаракатланиши тақиқланган».

Механик транспорт воситаларининг ҳаракатини ёнгиллаштириш мақсадида баъзи йўлларда от-арава, от-чана, буғу-чана

3.8

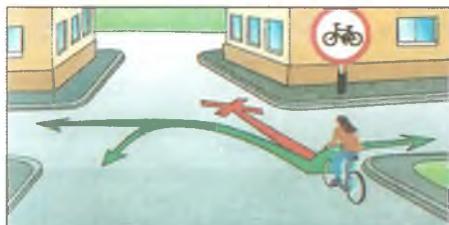

ҳаракати тақиқланади. Бу белги ҳам 3.2 белгисига ўхшаб таъсир оралигида яшовчи ва ишловчиларга дахлдор эмас.

От-арава (чана), отликлар, юк ортилган ҳайвонларнинг ҳаракатланиши, шунингдек, мол (пода) ҳайдаб ўтиш тақиқланади.

3.9. «Велосипедда ҳаракатланиш тақиқланган».

Серқатнов йўлларда умум-фойдаланадиган транспорт воситаларининг (автобус, троллейбус) бекатда тұхташига, бекатдан кўзғалишига велосипедчилар халал бермаслиги учун кўрсатилган белгига асосан, велосипедчилар ва мопедчиларнинг ҳаракатланиши тақиқланади.

3.10. «Пиёдаларнинг ҳаракатланиши тақиқланган».

Йўл хизматчилари ва таъмирловчи ишчиларга белгининг дахли йўқ. Бу белги метро станцияларида (экскалатордан тушиб-чикиш, бир станциядан иккинчисига ўтиш жойларида) бир томонлама ҳаракатни жорий этиш учун ҳам ишлатилиди.

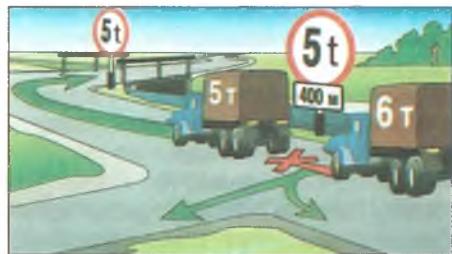

3.11. «Вазн чекланган».

Кўтариш қобилияти чекланган кўприк ва эстакадаларда ҳақиқий вазнлар йигиндиси кўприк олдида ўрнатилган белгида кўрсатилганидан юқори бўлган юк автомобилларининг, яrim тиркамали юк автомобилларининг ҳаракатланишини тақиқлади.

7t

3.11

3.9

3.10

5t

3.11

3.12. «Ўқса тушадиган оғирлик чекланган».

Қопламаси юпқа бўлган автомобиль йўлларига оғир юк машиналари зарар етказмаслиги учун битта ўқса тушадиган оғирлик йўл белгисида кўрсатилганидан юқори бўлса, бундай автомобилларнинг ҳаракатланиши тақиқланади. Шуни эслатиб ўтиш керакки, Қоидага кўра ёнгил автомобилларда оғирлик икки ўқса тенг равишда тақсимланади. Икки ўқли юк автомобилларида олдинги ўқса

133

1/3, орқа ўққа 2/3 оғирлик тушади. Уч ўқпи автомобилларда оғирлик учала ўққа тенг тарқалади.

3.13. «Чекланган баландлик».

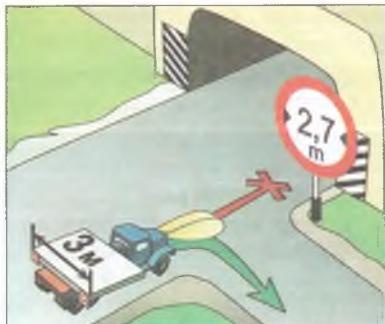
Баландлиги чегараланган темир йүл кесишмалари, туннеллар, күпприк ва эстакадалар олдида ушбу белги билан уларнинг ҳаракатланиши тақиқланади. Белги бўлмаган тақдирда, йўл ҳаракати қоидасига кўра, баландлик 4 м билан чекланади.

Габарит баландлиги (юк билан ёки юксиз) белгида кўрсатилгандан ортиқ бўлган транспорт воситаларининг ҳаракатланиши тақиқланади.

3.14. «Чекланган кенглик».

Энига тор бўлган туннел, кўпприк ва эстакадалар олдида ушбу белги ўрнатилиб, белгида кўрсатилганидан энли юк автомобилининг (ёки узун автомобилининг) иншоотларга зарар етказмаслиги учун уларнинг ҳаракатини тақиқлади.

3.13

3.15. «Чекланган узунлик».

Кўп бурилиши узун тор кўчаларда узун юк автомобиллари тикилиб қолмаслиги, ҳаракат иштирокчилари га халақит бермаслиги учун кўчанинг бундай қисми олдида ушбу белги ўрнатилиди, у узун юк автомобиллари ҳаракатланишини тақиқлайди.

3.15

3.16. «Энг кам оралиқ».

Ушбу белги музликлар, сирпанчиқ йўллар, тоғли йўллар, кўтариш қобилияти чекланган узун кўпприклар олдида ўрнатилиб, энг кам оралиқ ма софани чегаралайди.

3.16

3.16.1

3.17.1. «Божхона».

Ушбу белги давлат тили ва инглиз тилида ёзилиб, божхонада керакли ҳужжатларни расмийлаштириш учун тўхтаб ўтишни талаб қиласи.

3.17.1

3.17.2. «Хавф-хатар».

Кўп талофатли йўл фожиаси ёки фалокат юз берганда (кор кўчиши, йўлни сув босиши, кўпприкин сув олиб кетиши каби) шу йўл қисмларида ўрнатилиб, фало-

3.17.2

катни бартараф этувчи хизматчиларнинг автомобилларидан ташқари, барча автомобиллар ҳаракатини тақиқлади.

3.18.1. «Ўнгга бурилиш тақиқланган».

Бу белги йўл кесишмаси олдида ўрнатилиб, айнан шу кесишмага таъсир этади. Йўналиши транспорт воситаларига бунинг дахли йўқ.

3.18.1

3.18.2. «Чапга бурилиш тақиқланган».

«Чапга бурилиш тақиқланган» белгиси ўрнатилган жойдан орқага қайрилиш тақиқланмаган.

3.18.2

3.19. «Қайрилиш тақиқланган».

Бу белги жамоат транспортидан ташқари барча транспорт

3.19

воситаларининг орқага қайрилишини тақиқлади. Белги ўрнатилган жойдан чапга бурилиш тақиқланмаган.

3.20. «Кувиб ўтиш тақиқланган».

Бурилиш ёки дўнглик туфайли кўриниши чекланган серқатнов йўлларда, тор кўчаларда ҳаракат хавфсизлигини таъминлашда ушбу белги ўрнатилиб, барча турдаги транспорт воситаларига кувиб ўтишни тақиқлади. Бу белги соатига 40 км дан кам тезлиқда, якка тартибда келаётган транспорт воситаларини кувиб ўтишга рухсат этади. 3.20 белгиси яқинлашаётган биринчи кесишмага (чорраҳага) ёки «кувиб ўтиш тақиқланган ҳудуднинг охири» белгиси ўрнатилган жойгача таъсир этади.

3.20

3.21. «Кувиб ўтиш тақиқланган ҳудуднинг охири».

3.21

3.22. «Юк автомобилларида кувиб ўтиш тақиқланган».

Бу белги тўла вазни 3,5 тоннадан юқори бўлган юк автомобиллари ва соатига 40 км

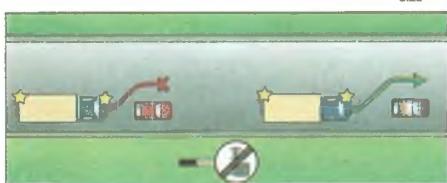

3.22

дан кам тезлиқда, якка тартибда келәтгән транспорт воситаларидан бошқа транспорт воситаларини қувиб ўтишни тақиқлайды. Бу белги яқынлашаётган биринчи кесишмагача ёки «Юк автомобилларида қувиб ўтиш тақиқланган худуднинг охири» белгиси ўрнатилган жойгача таъсир этади.

3.23. «Юк автомобилларида қувиб ўтиш тақиқланган худуднинг охири».

3.24. «Юқори тезлик чекланган».

Йўлларнинг хавфли қисмларидаги ҳаракат хавфсизлигини таъминлаш учун ушбу белги ўрнатилиб, барча турдаги транспорт воситаларининг юқори тезлигини чеклайди. Бу белги яқынлашаётган биринчи кесишмагача ёки «Юқори тезлик чекланган худуднинг охири» белгиси ўрнатилган жойгача таъсир этади.

3.25. «Юқори тезлик чекланган худуднинг охири».

3.26. «Товуш мосламаларидан фойдаланиш тақиқланган».

Дам олиш уйлари, касалхоналар, санаторийлар, болалар дам олиш оромгоҳлари олдида ортиқча шовқин солинмаслиги учун ўрнатилади, барча турдаги транспорт воситаларининг товуш мосламаларидан фойдаланишларини тақиқлайди.

3.26

Йўл-транспорт ҳодисасининг олдини олиш мақсадида истисно тариқасида товуш мосламасидан фойдаланиш (товуш ишораси бериш) мумкин.

3.27. «Тўхташ тақиқланган».

Серқатнов йўлнинг тор қисмларидаги транспорт воситаларининг узлуксиз ҳаракатини юқори даражада таъминлаш

3.27

учун ушбу белги ўрнатилиб, йўналиши транспорт воситаларидан бошқа барча транспорт воситаларининг тўхташини тақиқлайди. Ушбу белги йўналиши транспорт воситаларига таъсир этмайди.

3.28. «Тўхтаб туриш тақиқланган».

Йўлнинг етарли даражада кенг бўлмаган қисмларига ушбу белги ўрнатилиб, барча транспорт воситаларининг ўн дақиқадан ортиқ туришини тақиқлайди (таксометри ишлаб турган такси автомобили, ногирон ҳайдовчиларга тегишли автомобиль ва мотокажава, юк ортилаётган ёки туширилаётган автомобиллар бундан мустасно).

3.28

10 дақ.
ортиқ

10 дақ.
ортиқ

10 дақиқагача

3.29. «Ойнинг тоқ кунларида тўхтаб туриш тақиқланган».

3.29

15
МАЙ

10 дақиқагача

10 дақ.
ортиқ

3.30. «Ойнинг жуфт кунларида тўхтаб туриш тақиқланган».

3.30

Йўлларнинг ўнг ва чап чеккаларини навбатма-навбат механизмларда супуриб тозалаб олиш ва шу каби ишларни амалга ошириш мақсадида ушбу белгилардан фойдаланилади. Бу белгиларнинг талаби 3.28 белгиси талаби билан бир хил.

3.31. «Барча чекловларнинг охири».

3.31

Бу белги барча чекловларнинг охири деб номланса-да, амалда 3.16, 3.20, 3.22, 3.24, 3.26–3.30 белгиларининг тъсири доирасини кесишмадан аввалроқ тугатиш учун ишлатилади.

3.32. «Хавфли юк ташиётган транспорт воситасининг ҳаракати тақиқланган».

137

3.33. «Портловчи ва тез алангаланувчи юкни ташиётган транспорт воситасининг ҳаракатитақиқланган».

3.1 — 3.3, 3.18.1, 3.18.2, 3.19, 3.27 белгиларга амал қилиш йўналишили транспорт воситаларига, 3.2 — 3.8 белгилари белгиланган зонада жойлашган корхона

напарга хизмат кўрсатувчи транспорт воситаларида, шунингдек, белгиланган зонада яшайдиган ёки ишлайдиган фуқароларга хизмат қилувчи ёки уларга тегишли бўлган транспорт воситаларида таъсир қilmайди. Бундай ҳолларда транспорт воситалари белгиланган жойга яқин чорраҳадан кириб ёки чиқиб кетишлари керак.

3.27 белгиси йўналишсиз енгил таксиларга йўловчиларни тушуриш-чиқариш (юкларни ортиш-тушуриш) вақтида таъсир қilmайди.

Ушбу Қоидаларнинг 176-бандига биноан «Ногирон» таниш белгиси билан белгиланган автомобиллар ва кажавали мотоциклларни бошқараётган ногирон ҳайдовчилар 3.2, 3.3 ва 3.28 белгилари талабларидан четга чиқишлари мумкин. 7.18 белги бўлгандага 3.27 белгисининг таъсир доирасида тўхташга рухсат этилади.

3.28 — 3.30 белгиларининг таксометри ишлаб турган таксиларга тааллуқли эмас.

3.18.1 ва 3.18.2 белгилари қатнов қисмларининг қайси кесиши маси олдига ўрнатилса, шу кесишимага татбиқ этилади.

3.16, 3.20, 3.22, 3.24, 3.26 — 3.30, 3.32, 3.33 белгилари белги ўрнатилган жойдан кейинги энг яқин чорраҳагача, чорраҳаси бўлмаган аҳоли пунктларида аҳоли яшайдиган худуднинг охиригача таъсир қилади. Йўлга туташ худудлардан дала ва ўрмонларнинг йўл билан туташган ҳамда иккинчи даражали йўллардан чиқиш жойларида, уларнинг олдида тегишли белгилар ўрнатилмаган бўлса, бу белгиларнинг таъсири йўқолмайди.

Аҳоли пунктларида етмай ўрнатилган 3.24 белгисининг таъсири 5.22 белгисигача кучини сақлайди.

Белгиларнинг таъсир доираси аниқлаштирилиши мумкин:

3.16 ва 3.26 белгилари 7.2.1 қўшимча ахборот белгиси орқали;

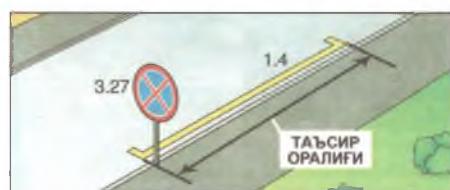
3.20, 3.22, 3.24 белгилари 3.21, 3.23, 3.25 белгилари ва 7.2.1 құшимча ахборот белгиси орқали;

3.27 — 3.30 белгиларининг амал қилиш оралиғи охирига 3.27 — 3.30 белгилари 7.2.3 құшимча ахборот белгиси билан бирга тақрор үрнатиласы ёки 7.2.2 құшимча ахборот белгиси билан құлланилады.

3.27 белгиси 1.4 ётиқ қизиги билан биргаликда, 3.28 белгиси эса 1.10 ётиқ

қизиги билан биргаликда құлланиши мүмкін, бунда белгиларга амал қилиш қизиқтар узунлиги билан аниқланады.

3.10, 3.27 — 3.30 белгилари йүлнинг қайси томонига үрнатилған бұлса, уларға фақат ўша томонда амал қилинади»;

3-мавзуга оид тестлар

1 Бұ белги үрнатилған йүлда қажавали мотоциклни шатакқа олишга рұхсат этилады?

1. Тиркамас биттадан ортиқ бүлмаган мотоцикли рұхсат этилади.
2. Фақат қаттық тиркагичда рұхсат этилади.
3. Тақиқланады.
4. Тойгоқчилиқда тақиқланады.

3 Қайси транспорт воситаларининг ҳайдовчилари тұхтаб туриш қоидасини бүзділар?

1. Енгіл автомобильнинг ҳайдовчиси.
2. Юк автомобильнинг ҳайдовчиси.
3. Ҳар иккى ҳайдовчи.

5 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси тұхтаб туриш қоидасини бүзді?

1. Күк автомобильнинг ҳайдовчиси.
2. Қызыл автомобильнинг ҳайдовчиси.
3. Ҳар иккى ҳайдовчи бүзді.
4. Ҳар иккى ҳайдовчи ҳам бүздәди.

2 Үк автомобильнинг қайси йұналишда ҳаракатланишига рұхсат этилады?

1. Фақат үнгіта.
2. Үнгіта, чапга ва орқа йұналишга.
3. Фақат чапга.

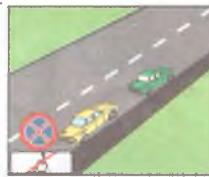
4 Ұшбу белги санаб үтілған юк автомобильдерининг қайсыларига ҳаракатни давом эттиришни тақиқламайды?

1. Юк кутарыш 3,5 т дан ортиқ бүлған автомобиллерге.
2. Рұхсат этилған тұла вазни 3,5 т дан ортиқ бүлған автомобиллерге.
3. Хавфли юк ташшетған автомобиллерге.
4. Юкконасига кія оқ қизиқ тортилған юк автомобилдериге.

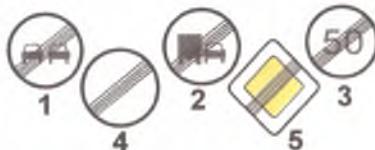

6 Қайси автомобиль тұхташ қоидасини бүзді?

1. Яшил автомобиль.
2. Ҳар иккиси бүзді.
3. Ҳар иккиси ҳам бүздәди.

7 Күрсатилған белгилардан қай бири илгари киритилған барча чеклашларни бекор қылади?

9 Тұхташ қоидасини бузған ҳамма ҳайдовчилар қайси жағобда күрсатилған?

- Кизил автомобиль ва мотоциклнинг ҳайдовчилари.
- Қық автомобильнинг ҳайдовчиси.
- Мотоциклнинг ҳайдовчиси.
- Барча транспорт воситаларининг ҳайдовчилари.

8 Бу белгіда қайси юк автомобили ҳаракатынан давом эттириши мүмкін?

- 8 тоннагача юк ортган автомобиль.
- 8 тонна юк күтариш қабилициятiga ега бүлған бұш автомобиль.
- Рұксат этилған тұла вазни 8 т дан ортиқ бўлмаган автомобиль.

10 Қайси белгіда тұхташ шарт?

4. БҮЮРУВЧИ БЕЛГИЛАР

Транспорт воситаларига күрсатилған йұналишда ёки факат маълум йұналишларда ҳаракатланишлари лозимлігінің буюради.

Буюрувчи белгилар, асосан, ҳаво ранг, белгиси оқ, күрініши доира шақпіда бўлиб, транспорт воситаларини муайян тартиб бўйича ҳаракатланишини талаб этади.

Буюрувчи белгилар йўлнинг муайян тартиб бўйича ҳаракатланиш лозим бўлған қисмлари олдида ўрнатиласи.

Бу белгиларнинг таъсири қатнов қисмларининг қайси кесишмаси олдида ўрнатиласа, шу кесишмага татбиқ этилади.

4.1.1. «Ҳаракатланиш тұғриға».

Бу белги йўлнинг бошига ўрнатиласа, таъсири шу йўл давомидаги биринчи кесишмагача амал қылади.

Бу белги йўл бўйлаб ўнг томонда жойлашган ҳовлиларга бурилишни тақиқламайди.

4.1.2. «Ҳаракатланиш ўнгга».

4.1.3. «Ҳаракатланиш чапга».

4.1.4. «Ҳаракатланиш тұғриға ёки ўнгга».

4.1.5. «Ҳаракатланиш тұғрига ёки чапга».

4.1.6. «Ҳаракатланиш үнгга ёки чапга».

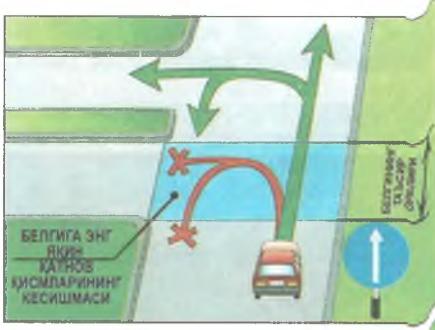
Фақат йұналтиргичлар күрсатған томонға ҳаракатланишга рухсат этилади. Чапга бурилишга рухсат этувчи белгидә қайрилиша ҳам рухсат этилади. (Муайян кесишмада талаб этилған ҳаракат йұналишига тегишли йұналтиргичнің шакли туширилған 4.1.1 – 4.1.6 белгиларини күллаш мүмкін.)

4.1.1 – 4.1.6 белгиларининг йұналишлы транспорт воситаларига дахли йүк.

4.1.1	4.1.2	4.1.3
4.1.4	4.1.5	4.1.6

4.1.1 – 4.1.6 белгиларининг таъсири қатнов қисмінің қайсы кесишмасы олдига үрнатиласа, шу кесишмага татбиқ этилади.

4.1.1 белгиси йўл бошланиши аударната, унга яқин чорраҳагача амал қилинади. Белги үнг томонда жолашган ҳовли ва йўлга туташ бошчукудудларга бурилишни тақиқламайди.

4.2.1. «Тўсиқни үнгдан четла бутиш».

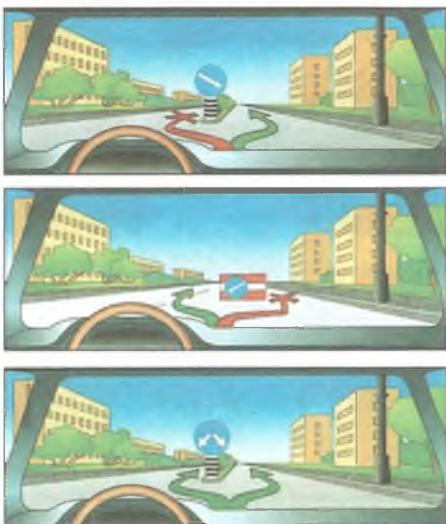
4.2.2. «Тўсиқни чапдан четла бутиш».

4.2.3. «Тўсиқни үнгдан ёки чапда четлаб бутиш».

Йўлдаги хавфсизлик майдончаларининг ажратиш бўлакларини, усту

ларни, таъмирлаш ишлари бўлаётган қисмларни четлаб ўтишда ушбу белгилар ўрнатилиб, қайси тарафдан четлаб ўтиш лозимлиги кўрсатилади.

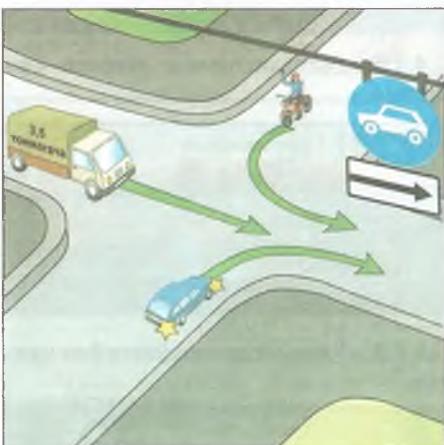
4.3. «Айланма ҳаракатланиш».

Бу белги майдонлар олдида ўрнатилиб, майдон ўртаси текис бўлса ҳам, уни тўғри кесиб ўтмасдан, соат стрелкасига тескари айланниб ўтиш кераклигини кўрсатади.

4.3

бўлган юк автомобиллари ва тракторлар ҳаракатланишини тақиқлади (белги таъсири оралиғида яшовчи барча турдаги транспорт воситалари эгалари ва ишловчилар бундан мустасно).

Белгининг таъсири оралиғида яшовчи ва ишловчи фуқароларга тегишли, уларга ва корхоналарга хизмат кўрсатувчи транспорт воситаларига бу белги татбиқ этилмайди.

Бундай ҳолларда транспорт воситалари белгиланган жойга энг яқин чорраҳдан кириб ёки чиқиб кетишлари керак.

4.4. «Енгил автомобиллар ҳаракати».

Бу белгида енгил автомобиль ифодаланган бўлса ҳам, белги енгил автомобиллардан ташқари барча турдаги автобуслар, мотоцикллар ва тўла вазни 3,5 тоннадан кам бўлган юк автомобилларининг ҳаракатланишига рухсат этиб, тўла вазни 3,5 тоннадан юқори

4.4

4.5. «Велосипед йўлкаси».

Бу белги велосипед ва мопедлар ҳаракатланишидан ташқари тротуар бўлмаган тақдирда бу йўлакдан халақит бермаслик шарти билан пиёдаларнинг юришига ҳам рухсат этади.

4.5

4.6. «Пиёдалар йўлкаси».

Бу белги фақат пиёдаларнинг юришига рухсат этади. Баъзан бу белги (3.10 белги билан бирга) метро станциялари оралигига пиёдаларнинг бир тарафлами ҳаракатини жорий этиш учун ҳам ишлатилади.

4.6.1. «Пиёдалар ва велосипедчиларнинг биргаликдаги ҳаракати ташкил этилган йўлак».

4.6.2. «Пиёдалар ва велосипедчиларнинг биргаликдаги ҳаракати ташкил этилган йўлакнинг охири».

4.6.3. «Пиёдалар ва велосипедчиларнинг ҳаракати алоҳида ташкил этилган йўлак». 1.1, 1.25 ва 1.26 ётиқ йўл чизиги ёрдамида, конструктив тарзда ёхуд бошқа усуlda пиёдалар ва велосипедчиларнинг ҳаракати ажратилган пиёдалар ва велосипедчилар йўлаги.

4.6.4. «Пиёдалар ва велосипедчиларнинг ҳаракати алоҳида ташкил этилган йўлакнинг охири».

4.6.5. «Пиёдалар ва велосипедчиларнинг ҳаракати алоҳида ташкил этилган

йўлак». 1.1, 1.25 ва 1.26 ётиқ йўл чизиги ёрдамида, конструктив тарзда ёхуд бошқа усуlda пиёдалар ва велосипедчиларнинг ҳаракати ажратилган пиёдалар ва велосипедчилар йўлаги.

4.6.6. «Пиёдалар ва велосипедчиларнинг ҳаракати алоҳида ташкил этилган йўлакнинг охири».

4.6.7. «Энг кам тезлик». Фақат белгидаги кўрсатилган ёки ундан юқори тезликда (км/соат) ҳаракатланишга рухсат этилишини билдиради.

4.7.

4.8. «Энг кам тезлик белгиланган йўлнинг охири».

4.8.

4.9.1, 4.9.2 ва 4.9.3 «Хавфли юқ ташиётган транспорт воситаларининг ҳаракат йўналиши». «Хавфли юқ» таниш белгиси билан жиҳозланган транспорт воситаларининг ҳаракатига йўл белгисида кўрсатилган йўналишларда рухсат берилади: 4.9.1 — тўғрига, 4.9.2 — чапга, 4.9.3 — ўнга»;

4-мавзуга оид тестлар

1 Йўналтиргичларнинг қайсилари бўйлаб ҳаракатланишга рухсат этилади?

- Фақат А йўналиш бўйлаб.
- Фақат Б йўналиш бўйлаб.
- Фақат В йўналиш бўйлаб.
- Фақат А ва Г йўналишлари бўйлаб.
- Фақат Г йўналиш бўйлаб.

3 Ушбу шароитда автобуснинг чорраҳага киришига рухсат бериладими?

- Рухсат берилади.
- Тақиқланади.
- Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича ҳаракатланаётган бўлса, рухсат этилади.

5 Қизил автомобиль:

- Кўк автомобилга нисбатан устунликка эга, чунки асосий йўлдан кетяпти.
- Кўк автомобилга нисбатан устунликка эга, чунки айланма ҳаракатли йўлдан кетяпти.
- Чорраҳага ўнг томондан яқинлашиб келган кўк автомобилга йўл берishi керак.

7 Қайси жавобда рухсат берилган ҳаракат йўналиши тўғри кўрсатилган?

- Фақат орқага бурилиш.
- Тўғрига ва орқага бурилиш.
- Фақат тўғрига.

9 Сарик автобуснинг ҳайдовчисига чорраҳага чиқиш учун рухсат этиладими?

- Рухсат этилади.
- Тақиқланади.
- Агар автобус белгиланган йўналиш бўйича юрса, рухсат этилади.

2 Қайси йўналишларда ҳаракатланишга рухсат этилган?

- Фақат Б.
- Фақат А.
- А ва Б.
- А, Б, В ва Г.
- А, Б ва В.

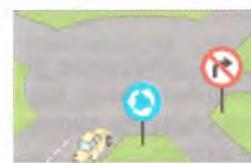

4 Чорраҳада айланма ҳаракатланиш ташкил қилинган. Сиз яқинлашиб келаётган чорраҳанинг қатнов қисми иккита ҳаракат бўллагига эга. Чорраҳага кирища бурилиш учун Сиз қайси бўлакни эгаллашингиз лозим?

- Ўнг бўлакни.
- Чап бўлакни.
- Ўнг ёки чап бўлакни.

6 Қайси йўналишда ҳаракатланиш тақиқланади?

- Ўнга, биринчи йўлга.
- Ўнга, иккинчи йўлга.
- Ўнга, биринчи ва иккинчи йўлларга.

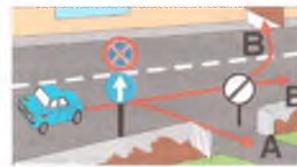

8 Қайси белги «Тўсиқни чапдан четлаб ўтиш» деб аталади?

10 Рухсат этилган ҳаракатланиш йўналишини кўрсатинг:

- Фақат А.
- Фақат Б.
- Фақат В.
- А ва Б.
- Б ва В.

5. АХБОРОТ-КҮРСАТКИЧ БЕЛГИЛАРИ

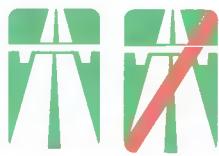
Ахборот-күрсаткич белгилари ҳара-катланишга муайян тартиб киритади ёки уни бекор қилади, шунингдек, ахоли пунктлари ва манзилларнинг жойлашуви ҳақида ахборот беради.

5.1. «Автомагистрал».

Махсус тартиб (коидалар) ўрнатилган ва транспорт воситаларининг тез, хавфсиз ҳаракатланишини таъминлайдиган – автомагистрал бошланишига ушбу белги ўрнатилади.

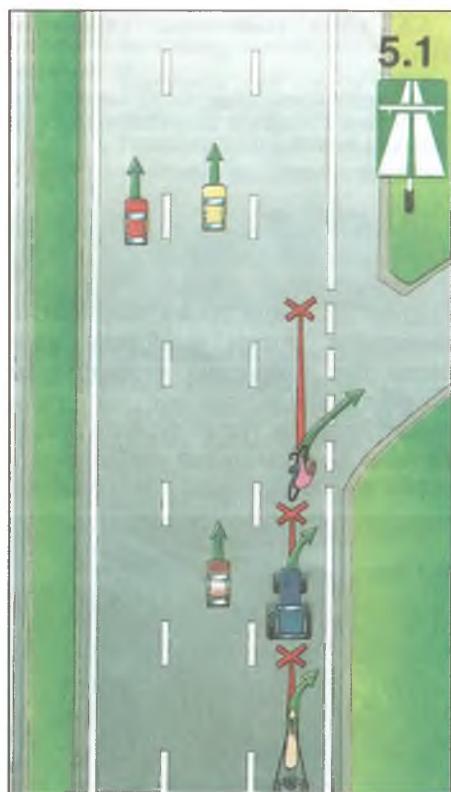
5.2. «Автомагистралнинг охири».

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб махсус тартиб талаблари бекор қилинади ва «Автомобиллар учун мўлжалланган йўл» тартиби кучга киради.

5.1

5.2

5.3. «Автомобиллар учун мўлжалланган йўл».

Ушбу белги барча турдаги автомобиллар, автобус ва мотоциклларнинг ҳаракатланишига рухсат этиб, от-ара ва, велосипед каби транспортларнинг ҳаракатини тақиқлайди.

5.3

5.4. «Автомобиллар учун мўлжалланган йўлнинг охирни».

5.4

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб барча турдаги транспорт воситаларининг ҳаракатланишига рухсат этилади.

5.5. «Бир томонлама ҳаракатли йўл».

5.5

Тор кўча ва йўлларда ҳаракат хавфисизligини таъминлаш мақсадида транспорт воситаларининг ҳаракатини йўлнинг қатнов қисми бўйича бир томонлама жорий этиш учун ушбу йўл белгисидан фойдаланилади.

Бу белги йўл бошида ўрнатилиб, ҳаракат давомида орқага қайрилишни тақиқлайди. Аҳоли яшайдиган жойларда бир томонлама ҳаракатланиш жорий этилган йўлларнинг чап тарафида тўхташ ва тўхтаб туришга рухсат этилади. Бир томонлама ҳаракатланиш жорий этилган йўлларда ҳовли ва йўлга

туташ бошқа худудларга бурилиш тақиқланмайди.

5.6. «Бир томонлама ҳаракатли йўлнинг охирни».

Ушбу белги транспорт воситалари бир томонлама ҳаракат-ланадиган йўлнинг тугаганлигини билдиради.

5.6

5.7.1, 5.7.2. «Бир томонлама ҳаракатли йўлга чиқиши».

Ушбу белги чорраҳа опдида ўрнатилиб, ҳайдовчи га

5.7.1

5.7.2

кесишидиган йўлда белги йўналиши бўйича бир томонлама ҳаракатланиш жорий этилганини кўрсатади.

5.8.1. «Бўлаклар бўйича ҳаракат йўналиши».

Ушбу белги чорраҳага яқин (чорраҳада) кўп бўлакли кенг йўлларда ҳаракатланиш тартибини белгилайди. Ҳайдовчиликарга тушуниш осон бўлиши учун

5.8.1

бір белгіда уттагача бұлакдаги ҳаракатланишни ифодалаш мүмкін. Бұлаклар сони уттадан ортиқ бұлса, яна белги кирииш лозим. Шұни таъкидлаш керакки, чапға бурилишга рухсат этилган жойдан орқага қайрилиш ҳам мүмкін.

Бұлаклар сони ҳар бири бүйічә рухсат этилган ҳаракатланиш йұналиши.

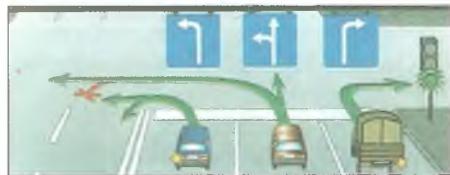
5.8.2. «Бұлак бүйічә ҳаракатланиш йұналиши».

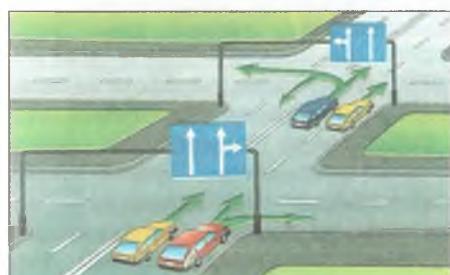
5.8.2

Ушбу белгі аввалғы 5.8.1 белгисининг бир тури бўлиб, ҳар бири бұлакдаги ҳаракатланиш тартиби алохіда белгі билан кўрсатилади.

Йўлнинг четки чап бўлайдан чапға бурилишга рухсат берувчи 5.8.1 ва 5.8.2 белгилари шу бўлакдан қайрилишга ҳам рухсат беради.

Чорраҳадан олдин үрнатилған 5.8.1 ва 5.8.2 белгиларининг таъсири, агар шу туркумдаги бошқа белгилар үрнатилмаган бўлса, бутун чорраҳага татбик этилади.

5.8.3. «Бўлакнинг бошланиши».

Йўлнинг баландликка күтариладиган қисмларидан оғир юк автомобилла-

ри ва секин юрадиган транспортлар бошқа транспорт воситалари-га халақит бермаслиги учун, уларга қўшимча бўлак ажратилиб, бўлак бошланиш жойига ушбу белгі үрнатилади, бўлак охирига эса 5.8.5 – «Бўлак охири» белгиси үрнатилади.

5.8.3

Агар қўшимча бўлак олдига 4.7 – «Энг кам тезлик» белгиси үрнатилған бўлса, кўрсатилған ёки ундан каттароқ тезликда ҳаракатлана олмайдиган транспорт воситасининг ҳайдовчиси асосий бўлакдан қўшимча бўлакка қайта тизилиши керак.

5.8.4. «Бўлакнинг бошланиши».

Уч бўлакли йўлларда ўрта бўлакдан фойдаланишга рухсат этиладиган қисм олдида ушбу белгі үрнатилиб, бу бўлак секин юрадиган транспорт воситаларидан ўзидекетишшага имкон беради.

5.8.4

Уч бўлакли йўлларда ҳаракатланиш учун ўрта бўлакнинг бошланишини билдиради.

5.8.5. «Бўлак охири».

Баландликка кўтарилиш ёки тўхташ қисмидаги қўшимча бўлакнинг охири.

5.8.5

5.8.6. «Бўлак охири».

Уч бўлакли йўлнинг фойдаланишга руҳсат этилган ўрта бўлак қисми тугаши олдида ушбу белги ўрнатилади.

5.8.6

автомобилларининг ўрта бўлак бўйича ҳаракатланиши тақиқланади. Юк автомобиллари чекка (ўнг) бўлақдан ҳаракатланади.

Агар 5.8.7 белгисида бирор транспорт воситасининг ҳаракатланишини тақиқловчи белги тасвирланган бўлса, унда бутранспорт воситасининг тегиши бўлақда ҳаракатланиши тақиқланади.

5.8.7 ва 5.8.8 белгилари йўналишлар сонига кўра тўрт ва ундан ортиқ бўлакли йўлларга ҳам татбиқ этилиши мумкин. Тасвири алмашадиган 5.8.7 ва 5.8.8 белгилари ёрдамида реверсив ҳаракат ташкил этилиши мумкин.

5.8.7, 5.8.8. «Бўлаклар бўйича ҳаракатланиш йўналиши».

Ушбу белгилар чорраҳа олдида ўрнатилиб, транспорт воситалари нинг рўпари қатновларига мўлжалланган уч бўлакли йўлларда ҳаракатланиш тартибини белгилайди. Бу белгилар бўлмаса, ҳайдовчи ўрта бўлакни иккала тарафдан қувиб ўтишга мўлжалланган деб ўйлаши мумкин. Баъзи ҳолларда транспорт оқимининг тезлигини ошириш учун юк

6.8.7

5.8.8

5.9. «Йўналишли транспорт воситалари учун мўлжалланган бўлак».

Ушбу белги транспорт воситаларининг оқими бўйича йўналган, йўналишилти транспорт воситалари учун мўлжалланган бўлакни белгилашда ишлатилади. Ушбу бўлак бошқаларидан сидирға чизиқ билан ажратилган бўлса, у ҳолда бу бўлакка бошқа транспорт воситаларининг кириши тақиқланади.

5.9

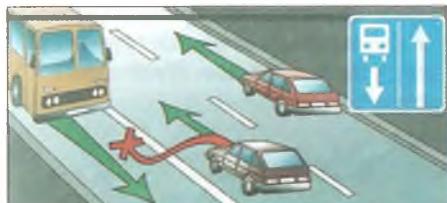
Агар узук-узук чизиқчалар билан чегараланган бўлса, у ҳолда йўловчи тушириш ёки олиш, ўнга бурилиш учун бўлакка кириш мумкин.

Белги қайси бўлак устида жойлашган бўлса, шу бўлакка татбиқ этилади. Йўлнинг ўнг томонига ўрнатилган белгининг таъсири ўнг бўлакка татбиқ этилади.

5.10.1. «Йўналишли транспорт воситалари учун бўлаги бор йўл».

Ушбу белги бир томонлама харакатланиш йўлининг четки чап бўлаги йўналишли транспорт воситаларига ажратилгани ҳақида ахборот беради. Бўлак бошқаларидан (узук-узук бўлмаган) сидирға чизик билан ажратилиб, унга бошқа транспорт воситаларининг кириши тақиқланади.

5.10.2, 5.10.3. «Йўналишли транспорт воситалари учун бўлаги бор йўлга чиқиши».

Ушбу белгилар кесишидиган йўлда бир томонлама харакатланиш жорий қилингандигини билдириб, йўлнинг бир бўлаги йўналишли транспорт воситаларига ажратилган ва унинг бошқа транспорт воситаларининг ҳаракатланишига қарама-қарши йўналишда эканлигидан ахборот беради.

5.10.4. «Йўналишли транспорт воситалари учун бўлаги бор йўлнинг охири».

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб барча транспорт воситалари йўл қатнов қисмининг барча кенглиги бўйича ҳаракатланиши, тўхташи ва тўхтаб туриши мумкин.

5.10.4

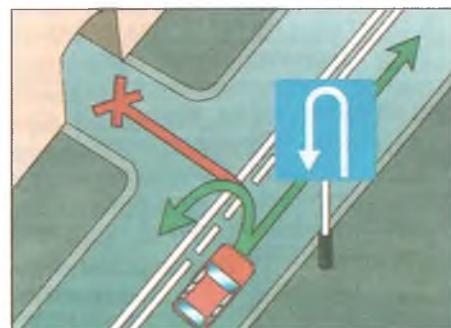

5.11.1. «Қайрилиб олиш жойи».

Бу жода чапга бурилиш тақиқланади.

5.11.1

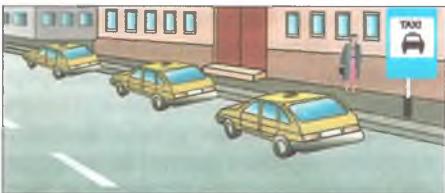

5.11.2. «Қайрилиб олиш оралиғи».

Ушбу белгилар қайрилиш жойи ва унинг оралигини белгилаб, транспорт воситаларининг чапга бурилишини тақиқлайды.

5.11.2

5.15. «Тұхтаб туриш жойи».

Транспорт воситаларининг кісіса ва узоқ муддатта тұхтаб туриш жойи.

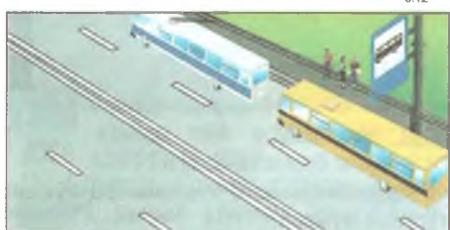

5.15

5.12. «Автобус ва (ёки) троллейбус тұхташ жойи».

5.12

5.13. «Трамвай тұхташ жойи».

5.13

5.14. «Такси тұхтаб туриш жойи».

Ушбу белгилар ўзига хос транспорт воситаларининг тұхташ ва тұхтаб туриш жойларини күрсатып, белгі үрнатылған жойдан 15 метргача масофада бошқа транспорт воситаларининг тұхтаси ва тұхтаб туришини тақиқлайды.

5.14

5.17.1, 5.17.2. «Пиёдаларнинг ер остидан үтиш жойи».

5.17.3, 5.17.4. «Пиёдаларнинг ер устидан үтиш жойи».

5.17.1

5.17.2

5.17.3

5.17.4

Ушбу белгилар ер устидан (күпинча, темир йўл тўшама кўприклари устидан) ва ер остидан (серқатнов кўчаларнинг остидан) ўтиш жойларини кўрсатади.

5.18. «Тавсия этилган тезлик».

Ушбу белги йўлнинг шартлофтлари ёки об-ҳаво шаротларига қараб шу кисм учун маълум тезлекни (белгидаги кўрсатилган) тавсия қиласди. Белги биринчи чорраҳагача таъсир қиласди. Агар бу белги огоҳлантирувчи белги билан бирга кўлланса, унинг таъсир оралиғи хавфли қисмнинг узунлиги билан аниқланади.

50

5.18

5.19.1, 5.19.2, 5.19.3. «Охири берк йўл».

Ушбу белги йўлнинг давоми йўқ, охири берк эканлигини кўрсатиб, ҳаракатланишни тақиқламайди (кўчага киришни тақиқламайди).

5.19.1

5.19.2

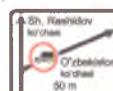
5.19.3

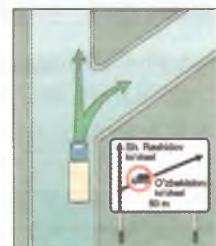
5.20.1, 5.20.2. «Йўналишларнинг дастлабки кўрсаткичи».

5.20.1

Белгидаги кўрсатилган аҳоли пункти ёки манзилга автомагистрал орқали бориладиган бўлса – асоси яшил, оддий йўлларда – асоси ҳаво ранг, шаҳар йўлларида – асоси оқ белгилар билан ҳаракат йўналиши кўрсатилган бўлади. Белгидаги, белги ўрнатилган жойдан чорраҳагача бўлган масофа ёки йўналишлар бўйича, 3.12–3.15 тақиқловчи белгилардан бири ўрнатилган қисмни айлануб ўтиш кераклиги кўрсатилади. Белги шаҳар йўлларида 50 — 100 метр, шаҳардан ташқарида 150 — 300 метр масофада, автомагистралларда 300 метр ва ундан ортиқ масофаларда ўрнатилади.

5.20.2. белгисининг 5.20.1 белгисидан фарқи шундаки, унда аҳоли яшайдиган жой ва бошқа манзилларга бориш йўналиши кўрсатилган Автомагистраль йўналиши яшил асосли белги билан, оддий йўлларнинг йўналиши эса асоси ҳаво ранг белги билан кўрсатилади.

Белгидаги аҳоли пунктига ва бошқа манзилларга томон ҳаракатланиш йўналиши кўрсатилган. Белгидаги 5.29.1 белгисининг ҳамда автомагистрал, аэропорт ва бошқа рамзий белгилар тасвири туширилган бўлиши ҳам мумкин. 5.20.1 белгиси йўлнинг 3.11–3.15 тақиқловчи белгиларидан бири ўрнатилган қисмларини айланиб ўтиш кераклигини кўрсатиш учун ҳам кўлланилади.

5.20.3. «Ҳаракатланиш схемаси».

Ушбу белги бирор йўналиш бўйича ҳаракатланиш тақиқланган мураккаб чорраҳаларда ҳаракатланиш тартибини кўрсатади. У чорраҳа олдида ўрнатилиб, айрим ҳаракатлар тақиқланган вақтда ҳаракатланиш йўналиши ёки серқатнов чорраҳада рухсат этилган ҳаракатланиш йўналишини кўрсатади.

5.20.3

5.21.1. «Йўналиш кўрсаткичи».

Манзил томон бурилиш жойида ушбу белги ўрнатилиб, қанча километр масофа қолганини кўрсатади.

5.21.1

5.21.2. «Йўналишлар кўрсаткичи».

Ушбу белги аввалги белгининг бир тури бўлиб, бир неча манзил томон ҳаракатланиш йўналишларини кўрсатади.

Белгидаги манзиллар томон ҳаракатланиш йўналишлари кўрсатилган.

Белгиларда манзилларгача бўлган масофа (км) кўрсатилиши, автомагистраллар, аэропортлар ва бошқа рамзий белгилар тасвириланган бўлиши мумкин.

5.22. «Аҳоли пунктининг бошланиши».

Асоси оқ рангда, аҳоли пунктининг номланиши қора рангда ёзилган бундай белгилар юқори тезликни соатига 70 км билан чегаралаб, товуш мосламаларидан фойдаланишини тақиқлади. Қоидаларнинг аҳоли пунктларида ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларига амал қилинадиган жойларнинг номи ҳамда унинг бошланишини билидиради.

QARSHI
5.22

5.23. «Аҳоли пунктининг охири».

Ушбу белги ўрнатилган жойдан бошлаб аввалги белги – 5.22 киритган чегаралар белгидекор қилинади.

QARSHI
5.23

Қоидаларнинг аҳоли пунктитида ҳаракатланиш тартиби талаблари бекор қилинган жой.

5.24. «Аҳоли пунктининг бошланиши».

Асоси ҳаво ранг, ёзуви оқ рангда ёзилган бундай белгилар ҳаракат тезлиги ва товуш мосламаларидан фойдаланишини чекламасдан, фақат белгидаги ёзилган географик жой номини билдиради. Ушбу белги ўрнатилган жойда аҳоли пунктларида жойларда жорий этилган тартиб талаб этилмайди.

Қоидаларнинг аҳоли пунктларида ҳаракатланиш тартибини белгиловчи талабларига амал қилинмайдиган жойнинг номи ҳамда унинг бошланишини билдиради.

5.25. «Аҳоли пунктининг охири».

Ушбу белги аввалги белгидаги кўрсатилган географик жойнинг охирини билдиради.

5.24 белгиси билан кўрсатилган аҳоли пунктининг охири.

5.26. «Манзил номи».

Аҳоли пунктидаги кўчалар номи, аҳоли пунктларидан ташқаридаги дарё, кўл ва бошқа хушманзара жойларнинг номи ушбу белги билан кўрсатилади.

5.27. «Масофалар кўрсаткичи».

Ушбу белги шаҳарлардан чиқиб кетиш жойларига ўрнатилиб, йўналиш бўйича жойлашган аҳоли яшайдиган манзилгача бўлган масофани билдиради. Ҳаракатдаги

Chimboy

5.24

хайдовчи ўқиб улгуриши учун битта белгидаги учтагача манзил номи ёзилиши мумкин. Йўналиш бўйича жойлашган аҳоли пунктигача бўлган масофа (км)ни билдиради.

5.28. «Километр белгиси».

Ушбу белги йўл бошланганидан бошлаб, ҳар бир километрда ўрнатилади.

1205

5.28

5.29.1, 5.29.2. «Йўл рақами».

M-39

E 30

5.29.1

5.29.2

Ушбу белгилар йўл рақами ва йўналишини кўрсатиб, ҳайдовчига автомобиль йўллари атласи бўйича ундан фойдаланишини осонлаштиради.

5.29.1 – йўлга берилган рақам, 5.29.2 – йўлнинг рақами ва йўналиши.

5.30.1, 5.30.2, 5.30.3. «Юк автомобиллари учун ҳаракатланиш йўналиши».

5.30.1

5.30.2

5.30.3

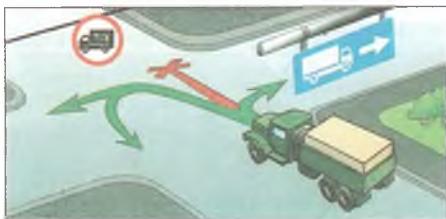
Ушбу белгилар чорраҳа олдида ўрнатилиб, юк автомобиллари ҳайдовчиларига энг қулай йўлни кўрсатади ва шу йўл бўйича ҳаракатланишини тавсия этади. Бошқа йўлларга бурилиш тақиқланмайди, лекин тез орада юк автомобиллари ҳаракатланишини тақиқладиган белгига чиқиши мумкин.

Чорраҳаларда юк автомобиллари, тракторлар ва ўзиорар мосламаларга бирор йўналишда ҳаракатланиш тақиқланган бўлса, бундай транс-

NAMANGAN	14
FARG'ONA	42
ANDJON	98

5.27

порт воситаларига тавсия этилган ҳаракатланиш йўналишларини кўрсатади.

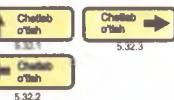
5.31. «Айланиб ўтиш тасвири».

Асоси сариқ рангда бўлган ушбу белги вақтингчалик ёпиб қўйилган йўл қисмини айланиб ўтиш чизмасини кўрсатади. Белги ахоли пунктида 50–100 м, ахоли пунктидан ташқарида 150–300 м масофада, баъзи ҳолларда айланиб ўтиладиган йўлнинг олдида ўрнатилади.

5.32.1–5.32.3. «Четлаб ўтиш йўналиши».

Асоси сариқ рангда бўлган ушбу белги вақтингчалик ёпиб қўйилган йўл қисмини четлаб ўтиш йўналишини кўрсатади. Бу белги аввалги белгига ўхшаб ахоли пунктида 50–100 метр, ахоли пунктидан ташқарида 150–300 метр масофада, баъзи ҳолларда ай-

ланиб ўтиладиган йўлнинг олдида ўрнатилади.

5.33. «Тўхташ чизиги».

Ушбу белги светофорга 5–20 метр етмасдан, баъзи ҳолларда светофор остида ўрнатилиб, светофорнинг фақатгина тақиқловчи ишорасида транспорт воситаларининг тўхташ жойини кўрсатади.

5.34.1, 5.34.2. «Бошқа қатнов қисмига қайта тизилишнинг бошланғич кўрсаткичи».

Ушбу белги ажратувчи бўлакли йўлларда турли тадбирлар (халқ сайли, митинг, спорт йигилишлари) сабабли вақтингчалик ёпиб қўйилган йўл қисмини айланиб ўтиш йўналишини ёки бошқа қатнов қисмига ўтиш йўналишини кўрсатади.

Ажратувчи бўлаги бўлган йўлнинг ҳаракатланиш учун ёпик ҳудудини айланиб ўтиш ёки ўнг томондаги қатнов қисмига қайтиш учун ҳаракатланиш йўналишини билдиради.

5.35. «Реверсив ҳаракатланиши».

Ушбу белги йўлнинг бошида ўрнатилиб, бир ёки бир неча бўлакларда ҳаракатланиш йўналишининг қарама-қарши томонга ўзгариши мумкинлиги ҳақида ахборот беради.

5.35

ҳаракатланишлари мумкин. Бунда пиёдалар имтиёзга эга бўладилар. Ҳайдовчига двигателини ишлаб турган ҳолда тўхтаб туриш, механик транспорт воситасини бошқаришни ўргатиш ва тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган автомобилларнинг (максус майдон бўлмаса) тўхтаб туриши тақиқланади.

5.38

Йўл ҳаракати қоидаларининг туар жой даҳаларида ҳаракатланиш тартиби ўрнатилган йўлни билдиради.

5.36. «Реверсив ҳаракатланишнинг охрири».

5.36 белгиси йўлнинг охририга ўрнатилиб, реверсив ҳаракатланишнинг охрини кўрсатади.

5.36

5.37. «Реверсив ҳаракатланиш йўлига чиқиш».

Ушбу белги чорраҳа олдидаги йўлнинг бир ёки бир неча бўлакларида ҳаракатланиш йўналиши қарама-қарши томонга ўзгариши мумкинлиги ҳақида ахборот беради.

5.37

5.38. «Туар жой даҳаси».

Туар жой даҳаларида пиёдалар тротуардан ташқари қатнов қисмида ҳам

5.39. «Туар жой даҳасининг охрири».

5.40. «Фалокатли ҳолатлар учун кириш йўли».

Тоғли йўлларда, довонда тик нишабдан тушиб келаётган транспорт воситаларининг тўхтатиш тизими ишламай қолса, тўхтатиш учун ажратилган йўлга киришини кўрсатади. Қоидалардаги 128-бандда кўрсатилган ҳолларда фойдаланиладиган йўлни билдиради.

5.39

5.40

5.41. «Фото ва видео қайд этиши».

Бу белги йўлнинг қатнов қисмидаги ҳаракат иштирокчилашни опдинда фото ва видео камералари мавжудлиги ҳамда улар ҳаракатни қайд этиб бораётганлигидан хабардор қиласади.

5.41

5.42. «Қизил чироқда ўнга ҳаракатланиш».

Транспорт светофори қизил чирогининг ўнг ёнига 5.42 йўл белгиси ўрнатилган бўлса, транспорт воситаларининг ҳайдовчилари светофорнинг тақиқловчи ишораси ёниб турганда, барча хавфсизлик чораларини кўрган ҳолда ўнга бурилишлари мумкин. Бунда улар ҳаракат йўналиши бўйича ва бурилаётган кўчани кесиб ўтаетган пиёдаларга ҳамда бошқа транспорт воситаларига йўл беришлиари шарт.

5.43. «Радар».

RADAR

Йўлларда автомобиль ҳайдовчилари белгиланган тезликка риоя этиши радиарлар ёрдамида назорат қилинаётганини билдирувчи йўл белгиси. Ушбу йўл белгиси белгиланган ҳаракатланиш тезлиги назоратга олинган барча жойларга ўрнатилиши шарт.

Стационар махсус техника воситаларидан фойдаланиладиган жойларда доимий йўл белгиларини, кўчма махсус техника воситаларидан фойдаланиладиган жойларда эса кўчма устунга вақтинчалик йўл белгиларини ўрнатиш кўзда тутилади.

5.44. «Велосипедчилар учун йўлак».

Йўл белгиси қайси ҳаракат бўлаги устига ўрнатилган бўлса,

уша ҳаракат бўлагига таъсир қиласи. Йўлнинг ўнг томонига ўрнатилган йўл белгиси ўнг бўлакка таъсир қиласи.

5.45. «Велосипедчилар учун йўлакнинг охири».

Аҳоли пунктларидан ташқарида ўрнатилган 5.20.1, 5.20.2, 5.21.1 ва 5.21.2 йўл белгиларидаги яшил ёки кўк ранг кўрсатилган аҳоли пунктига ёки обьектга автомагистрал ёхуд бошқа йўл орқали ҳаракатланиш мумкинлигини англатади.

Оқ ранг кўрсатилган обьект ушбу аҳоли пунктида жойлашганини англатади.

Аҳоли пунктида ўрнатилган 5.20.1, 5.20.2, 5.21.1 ва 5.21.2 йўл белгиларидаги яшил, кўк ранг кўрсатилган аҳоли пунктига ёки обьектга ушбу аҳоли пунктидан чиққандан сўнг автомагистрал ёхуд бошқа йўл орқали ҳаракатланиш мумкинлигини англатади, оқ ранг эса кўрсатилган обьект шу аҳоли пунктида жойлашганлигини билдиради»;

5-мавзуға оид тестлар

1 Бу йүл белгиси:

- Фақат күрсатылған ёки юқори тезликтек рухсат беради.
- Белгіда күрсатылғандан ортик тезликтегі ҳаракаттің тақиқтайды.
- Йүлнинг шу қисмінде тавсия этилған ҳаракатланиш тезлигини күрсатади.

3 Ҳайдовчи қайси расмда қоидалар талабларини бузмай туриб манёвр қилди?

5 Автомобилнинг қайси йұналишда ҳаракатланишига рухсат этилади?

- Чапга ва үнгга.
- Фақат түргира.
- Барча йұналиштарда.

7 Бу белгіда ҳаракатланишга рухсат этилади:

- Фақат автомобиль ҳайдовчисига.
- Фақат автомобиль ва мотоцикл ҳайдовчиларига.
- Барча транспорт воситаларининг ҳайдовчиларига.
- Фақат автомобиль ва автобус ҳайдовчиларига.

9 Қайси расмда ҳаракатланишнинг түрги йұналиши күрсатылған?

- Биринчіда.
- Иккінчіда.
- Иккяласыда.

2 Қайси белги 50 км/соатдан кам тезликке ҳаракатланишни тақиқтайды?

4 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчесі айланма ҳаракаты кесишмага түрги чиқады?

- Хар иккі ҳайдовчи.
- Фақат автобус-нинг ҳайдовчесі.
- Фақат енгил автомобильнинг ҳайдовчесі.

6 Чоррахада ҳаракатланишнинг мажбүрий йұналишини қайси белги курсатади?

8 Белгиларнинг тәъсіри қайси транспорт воситаларига татбиқ этилади?

- Фақат енгил автомобилларға.
- Енгил автомобилларға ва мотоциклларға.
- Енгил автомобилларға ва рухсат этилған тұла вазни 3,5 т дан кам ёки тәнг бүлған юк автомобилларига.

10 Бу чоррахада чапга бурилишга рухсат этиладими?

- Рухсат этилади.
- Тақиқланади.

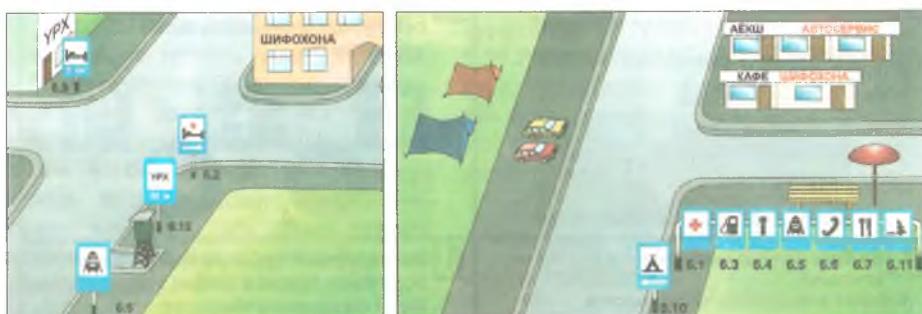

6. СЕРВИС БЕЛГИЛАРИ

Сервис белгилари транспорт восита-лари, йўловчилар ва ҳайдовчиларга йўл ёқасида жойлашган хизмат кўрсатиш жойлари ҳақида маълумот беради.

Ушбу белгилар хизмат кўрсатиш жой-

лари олдида ёки улар томонга борадиган йўл бошида ўрнатилади. Иккинчи ҳолатда белги ўрнатилган жойдан хизмат кўрсатиш жойигача бўлган масофа белги остида кўрсатилади.

7. ҚЎШИМЧА АХБОРОТ БЕЛГИЛАРИ

Қўшимча ахборот белгиларининг асоси оқ рангда бўлиб, доимо бошқа белгилар билан бирга қўлланилади ва уларнинг таъсирини муайянлаштиради ёки чеклайди.

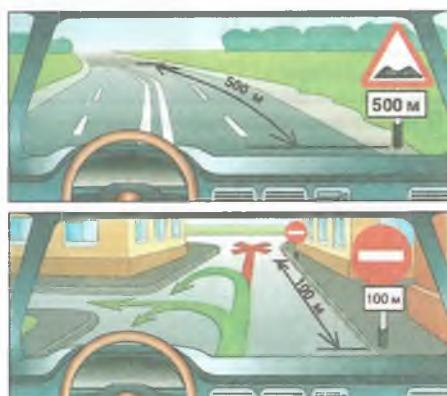
7.1.1. «Манзилгача бўлган масофа».

Ушбу белги:

- огохлантирувчи белги-лар билан кўлланса, хавфли жойгача бўлган масофани;
- имтиёз белгилари билан кўлланса, белгининг таъсири қанча масофадан кейин имтиёз ёки йўл бериш бошланишини;

300 м

7.1.1

– тақиқловчи белгилар билан күлланса, қанча масофадан кейин йўлнинг ҳаракатланиш тақиқланган қисми бошланишини;

– ахборот-кўрсаткич белгилари билан күлланса, чорраҳадан манзилгача бўлган масофани кўрсатади.

7.1.2. «Объектгача бўлган масофа».

Чорраҳа ёки кесишма олдида 2.5 – «Тўхтамасдан ўтиш тақиқланади» белгиси ўрнатилган бўлса, 2.4 – «Йўл беринг» белгиси ўрнатилган жойдан чорраҳа ёки кесишмагача бўлган масофани кўрсатади.

**STOP
250 m**

7.1.2

7.1.3, 7.1.4. «Объектгача бўлган масофа».

Ушбу белгилар чорраҳадан, кесишмадан манзилгача бўлган масофани кўрсатади.

100 m → ← 300 m

7.1.3

7.1.4

7.2.1. «Таъсир оралиги».

Ушбу белги:

- огоҳлантирувчи белгилар

↑100 m ↑

7.2.1

билиан кўлланса, йўлнинг хавфли қисми қанчагача давом этишини;

– тақиқловчи белгилар билан кўлланса, уларнинг таъсир оралигини;

– ахборот-кўрсаткич белгилари билан кўлланса, 5.15, 5.18 бўлгиларининг таъсир оралигини кўрсатади.

7.2.2 – 7.2.6. «Таъсир оралиги».

Бу белгилар фақат тақиқловчи 3.27 – 3.30 белгилари билан кўлланилади.

↑ 10 m	→ 10 m
7.2.2	7.2.5

↓ 10 m	↓ 30 m
7.2.3	7.2.6

↑↓ 10 m	↔ 30 m
7.2.4	7.2.6

7.2.2 – белгининг таъсири сақланган оралиқни кўрсатади.

7.2.3 – белги таъсир оралиғи охирини кўрсатади.

7.2.4 – ҳайдовчиларга белги таъсирида эканликлари ҳақида маълумот беради.

7.2.5, 7.2.6 – майдон, бинолар олди ва шунга ўхшаш жойлар четида тұхташ ва тұхтаб туриш тақиқланғанда белгининг таъсир оралиғи ва йұналишини күрсатади.

7.3.1–7.3.3. «Таъсир йұналишлари».

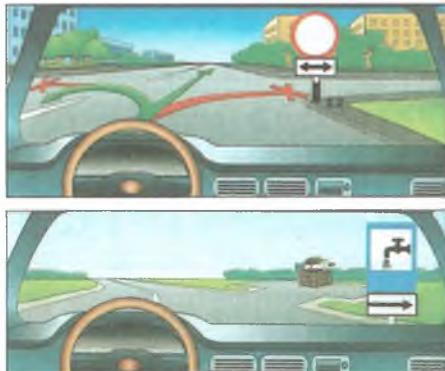

7.3.1

7.3.2

7.3.3

Ушбу белгилар чорраха олдидә үрнатылған тақиқловчи, буюрувчи ва ахборот-күрсаткыч белгилари билан құлланилиб, уларнинг таъсир йұналишини күрсатади.

7.4.1 – 7.4.8. «Транспорт воситаси-нинг тури».

7.4.1

7.4.2

7.4.3

7.4.4

7.4.5

7.4.6

7.4.7

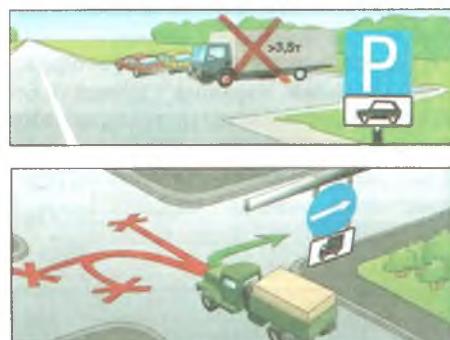
7.4.8

Ушбу белгилар асосий белгилар билан бирга құлланилиб, асосий белгининг таъсирі қайси турдаги транспортта тааллуклы эканини тасвирдаги сурат орқали күрсатади. Енгил автомобиль сурати тасвирланған 7.4.3 белгиси тұла вазни 3,5 тоннагача бұлған юк автомобилларига ҳам тааллуклы, юк автомо-

били сурати тасвирланған 7.4.1 белгиси тұла вазни 3,5 тоннадан юқори бұлған автомобилларға тегиши.

Белгининг таъсирі жорий этилған транспорт воситалари турини күрсатади.

7.4.1 құшимча ахборот белгисининг таъсирі юк ташувчи, шу жумладан, тиркамали, тұла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бұлған транспорт воситаларига, 7.4.3 құшимча ахборот белгиси эса енгил автомобильларға, шунингдек, тұла вазни 3,5 тоннагача бұлған юк ташувчи транспорт воситаларига татбиқ этилади.

7.5.1. «Шанба, якшанба ва байрам күнлари».

7.5.2. «Иш күнлари».

7.5.3. «Хафта күнлари».

7.5.1

7.5.2

7.5.3

Асосий белгилар остига үрнатылған ушбу белгилар асосий белги ҳафтанинг қайси күнінде тегишили эканлигини күрсатади.

Белгіда ҳафтанинг қайси күнлари амал қилиниши күрсатылған.

7.5.4. «Амал қилиш вақти».

Асосий белги билан күлланилған ушбу белги асосий белги күннинг қайси вақтіда амал қилишини күрсатади.

8.00-17.30

7.5.4

7.5.5.– 7.5.7. «Амал қилиш вақти».

*
8.00-17.30

X
8.00-17.30

dushanba
8.30-9.30

7.5.5

7.5.6

7.5.7

Асосий белгилар билан күрсатылған ушбу белгилар асосий белги ҳафтанинг қайси күни ва қайси соатида амал қилишини күрсатади.

7.6.1 – 7.6.9. «Транспорт воситасини тұхтаб түриш жойига қойиш усули».

7.6.1

7.6.2

7.6.3

7.6.4

7.6.5

7.6.6

7.6.7

7.6.8

7.6.9

Ушбу белгилар «Тұхтаб түриш жойи» белгиси билан күлланилып, енгил автомобиллар ва мотоциклларнинг тротуар ёнига қойиш усулини күрсатади «Тұхтаб түриш жойи» белгиси билан күлланилған 7.6.1 белгиси барча турдаги транспорт воситаларининг тұхтаб түриш усулини күрсатади.

7.6.1 белгиси барча турдаги транспорт воситаларининг тұхтаб түриши учун йүлнинг қатнов қисмiga, пиёдалар йүлкаси ёнига қойиш усулини билдиради.

7.6.2 – 7.6.9 пиёдалар йүлкаси ёнидеги тұхтаб түриш жойига енгил автомобиллар ва мотоциклларни қандай қойиш усулини билдиради.

7.7. «Двигателни ишлатмасдан тұхтаб түриш жойи».

Касалхоналар, санаторийлар, дам олиш уйлари, ақоли зич яшайдын ва шунга үхашш жойларда экологияни бузмаслик мақсадида «Тұхтаб түриш жойи» билан биргэ 7.7 белгиси күлланилып, тұхтаб түриш жойида фақат двигатели ишламаёттан транспорт воситаларининг тұхтаб түришига рухсат этилганини билдиради. 5.15 белгиси билан биргаликта күлләнганда тұхтаб түриш фақат двигатели ишламаёттан транспорт воситаларигагина рухсат этилганини билдиради.

7.7

7.8. «Пуллик хизмат күрсатиши жойи».

«Тұхтаб түриш жойи» белгиси билан күлләнган ушбу белгі тұхтаб түриш жойи пуллик эканини күрсатади.

7.8

7.9. «Тұхтаб туриш муддати чекланған».

Дұқон, бозор ва шунга үшаш жойларда харидор-ларнинг тұхтаб туриш жойынан идан фойдаланиш самара-дор-лигини ошириш учун «Тұхтаб туриш жойы» билан бирга құлланған ушбу белгі тұхтаб туриш муддатини чеклады.

5.15 белгиси үрнатылған тұхтаб туриш жойида транспорт воситалари тұхтаб туришининг эң күп муддатини күрсатади.

7.10. «Автомобилларни қўриқданутказиш жойи».

Тұхтаб туриш (5.15) ёки дам олиш жойида (6.11) автомобилларга майда техник хизмат кўрсатиш учун эстакада ёки кўздан кечириш чукурчаси бор эканини билдиради.

7.11. «Рухсат этилган тұла вазни чекланған».

Ушбу белги баъзи тақиқловчи ёки буюрувчи белгилар билан құлланиб, тұла вазни күшимча ахборот белгисида кўрсатылған миқдордан ортиқ бўлган транспорт воситаларига тегишли эканини кўрсатади.

30 daq

7.9

15 t

7.11

7.12. «Хавфли йўл ёқаси».

«Таъмирлаш ишлари» белгиси билан қўлланған ушбу белги йўл ёқасида йўл ишлари олиб борилаётганини, йўлдан ташқарига чиқиш хавфли эканлигини кўрсатади.

7.12

7.13. «Асосий йўлнинг йўналиши».

Ушбу белги асосий йўл йўналиши ўзгарғанда «Асосий йўл», «Йўл беринг», «Тұхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланған» белгилари билан қўлланилади.

7.13

7.14. «Ҳаракатланиш бўлаги».

Бу белги асосий белгилар ёки светофор билан бирга қўлланиб, уларнинг таъсирини күшимча ахборот белгиси кўрсатадиган бўлакка тегишли эканлигини билдиради.

7.14

100

80

60

7.11

7.15

7.15. «Кўзи ожиз пиёдалар».

Ушбу белги 1.20, 5.16.1, 5.16.2 белгилари ҳамда светофор билан бирга қўлланиб, ҳайдовчига пиёдалар ўтиш

жойидан күзи ожизлар ўтиши мүмкінлігіні билдиради.

7.16. «Нам қоплама».

Үқори тезликнинг чекланиши, энг кам оралықнинг чекланиши сабабларини маълум қилиш учун асосий белгилар билан бирга 7.16 күшимча ахборот белгисі қўлланилади.

Белги қатнов қисмининг қопламаси нам бўлган вақтда таъсир этишини кўрсатади.

7.16

7.17. «Ногиронлар».

Асосий белгилар билан қўлланилган ушбу белги асосий белги фақат ногиронларга тегишли эканини билдиради. «Тўхтаб туриш жойи» белгиси 7.17 белгиси билан қўлланса, тўхтаб туриш жойи фақат ногиронларга тегишли автомобиль ёки мотокажавага тааллуқли бўлади. 5.15 белгиси билан қўлланилади. Тўхтаб туриш жойи (ёки унинг бир қисми) Қоидаларнинг 175-бандига мувофиқ, «Ногирон» таниқлик бел-

7.17

гиси ўрнатилган транспорт воситалари учун ажратилғанлигини кўрсатади.

7.18. «Ногиронлар мустасно».

Тақиқловчи белгилар билан ўрнатилган ушбу белги тақиқловчи белгининг ногиронларга тегишли автомобиль ёки мотокажаваларга тааллуқли эмаслигини билдиради.

7.18

Белгиларнинг таъсири, Қоидаларнинг 178-бандига мувофиқ, «Ногирон» таниқлик белгиси ўрнатилган транспорт воситаларига ва мотокажаваларга жорий этилмайди.

7.19. «Фото ва видео қайд этиш».

Йўл ҳаракати қатнашчиларининг ҳаракатлари маҳсус автоматлаштирилган фото ва видео қайд этиш техника воситалари орқали қайд этилаётганлигини билдиради. Огоҳлантирувчи, имтиёз, тақиқловчи, буюрувчи ва ахборот-кўрсатич белгилари билан биргалиқда қўлланилади.

7.19

«7.20. «Хавфли юқ тоифаси». Хавфли юқ тоифасининг (тоифаларининг) ракамини кўрсатади.

XAVFLI YUK
slm 4.3, 6, 7

7.20

7.21. «Эвакуатор ишламоқда».

3.27 — 3.30 йўл белгилари таъсир оралиғида тўхтаган транспорт воситалари мажбурий эвакуация қилинишини кўрсатади.

7.21

7.22.1, 7.22.2 ва 7.22.3

«Тўсиқ». Ҳайдовчиларга тўсиқнинг узодан кўринишини таъминлаш мақсадида ўрнатилади. 4.2.1 — 4.2.3 йўл белгилари билан биргалиқда ўрнатилади»;

7.22.1

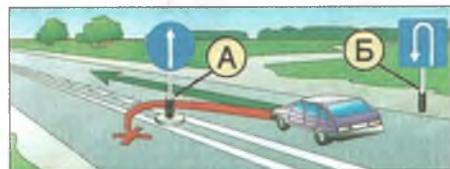
7.22.2

7.22.3

Күшимча ахборот белгилари қайси белги билан бирга жорий этилса, бевосита шу белги тагига жойлаштирилади. 7.2.2 – 7.2.4, 7.13 күшимча ахборот белгилари йўлнинг, йўл ёқасининг, пиёдалар йўлкасининг тепасига ўрнатилган белгининг ёнига жойлаштирилади.

Вақтингачалик (кўчма тиргакдаги (A) ва доимий белгилар (B) маъно жиҳатдан бир-

бирига зид келган ҳолларда ҳайдовчилар вақтингачалик ўрнатилган белгиларга амал қилишлари керак.

6 – 7-мавзуларга оид тестлар

<p>1 Қайси белги «Мехмонхона» ёки «Мотель»ни билдиради?</p>	<p>2 Қайси белги «Дам олиш жойини»ни билдиради?</p>
<p>3 Қайси белги билан хавфли йўлнинг узунлиги кўрсатилади?</p>	<p>4 Бу белгилар билдиради:</p> <ol style="list-style-type: none"> «Ногирон» танилилк белгиси бўлган автомобиллар учун 30 мдан кейин тўхтаб туриш жойига келишини. Мотокажавалардан ташқари транспорт воситалари учун 30 мли худуддаги тўхтаб туриш жойини. «Ногирон» танилилк белгиси бўлган мотокажава ва автомобиллар учун 30 мли худуддаги тўхтаб туриш жойини.
<p>5 Қайси транспорт воситасининг ҳайдовчиси тўхтаб туриши қондасини будди?</p> <ol style="list-style-type: none"> Енгил автомобиль ҳайдовчиси. Мотоцикл ҳайдовчиси. Юқ автомобили ҳайдовчиси. Барча транспорт воситаларининг ҳайдовчилари. 	<p>6 Белги остидаги кўрсаткич нимани кўрсатади?</p> <ol style="list-style-type: none"> Йўлнинг тор кисми узунлигини. Белгидан йўлнинг тор кисмигача бўлган масофани. Тор кисмини айланаб ўтиш жойигача масофани.
<p>7 Транспорт воситалари чорраҳани кўйидаги тартибда кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> Трамвайлар 1 ва 2, айни вақтда яшил автомобиль билан, кизил, кўк автомобиллар. Трамвай 1, айни вақтда яшил автомобиль билан кизил автомобиль, трамвай 2, кўк автомобиль. 	<p>8 Белгиларнинг таъсири қайси транспорт воситаларига татбиқ этилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> Фақат енгил автомобилларга. Енгил автомобилларга ва мотоциклларга. Енгил автомобилларга ва рухсат этилган тұла вазни 3,5 т дан кам ёки тенг бўлган юқ автомобилларига.
<p>9 Кызил автомобиль чорраҳани кесиб ўтади:</p> <ol style="list-style-type: none"> Биринчи булиб. Иккинчи булиб. 	<p>10 Қайси күшимча ахборот белгиси транспорт воситаларини тўхтаб туриш жойига кўйиш усулини кўрсатади?</p>

Йүл чизиклари ҳаракатланишни ташкил этишда ҳайдовчининг асосий эътибори йўналтирилган жойларга чизилади. Йўл чизиклари ётиқ ёки тик чизик гурухларига бўлинади.

1. ЁТИҚ ЧИЗИҚЛАР

Ётиқ чизиклар йўлнинг қатнов қисми юзасига чизилади. Бўйлама ётиқ чизиклар ва уларнинг моҳияти кўйида келтирилган расмларда кўрсатилган.

Йўлнинг қатнов қисми юзасидаги чизиклар, ишоралар, ёзувлар ва бошқа белгилар ҳаракатланиш тартибини белгилайди.

Йўл юзасидаги ётиқ чизиклар оқ рангда бўлади (1.4, 1.10 ва 1.17 чизиклар сариқ рангда бўлади).

Бўйлама чизиклар ва уларнинг хусусиятлари:

1.1 Йўлнинг ўртасида чизилган энсиз, сидирға оқ чизик қарама-қарши транспорт оқимини ажратади.

Йўлнинг хавфли жойларида ҳаракатланиш бўлаклари ўртасида чизилган узлуксиз оқ рангдаги сидирға чизик бўлакларнинг чегарасини билдиради.

Йўлнинг чеккаси ва маҳсус майдончаларда чизилиб, транспорт воситаларининг тўхтаб туриш жойи чегарасини билдиради.

Чизикни кесиб ўтиш тақиқланади.

Йўлнинг чеккасида чизилган энсиз сидирға оқ чизик ҳаракатланиш қисмининг чегарасини билдиради.

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.2. Автомагистралларда қатнов қисмининг чеккасида чизилган энли (20 см) узлуксиз сидирға чизик қатнов қисмининг чегарасини билдиради.

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.3. Йўлнинг ўртасида чизилган паралель икки сидирға оқ чизик тўрт ва ундан кўп бўлакли йўлларда қарама-қарши йўналишдаги транспорт воситаларининг оқимини ажратади.

Чизикни кесиб ўтиш тақиқланади.

1.4. Йўлнинг ҳаракатланиш қисми четига ёки йўл четидаги тўсиққа (бордингра) чизилган сариқ чизик транспорт воситаларининг тўхташини тақиқлади. Йўналишили транспортларга дахли йўқ.

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

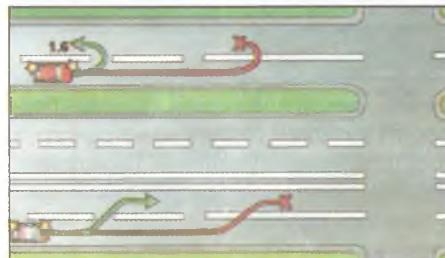
1.5. Йўлнинг ўртасига чизилган энсиз узук-узук оқ рангдаги чизик икки ёки ундан ортиқ бўлакли йўлларда бўлакларнинг чегарасини билдиради (оралик масофанинг чизикка нисбати 3/1)

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.6. Яқинлашиш чизиги (ҳар бир чизик узунлиги улар орасидаги масофадан уч баробар катта бўлган узук-узук чизик) қарама-қарши ёки бир йўналишда ҳаракатланаётган транспорт воситалари оқимларини ажратувчи 1.1 ёки 1.11 чизигига яқинлашаётганлик ҳақида огохлантиради.

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

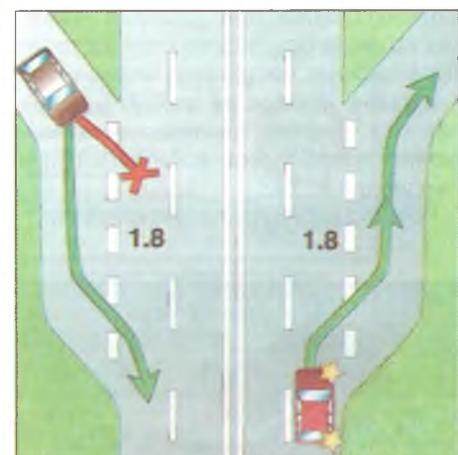
1.7. Расмдаги энсиз узук-узук, оралиги қисқа оқ чизиклар чорраҳалардаги ҳаракатланиш бўлакларини билдиради.

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.8. Энли узук-узук чизик тезлашиш ёки секинлашиш бўллаги билан йўлнинг ҳаракатланиш қисмидаги асосий бўллаги ўртасидаги чегарани билдиради. (Чорраҳаларда, йўлнинг турли сатҳда кесишган қисмларида, автобуслар тўхтайдиган жойларида ва х. к.).

Чизикни исталган тарафдан кесиб ўтиш мумкин.

1.9. Реверсив ҳаракатланишда қатнов қисмининг чегарасини белгилайди, реверсив ҳаракатланиш амалга ошириладиган йўлларда (реверсив светофор ўчирилган ҳолатда) қарама-қарши йўналишдаги транспорт оқимини ажратади.

Реверсив светофорлар бўлмаганда ёки улар ўчириб кўйилганда 1.9 чизигини фақат у ҳайдовчининг ўнг томонидан бўлса, босиб ўтишга рухсат этилади.

Реверсив светофор ёқилган пайтда бир йўналиши бўлакларни ажрататдан 1.9 чизигини исталган томонидан босиб ўтишга рухсат этилади. Реверсив светофор ўчирилганда ҳайдовчилар дарҳол 1.9 чизигидан ўнгга қайта тизилишлари керак.

Реверсив светофор ўчирилган бўлса, қарама-қарши йўналишдаги транспорт оқимларини ажратувчи 1.9 чизигини босиб ўтиш тақиқланади.

1.10. Йўлнинг ҳаракатланиш қисми четига ёки йўл четидаги тўсиқ (бордюр) устидан чизилган энли узук-узук сарик чизик тўхтаб туришни тақиқлайди. Таксометри ишлаб турган таксиларга бунинг дахли йўқ.

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиши мумкин.

1.11. Сидирға чизик ёнида чизилган узук-узук чизик фақат бирор бўлакка қайта тизилишга рухсат этади.

Ушбу чизиқни кесиб ўтиш:

- а) узук-узук чизик тарафдан мумкин;
- б) сидирға чизик томонидан тақиқланади.

1.12. «Тўхтанг» ёзуви «Тўхташ» чизиги светофорнинг ва тартибга солувчининг тақиқловчи ишорасида, тартибга солинмаган чорраҳаларда, «Тўхтамасдан ўтиш тақиқланган» (2.5.) белгиси олдида ҳайдовчи тўхташи лозим бўлган жойни кўрсатади. Бу чизик «Тўхташ» ахборот-кўрсаткич белгиси (5.33) билан кўлланилиши мумкин.

1.13. Бир қатор бўлиб терилган учбурчаклар, битта катта учбурчак «Йўл беринг» белгиси билан кўлланилиб, кесишган йўлда ҳаракатланаётган транспорт воситасига йўл бериш зарур бўлганда ҳайдовчи тўхташи лозим бўлган жойни кўрсатади. Йўл чеккасида ўрнатилган «Йўл беринг» белгиси кўрининиши чекланган кўп бўлакли йўлларда кўлланилиши мумкин.

1.14.1, 1.14.2 (зебра) – тартибга солинмаган ва солинган пиёдаларнинг ҳаракатланиш йўналишини кўрсатади.

Параллель чизилган кенг узулксиз чизиқлар (зебра) пиёдаларнинг ўтиш жойини билдиради. «Пиёдалар ўтиш жойи» (5.16) ахборот-кўрсаткич белгиси билан кўлланилиши мумкин. Йўлнинг бундай жойларида ҳайдовчи шу йўналишнинг қатнов қисмida бўлган

пиёдаларни ўтказиб юбориши керак (Қоидаларнинг 109 – 115-бандлари).

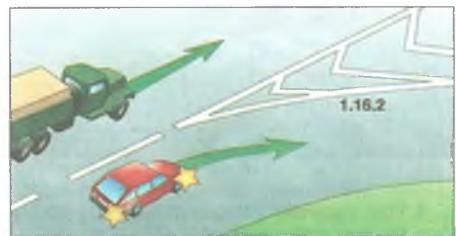
1.14.3. Светофор ёрдамида тартибга солинадиган пиёдаларнинг ўтиш жойи. Светофорнинг қызил чироги яшилга алмашып, пиёдалар қатнов қисмини тарк этишга улгурмаган бўлсалар ҳайдовчи пиёдаларнинг шу йўналиш бўйича ўтиб олишларига имкон бериши керак (Қоидаларнинг 111-банди).

1.15. Йўлнинг велосипед йўлкаси кесиб ўтган жойи. Бундай тартибга солинмаган кесишмада велосипед ҳайдовчиси йўлда ҳаракатланётган транспорт воситаларини ўтказиб юбориши керак (имтиёз йўлидаги транспорт воситаларини).

1.16.1 – 1.16.3. Транспорт оқимлари ажраладиган ёки қўшиладиган хавфсизлик оролчаси. 1.16.3 транспорт оқимлари қўшиладиган жойдаги йўналтирувчи оролчани билдиради. Оролчанинг чегараси 1.1 чизиги билан белгиланган бўлиб, уни кесиб ўтиш ёки устига чиқиб тўхташ тақиқтанади.

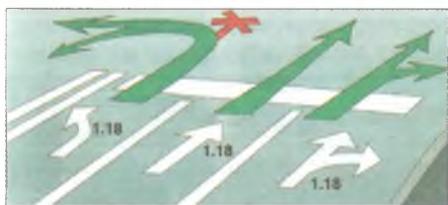

1.17. Сариқ рангдаги аррасимон чизиқ йўналишили транспорт воситалари ҳамда таксиларнинг тўхтаб туриш жойини билдиради.

Чизиқни исталган тарафдан кесиб ўтиши мумкин.

1.18. — чорраҳада бұлаклар бүйіча рухсат этилған ҳаракатланиш йұналишларини күрсатади. Мустақил ёки 5.8.1, 5.8.2 белгилари билан биргалиқда құлланилиши мумкін; охира берк йүл тасвирланған чизик шу йұналишдаги ён томонда жойлашған қатнов қысмiga бурилиш тәқиқланғанлыгини күрсатиш учун чизилади; четкин чап бұлакдан чапга бурилишга рухсат берувчи йұналтиргич шу бұлакдан қайрилишга ҳам рухсат беради»;

1.19. 45° бурчак остида чизилған йұналтиргич йүл қисмінінг тор жойига яқынлашғанлық ҳақида огохлантириб, алоқида ёки «Йұлнинг торайиши» (1.18.1–1.18.3) белгилари билан бирга құлланилади.

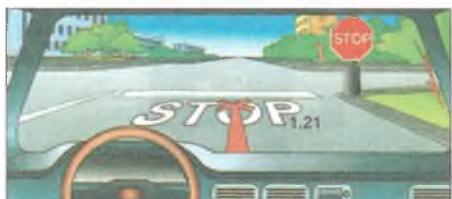

1.20. Ҳайдовчини 1.13 чизигига яқынлашаётгани ҳақида огохлантиради.

1.21. «STOP» – «Тұхтандырылудың» ёзуви 2.5 белгиси билан бирга құлланилганда

ҳайдовчини 1.12 чизигига яқынлашаётгандығы ҳақида огохлантиради.

1.22. Сон билан ёнма-ён ёзилған ҳарф йүл (харакатланиш йұналиши) рақамларини күрсатади.

1.23. Йұлнинг факат йұналишли транспорт воситалари бұлагини билдириб, (5.9, 5.10.1) ахборот-күрсаткіч белгилари билан құлланилади. Бу бұлак сидирға чизик билан ажратылған тақдирда ҳайдовчилар үнгга бурилиш, йұловчиларни чиқариш, тушириш учун бу бұлакка киришлари мумкін. (Қоидаларнинг 132-банды)

1.25. — пиёдалар йүлкесини ёки пиёдалар ва велосипедчилар биргалиқда ҳаракатланиши мүлжалланған йүлканинг пиёдалар учун мүлжалланған қисмини билдиради;

1.25

1.26 — велосипед йўлкасини ёки велосипед ҳаракатланиши учун мўлжалланган тасмани билдиради;

1.26

1.27 — огоҳлантирувчи йўл белгиларини тақоррловчи йўл чизиги;

1.27

1.28 — тақиқловчи йўл белгиларини тақоррловчи йўл чизиги;

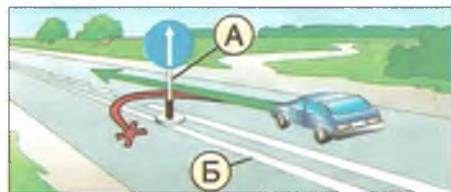
1.28

1.29 — сунъий йўл нотекислигини билдиради»;

1.29

Кўчма тиргакка ўрнатилган вақтингчалик йўл белгилари (**A**) ва чизиклар (**B**) маъно жиҳатидан бир-бирига зид келса, ҳайдовчилар вақтингчалик йўл белгиларига амал қилишлари керак.

2. ТИК ЧИЗИҚЛАР

Тик чизиклар йўл иншоотлари ва жиҳозлари юзаларига кетма-кет чизилган йўл-йўл, оқ-қора чизиклар мажмуасидан иборат бўлиб, уларнинг ўлчамларини кўрсатишда, кўз билан чамалаш воситаси сифатида хизмат қиласди.

Осмон булут, кулранг бўлганида, коронғи вақтларда йўлнинг ёритилмаган қисмларида йўл ёқасидаги тик бетон иншоотларнинг ранги осмон ва йўлнинг ранги билан ўхашаб кетади. Ҳаракатдаги ҳайдовчи уларни фарқлай олмай, бетон иншоотларни кўрмай қолади. Бу ҳол ҳайдовчини бетон тўсиқларга (иншоотларга) урилиб кетишига олиб келиши мумкин.

2.1. Чизиклар кўприклар, осма йўллар устунлари (ва шу каби бетон иншо-

отлар) юзасига чизилиб, ҳаракатланаётган транспорт воситаси ҳайдовчисига йўлдаги (йўл ёқасидаги) хавф солувчи тўсиқнинг рангини кескин ажратиб, кўринишини осонлаштиради.

Ҳаракатланаётган транспорт воситаларига хавф тудирадиган йўл иншоотларининг тик элементлари (кўприклар, осма йўллар, устунлар ва шу кабилар) ни билдиради.

2.2. Туннеллар, осма йўл ва кўприкларнинг пастки қирраларига чизилган оқ-қора рангли

2.1

2.2

чизма ҳайдовчига иншоотнинг пастки қисмини фарқлашни осонлаштиради.

2.3. Чизиқлар ажратиш бўлакларидағи ёки «хавфсизлик оролчалари»даги думалоқ устунларни билдиради.

2.3

2.4. Чизиқлар йўналтирувчи бетон ёки темир-бетон устунлар, тўсиқ тиргаклар ва қозиқларни билдириб, қоронги вақтда, қуюқ туманда, ҳамма жой оппоқ қор билан қопланганида йўлнинг траекториясини ўзининг кескин фарқланадиган оқ-қора ранги билан аниқ кўрсатади.

2.4

2.5. Чизиқлар йўл-нинг кичик радиусли бурилишлари, тик нишабликлар ва бошқа хавфли жойларда йўл четига ўрнатилган тўсиқларнинг ён юзаларини билдиради.

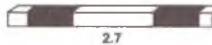
2.5

2.6. Чизиқлар бошқа жойлардаги тўсиқларнинг ён юзаларини билдиради.

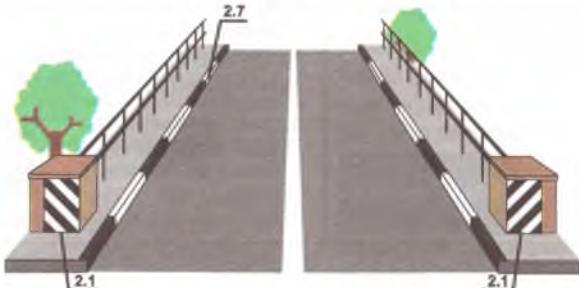
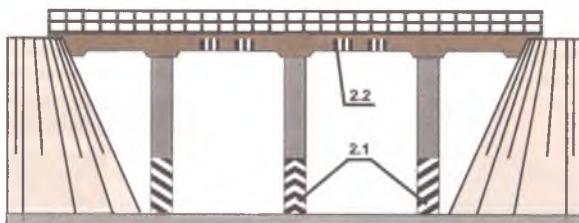

2.6

2.7. Чизиқлар йўл-нинг хавфли жойларида унинг четидаги тўсиқни (бортдорни) ва йўл сатҳидан баланд бўлган «хавфсизлик оролчалари» четини билдиради.

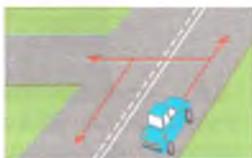
2.7

2-иловага оид тестлар

1 Йўналтиргичлар билан кўрсатилган йўналишларнинг қайси биридан ҳаракат қилиш мумкин?

1. Фақат тўғрига.
2. Чапга ва орқага.
3. Тўғрига, чапга ва орқага.

3 Қатнов қисмидаги бундай йўналтиргичлар нимани билдиради?

1. Ҳайдовчими йўлнинг хавфли қисмига яқинлашётганилиги ҳақида огоҳлантиради.
2. Қатнов қисмининг торайшига яқинлашашётганилиги ҳақида огоҳлантиради.
3. Йўлнинг хавфли бурилиш йўналишини кўрсатади.

5 Бу белги автомобилнинг ҳаракатланишига рухсат этади:

1. Барча йўналишларга.
2. Б ва В.
3. А ва В.

7 Кўрсатилган вазиятда енгил автомобиль ҳайдовчисига қувиб ўтишга рухсат этиладими?

1. Рухсат этилган.
2. Рухсат этилган, агар мотоциклчининг тезлиги 40 км/соатдан кам бўлса.
3. Тақиқланган.

9 Бу тўхтаж ётиқ чизиги қайси йўл белгиси билан кўлланилади?

1. «Йўл беринг» белгиси билан.
2. «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган» белгиси билан.
3. «Йўл беринг» белгиси билан ва «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган» белгиси билан.

2 Расмда кўрсатилган ҳолатда йўловчи-ларни тушириш учун тўхташга рухсат бериладими?

1. Рухсат этилади.
2. Тақиқланади.

4 Ҳаракатда имтиёзга эга бўлади:

1. Кўк автомобиль, чунки қизил автомобиль ҳаракатланиш бўлганини чапга ўзгариради.
2. Қизил автомобиль, чунки ўзаро қайта тизилишида у ўнг томонда бўлади.
3. Кўк автомобиль, чунки ўзаро қайта сафланишида у чап томонда бўлади.

6 Бу ётиқ чизиклардан қайси бири белгиланган йўналишдаги транспорт восита-ларининг тўхтаж жойини билдиради?

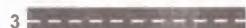
1. А.
2. Б.
3. В.
4. А ва Б.
5. Б ва В.

В

8 Реверсив ҳаракатланиш амалга ошириладиган ҳаракат бўлаклари чегараларини белгилаш учун бу ётиқ чизикларнинг қай биридан фойдаланилади?

1. 1-чизиқ.
2. 2-чизиқ.
3. 3-чизиқ.
4. 2- ва 3-чизиқлар.
5. 3- ва 4-чизиқлар.

10 Бу ётиқ чизиги қайси йўл белгиси билан кўлланилади?

1. «Йўл беринг» белгиси билан.
2. «Тўхтамасдан ҳаракатланиш тақиқланган» белгиси билан.
3. Огоҳлантирувчи «Тенг аҳамиятли йўллар кесишишви» белгиси билан.
4. Барча санаб ўтилган белгилар билан.

ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШНИ ТАҚИҚЛОВЧИ ШАРТЛАР

1. ТОРМОЗ ТИЗИМЛАРИ

1.1. Тормоз тизимининг конструкцияси ўзгартирилса, ишлаб чиқарган корхона талабига мос келмаса ёки транспорт воситасининг шу турида кўзда тутилмаган тормоз суюқлиги ёки бошқа қисмлар қўлланилса.

1.2. Ишчи тормоз тизимининг са-марадорлиги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 4 июндаги 191-сонли қарори билан тасдиқланган «Автотранспорт воситалари конструкциясининг фойдаланиш шартлари бўйича хавфсизлиги тўғрисида»ги умумий техник регламентда белгиланган талабларга мос келмаса.

1.3. Гидравлик тормоз юритмасининг зичлиги (герметиклиги) бузилган бўлса.

1.4. Двигатель ишламай турганда пневматик ёки пневмогидравлик тормоз юритмасининг зичлиги бузилиши, бошқарув қисмлари уламмаганда — 30 дақиқада, уланганида — 15 дақиқада тизимдаги ҳаво босимининг 0,05 МПдан кўпга пасайишига сабаб бўлса. Фидираклардаги тормоз камераларидан сиқилган ҳаво чиқаётган бўлса.

1.5. Пневматик ёки пневмогидравлик тормоз юритмасининг манометри ишламаса.

1.6. Тўхтаб туриш тормоз тизими транспорт воситаларини қўйидаги жойларда ҳаракатсиз ҳолатда ушлаб турба олмаса:

— тўла аслаҳаланган ҳолатда транспорт воситаларини 16 фоиздан кам бўлмаган қиялиқда;

— М тоифа учун 25 фоиз, Н тоифа учун 31 фоиз.

Изрҳ: тўхтаб туриш тормоз тизими синоевдан ўтказилаётганда двигатель трансмиссиядан ажратилган бўлиши керак.

2. БОШҚАРУВ ҚУРИЛМАСИ

2.1. Бошқарув қурилмасидаги люфт йигиндиси регламент (қатъий белгиланган) шароитлардаги синовларда қўйидаги кўрсаткичдан катта бўлмаслиги керак:

Транспорт воситасининг тоифаси	Йўл кўйилган люфт кўрсаточи (градусда)
M1	10°
M2, M3, N1	20°
N2, N3	25°

2.2. Детал ва боғламларнинг Конструкцияда кўзда тутилмаган кўзғалишлари бор. Резбали бирикмалар тегишли равишда маҳкамланмаган ёки ўрнатилган усулда қотирилмаган. Рул колонкасининг қулфловчи мослами ишламаса.

2.3. Бошқарув қурилмасининг конструкциясида кўзда тутилган кучайтиргич ёки мотоциклларда тебранишни пайсайтирувчи мослама (демпфер) носоз бўлса ёки умуман бўлмаса.

2.4. Бошқарув қурилмасида қолдиқ деформация излари, дарз кетган жойлари ва бошқа нуқсонлари бўлган қисмлар ўрнатилган, шу транспорт воситаси турида кўзда тутилмаган ёки ишлаб чиқарган корхона талабига мос келмайдиган қисмлар ва суюқликлар қўлланган бўлса.

3. ТАШҚИ ЁРИТГИЧЛАР

3.1. Ташқи ёритгичлар сони, тури, жойлашуви ва ишлаш тартиби транспорт воситасининг конструкцияси талабига мос келмаса.

Ишлаб чиқарилиши тўхтатилган енгил автомобильларга бошқа турдаги ва русумдаги транспорт воситаларининг ташқи ёритгичларини ўрнатишга рухсат этилади.

3.2. Ёритувчи чироқ нурининг йўналиши бузилган бўлса.

3.3. Агар ташки ёритгичлар ва нур қайтаргичлар белгиланган тартибда ишламаётган ёки ифлосланган бўлса.

3.4. Ёритиш асбобларида нур сочувчиси бўлмаса ёхуд тегишли ёруғлик асбоблари турига мос бўлмаган нур сочувчи ва лампалардан фойдаланилган бўлса.

3.5. Ялт-ялт этувчи чироқ-маёк-чаларнинг ўрнатилиши, уларнинг маҳкамланиши ва ёруғлик ишорасининг кўриниши белгиланган талабларга жавоб бермаса.

3.6. Транспорт воситасида қўйидагилар:

— олд қисмида — оқ ёки сариқ рангдан бошқа рангли туманга қарши чироқлар, сариқ ёки заргалдоқ рангдан бошқа рангли бурилиш кўрсаткичлари, оқ рангдан бошқа рангли нур қайтаргичлар ўрнатилган бўлса;

— орқа қисмида — оқ ёки сариқ рангдан бошқа рангли орқага ҳаракатланиш, оқ рангдан бошқа рўйхатдан ўтказиш давлат рақам белгиларини ёритувчи чироқлар, сариқ ёки заргалдоқ рангдан бошқа рангли бурилиш кўрсаткичлари, қизил рангдан бошқа рангли бошқа ташки ёритгичлар, қизил рангдан бошқа рангли нур қайтаргичлар ўрнатилган бўлса;

— ён қисмида — сариқ ёки заргалдоқ рангдан бошқа рангли ёритгичлар, сариқ ёки заргалдоқ рангдан бошқа рангли нур қайтаргичлар ўрнатилган бўлса.

4. ОЙНА ТОЗАЛАГИЧ ВА ОЙНА ЮВГИЧЛАР

4.1. Ойна тозалагич белгиланган тартибда ишламаётган бўлса.

4.2. Транспорт воситасининг конструкциясида кўзда тутилган ойна ювгич ишламаётган бўлса.

5. ФИЛДИРАК ВА ШИНАЛАР

5.1. Шина протектори нақшларининг қолдиқ баландлиги N2, N3, 03, 04 тоифадаги автотранспорт воситалари учун — 1,0 мм дан кам бўлса;

M1, N1, 01, 02 тоифадаги автотранспорт воситалари учун — 1,6 мм дан кам бўлса;

M2, M3 тоифадаги автотранспорт воситалари учун — 2,0 мм дан кам бўлса;

мотоцикл ва мопедлар (скутерлар, квадроцикллар) учун — 0,8 мм дан кам бўлса.

Изоҳ: тиркамалар шинаси нақшларининг қолдиқ баландлиги шатакчи транспорт воситаси шиналари учун белгиланган меъёр кабидир.

5.2. Шиналарда корд кўринишига олиб келган ташки нуқсонлар (тешилган, кесилган, ёрилган) ҳамда каркас қатламлари ажралган, протектор ва ён қисмлари кўчган бўлса.

5.3. Кўшалоқ шиналар орасига хавф-хатар туғдирувчи бегона жисмлар қисилиб, тиқилиб қолган бўлса.

5.4. Шина ўлчамлари ёки чекланган оғирлик транспорт воситасининг турига мос келмаса.

5.5. Транспорт воситасининг битта ўқига ҳар хил ўлчамли ва конструкцияли (диагонал ва радиал, камерали ва камерасиз), ҳар хил нақшли, совуқча чидамли ва чидамсиз, янги ва қайта тикланган, янги ва протектор нақши чукурлаштирилган шиналар ўрнатилган бўлса.

5.6. N2 ва N3 тоифадаги капотсиз тузилиши магистрал шатакчиларининг олдинги ўқига ва M3 тоифани II ва III класидаги автотранспорт воситаларининг олдинги ўқига қайта тикланган шиналар, бошқа ўқига эса иккинчи таъмирлаш класси бўйича қайта тикланган шиналар ўрнатилган бўлса.

5.7. M1, M2, M3 тоифаларининг I класидаги автотранспорт воситаларининг олдинги ўқига, M3 тоифанинг II ва III класидаги автотранспорт воситаларининг ўрта ва орқа ўқларига иккинчи таъмирлаш класси бўйича қайта тикланган шиналар ўрнатилган бўлса.

5.8. Филдиракни маҳкамловчи болт (гайка) бўлмаса, диск ва филдирак ободлари дарз кетган бўлса ёки маҳкамлаш тешикларининг шакли ва ўлчамлари кўринадиган даражада бузилган бўлса.

6. ДВИГАТЕЛЬ

6.1. Ишлаб чиқарилган газлар таркибида зарарли моддалар ёки туташ даражаси белгиланган меъёрдан ортиқ бўлса.

6.2. Ёнилғи узатиш тизими зич бўлмаса.

6.3. Ишлаб чиқарилган газларни чиқариб ташлаш тизими бузук бўлса.

6.4. Кarterни шамоллатиш тизими нинг зичлиги бузилган бўлса.

7. ТРАНСПОРТ ВОСИТАСИ КОНСТРУКЦИЯСИННИГ БОШҚА ҚИСМЛАРИ

7.1. Орқа томонни кўрсатувчи кўзгулар сони, жойлашуви ва тури белгиланган талабларга мос келмаса, транспорт воситасининг конструкциясида кўзда тутилган ойналари бўлмаса.

7.2. Товуш ишораси ишламаса.

7.3. Ҳайдовчининг жойидан теваракатроф кўришини чеклайдиган кўшимча нарсалар ўрнатилган ва қопламалар туширилган бўлса.

7.4. Барча турдаги транспорт воситалари олд, ён ойналарининг ёргулик ўтказувчанилиги 70%дан кам бўлса, автомобиль томидаги люк ойнаси, шунингдек, ички ишлар органларининг рухсатномаси асосида туси ўзгартирилган (корайтирилган) автотранспорт воситаларининг ойналари бундан мустасон.

Изоҳ. III класс М3 тоифадаги автомотранспорт воситаларининг орқа ва ён ойналарига пардалар, икки ёнга орқа томонни кўриш учун ташқи кўзгуси мавжуд бўлган барча тоифадаги автомотранспорт воситалари орқа ойналарининг тусини ёргулик ўтказувчанилиги чекланмаган даражада ўзгартишига (корайтиришга), шунингдек, ушбу орқа ойналарга парда (чий парда, дарпарда) ўрнатишга рухсат берилади.

7.5. Конструкциясида кўзда тутилган юхона ёки кабина эшикларининг

кулфлари, юк платформаси бортларининг ёпқичлари, цистерналар оғзининг қулфлари ва ёнилғи идишининг қопқоклари, ҳайдовчи ўринидиги ҳолатини созловчи қурилма, автобусда фалокат юз берган вақтда эшикларни очиш мосламаси ва тұхтатиш талаби ишораси, автобус салонини ёритиш асбоблари, фалокат юз берган вақтда чиқиш жойлари ва уларни ҳаракатга келтирувчи мосламалар, эшикларни очиш ва ёпиш қурилмалари, спидометр, тахограф, ойналарни иситувчи ва шамоллатувчи мосламалар ва ҳайдаб олиб қочишига қарши мосламалар ишламаса.

7.6. Спидометр қурилмаси носоз ва тамғаланмаган (шахсий транспорт воситалари, мотоцикл ва мопедлардан ташқари) бўлса.

7.7. Транспорт воситаси конструкциясида кўзда тутилган орқа ҳимоя воситаси, лой түсгич ва сачратмагичлар бўлмаса.

7.8. Ишлаб чиқарган корхона томонидан кўзда тутилмаган антенна, сирена, рация, товуш чиқариш мосламалари, ёритгичлар ва бошқалар белгиланмаган жойда ва тегишли рухсатсиз ўрнатилса.

7.9. Тиркама бўғимининг тортиштирикаш ёки таянч-тиркаш мосламаси носоз бўлса ҳамда конструкциясида кўзда тутилган эҳтиёт пўлат арқон (занжир) бўлмаса ёки носоз бўлса. Мотоцикл рамаси билан ён кажава рамаси маҳкамланган жойда люфт бўлса.

7.10. Транспорт воситалари қуйидагилар билан жиҳозланмаган бўлса:

— М2, М3 тоифадаги — фавқулода ҳолатларда ойнани синдириш учун фойдаланиладиган болғача, тиббиёт қутичаси, 2 та ўт ўчиригич (биттаси ҳайдовчининг кабинасида, иккинчиси — йўловчилар салонида), мажбурий тұхтаганини билдирувчи белги (ёки милтилловчи қизил чироқ) ва нурқайтаргичли камзул (жилет);

— М1, Н1, Н2, Н3 тоифадаги — микроравтобус ва филдиракли тракторларда тиббиёт қутичаси, ўт ўчиригич, мажбурий тұхтаганини билдирувчи белги

(ёки милтилловчи қизил чирок) ва нур қайтаргичли камзул (жилет);

— М3, N2, N3 тоифадаги — ўзи юриб кетишидан сақловчы, ғилдирак диаметрига мұвоғиқ (каміда иккита) тиргак;

— О тоифадаги — тракторлар, аравалар ва бошқа ўзиюрар машиналарда — ташқи нур қайтаргичлар;

— қажавали мотоциклларда — тиббіёткүтичаси, мажбурий тұхтаганлыгини билдирувчи белгі.

7.11. Иккі ғилдираклы мотоцикл конструкциясида күзда тутилган хавфсизлик ёйи (дуга) бұлмаса.

7.12. Мотоцикл ва мопедларда конструкциясида күзда тутилган оёк тирагич, әгаріда йұловчи учун күндаланг тутқич бұлмаса.

7.13. Конструкциясида күзда тутилган хавфсизлик камарлари ва ўриндиқтарнинг бوش сүяңчиләре бұлмаса.

7.14. Хавфсизлик камарлари ишламаса ёки күрінадиган узуқ-юлук шикастланган бұлса.

7.15. Транспорт воситасининг рүйхатдан үтказиш давлат рақами белгилари ёки уларни ўрнатыш усули белгиланган талабларға жавоб бермаса.

Транспорт воситасида рүйхатдан үтказиш давлат рақами белгиларининг күрінишини чекладиган, тұғры аникланишига халақит берадиган ҳар хил буюмлар ўрнатылған ва қолламалар билан қолланған бұлса.

7.16. Ярим тиркамада таянч мосламаси, таянчларни транспорт ҳолатида күлфловчи мослама, таянчларни күтариш түшириш мосламаси бұлмаса ёки носоз бұлса.

7.17. Эхтиёт (захира) ғилдиракни ушлаб түргич, шатакка олиш механизми (лебёдка) ва эхтиёт ғилдиракни күтариш-түшириш қурилмаси ишламаса. Шатакка олиш механизмининг храпли қурилмаси барабанни мақкамлашканати билан қолфламаёттан бұлса.

7.18. Двигатель, узатмалар күтиси, редукторлар, орқа күпприк, илашиштиглашиш қурилмаси (сцепление), аккумулятор батареяси, совутиш ва кондиционер тиизлари ҳамда транспорт воситасига күшимиңча ўрнатыладиган гидравлик қурилмаларнинг (мослама-

ларнинг) бирикмалари ва зичлагичларининг зичлиги бузилған бўлса.

7.19. Газли таъминлаш тизими билан жиҳозланған автобус ва автомобиль газ баллонларининг ташқи томонида кўрсатилған техник кўрсаткичлар техник паспортдаги маълумотларга мос келмаса, охирги ва режалаштирилаётган текширувларнинг санаси бўлмаса.

7.20. Транспорт воситаларининг ташқи юзасига қонун ҳужқатларига мос келмайдиган, ҳаракат хавфсизлигига салбий таъсир этувчи турли хил тасвирлар туширилған, ойналарига (люқдан ташқари) реклама чизилған (қолланған) бўлса.

Ишлаб чиқарувчи корхона томонидан күзда тутилмаган ҳолларда кузов (кабина) бир неча хил рангга бўялған бўлса (махсус транспорт воситалари бундан мустасно).

7.21. Транспорт воситалари ўзбoshimchaliq билан ялт-ялт этувчи чироқ-маёқча ва (ёки) маҳсус товушли ишоралар билан жиҳозланған бўлса, ёхуд транспорт воситасининг ташқи юзасига белгиланған талабларға мос келмайдиган маҳсус рангли график чизмалар, ёзувлар ва белгилар бўлса.

7.22. ДИХХХ органларининг рухасатисиз транспорт воситаларининг конструкциясига ўзгартиришлар киритилган бўлса.

Транспорт воситаларига бошқа турдаги буферлар, молдинглар, қолламалар, ғилдирак қопқоқлари ва ҳ. к. нинг ўрнатилишига рухсат этилади.

Ушбу иловада Вазирлар Маҳкамасининг 2012 йил 4 июлдаги 191-сон қарори билан тасдиқланған «Автотранспорт воситалари конструкциясининг фойдаланиш шартлари бўйича хавфсизлигиги түғрисида»ги умумий техник регламентида белгиланған автотранспорт воситаларининг таснифи (классификацияси) келтирилган:

М тоифаси — каміда тұрт ғилдиракка эга бўлған ва йұловчиларни ташиш учун фойдаланиладиган механик транспорт воситалари, шу жумладан:

— М1 тоифаси — йўловчиларни ташиш учун фойдаланиладиган ва ҳайдовчининг ўриндиғидан ташқари ўриндиқлар сони 8 тадан ошмайдиган автотранспорт воситалари.

— М2 тоифаси — йўловчиларни ташиш учун фойдаланиладиган, ҳайдовчининг ўриндиғидан ташқари ўриндиқлар сони 8 тадан ортиқ ва энг катта вазни 5 т гача бўлган автотранспорт воситалари.

— М3 тоифаси — йўловчиларни ташиш учун фойдаланиладиган, ҳайдовчининг ўриндиғидан ташқари ўриндиқлар сони 8 тадан ортиқ ва энг катта вазни 5 т дан кўп бўлган автотранспорт воситалари.

М2 ва М3 тоифалардаги автотранспорт воситалари куйидаги классларга мансуб:

а) уч классдан (I, II, III) биттасига ёки бир нечтасига;

в) икки классдан (A, B) биттасига.

Класс I — йўловчилар салонда бемалол юриши мақсадида конструкциясида туриб кетадиган йўловчилар учун жойлар кўзда тутилган автотранспорт воситалари.

Класс II — конструкцияси, асосан, ўтириб кетадиган йўловчилар учун мўлжалланган ва қаторлар орасида ва (ёки) иккита бирлашган ўринидик учун ажратилган жой чегарасидан чиқмасдан жойлашиб, туриб кетадиган йўловчиларни ҳам ташиш кўзда тутилган автотранспорт воситалари.

Класс III — конструкцияси фақат ўтириб кетадиган йўловчилар учун мўлжалланган автотранспорт воситалари.

Класс А — туриб кетадиган йўловчиларни ташиш учун мўлжалланган

автотранспорт воситалари; бу классдаги транспорт воситалари ўриндиқлар билан жиҳозланган ва уларда туриб кетадиган йўловчиларни ташиш кўзда тутилган.

Класс В — туриб кетадиган йўловчиларни ташиш учун мўлжалланмаган автотранспорт воситалари.

Микроавтобуслар — йўловчилар ташиш учун мўлжалланган, ҳайдовчидан ташқари 16 тагача ўтирадиган йўловчи учун жой бўлган В классдаги автотранспорт воситалари.

N1 тоифаси — юк ташиш учун мўлжалланган, энг катта вазни 3,5 т дан ошмайдиган автотранспорт воситалари.

N2 тоифаси — юк ташиш учун мўлжалланган, энг катта вазни 3,5 т дан ортиқ, лекин 12 т дан ошмайдиган автотранспорт воситалари.

N3 тоифаси — юк ташиш учун мўлжалланган, энг катта вазни 12 т дан ортиқ бўлган автотранспорт воситалари.

O тоифаси — тиркамалар (ярим тиркамалар ҳам).

O1 тоифаси — энг катта вазни 0,75 т дан ошмайдиган тиркамалар.

O2 тоифаси — энг катта вазни 0,75 т дан ортиқ, лекин 3,5 т дан ошмайдиган тиркамалар.

O3 тоифаси — энг катта вазни 3,5 т дан ортиқ, лекин 10 т дан ошмайдиган тиркамалар.

O4 тоифаси — энг катта вазни 10 т дан ортиқ бўлган тиркамалар.

3-илюстрага оид тестлар

<p>1 Санаб ўтилган шароитлардан қай бирида автомобиллар ва автопеездлардан фойдаланиш тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Гидравлик тормоз тизимининг зичлиги бузилганды. 2. Тұхтаб туриш тормоз тизими ҳаракатсиз холатда тұла вазндан транспорт воситаларини 16%дан кам бўлган қиялика ушлаб турғанда. 3. Тұхтатиб туриш тормоз тизимининг ричагини тутиб турувчи мослама ушлаб турганда. 	<p>2 Агар пневматик узатманинг зичлиги бузилиб, компрессор ишламай турганда бошқарув асбобларининг эркин ҳолатида ҳаво босимининг 30 дакиқада қанча кг/см пасайишига сабаб бўлса, тормоз тизими носоз ҳисобланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 0,2. 2. 0,4. 3. 0,5. 4. 0,75. 5. 1,0.
<p>3 Автомобиль юриб кетаётгандан кутилмаганда шинаси ёрилиб кетса, ҳайдовчи нима қилиши зарур?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ишчи тормоз билан тұла тұхтагунча кескин тормозлаш. 2. Автомобилни тұхтаб туриш тормози ёрдамида тұхтатиши. 3. Бошқарув чамбарагини ушлаб туриш, тұғри қизиқли ҳаракатни сақлаш, тезликни камайтириш ва тұхтатиши. 	<p>4 «Рұхсат этилган тұла вазн» нима?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Транспорт воситасининг юк күтәриши. 2. Транспорт воситасининг ҳақиқий вазни. 3. Ишлаб чикарувчи корхона томонидан белгиланған, аслахаланған транспорт воситасининг ҳайдовчи, йўловчи, юк билан бирга рұхсат этилган энг юқори вазни (микдори). 4. Транспорт воситасида ташиладиган юкнинг ишлаб чикарган корхона йўл кўйган техник тасвиғомаси сифатида белгиланадиган вазни.
<p>5 Үнг ва чап ғилдиракларининг шиналары турлича ёпилган автомобилга тормоз бериш қандай хавфли оқибатларга олиб келиши мумкин?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тормоз барабанларининг қызиз көтишига. 2. Нақш изларининг күчіб кетишига. 3. Автомобилнинг ағдарилиб кетиши мумкин даражада сирпаниб кетишига. 	<p>6 Йўловчи ташишга мўлжалланмаган юк автомобилида юкни кузатиб борувчи ёки қабул қилиб олувчи шахсларнинг ташилишига рұхсат бериладими?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Агар борт баландлигидан пастда жойлашган қулај үриндиқ бўлса, рұхсат берилади. 2. Тақиқланади.
<p>7 Қандай шароитларда транспорт воситаларидан фойдаланиш тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фаралар носоз бўлса. 2. Ташиқ ёритиш асбоблари ва ёргулук қайтаргичлар ифлосланғанда. 3. Ёритиш асбоблари ўрнида мазкур ёритиш асбобларининг турига мос келмайдиган лампалардан фойдаланилганда. 4. Барча санаб ўтилган шароитларда. 	<p>8 Қандай носозлик бўлганда транспорт воситаларининг ҳаракатланишини давом эттириши тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Транспорт воситаларининг тузилишида кўзда тутилган ойна югичлари ишламайди. 2. Ташиқ ёритиш асбоблари ва ёргулук қайтаргичлар белгиланған тартибида ишламайди ёки ифлосланган. 3. Ёмғир ёки қор ёғаётган вақтда ҳайдовчи томонидаги ойна тозалагач ишламайди. 4. Барча санаб ўтилган шароитларда.
<p>9 Тормоз тизими ишламаётган транспорт воситасини шатакка олиш мумкинми?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Агар шатакка олган транспорт воситасининг ҳақиқий вазни шатакка олинувчи транспорт вазnidан иккى баробар ортиқ бўлса, қаттиқ улагичда. 2. Фақат қаттиқ улагичда. 3. Агар шатакка олинган транспорт воситасида ҳайдовчи бўлса ҳар қандай усул билан. 4. Фақат унга қисман ортиш усули билан. 	<p>10 Механик транспорт воситаларидан фойдаланиш қандай шароитларда тақиқланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Юргизгич ишида нуқсон бўлганда. 2. Узатиш кутисида шовқин бўлганда. 3. Давлат даврий техник кўригидан белгиланған тартибида ўтмаганда.

**«ЙҮЛ ҲАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИ»га
4-шлова**

ХАВФЛИЛИК БЕЛГИЛАРИ

					
Портловчи моддалар ва 1.1, 1.2 ва 1.3 кичик класслар буюмлари	Портловчи моддалар ва 1.4 кичик клас буюмлари	Портловчи моддалар ва 1.5 кичик клас буюмлари	Портловчи моддалар ва 1.6 кичик клас буюмлари	Алангаланмай- диган, нотоксик газлар	Тез алангалана- диган газлар ва суюқниклар
					
Тез алангалана- диган қаттік моддалар, ѿзи реактив моддалар ва десенсивибилаш- ган портловчи моддалар	Ұз-ұзидан ғынучи моддалар	Сүв төккандың алангаланадиган газ ажратувчи моддалар	Оксидловчи моддалар	Органик пероксидлар	Токсик моддалар
					
Инфекциялы моддалар	I тоифали радиоактив материаллар	II тоифали радиоактив материаллар	III тоифали радиоактив материаллар	Коррозияланувчи моддалар	Бошқа хавфли моддалар ва буюмлар

АВТОТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ БЕЛГИЛАРИ

	**	*
		***
1	КҮРҮҚ МОДДАЛАР ҚҰЛЛАНСИН, СҮВ ҚҰЛЛАНИЛМАСИН!	
2	КИЧИК СҮВ ОҚИМЛАРИ ҚҰЛЛАНСИН!	
3	СОЧМА СҮВ ЕӘІ ИНГИЧКА ОҚИМ ҚҰЛЛАНСИН!	
4	ҚҰТПИК ҚҰЛЛАНСИН!	
5	ОҚОВА СУВГА МОДДАЛАР ТУШИШИНДІГ ОЛДИ ОЛИНСИН!	
N	НАФАС ОЛИШ АППАРАТИ ВА ХИМОЯЛОВЧИ ҚҰЛҚОПЛАР ҚҰЛЛАНСИН!	
YO	ФАҚАТ ЁҢГИН ЧИҚКАНДА НАФАС ОЛИШ АППАРАТИ ВА ХИМОЯЛОВЧИ ҚҰЛҚОПЛАР ҚҰЛЛАНСИН!	
K	ХИМОЯЛОВЧИ КИЙИМ-БОШЛАРНИНГ ТҮЛИК ТҮПЛАМИ ВА НАФАС ОЛИШ АППАРАТИ ҚҰЛЛАНСИН!	
E	ОДАМЛАР ЭВАКУАЦИЯ ҚИЛИНИШИ ЗАРУР!	

*) – Ёнгин өкім мәддә сизиб чыкканда шошилпинч чоралар коди.

**) – Хавфлилік белгиси.

***) – БМТ тартиб рәжеми.

АВТОҲАЛОҚАТЛАРДА ШОШИЛИНЧ БИРИНЧИ ТИББИЙ ЁРДАМ КҮРСАТИШ ҚОИДАЛАРИ ВА ТАЛАБЛАРИ

Бутун жаҳон Соғлиқни сақлаш ташкилотининг навбатдаги глобал ҳисботи эълон қилинди. 340 бетдан иборат ҳужжатда өр куррасининг барча йўлпаридағи ҳамда айrim давлатлар йўлпаридағи умумий ҳолат батафсил таҳлил қилинган.

Маълум бўлалишича, ҳар йили содир бўлаётган йўл-транспорт ҳодисаларида 1,25 млн инсон ҳаётдан кўз юмар экан. Ушбу маълумотлар дунёning 180 та давлатидан олинган таҳлиллар асосида тузилган. Ҳалок бўлаётган инсонлар 15 ёшдан 29 ёшгача бўлган йўл ҳаракати иштирокчилариридир.

Йўл транспорт ҳалокатлари туфайли келиб чиқадиган жароҳатланишлар ўзига хос бўлиб, бунда тананинг кўп қисми бир вақтнинг ўзида оғир шикастланади, ички органлар фаолияти, баъзан мия фаолиятининг ўткир бузилиш ҳоллари учрайди. Бу каби жароҳатлар беморнинг ногиронлигига ёки ўлимига сабаб бўлади. Лекин ҳамма вақт ҳам бемор, яъни жароҳатланувчи шундай аянчли ҳолда қолмаслиги мумкин. Кўп ҳолларда атрофдагилар томонидан тўғри шошилинч тиббий ёрдам ўз вақтида бенуқсон кўрсатилса, bemor ҳаёти ҳамда соғлигини турли асоратлардан сақлаб қолиш мумкин.

Йўлларда ҳаракатланиш қоидала-рининг 13-бандига асосан, йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлганда ҳайдовчи: буюмларни қўзғатмаслиги, шикастланганларга биринчи тиббий ёрдам бериш учун зарур чораларни кўриши, «Тез тиббий ёрдам» хизматини чақириши, агар бунинг имкони бўлмаса, шикастланганларни ўз транспортида ёки бошқа йўловчи транспортида яқин орадаги даволаш муассасасига зудлик билан етказиб бориши, у ерда ўз исмини, транспорт воситасининг давлат рақамини айтиши ва воқеа содир бўлган жойга қайтиб келиши шарт.

Йўлларда ҳаракатланиш қоидала-рининг 11-бандига асосан, биринчи тиббий ёрдамга муҳтож фуқароларга: – тиббий ёрдам кўрсатиш учун шу йўналишда кетаётган тиббиёт ҳодимларига, шунингдек, ҳаракат йўналишидан қатъни назар, ҳаёти хавф остида қолган bemорни яқин атрофдаги даволаш муассасасига олиб бориша кўмаклашиши лозим;

Бу қоидаларга риоя қилмаган ҳайдовчилар жиноий жавобгарликка тортиладилар. Йўл-транспорт ҳодисасида жабрланганларнинг шикастланиш дарражасига қараб жиноят иши кўриб чиқилади.

Ўзбекистон Республикаси соғлиқни сақлаш вазирининг
2011 йил 22 июндаги 178-сон буйруғига
илюва

**Шошилинч тиббий ёрдам кўрсатиш учун транспорт
воситасининг салонида бўлиши шарт қилинган зарур тиббий ашёлар
РЎЙХАТИ**

Т/р	Тиббий ашёлар номи	Чиқарилиш шакли (ўлчами)	Микдори, автотранспорт тоифасига кўра		
			B (M1)	C (N1, N2, N3)	D (M2, M3)

**I. ТАШКИ ҚОН КЕТИШНИ ВАҚТИНЧАЛИК ТЎХТАТИШ
ВА ЖАРОҲАДЛАРГА БОҒЛАМ ҚУЙИШ УЧУН**

1.	Қон тўхтатувчи жгут		1 дона	1 дона	3 дона
2.	Ностерил тиббий докали бинт	5 м x 5 см	2 дона	2 дона	5 дона
3.	Ностерил тиббий докали бинт	5 м x 10 см	2 дона	2 дона	5 дона
4.	Ностерил тиббий докали бинт	7 м x 14 см	1 дона	1 дона	3 дона
5.	Ностерил тиббий докали бинт	5 м x 7 см	2 дона	2 дона	5 дона
6.	Стерил тиббий докали бинт	5 м x 10 см	2 дона	2 дона	5 дона
7.	Стерил тиббий докали бинт	7 м x 14 см	1 дона	1 дона	5 дона
8.	Стерил боғлам учун пакет		1 дона	1 дона	5 дона
9.	Стерил тиббий докали салфеткалар	16 см x 14 см дан кам бўлмаган, N 10	1 қути	1 қути	3 қути
10.	Бактерицид лейкопластирь	4 см x 10 см дан кам бўлмаган	2 дона	2 дона	5 дона
11.	Бактерицид лейкопластирь	1,9 см x 7,2 см дан кам бўлмаган	2 дона	5 дона	15 дона
12.	Рулонли лейкопластирь	1 см x 250 см дан кам бўлмаган	1 дона	1 дона	3 дона

II. ЮРАК-ЎПКА РЕАНИМАЦИЯСИ ВОСИТАЛАРИ

1.	«Оғиз-восита-оғиз» усулида сунъий нафас ўтказиш учун тўсик воситаси		1 дона	1 дона	2 дона
----	---	--	--------	--------	--------

III. БОШҚА ВОСИТАЛАР

1.	Аммиак эритмаси –10% (напатир спирти)	флакон	1 дона	1 дона	2 дона
2.	Қайчи		1 дона	1 дона	2 дона
3.	Тиббий қўлкоплар	ўлчами «М» дан кам бўлмаган	1 жуфт	1 жуфт	5 жуфт
4.	Тиббиёт қутичаси			1 дона	

Изоҳ:

1. Яроқлилик муддати ўтган ва ўрамига зарар етган дори воситалари ҳамда тиббий ашёларнинг кўлланилиши тақиқланади.

2. Тиббиёт қутичаси транспорт воситаларини ишлаб чиқарган ташкилот томонидан бөлгиланган жойга мустаҳкам ўрнатилади. Агар транс-

порт воситасининг конструкциясида бундай жой кўзда тутилмаган бўлса, тиббиёт қутичаси осон олинадиган жойда бўлиши лозим.

3. Ушбу рўйхат Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги билан келишилган.

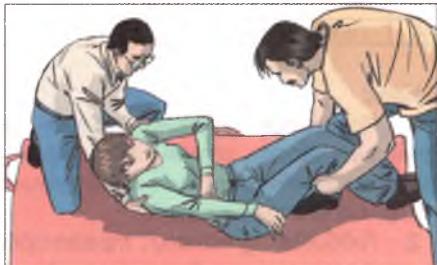
ЖАРОХАТЛАНГАНЛАРНИ АВТОМОБИЛЬ ИЧИДАН ЁКИ ТАГИДАН ЧИҚАРИБ ОЛИШ ҚОИДАЛАРИ:

- Автомобиль эшиклари очилмайдынан бўлиб қолиши, кузови қаттиқ деформацияга учрагани сабабли шикастланганларни автомобильдан чиқариб олишнинг иложи бўлмай қолади, жароҳатланганларни автомобильдан ажратиб олаётганда куч ишлатиб тортмасдан, суруб, кўтариб, ҳалакит берадиган автомобиль қисмларини синдириб бўлса ҳам беморни аста-секин икки ёки уч киши ёрдамида ажратиш керак;
- беморнинг аҳволини оғирлаштираслик учун уни автомобиль ичидаги қандай пайтда кўрган бўлса, шу ҳолатда чиқариб олиш лозим;
- агар беморни бир киши ажратиб олаётган бўлса, ўз-ўзидан маълумки, ҳолатини ўзгартиришига тўғри келади, шундай ҳолатда ҳам бош ва бўйини қимирлатмаслик керак;
- автомобиль ҳайдовчиси турли тўқнашувларда кучли силжиши натижасида кўкрак қисми билан рул чамбарагига урилиб кетади. Шунда икки томонлама бир ёки кўплаб қовурғалар синиши мумкин. Шуни назарда тутиб, bemorni ажратиб олаётган вактда кўкрак қафасини эзиз юбормаслик керак, акс ҳолда синган қовурғалар

силжиши натижасида оғрик, қон кетиши, ички аъзолар заарланиши кузатилиши мумкин. Агар шикастланган кишида қовурға синганлигига шубҳа туғилса, уни кўлтиқ қисмидан ушлаш керак, шунда қовурғалар ҳимояланган ҳисобланиб, жароҳати оғирлашмайди;

• автоҳалокатларда, агар тез тиббий ёрдам машинаси бир неча дақиқа ичидаги келмаса, автомобиль ичидаги бемор эс-хушида бўлиб, ҳеч қайси жойи эзилмаган бўлса, реанимация чораларига муҳтож бўлмаса, уни чиқариб олиш зарур;

• агар машинадан ёнаётган электр симлари ёки бензин ҳиди келаётган бўлса, зудлик билан жароҳатланувчини чиқариб олиш лозим. Шу билан бирга ҳайдовчини ҳам, йўловчиларни ҳам узоқроқ масофага олиб бориш зарурдир.

ТИББИЙ САРАЛАШНИ ҚАНДАЙ ҚИЛИБ МУКАММАЛ ЎТКАЗИШ МУМКИН?

- Шикастланувчидаги жароҳати бор ёки йўқлиги аниқланади;
- агар шикастланган беҳуш ҳолда бўлса, саралаш «ўликми-тирикми» деган гумон билан бошланади;

• фожия юз берган жойда ўлим кузатилса, у ҳолда кўпроқ бosh мия ва кўкрак қафаси жароҳати тўғрисида ўйлаш керак;

• кўкрак қафасининг оғир шикастлашида кўкрак қафаси деформациясини баъзида кўз билан кўриш ёки ҳар ҳолда қўл билан ушлаб, қовурғаларнинг қимирлаётганини суяклар ғичирлаши борлигидан билиш мумкин;

• бosh чаногининг оғир жароҳатларида қулоқ ва бурун тешигидан қон кетиши, кўкрак қафаси оғир шикастланганда қон бурундан ва оғиздан оқиши мумкин;

• тери қопламалари ранги оқарган ёки кўкарган, қораҷиклар кенгайган бўлиб, ёруғликда ўзгармаса, қон томирлар уриши қўлда ҳам, бўйинда ҳам аниқланмаса, юрак уриши сезилмаса, нафас тўлиқ тўхтаганлиги ёки тўхтамаганлигини беморнинг оғзига яқинлаштирилган ойна бўлакчасининг терлаган ёки терламаганлигидан билиш мумкин.

БИРИНЧИ ТИББИЙ ЁРДАМ КЎРСАТИШ КЕТМА-КЕТЛИГИ

- Беморда нафас олиш жараёни бу-зилган тақдирда оғиз бўшлигини кўриш керак, ёпиқ бўлса, қўл билан салфетка ёки рўмолча ёрдамида тозалаш лозим;
- агар артериал қон кетиш ҳоллари кузатилса, ўша томирнинг юқори қисмидан босиб туриш йўли билан қонни тўхтатиб, кейин жгут каби қон тўхтатувчи восита-лардан фойдаланиш мумкин.
- беморда суяк синишлари тўлиқ инкор этилмагунча юришга рухсат бериш керак эмас;
- қўшимча жароҳатлардан холи бўлиш учун bemorning кийимларига тегиш мумкин эмас, фақатгина нафас қисилиши каби ҳолатларда ёқасини ва белини бўшатиш, зарур ҳолатда кийимини йиртиш зарур ёки қисман ечиласди;
- bemor текис жойга ётқизилгач, яна бир марта нафас йўлларининг ўтказувчанлиги текширилиб, тили орқага тушиб қолган бўлса, уни салфетка билан ушлаб тортилади;
- агар умуртқанинг бўйин қисми син-маган бўлса, bemorni ёнбошлатиш мумкин;

• нафас олиш қайта тўхтаб қолмаслиги учун bemor ёнбошлатиб ётқизилади;

• нафас олиш тикланмаса, сунъий нафас берилади. Бунинг учун bemorning боши орқага букилса, нафас йўлларидан ҳаво ўтиши осонлашади;

• кўкрак қафасининг очиқ жароҳати бўлса ва у орқали ҳаво кираётган бўлса, дарҳол уни стерил салфетка ёки тозароқ мато, агар ҳеч нарса бўлмаса, кафт билан ёпиш лозим;

• жароҳатланувчидა ҳаёт учун хавфли ташқи веноз қон (түк қызил рангда) кетса, уни дархол тұтхатиш керак. Бунинг учун, күпинча, дастлаб стерил, сұнг босувчи бошқа усууллар құлланилади.

• артериал қон кетишида (оч қызил пушти рангда) жгут ёки томирни босувчи бошқа усууллар құлланилади.

ҚОН КЕТИШДА БИРИНЧИ ТИББИЙ ІРДАМ КҮРСАТИШ

Қон томирлар шикастланғанда артериал, веноз ва паренхиматоз қон оқиши мүмкін. Агар қон жароҳатдан ташқарига оқаёттан бұлса, буни ташқи қон оқиши деб аталади, агар қон жароҳатланған томирдан тұқимага, ички органларга – күкрак ёки қорин бүшлигига оқаёттан бұлса, у ҳолда буни ички қон оқиши дейилади.

• артериал қон оқишини тұтхатиш ҳамманинг құлидан келадиган әнг осон ва тезкор усуул бўлиб, жароҳатланған жой тепарогидан артерияни бармоқ билан босиб туришдир. Артерия сүяк ёнига яқин жойдан ёки унинг устидан үтган бұлса, уни босиб туриш осон бўлади;

• артерияларни бармоқ билан босиши кўп куч талаб етади ва уни ҳатто жисмонан кучли ва чиниқан киши ҳам 15 – 20 дақиқадан ортиқ бажара олмайди;

• жгут қўл ва оёқнинг йирик артериал томирлари шикастланғанда қон оқишини вақтнинча тұтхатишнинг асосий усулидир. Жгут сон, елкага қўйилади.

• жгут қон оқаёттан жойдан 15 см юқоридан жароҳат яқинидаги терини сиқиб қўймаслик учун кийим ёки юмшоқ бинт устидан боғланади;

• жгут боғланғандан сұнг бириктирилган қофозга куни, соати ва дақиқаси ёзилади, қофоз жгут остига қуриниб турадиган қилиб қистириб қўйилади;

• жгут қиши мавсумида 1 соатга, ёзда эса 1,5 – 2 соатга қўйилади. Жгут қўйилгандан сұнг 2 соат үтган ҳолларда артерияни бармоқ билан босиши, жгутни аста-секин пулспи ҳисоблаб туриб 5 – 10 дақиқага бўшатиш ва уни аввалиги жойининг юқориғидан яна қўйиш лозим.

• жгут бўлмагандан артериядан қон оқишини бурагич қўйиш ёки қўл-оёқни максимал букиш ва шу вазиятда боғлаш йўли билан тұтхатиш мүмкін.

- венадан қон оқиши стерил боғлов қўйиш ва гавданинг шикастланган қисмини баланд кўтариш орқали тўхтатилиди.

НАФАС ВА ЮРАК ТЎХТАГАНДА ШОШИЛИНЧ ТИББИЙ ЁРДАМ КЎРСАТИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ:

- бемор чалқанча ётқизилади ва шу билан тил асосини нафас олиш йўлларидан четлатишга эришилади;
- ҳавонинг бурун орқали ташқарига чиқиб кетмаслиги нинг олдини олиш мақсадида bemornинг бурнини қисиб, оғзидан ҳаво юборирилади;
- юборилаётган нафас ўртасидаги вақт 5 сонияни ташкил этади, яъни 1 дақиқада 12 марта тани ташкил этади. Юқорида қайд этилган қоидага риоя қилиниши шарт, чунки қилинаётган муолажалар табиий нафас кўнукмасини ҳосил қилишдан иборатидир;
- нафас олдириш вақтидаги юзага келадиган меъда усти соҳасидаги шишнинг пайдо бўлиши юборилаётган ҳавонинг меъдага кетаётганлигидан далилат беради;
- юрак массажи, bemornинг исталган томонидан кўкрак тўш суюгини 5-қовурға бирикадиган жойидан кафтларини бир-бирига кўйиб, босим орқали бажарилади;
- босим вақтидаги кўкрак қафасининг эгилиши 4 – 5 см ни ташкил қилиши көрак, аммо босим таъсири 0,5 сонияни, босимлар оралиғидаги вақт эса 0,5 – 1 сонияни ташкил қиласди;
- қилинаётган муолажаларнинг тўғри бажарилаётганлиги уйку артериясида

тўлқинсимон пульснинг пайдо бўлиши билан ифодаланади.

ДИҚҚАТ!!!

• Агарда жонлантиришни 1 киши бажараётган бўлса, 2 та нафасдан сўнг 15 маротабагача босим муолажаларини қилиши керак.

• Агар жонлантириш муолажала-рини 2 киши бажараётган бўлса, ўпка вентиляцияси ва массаж муолажаларининг бир-бирига со-лиштирмаси 1:5 нисбатида бажа-рилади.

• Уйку артериясида аниқ томир уриши тиклангандан сўнг юрак массажи тўхтатилиб, нафас олиш тўлиқ тикланмагунча сунъий на-фас олдириш давом этилиши шарт.

Юқорида қайд этилган ташки юрак массажи сунъий нафас муолажалари билан биргалик-да олиб борилмаса, бефойда ҳисобланади.

ЁДДА ТУТИНГ!!!

**ЖАРОҲАТЛАНГАН ШАХСГА ЎЗ
ВАҚТИДА ТЎҒРИ ВА СИФАТЛИ
КЎРСАТИЛГАН ШОШИЛИНЧ
БИРИНЧИ ТИББИЙ ЁРДАМ БЕМОР
ХАЁТИНИ САҚЛАБ ҚОЛАДИ!**

«Автоҳалокатларда биринчи тиббий ёрдам» мавзусига оид тестлар

<p>1 Умуртқасининг кўкрак қисми шикастланган киши транспортда қандай ташилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Қаттиқ тахтада орқаси билан ётган ҳолда. 2. Юмшоқ тўшамада орқаси билан ётган ҳолда. 3. Қаттиқ тахтада ёни билан ётган ҳолда. 	<p>2 Кўл жароҳатланганда кийим қандай тартибида кийгизилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кийим аввал жароҳатланган кўлга, сўнгра соғига кийдирилади. 2. Кийим иккала кўлга баравар кийдирилади. 3. Кийим аввал соғ кўлига, сўнгра жароҳатланган кўлга кийдирилади.
<p>3 Суяк синганда қайси матодан котириб боғлаш учун шина сифатида фойдаланиш энг қулай?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бинт. 2. Газмол. 3. Тахта бўлаги. 	<p>4 Шикастланган кишининг ўмров суюги синганда нима қилиш зарур?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Синган жойга совуқ компресс қўйиш, бинт билан тараңгроқ боғлаш. 2. Кўлтиқ соҳасига тахтакач қўйиш ва тўғрилаб кўйилган қўлуни гавдасига кўшиб бинт билан боғлаш. 3. Пахта ёки бинт ўрамасини қўлтиқ соҳасига кўйиб тирсагидан букилган қўлуни гавдасига кўшиб бинт билан боғлаш.
<p>5 Соннинг юмшоқ тўқималари лат еганда биринчи тиббий ёрдам қандай кўрсатилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Лат еган жойни қаттиқ боғлаш, 15–20 дақиқага муз солинган халта қўйиш. Оёқни юқори кўтариш, тинч қўйиш. 2. Бутун оёқни тараған қилиб (пастдан юқорига) боғлаш, сингандаги каби шина қўйиш. Бир стаканга ярим чой қўшигига ичимлик сода солиб ичириш, касалхонага жўнатиш. 3. Оёқни юмшоқ предметга қўйиш. 	<p>6 Сон суюгининг пастки учдан бир қисми синганда жароҳатланган одамни транспортда ташиш учун тахтакач қандай қўйилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Тахтакачни соннинг бутун узунлигига тос-сон тиззаб бўгинигача қўйиб, синган жой бинт билан қаттиқ боғлач кўйилади. 2. Иккита тахтакач оёқнинг ички ва ташки томонидан қўйилади. Биттасини оёқ тўлиғидан қўлтиқости чукуригача, иккичини тутиқдан човгча. 3. Иккита тахтакач оёқнинг икки томонидан тўлиғидан соннинг юқорига учдан бир қисмигача (синган жойдан 15–20 см юқоригача) қўйилади.
<p>7 Тос суяклари синганда биринчи ёрдам қандай кўрсатилади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зарапланган жойни қаттиқ боғлаш, шикастланганни ярим ўтирган ҳолатга келтириш. 2. Шикастланганни қаттиқ юзага орқаси билан ётқизиш, зарапланган жойларга қайноқ иситтиг қўйиш. 3. Шикастланганни қаттиқ текис юзага ётқизиш, букилган ва икки томонга керилган тиззазларининг бўгинлари остига гўла шаклида ўрам қўйиш. 	<p>8 Кон оқишини тўхтатувчи жгут қўл-оёқларга қандай боғланади?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ярадан 10–15 см пастга. 2. Ярадан 10–15 см юқорига. 3. Бевосита яранинг ўзига.
<p>9 Кўкрак қафасининг кўп қисми жароҳатланганда уни қаердан бошлаб бинт билан боғлаш керак?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Кўкрак қафасининг ўртасидан. 2. Кўкрак қафасининг қуи қисмидан. 3. Кўлтиқ остидан. 	<p>10 Автомобилда тиббиёт қутичасини қаерда сақлаш лозим?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Енгил автомобилнинг юкхонасида. 2. Тайёрловчи корхона томонидан белгиланган жойларда, берк ҳолатда. 3. Автомобилнинг кузовида кўринадиган жойда.

Category	Definition	Example
1. Academic	Academic research, teaching, and writing.	Writing a grant proposal, attending a conference, publishing a paper, giving a lecture, or teaching a class.
2. Professional	Professional development, networking, and collaboration.	Attending a professional meeting, participating in a panel discussion, or working on a committee.
3. Personal	Personal interests, hobbies, and leisure activities.	Reading a book, going for a walk, or spending time with family.
4. Social	Social interactions and relationships.	Meeting new people, attending social events, or maintaining relationships with friends and family.
5. Financial	Managing money, budgeting, and financial planning.	Checking bank statements, paying bills, or saving for retirement.
6. Health	Maintaining physical and mental health.	Exercising, eating healthy, or seeking medical treatment.
7. Legal	Dealing with legal issues and documentation.	Reviewing contracts, filing taxes, or consulting with a lawyer.
8. Technical	Using technology and software.	Working on a computer, using software, or troubleshooting technical issues.
9. Creative	Expressing creativity through art, music, or writing.	Drawing, painting, playing an instrument, or writing poetry.
10. Volunteering	Engaging in volunteer work or community service.	Working at a soup kitchen, tutoring children, or helping at a local shelter.

Note: This is a sample list of categories and examples. You may add or remove categories based on your specific needs.

ЙҮЛ ҲАРАКАТИ ҚОИДАЛАРИНИ БУЗГАНЛИК УЧУН МАЪМУРИЙ ЖАВОБГАРЛИК

ЎзР. МЖтК модда	Қисқача мазмуни	Кўриладиган чоралар, энг кам иш ҳақи баравари миқдорида
125-1	Транспорт воситасини бошқариш ва йўловчилар ташишда хавфсизлик камаридан, мотошлемлардан фойдаланиш қоидаларига риоя этилмаса	0,5
125-2	Белгиланган тартибда рўйхатдан, техник кўриқдан ўтказилмаса, фойдаланиш ман этиладиган даражада носозлиги бўлса, ифлослантирувчи моддаларнинг миқдори, шовқин даражаси белгиланган нормалардан ортиқ бўлса	0,5
125-3	Тормоз тизими, руль бошқаруви, уловчи қурилмада носозлиги бўлган ёхуд тегишли руҳсати бўлмай туриб қайта жиҳозланган транспорт воситалари бошқарилса	1
125-4	Шаҳарлараро, халқаро йўловчи ташишни амалга оширадиган автобуслар тахографларсиз ёки уни учирган ҳолда бошқарилса	3
125-5	Фойдаланиш белгиланган тартибда ман этилган транспорт воситалари бошқарилса ёки давлат рақам белгиси ўзбошимчалик билан ечиб олинган бўлса	5
125-6	Давлат рақам белгиси ясама ёки ўзга усулларда ўзгартирилган, шунингдек, давлат рақам белгиси айни шу транспорт воситасига тегишли бўлмаган транспорт воситалари бошқарилса	10
125-7	Транспорт воситаси маҳсус жиҳозланмаган жойда сақланса	Фуқароларга — 1. Мансабдор шахсларга — 2
125 ¹ -1	Юк ташиш ва шатакка олиш қоидалари бузилса	5

		Фуқароларга — 10 ёки транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 6 ойгача муддатта махрум этілади. Мансабдор шахсларга — 15
125 ¹ -2	Тегишли рухсатномаси бұлмай туриб оғир вазнли, йирик габаритли, хавфли юкларни ташиш ва юқ билан ёки юксиз холдаги габарит үлчамлари белгиланған нормалардан ортиқ бўлган транспорт воситалари билан йўлга чиқилса, рухсатномада кўрсатилган ҳаракат йўналишидан четга чиқилса	
126-1	Кўзгусимон ёки туси ўзгартирилган (қорайтирилган) ойналар ўрнатилган транспорт воситаларидан, худди шунингдек, ҳайдовчининг ўрнидан теварак-атрофни кўришни чеклайдиган кўшимча нарсалар ўрнатилган ёки копламалар суртилган транспорт воситаларидан фойдаланилса	25
126-2	Худди шундай хуқуқбузарлик маъмурий жазо қўллангандан кейин бир йил давомида такроран содир этилса	40
127-1	Товуш сигналини сабабсиз бериш, транспорт воситаларига уни ишлаб чиқарган корхона назарда тутмаган товуш чиқарувчи ва ёритувчи қурилмаларни ўрнатиш, худди шунингдек, уларни ўзгартириб ўрнатиш	1
127-2	Тегишли рухсат олмай туриб транспорт воситаларига товуш чиқарувчи ва ёритувчи маҳсус қурилмаларни ўрнатиш, худди шунингдек, давлат рақам белгиларини кўриш имкониятини чеклайдиган, уларни англашга тўсқинлик қиласиган турли ашёлар ўрнатиш ва қоплама суртиш	Фуқароларга — 1 — 3 Мансабдор шахсларга — 3 — 5
128-1	Транспорт воситалари пиёдалар йўлкаларидан юргизилса, йўл белгилари ёки йўлнинг қатнов кисмидаги чизиқлар билан белгилаб кўйилган талабларга риоя этилмаса, одамларни ташиш, транспорт воситаларини қувиб ўтиш, йўналишили транспорт воситалари тўхтайдиган бекатлардан ёки пиёдалар ўтиш жойларидан юриш қоидалари, сутканинг коронги вақтида ёки кўриш чекланған шароитларда ёритиш асбобларидан фойдаланиш қоидалари бузилса, йўловчиларга лойка сачратилса	0,5

128-2	Ушбу модданинг биринчи қисмida назарда тутилган худди шундай ҳукуқбузарлик маъмурӣ жазо кўлланилганидан кейин бир йил давомида тақрор содир этилса	1
128-3	Ушбу модданинг биринчи қисмida назарда тутилган худди шундай ҳукуқбузарлик икки марта маъмурӣ жазо кўлланилганидан кейин бир йил давомида тақрор содир этилса	3
128-4	Ушбу модданинг биринчи қисмida назарда тутилган худди шундай ҳукуқбузарлик уч марта ва ундан ортиқ маъмурӣ жазо кўлланилганидан кейин бир йил давомида тақрор содир этилса	4 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳукуқидан 6 ой муддатга маҳрум этилади
128 ¹ -1	Транспорт воситасини бошқариш вақтида телефондан фойдаланиш қоидаси бузилса	3
128 ¹ -2	Йил давомида транспорт воситасини бошқариш вақтида телефондан фойдаланиш қоидаси тақроран бузилса	4 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳукуқидан 6 ой муддатга маҳрум этилади
128 ² -1	Транспорт воситасини бошқаришда унинг салони опд қисмига ишлаб чиқарувчи корхона томонидан ўрнатилган монитордан теле-, видеодастурлар томоша қилиш учун фойдаланилса	1
128 ² -2	Транспорт воситаси салони олд қисмига ўзбошимчалик билан монитор (дисплей) ўрнатилса	2
128 ² -3	128 ² -модданинг 1- ва 2-қисмларида назарда тутилган ҳукуқбузарликлар маъмурӣ жазо кўлланилгандан кейин бир йил давомида тақрор содир этилса	3 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳукуқидан 6 ой муддатга маҳрум этилади
128 ³ -1	Белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан кўп бўлмаган катталиқда ошириб юборилса	1

128 ³ -2	Белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан ортиқ, лекин 40 километрдан күп бўлмаган катталиқда ошириб юборилса ёки ҳайдовчиларнинг белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан күп бўлмаган катталиқда худди шу хукуқбузарлик учун маъмурй жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса	5
128 ³ -3	Транспорт воситалари ҳайдовчиларининг белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 40 километрдан ортиқ катталиқда ошириб юборишлари	9
128 ³ -4	Транспорт воситалари ҳайдовчиларининг белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан ортиқ, лекин 40 километрдан күп бўлмаган катталиқда худди шундай хукуқбузарлик учун маъмурй жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборишлари ёхуд транспорт воситалари ҳайдовчиларининг белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан күп бўлмаган катталиқда худди шундай хукуқбузарлик учун икки марта маъмурй жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборишлари	15 ёки транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 1 йил муддатга маҳрум этилади.
128 ³ -5	Белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 40 километрдан ортиқ катталиқда ошириб юбориши худди шу хукуқбузарлик учун маъмурй жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса ёхуд белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан ортиқ, лекин 40 километрдан күп бўлмаган катталиқда худди шу хукуқбузарлик учун икки марта маъмурй жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса ёхуд белгиланган ҳаракат тезлигини соатига 20 километрдан күп бўлмаган катталиқда худди шу хукуқбузарлик учун уч марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор ошириб юборилса	25 ва транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 2 йил муддатга маҳрум этилади
128 ⁴ -1	Светофорнинг тақиқловчи сигналида ёки йўл ҳаракатини тартибга солувчининг тақиқловчи ишорасида йўлнинг қатнов қисмидаги йўл чизиқлари ёки йўл белгилари билан белгиланган тўхташ чизигини босиб кириш	0,5

128 ⁴ -2	Светофорнинг ёки йўл ҳаракатини тартибига солувчининг тақиқловчи ишораларига бўйсунмаса	2
128 ⁴ -3	Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	5
128 ⁴ -4	Светофорнинг ёки йўл ҳаракатини тартибига солувчининг тақиқловчи ишораларига бўйсунмаслик икки марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	Транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1 йил муддатга маҳрум этилади
128 ⁵ -1	Тўсқинликсиз ҳаракат қилиш ҳуқуқидан фойдаланадиган транспорт воситаларининг ўтиб кетишига халақит берилса	5
128 ⁵ -2	Ҳайдовчиларнинг йўлнинг қарама-қарши ҳаракатланиш учун мўлжалланган томонига ёки бўллагига йўл ҳаракати қоидаларини бузган ҳолда чиқишлари натижасида авария ҳолати юзага келса	10
128 ⁵ -3	Ушбу модданинг биринчи ёки иккинчи қисмларида назарда тутилган ҳуқуқбузарликлар маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	20 ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқидан 1 йил муддатга маҳрум этилади.
128 ⁶ -1	Тўхташ ёки тўхтаб туриш қоидалари бузилса	3
128 ⁶ -2	Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	5
128 ⁶ -3	Худди шундай ҳуқуқбузарлик икки марта маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	10
128 ⁶ -4	Худди шундай ҳуқуқбузарлик уч марта ва ундан ортиқ маъмурий жазо қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилса	15
129-1	Йўл ҳаракати хавфсизлигига таҳдид солувчи ёки авария ҳолатини келтириб чиқарувчи гурӯҳ бўлиб ҳаракат қилишда катнашилса	3

129-2	Харакат хавфсизлигига таҳдид солувчи гурӯҳ бўлиб юрилса ва бир йил давомида шундай қоидабузарлик икки маротаба содир этилса	5 ёки транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 6 ойдан 1 йилгача муддатга маҳрум этилади.
130-1	Темир йўлдан ўтиш қоидаси бузилса	3
130-2	Темир йўлдан ўтиш қоидасини бузиш маъмурий жазо қўлланилгандан кейин бир йил давомида такроран содир этилса	5 ёки транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 6 ойдан 1 йилгача муддатга маҳрум этилади
131-1	Транспорт воситалари маст ҳолда бошқарилса	25 ва транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 1,5 йилдан 3 йилгача муддатга маҳрум этилади
131-2	Худди шундай хукуқбузарлик транспорт воситаларини бошқариш хукуқи бўлмаган шахс томонидан содир этилган бўлса	40 ва 15 суткагача муддатга маъмурий қамоққа олинади
131-3	Алкоголли ичимлиқдан, гиёҳванд модда таъсиридан ёки ўзгача тарзда маст шахсга транспорт воситасини бошқариш топширилса	25

133	Транспорт воситаси ҳайдовчисининг ЙҲҚни бузиши жабрланувчига енгил тан жароҳати ёки анча миқдорда моддий зарар етказса	5 — 7 ёки транспорт воситасини бошқариш хуқуқидан 3 йилгача муддатта маҳрум этилади
134	Ҳайдовчининг ЙҲҚни бузиши транспорт воситаси ёки бошқа мол-мулкнинг шикастланишига олиб келса	2 — 4 ёки транспорт воситасини бошқариш хуқуқидан 1 йилгача муддатта маҳрум этилади
135-1	Транспорт воситаларини бошқариш хуқуқини берувчи ҳужжатлари, уни рўйхатдан ўтказгандик ҳақидаги, шунингдек, транспорт воситасига эгалик қилиш, эгаси йўклигига ундан фойдаланиш ёки тасарруф этиш хуқуқини тасдиқловчи ҳужжатлари, транспорт воситаси эгаларининг фукаролик жавобгарлигини мажбурий суғурта қилиш бўйича суғурта пописи, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳолларда эса лицензия карточкаси ёки йўл варажаси ёнида бўлмаган ҳолда бошқарилса, ишончномаларни, транспорт воситаларини бошқа шахсга ўтказиш ва ижарага бериш шартномаларини белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказмасдан (ҳисобга қўймасдан) транспорт воситалари бошқарилса	1
135-2	Транспорт воситаларини бошқариш хукуки бўлмаган шахслар транспорт воситаларини бошқарса, бошқариш хукуки бўлмаган шахсга транспорт воситаларини бошқарыш топширилса	5
135-3	Транспорт воситаларини бошқариш хуқуқидан маҳрум этилган шахслар бундай воситаларни бошқарса	10
135 ¹ -1	Суғурта полисларида (СП) назарда тутилмаган фойдаланиш даврида транспорт воситалари бошқарилса, шунингдек, факат мазкур СПда кўрсатилган ҳайдовчилар айни шу транспорт воситасини бошқариши тўгрисида мазкур СПда назарда тутилган шартларни бузган ҳолда транспорт воситасини бошқарса	1

135 ¹ -2	Мажбурий сугурта бўйича қонунда белгиланган мажбуриятнинг бажармаслиги, бундай мажбурий сугурта қилинмаганлиги олдиндан аён бўлса, транспорт воситасини бошқариш	Фуқароларга — 1 Мансабдор шахсларга — 3
136-1	Алкоголли ичимлиқдан, гиёхванд модда таъсиридан ёки ўзгача тарзда мастлиги ёки маст эмаслигини белгиланган тартибда аниқлаш учун текширувдан ўтишдан бўйин товланса	15 ва транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 1,5 йилдан 3 йилгача муддатга маҳрум этилади
136-2	Худди шундай хукуқбузарлик транспорт воситаларини бошқариш хукуки бўлмаган шахс томонидан содир этилган бўлса	30 ёки 15 суткагача муддатга маъмурӣ қамоқقا олинади
136-3	Мопед, велосипед ҳайдовчи, от-уловли аравани бошқариб борувчи шахслар тиббий кўриқдан ўтишдан бўйин товласа	3
137	Йўл-транспорт ҳодисаси қатнашчилари белгиланган қоидаларни бузган ҳолда ҳодиса юз берган жойдан кетиб қолса	30 ёки транспорт воситасини бошқариш хукуқидан 2 йил муддатга маҳрум этилади ёхуд 15 суткагача маъмурӣ қамоқقا олинади
138-1	Пиёдалар ва йўл ҳаракатининг бошқа иштирокчилари ЙҲҚни бузишса	1/3
138-2	Ҳайдовчиларга ҳар хил хизмат кўрсатиш мақсадида фуқаролар йўлнинг қатнов қисмида туришса ва мол боқишиша	0,5
138-3	Пиёдаларнинг ЙҲҚни бузиши авария ҳолатини келтириб чиқарса	1
138-4	Транспорт воситаси ҳаракатланаётган вақтда йўловчи томонидан тана қисмларини (кўлдан ташқари) салондан чиқаришга	1
138-5	Мопед, велосипед ҳайдовчи, от-уловли аравани бошқариб борувчи шахснинг алкоголли ичимлиқдан, гиёхвандлик моддаси таъсиридан ёки ўзгача тарзда маст бўлган ҳолда йўл ҳаракати қоидаларини бузиши	3

139-1	Белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилмаган ёки маъжбурий техник кўриқдан ўтказилмаган транспорт воситалари йўлга чиқарилса	3
139-2	Носозлиги ёки бошқа шартлар туфайли фойдаланилиши тақиқланган ёхуд тегишли рухсати бўлмай туриб қайта жихозланган транспорт воситалари йўлга чиқарилса	5
140	Маст ҳолдаги ҳайдовчилар ёки транспорт воситасини бошқариш ҳуқуқи бўлмаган шахсларнинг транспорт воситасини бошқаришларига йўл кўйилса	15
141	Транспорт воситаларидан шахсий бойлик орттириш мақсадида фойдаланилса	2 — 5
147-1	Йўлларга, йўл иншоотларига, йўл ҳаракатини тартибга солиб турувчи техника воситаларига шикаст етказилса, уларни сақлаш қоидалари бузилса, йўл қопламаси ифлослантирилса	10
147-2	Йўлларни, йўл иншоотларини, темир йўлдан ўтиш жойларини ҳаракат учун хавфсиз ҳолда сақлаш қоидалари бузилса	15
194-1	Ички ишлар ходимининг қонуний талаблари бажарилмаса	0,5 — 2
194-2	Худди шундай ҳукуқбузарлик маъмурий чора қўлланилгандан кейин бир йил давомида такороран содир этилса	2 — 3 ёки 15 суткагача муддатга маъмурий қамоқقا олишга сабаб бўлади

— ЎзР МЖтК 291-моддасига асосан, транспорт воситаси маҳсус белгиланган жойга ушланиб қолинади.

Транспорт воситасини бошқариш ҳукуқидан маҳрум қилиш жазоси фақат суд қарори орқали амалга оширилади.

ТОНИРОВКА

Энди ойнани танлов бўйича: автомобиль ён тарафидаги ойналарни (олд ва орқа) ёки фақат орқа ойналарни қорайтириш мумкин (2.08.2019 йилдаги 646-сон ВМҚ).

2018 йил 1 августдан олдиндан тўлов тўлаган ҳолда амал қилиш муддати 1 йил бўлган рухсатномани олиб, автомобилни тонировкалаш мумкин. Ҳозирги пайтга қадар бу орқа (ёруғлик ўтказувчанлиги камида 5% доирасида) ва орқа ён ойналарга (30%) дахлдор бўлган. Бу фуқароларга 90, юридик шахсларга – 120, мамлакатда фаолият юритаётган хорижий компанияларга – 140 ЭКИХга тушаётган эди.

2019 йил 3 августдан бошлаб тартибга куйидаги ўзгаришилар киритилди:

– биринчидан, бундан бўён рухсатнома олинмайди ва тегишинча, орқа ойна тусини ўзгариши учун тўлов тўланмайди. Бунинг устига, унинг тусини ўзгаришида ёруғлик ўтказувчанлик даражасига чеклов белгиланмайди (яъни 100%гача тонировкалашга рухсат берилади), шунингдек, агар автомобилнинг икки ёнида орқа томонни кўриш учун кўзгу бўлса, пардаларни (чийпарда, дарпардалар) илиш мумкин бўлади;

– иккинчидан, орқа ён ойналар ёруғлик ўтказувчанлиги чекланмаган даражада қорайтирилади ва олд ён ойналар тусини ўзгаришига ёруғлик ўтказувчанлик 50%дан кам бўлмаган даражада рухсат берилади. Тегишинча, буюртмачи икки опциядан бирини: фақат ён ойналар (орқа ва олд) ёки орқа ойналар тусини ўзгаришини танлаши мумкин. Бунда иккинчи вариант биринчисига нисбатан арzonроқ тушади.

Субъект	Ойналар тусини ўзгаришишга (қорайтиришга) рухсатнома бериш учун тўлов миқдори ЭКИХ/БХМ бараварида	
	орқа ва олд ён ойналар учун	орқа ён ойналар учун
Жисмоний шахс	50	10
Юридик шахс	50	10
Ўзбекистонда фаолият юритадиган хорижий дав- латнинг юридик шахси	80	20

Тошкент шаҳар ИИББ олд ён ойлар тусини ўзгаришиш танланганда аввалги нарҳда тўлаганлар учун қайта ҳисоб-китоб инфографикикаси – жадвалини тайёрлади.

Туристик йўналишларда йўловчи ташиб фаолиятини амалга оширувчи автобус, микроавтобус ва минивенлар ён ойларининг тусини ёруғлик ўтказувчанлиги 50%дан кам бўлмаган даражада ўзгаришиши мумкин. Мазкур ҳолатда тўлов қиймати улар эгаларининг юридик ҳолатидан келиб чиқсан ҳолда белгиланади (юқоридаги жадвалга қаранг) ва туристик фаолиятни амалга ошириш хукуқини берувчи лицензия тақдим этилганда кўлланилади.

Тонировканинг қонунийлигини автомобилнинг олд ён ойларига жойлаштирилариган маҳсус эмблема (голограмма) тасдиқлайди.

Туси ўзгаририлган (корайтирилган) ойнали транспорт воситаларидан рухсатнома олмасдан фойдаланганлик учун маъмурий жарима рухсатнома бериш ставкаларига тенглаштирилади (юқоридаги жадвалга қаранг). МЖТКга тузатишлар лойиҳаси 2 ой ичida Вазирлар Маҳкамасига киритилади. Айни пайтда, биринчи марта содир этилган хукуқбузарлик учун жарима 25 ЭКИХни, жарима ундирилгандан кейин бир йил ичидаги такроран содир этилганда 40 ЭКИХни ташкил этади.

Манба: www.norma.uz

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИЧКИ ИШЛАР ВАЗИРИНИНГ 2011 ЙИЛ 23 НОЯБРДАГИ 174-СОНЛИ БҮЙРУФИГА ИЛОВА

Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларини ва қатъий ҳисобдаги бланкаларни беришда, автомототранспорт воситалари, уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)ни рўйхатдан ўтказишида, қайта рўйхатдан ўтказишида, мажбурий техник кўриқдан ўтказишида, шунингдек, имтиҳонларни олишда ундирилладиган

ТЎЛОВЛАР МИҚДОРИ

I. Рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларини бериш, яроқсиз ҳолга келган, шикастланган ёки бузилганлари ўрнига янги рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгиларини бериш.

1	Автотранспорт воситаларига рўйхатдан ўтказиш давлат рақами белгилари (кейнинг ўринларда РЎДРБ деб юритилади) учун	1,5 баравари миқдорида
2	Мототранспорт воситалари, мотороллерлар ва тиркамалар (ярим тиркамалар) учун	75 фоизи миқдорида
3	Транзит РЎДРБ учун	25 фоизи миқдорида
4	Яроқсиз ҳолга келган, бузилган ёки шикастланган бир жуфт РЎДРБ ўрнига янги РЎДРБ бериш учун	1 баравари миқдорида
5	Яроқсиз ҳолга келган, бузилган ёки шикастланган бир дона РЎДРБ ўрнига янги РЎДРБ бериш учун	50 фоизи миқдорида

Изоҳ: йўқотилган РЎДРБлари ўрнига янгисини бериш учун белгиланган тўлов ставкасининг 3 баравари миқдорида ундирилади;

йўқотилган эски намунадаги давлат рақам белгилари ўрнига янгисини бериш учун белгиланган тўлов ставкасининг 2 баравари миқдорида ундирилади;

транспорт воситасини рўйхатдан ўтказишида РЎДРБларини сақлаб қолиш учун белгиланган тўлов ставкасининг 50 фоизи миқдорида ундирилади;

Ўзбекистон Республикаси Мехнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш органдарини томонидан ногиронларга имтиёзли шартларда берилган транспорт воситасига РЎДРБларини бериш учун тўлов ундирилмайди.

II. Автомототранспорт воситаларини ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)ни сотиш учун маълумотнома-счўт бериш.

6	Бир дона маълумотнома-счўт учун	10 фоизи миқдорида
---	---------------------------------	--------------------

III. Автомототранспорт воситаларини ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)ни рўйхатдан ўтказиш ва қайта рўйхатдан ўтказиш.

7	Автомототранспорт воситаларини ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)ни рўйхатдан ўтказиш ва қайта рўйхатдан ўтказиш учун	10 фоизи миқдорида
---	---	--------------------

Изоҳ: нотариуслар томонидан бошқа шахсга бериш шартномалари тасдиқлангунга қадар автомототранспорт воситалари ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари) рўйхатга олинган жойдаги ёки битим содир этилган (сотиб олувчининг танловига кўра) жойдаги Давлат йўл ҳаракати хавфсизлиги хизмати органларида рақамли агрегатларнинг техник хуҷоатларга мувофиқлиги юзасидан кўриқдан ўтказилиши шарт. Кўриқдан ўтказиш учун тўлов ундирилмайди.

8	Транспорт воситасини қайд этиш гувоҳномасини бериш учун	20 фоизи миқдорида
----------	---	--------------------

Изоҳ: йўқотилган транспорт воситасини қайд этиш гувоҳномаси дубликатини бериш учун белгиланган тўлов ставкасининг 5 баравари миқдорида ундирилади.

IV. Мажбурий техник кўриқдан ўтказиш.

9	Автотранспорт воситалари учун	10 фоизи миқдорида
10	Мототранспорт воситалари ва тиркамалар (ярим тиркамалар) учун	5 фоизи миқдорида

Изоҳ: автомототранспорт воситаларини ва уларнинг тиркамалари (ярим тиркамалари)ни рўйхатдан ўтказиш ва қайта рўйхатдан ўтказиша техник кўриқдан белгиланган муддатда ўтмаган тақдирда мажбурий техник кўриқ учун тўлов ундирилмайди, бирламчи рўйхатдан ўтказиш ҳолатлари бундан мустасно.

V. Имтиҳонларни олиш ва ҳайдовчилик гувоҳномасини бериш.

Изоҳ: йўқотилган ҳайдовчилик гувоҳномаси ва унинг огоҳлантириш талони ўрнига дубликат бериш учун белгиланган тўлов ставкасининг 5 баравари миқдорида ундирилади.

11	Назарий имтиҳон топшириш учун	10 фоизи миқдорида
12	Ҳар бир қайта назарий имтиҳон топшириш учун	15 фоизи миқдорида
13	Автомототранспорт воситаларини, шу жумладан, транспорт воситалари таркибини амалий бошқаришда имтиҳон топшириш учун	10 фоизи миқдорида
14	Ҳар бир қайта амалий бошқаришда имтиҳон топшириш учун	15 фоизи миқдорида
15	Ҳайдовчилик гувоҳномасини олиш учун	20 фоизи миқдорида
16	Ҳайдовчилик гувоҳномасига огоҳлантириш талони бериш учун	10 фоизи миқдорида
17	Чет давлат фуқароси, фуқаролиги бўлмаган шахсларга ва дипломатик хизмат ходимларига ҳайдовчилик гувоҳномаларини ҳамда унга огоҳлантириш талони бериш учун	3 баравари миқдорида

ҚИЗИЛ ЧИРОҚДА ЎТИШ МУМКИНМИ?

Дунёning ривожланган мамлакатлари йўлларида светофорнинг қизил чирогида пиёдаларни ва бошқа транспорт воситаларини ўтказиб юбориб, ўнга бурилиш тажрибаси ижобий натижаларга олиб келгандлиги ҳамда йўллардаги тирбандликлар муаммосини ҳал этилишида муҳим ўрин тутиши эътироф этилган.

Республикамизда амалдаги «Йўл ҳаракати қоидалари»нинг 31-моддасида светофорнинг қизил ва сарик ишораларида транспорт воситаларининг чорраҳага кириб келиши таъкилланган.

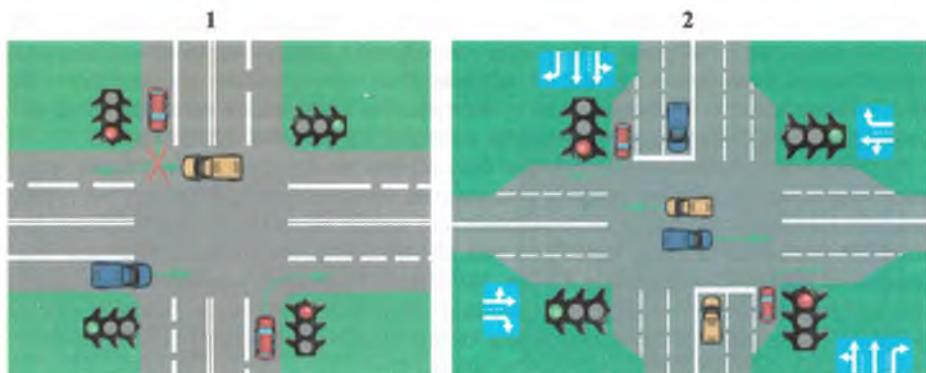
Лекин, замон талабларини инобатга олиб йўллардаги тирбандликларни бартараф этиш ҳамда йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлашнинг қулай усусларини ҳётга тадбиқ этиш мақсадида тажриба сифатида Республикализнинг бир нечта шаҳарларида, жумладан, Фарғона ва Жиззахда йўллардаги светофорларда қизил чироқ ёнгандга ўнга бурилиш мумкинлиги ҳақидаги кўрсатмалар киритилмоқда.

Шуни таъкидлаш жоизки, ГОСТ 23457-86 давлат стандартига биноан, Қоидаларнинг 31-моддасига зид бўлмаган ҳолда талабдан асосланган ҳолда четга чиқиб, чорраҳада йўл ҳаракатини ташкил қилиш мумкин.

Кўча-йўл тармоқларидаги транспорт воситаларининг тирбандлиги асосан чорраҳалар олдида ҳосил бўлиб, уни бартараф этишнинг оптималь усусларидан бири – хавфсизликни таъминлаган ҳолда транспорт оқимининг ўнга бурилишида узлуксизликни таъминлаш яъни, светофорнинг тақиқловчи ишораларида ҳам ўнга бурилишга рухсат бериш ҳисобланади.

Қизил чироқда ўнга бурилиш рухсат этилган ҳолда:

1. Транспорт оқимларининг йўналишлари кесишиб ўтадиган ҳолат;
2. Транспорт оқимларининг йўналишлари кесишмайдиган ҳолат.

“ТҮХТАШ ТАҚИҚЛАНГАН” БЕЛГИСИ ОСТИДА АВАРИЯ ЁРУҒЛИК ИШОРАСИНИ ЁҚИБ ТҮХТАШ МУМКИНМИ?

Күпчилик ҳайдовчиларга, айниқса, такси хизматидаги ҳайдовчиларга бу ҳолат таниш. Дүконга кириш ёки йүловчини тушириш керак бўлса, улар ишбилирмонлик билан «аварийка»ни ёқиб қўйиб, тақиқловчи белгининг ёнгинасида автомобилин тўхтатиб туришади.

Хўш, тўхтаб туриш тақиқланган бўлса-ю, тўхташ жуда зарур бўлиб қолса, қандай йўл тутиш керак?

Гапни энг аввал, йўл ҳаракати қоидаларидағи «тўхташ» иборасининг мазмунидан бошласак. ЙҲҚ 1. «Тўхташ — транспорт воситаси ҳаракатини 10 дақиқагача бўлган муддатга тўхтатиш (ҳаракатсиз ҳолатга келтириш).» Автомобилни нафақат 3.27 белгиси таъсир доирасида, балки ЙҲҚнинг 91 бандида кўрсатилган бир неча ҳолларда ҳам тўхтатиш мумкин эмас.

Кўпчилик ҳайдовчилар «Тўхташ тақиқланган» белгисининг таъсири доирасида йўловчиларни тушириш учун тўхтайдилар. Лекин бу йўл ҳаракати қоидаларига зид. Ушбу ҳолат учун фақат биргина истисно мавжуд: йўналишли транспорт воситалариға ҳалакит бермасдан улар тўхтайдиган бекатига яқин жойда, яъни бекатга 15 метрдан яқин бўлмаган масофада йўловчиларни чиқариш ёки тушириш учун тўхташ мумкин (ЙҲҚ 91 банди).

3.27 белгисининг таъсир доираси у ўрнатилган жойдан кейинги энг яқин чорраҳагача, чорраҳаси бўлмаган аҳоли пунктларида аҳоли яшайдиган худуднинг охиригача давом этади. Бундан ташқари белгининг таъсир доираси кўшимча рашида вақтни, йўналишни белгиловчи кўрсаткичлар ёки 3.31. «Барча чекловларнинг охири» белгиси билан чегараланиши мумкин.

Шундай қилиб, қизил хошиялар туширилган кўк рангли белги остида тўхташ мумкин эмаслигини билиб олдик. Бу қоидабузарлик учун ЎзР МЖтК 128⁶-1 моддасига асосан энг кам иш ҳақининг 3 баравари микдорида жарима белгиланган.

Шу аснода яна бир савол туғилади. Нима учун ҳайдовчилар тақиқловчи белги остида айнан «мажбурий тўхташ»ни амалга оширгандай, «аварийка»ни ёқиб тўхтайверадилар? ЙҲҚнинг 1 бандида «мажбурий тўхташ» термини кўйидагича ифодаланган «мажбурий тўхташ — техник нуқсон, ташилаётган юқ, ҳайдовчи ва йўловчининг ҳолати, йўлдаги бирор тўсиқ туфайли хавф юзага келганда ёхуд обҳаво шароитига боғлиқ ҳолда транспорт воситаси ҳаракатини тўхтатиш».

Хуллас, агар автомобилнинг шинаси ёрилиб ёки тешилиб қолса, кузовдан тутун чиқиб кетса, ҳайдовчининг соғлиғи ёмонлашса, йўловчи ўзини гайриодатий тутса, ҳайдовчига нисбатан турли ҳатти-ҳаракатлар қилса, йўлнинг қатнов қисмига дарахт ёки бирон катта жисм қуласа ва уни айланиб ўтишнинг иложи бўлмасагина, ҳайдовчи ЙҲҚнинг юқоридаги банди талабини бажармай «аварийка»ни ёқиб, тўхташ тақиқланган жойда автомобилини тўхтатиши, тегишли белгини йўлга кўйиши мумкин . Бу ҳолатлар рўйҳатига «жуда зарур бўлиб қолди» ёки «раҳбарим талаб қилди» деган сабаблар кирмаган албатта.

Агар тұхташ сабаби жиддий бўлса, ЙХХХ ходими албаттa ҳолатни түғри талқин қилади ва ҳайдовчига ёрдам беради.

Агар, тақиқланган жойда тұхтаган автомобилни видео ёки фото камера суратга олган бўлсачи? Унда уйингизга «баҳт ҳати» келиши аниқ. Чунки автоматик тизим автомобилингизни нима сабабдан тұхтатганингизни билмайди. Бундай ҳолатда үзингизни айбисиз әкандылықтың ишботлашынгиз керак. Бунинг учун эса, сизни тұхташга мажбур қылган сабабларни суратта тушириб олган бўлишингиз зарур. Албаттa, «аварийка» чирогини ёққанингиз ҳамда мажбурий тұхтаганлигини билдирувчи белги йўлга ўрнатганингизни суратта олиш ҳам ёдингиздан чиқмасин. Эвакуатор хизматининг чиптасини сақлаб қўйиш ҳам фойдадан ҳоли бўлмайди.

Оқ йўл!

АВТОТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ТАСНИФИ

M-1

M-1

M-2

M-3

КЛАСС - I

КЛАСС - II

КЛАСС - III

КЛАСС - А

КЛАСС - В

N-1

N-2

N-3

ТИРКАМАЛАР (ярим тиркамалар ұам)

O-1

O-2

O-3

O-4

ТРАНСПОРТ ВОСИТАЛАРИНИНГ ТЕЗЛИГИНИ БЕЛГИЛАШ

Йўл белгиси			ОАДШИ Chimboy	QARSHI
Транспорт воситаси тури				
	мотоцикл	80		80
	енгил автомобиллар ва рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ошмайдиган юк автомобиллари	100	100	70
	тиркамали енгил автомобиллар	80	80	70
	рухсат этилган тўла вазни 3,5 тоннадан ортиқ бўлган юк автомобиллари	80	80	70
	шаҳарларда қатнайдиган автобуслар ва микроавтобуслар	80	90	70
	бошқа автобуслар	80	80	70
	одам ташиётган юк автомобиллари	60	60	60
	болалар гурухи ташилаётган автомобиллар	60	60	60
	механик транспорт воситаларини шатакка олган автомобиллар	60	60	60

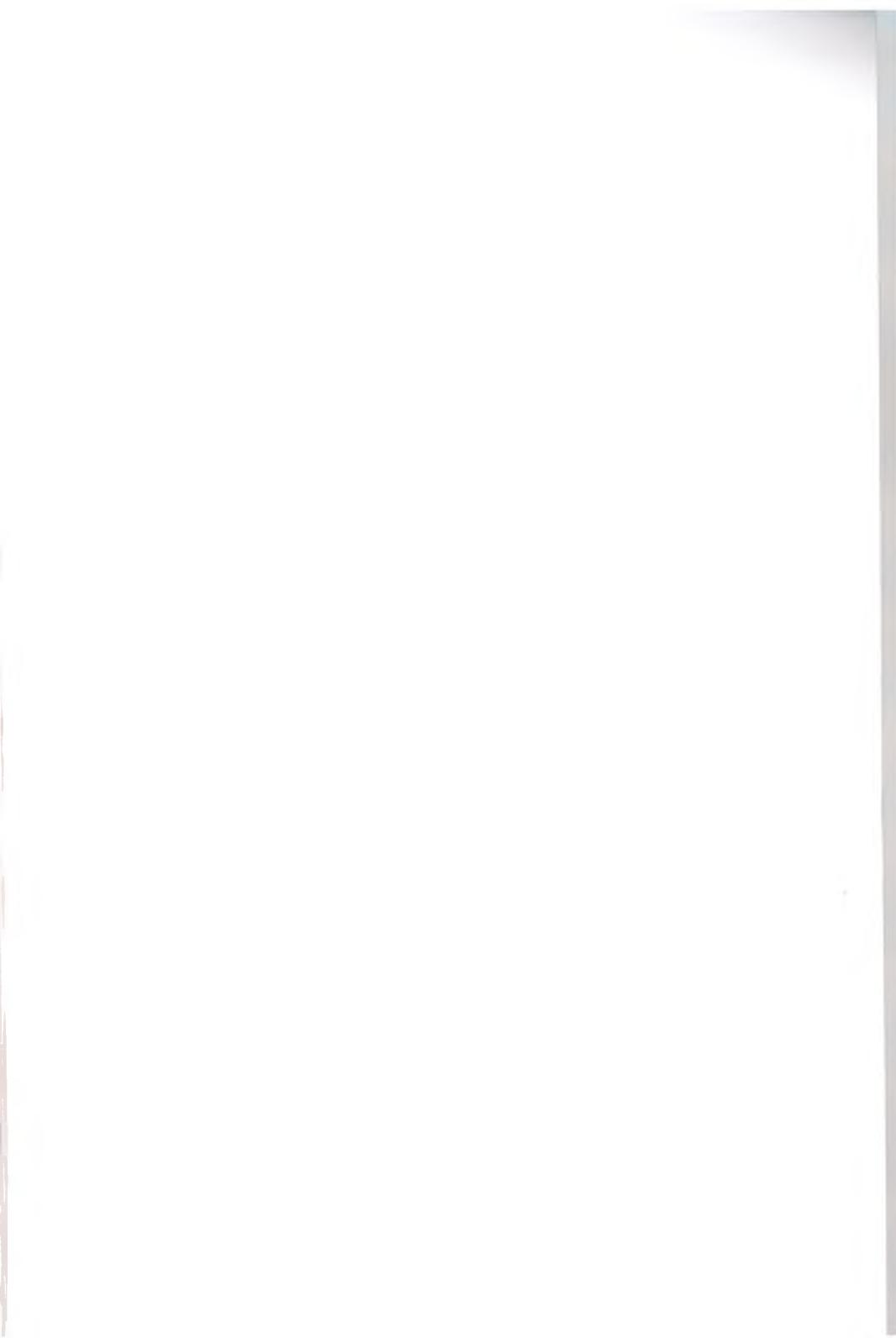
ТЎХТАШ ВА ТЎХТАБ ТУРИШ ТАҚИҚЛАНГАН ЖОЙЛАР

Мундарижа

Сўз боши ўрнида	3
I. Умумий қоидалар	4
II. Ҳайдовчиларнинг умумий мажбуриятлари	12
III. Йўл-транспорт ҳодисаси содир бўлганда ҳайдовчининг мажбуриятлари	15
IV. Пиёдаларнинг мажбуриятлари	20
V. Йўловчиликнинг мажбуриятлари	24
VI. Махсус транспорт воситаларининг имтиёzlари	25
VII. Светофор ва тартибга солувчининг ишоралари	28
VIII. Огоҳлантирувчи ва авария ишоралари, авария сабабли тўхташ белгисининг қўлланилиши	36
IX. Ҳаракатланиши бошлаш, йўналишларни ўзгартириш	39
X. Йўлнинг қатнов қисмида транспорт воситаларининг жойлашуви	44
XI. Ҳаракатланиш тезлиги	50
XII. Қувиб ўтиш	54
XIII. Тўхташ ва тўхтаб туриш	58
XIV. Чорраҳада ҳаракатланиш	64
XV. Тартибга солинган чорраҳалар	65
XVI. Тартибга солинмаган чорраҳалар	66
XVII. Пиёдаларнинг ўтиш жойлари ва йўналишли транспорт воситаларининг бекатлари	70
XVIII. Темир йўл кесишмалари орқали ҳаракатланиш	72
XIX. Автомагистралларда ҳаракатланиш	76
XX. Турар жой даҳаларида ҳаракатланиш	78
XXI. Тик нишаблик ва баландликларда ҳаракатланиш	79
XXII. Йўналишли транспорт воситаларининг имтиёzlари	81
XXIII. Ташки ёритиш асбобларидан фойдаланиш	84
XXIV. Механик транспорт воситаларини шатакка олиш	88
XXV. Транспорт воситаларини бошқаришни ўргатиш	91
XXVI. Одам ташиш	95
XXVII. Юк ташиш	98
XXVIII. Велосипед, мопед ва аравалар ҳаракатланишига, шунингдек, ҳайвонларни ҳайдаб ўтишга доир қўшимча талаблар	100
XXIX. Мансабдор шахсларнинг ва фуқароларнинг йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш, транспорт воситаларини йўлга чиқариш, рақам ва таниқлик белгиларини ўрнатиш бўйича мажбуриятлари	103
Транспорт воситаларининг рақам ва таниқлик белгилари	108
Махсус фото ва видео қайд этиш техника воситалари	114

1-ИЛОВА. Йўл белгилари.	
1. Огоҳлантирувчи белгилар	119
2. Имтиёз белгилари	128
3. Тақиқловчи белгилар	131
4. Буюрувчи белгилар	140
5. Ахборот-кўрсаткич белгилари	145
6. Сервис белгилари	158
7. Қўшимча ахборот белгилари	158
2-ИЛОВА. Йўл чизиқлари.	
1. Ётиқ чизиқлар	165
2. Тик чизиқлар	170
3-ИЛОВА. Транспорт воситаларидан фойдаланишни тақиқловчи шартлар	173
4-ИЛОВА. Хавфлилик белгилари	179
Автоҳалокатларда шошилинч биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш қоидалари ва талаблари	180
Тестларга жавоблар	187
Йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун маъмурӣ жавобгарлик	188
Тонировка	197
Тўловлар миқдори	199
Қизил чироқда ўтиш мумкинми?	201
“Тўхташ тақиқланган” белгиси остида авария ёруғлик ишорасини ёқиб тўхташ мумкинми?	202
Автотранспорт воситаларининг таснифи	203
Транспорт воситаларининг тезлигини белгилаш	206
Тўхташ ва тўхтаб туриш тақиқланган жойлар	206

Акмал Акбарович Акилов,
1995 – 2010 йилларда
Швейцариядаги Халқаро
Йүл Ҳаракати ташкилотида
ЎзР ИИВ мухтор вакили,
ЎзР ИИВ Академияси «Йўл-
транспорт ҳаракати
хавфсизлигини ташкил
этиш» кафедраси бошлиги,
полковник

Шуҳрат Шоирорвич Ризаев,
ЎзР ИИВ Академияси
«Йўл-транспорт ҳаракати
хавфсизлигини ташкил
этиш» кафедраси
ўқитувчиси, подполковник

ISBN 978-9943-5047-5-2

A standard linear barcode representing the ISBN number 978-9943-5047-5-2.

9 789943 504752